

13-20, 2,30

DE CARDINALIS DIGNITATE, ET OFFICIO.

Hieronymi Plati è Societate Iesu.

AD ILLVSTRISS.[MVM] ET REVER.[MVM] DOMINVM

D. FLAMINIVM PLATVM

S. R. E. CARDINALEM.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE, Apud Gulielmum Facciottum. M. DC. II.

[redacted]

MICHAEL ANGELVS
CALCAROLVS
Illust.mi ac Reu.mi
CARDINALIS PLATI
SECRETARIVS
Ad Lectorem.

IBELLVS hic de bono perfectoq; Cardinali, decem iam annis post mortem Authoris elapsis, ecce proles posthuma prodit in lucem; non sine pijs lachrymis excipiendus à multis, qui suauissimos olim viuentis mores amauerant. Is est Hieronymus Platus è Societate Iesu; cuius ingenij, pietatisque monumentum habemus tres libros de bono statu religiosi, omni eruditionis varietate refertos: quos ipsemet, obsecutus amicorum voluntati, paucis antequam decederet annis, ediderat. Hunc vero librum de Cardinalis dignitate, & officio, raptim duobus circiter mensibus exarauit subita oborta occasione, quam ipse in sua narrat præfatione: quo etiam tempore grauibus societatis negocijs premebatur. Nihil enim minus cogitauit initio, cum se rogatu fratris ad scribendum contulit, quàm vt librum hoc de argumento conficeret. Sed epistolam ad Fratrem, quod idem postea confirmauit, paulo longiorem, instituit. Verum, dum aliud ex alio inter scribendum (vt viris ingenio, doctrinaque præstantibus vsu venire solet) occurrit; epistola in iustum volumen excreuit. Quicquid vero illud esset ad fratrem proprie missum, ad quem vel ob sanguinis cognationem familiariter, vel ob prudentiam breuiter scribendum esse censuerat; in vulgus

uerte exiturum non putauit. His igitur de caufis ipfe Cardinalis Platus nullis adhuc amicorum precibus adduci potuit, vt librum hunc proferret in lucem. Neq; enim anfam vllam dandam efse cuipiam reprehenfionis exiftimabat carpendi videlicet fratris fui vigilias, quafi minus politas præpropera feftinatione lucubrationes. Meminerat fanè opus hoc neque recognitum fuiffe, neque potuiffe fubtilius à fratre limari. Qui poftquam ipfe ad Cardinalatus dignitatem peruenit, quinque tantum menfes vixit, è quibus etiam vno integro, lætali morbo afflictatus deceffit è vita. Meminerat hæc eadem ab illo fecum breuiter fuiffe coram difputata: qui cum, remotis arbitris, quafi fecum loqui foleret, neque iniuria, quippe natu maior ea cum fratre liberius agere non dubitabat de quibus pro fua in auguftiffimum Cardinalium ordinem obferuantia, ne verbum quidem facere aufus effet. Valuit tandem apud Illuftriffimum Cardinalem oratio mea. Valuit multorum, grauiffimorumque virorum autoritas: quibus repugnare diutius fas effe non duxit: ne faluberrimis præceptis qualicumque dicendi genere, atque ordine traditis cæteri fraudarentur, fi qui forte fe putarent ex huiufce libri lectione fructum aliquem poffe percipere. Illud autem eundem Cardinalem maxime permouit, atque impulit, vt Romæ liber hic typis mandaretur; quòd cum nonnulla iam defcripta ipfo infcio, atque inuito, in aliorum manibus verfarentur; ea veritus eft, ne librariorum (vt fere fit) mendis inquinata, aliquando ab alijs diuulgarentur. Fruere igitur Lector hoc religiofiffimi viri labore: ac dum ea recoles, quæ in eo pie fapienterque traduntur, eximiam fimul Scriptoris virtutem ac pietatem agnofce. Vt intelligas hæc fratris ad fratrem exarata præcepta, non magis ex difciplinarum reconditarum, quam ex religiofæ, pietatis, ac fraternæ charitatis fontibus emanaffe. Vale.

INDEX

INDEX CAPITVM QVAE IN HOC OPERE CONTINETVR.

¶ 3 Quo-

Quid

Quid

DE CARDINALIS DIGNITATE, ET OFFICIO.

Hieronymi Plati è Societate Iesu.

AD FLAMINIVM PLATVM CARDINALEM FRATREM.

Præfatio.

VM proximis mensibus (Frater Illustrissime) ita contigisset, vt te repentè, & certè prçter omnem vtriusq; nostrum opinionem, Cardinalem viderem; & si meus in te fraternus amor multa mihi proponebat, quæ curam, & solicitudiné afferrent, tamen vt me collegi, plura ét occurrerunt plenà solatij vt dignitatem hanc nec tibi obfuturã, & alijs multis, ipsiq; vniuersæ Ecclesiæ profuturam esse sperarem. Hæc autem omnia quæ dixi solatia ex vno illo fonte fluebant, & ad hoc vnum caput pertinebant, quod hoc quicquid in te, & de te gestum erat, non fortuito, non etiam humana opera, aut studio, sed omnino Dei consilio, ac voluntate gestum considerem. Primum enim memoria tenebam, qua ratione ante aliquot annos Mediolano ad hanc vrbem, & ad hæc negotia traductus esses, nempe inuitissimus, atque aliorum

aliorum quidem auctoritate victus, ac nescio qua Dei prouidentia coactus, cum antea nihil minus quàm Romam cogitasses, tuæque vitæ rationes alia longè instituisses via. Deinde etiam recordabar, toto hoc tempore, quo Romæ fueras, qui fuissent animi tui sensus, quos mihi tu semper pro tua in me beneuolentia, atque humanitate notissimos esse voluisti, quamq; ex animo semper ab omni ambitione, & cupiditate abfuisses. Postremo, quod caput est, non solum cognoram, sed videram ego ipse, quàm sincerè, & castè, ac legitimè hæc tibi dignitas venisset, non Principum gratia, & commendatione, non tuis in vllum obsequijs, non denique hominum artificio, cum non modo minimum factum, sed ne nutus quidem vllus à te interpositus esset. In quo ét vt verè dicam non mediocriter me Gregorij XIIII. Pont. Max. qui te elegerat virtus, ac pietas confirmauit, quem sciebam quemadmodum in alijs sic in te quoque eligendo nihil aliud voluisse, nihil spectasse, quam vnius Dei honorem, ac gloriam, nec erat dubitandum quin talis animus, talisq; religione, ac zelo incensus, Dei lumine dirigeretur, in ea prçsertim Sede, in qua propter loci dignitatem, etiam nescientes prophetant. Quamobrem cum propter has, & alias etiam caussas nihil ambigere possem, quin planè per ostium ingressus esses, non autem aliundè irrepsisses, illud etiam sequebatur, vt idem Deus, qui onus imposuerat, grande illud quidem, ac formidabile, vires quoque, & robur ad perferendum, & fructuosè perferendum adderet. Sic enim fieri solet, idque proprium est diuinç prouidentiæ, vt quemadmodum naturalibus rebus, cum earum cuique suum finem, atque opus præscripserit, singulis etiam necessaria adiumenta ad finem illum consequendum, opusque exequendum impertiat, simillimè in ijs quæ sunt supra naturam, eòque magis, quò hæc maiora, & altiora sunt, quos ad statum aliquem, ac munus deligit, ijsdem etiam gratiam, & opem suppeditet illi statui congruentem. Atque huius quidem spei illud ego quasi experimentum cepi,

quòd

quòd ſtatim atque ad iſtam dignitatem euectus es, iacta in te vidi optimi Cardinalis fundamenta. Non enim inani quadam lætitia exultaſti, non inepto inflatus tumore in magnis, & mirabilibus ſuper te ambulare cœpiſti, ſed potius ex tanti oneris magnitudine trepidare te ſenſi, quin etiam totum animum, ac vires tuas eò applicare aggreſſus es, vt officio tanto, tamquè arduo quàm cumulatiſſimè ſatisfaceres. Acceſſit deinde illud etiam inditium huius tuæ voluntatis, quod me rogaſti, & planè voluiſti, vt quæ mihi occurrerent ad perfectum Cardinalem informandũ, ea ſcriptis exponerem. Quod ego ſcribendi munus, & ſcribendi de tanta re, ſine dubio recuſaſſem, vt mihi longè impar, & difficillimum, niſi tibi vel iubenti, vel etiam cupienti, & innuenti aliquid negare nefas putaſſem. Verum cum in te duas iam quodammodo perſonas intuear, alteram fratris, alteram Cardinalis, illi quidem charitatem, huic obſeruantiam ſingularem deberi video; vtrumquè autem tum per ſe, tum multò magis coniunctum ita valere debet, vt laborem omnem etiam leuem efficiat. Cum enim meus in te amor is ſit, qui eſſe debet, non ſolum in fratrem, ſed etiam in talem fratrem, quid ego tibi melius, aut vtilius optare poſſim, quàm omnem copiam bonorum ſpiritualium, quæ vera bona ſunt, quæque tum in hac vita te ornent, Deoque gratum reddant, tum deinde ad alteram illam æternam, immortalemque perducant? Hæc igitur me charitas ſtimulat, vt ego quoque idem dicam quod Beatus Hieronymus Paulino. Nihil in te mediocre eſſe contentus ſum: totum ſummum, & perfectum deſidero: nec ſolum deſidero, ſed etiam ſpero, quoniam ea in te ſemina, & initia tum naturæ, tum gratiæ ſenſi, & cognoui, quibus excultis eximium quendam perfectionis gradum expectari oporteat. Ego vero dum hæc ſcribo, profiteor me tibi vni ſcribere, quoniam tu mihi vnus ſatis magnum theatrum, ſatis etiam magnus es fructus harum quæcumquæ ſunt lucubrationum. Itaque ſi quis erit fortè, qui in hunc Epiſt. 13.

hunc nostrum laborem incidat, non habebit, meo quidem iudicio, quòd meam accuset audaciam, qui amplissimo ordini, & ei ordini, qui aliorum omnium magister esse debeat, & soleat, ego minimus & postremus præcipere velle videar. Quod & si ita accideret, tamen tua me, opinor, voluntas, & auctoritas facilè tueretur, quoniam si hoc crimen est, certè imperium tuum sine maiori crimine detrectare non poteram. Quamquam illud quoque addo, non tam me hoc libello mea sensa exposuisse, quàm etiam tua. Cum enim sæpè de his rebus inter nos colloquuti simus, teque sæpè de his officijs, & de tuis desiderijs disserentem audiuerim, meus hic labor fuit, vt nostros communes sermones scriptis mandarem, vt tu cum vacat, non mea cognoscere tántum posses, sed tua quoque recognoscere. Postremo si mihi id propositum fuisset, vt ea commemorarem, quæ huius ætatis Cardinales in hoc suo munere vel omittunt facienda, vel non facienda committunt, non immeritò reprehenderer, quod os meum in cœlum ponere, meæque tenuitatis terminos transgredi ausus essem. Verum ego quidem hoc mihi tantum sumpsi, in eoq; semper me tenui, vt qualis esse debeas Cardinalis, pro mea facultate prosequerer. Iuuat autẽ ita credere qui nunc sint omnes esse quales debeant. Itaq; ad te (Illustriss. Frater) quem Cardinalem omni laude cumulatum esse cupio, vtar ea clausula, qua Gregorius, tum alijs virtutibus, tum præ-
Lib. 4. epist. 124. cipuè humilitate insignis ad Ricaredũ Regem vtitur, post multas præceptiones, quas ei scripserat. Hæc inquit vos auctore Deo omnia seruare non ambigo. Sed occasione admonitionis exorta bonis actibus vestris me furtiuè subiungo, vt cum non admoniti facitis, quando vobis admonens additur, iam non soli faciatis. Omnipotens autem Deus in cunctis actibus vestris cœlestis brachij extensione vos protegat, vobisq; & præsentis vitæ prospera, & post multa annorum curricula, gaudia concedat æterna.

De Ecclesiæ Sanctæ præstantia, & quam Deo cara sit.
Cap. I.

VANQVAM infinita Dei bonitas, & sapientia ita hominum salutem gubernare potuisset, vt quisque per se separatim ad æternam felicitatem niteretur, nullo respectu, nullaq; colligatione cęterorum; tamen hoc ei melius, & ad multa aptius visum est, vt fideles omnes mutuo nexu deuincirentur, atque ex omnibus vna quasi Respublica, aut Ciuitas, vel potius vnum corpus sub vno capite coalesceret.

Primum enim hoc ipsi humanę naturæ magnopere congruebat, quæ & ab vno propagata est, & tantum habet propensionis ad hanc societatem, vt nihil ferè magis expetat, quàm sermonis, & vitæ communionem, nihil magis oderit, & refugiat, quàm solitudinem. Deinde vero exigebat id etiam communis vsus, & vtilitas, quoniam cum habere non possit vnus omnia, imò vero necesse sit omnibus multa deesse, ita rem institui oportuit, vt ex aliorum coniunctione quod vni deesset, ab alijs suppleretur. Quare cum in eo tantum momenti consisteret, vt quicumque essent veri Dei cultores, ij non solum cum ipso Deo, sed etiam inter se essent quam coniunctissimi, hoc diligenter Diuina illa Maiestas prouidit, & egit, vt hanc eorum coniunctionem, & admirabili artificio conciliaret, & conciliatam deinde arctius adstringeret, non solum eiusdem fidei, & caritatis, quæ interiora sunt, sed multis etiam externis vinculis, vt sunt sacramenta, ritus, ceremoniæ, cæteraq; huius generis, quæ sub aspectu.n cadunt. Hæc igitur animorum quam diximus multitudo collecta, hæc vniuersitas, & cœtus ita compactus, & coagmentatus, Eccle-

Ep. 170. sia est nimirum vt ait S. Augustinus, fidelis populus per vniuersum Orbem dispersus, locis quidem dispersus, sed illis, quæ dixi tum internis, tum externis vinculis in vnã familiam, vnumq; ouile congregatus. Quod cum ita sit, ex hoc etiam duo consequi necesse est, primum quantam esse oporteat huius de qua loquimur, Ecclesię dignitatẽ, pulchritudinem, & prętantiam, deinde quam oporteat eam Deo domino eius auctori, ac moderatori caram, & iucundam esse. Et quidem ad hoc vtrunque illud sufficere potest, quòd sit opus Dei. Nam nec ab illo tanto, tamq; sapienti artifice extare aliquid potest, quod non pulcherrimum sit, & absolutissimum, cuius perfecta sunt opera; nec dubitari debet, quin vt omnes præclari artifices cum egregium aliquod opus magno studio, & cura elaborarint, eo deinde gaudent, sic Deus hoc tali præsertim sapientiæ suę partu magnoperè, & certe plusquàm à nobis credi, aut capi possit, delectetur. Quare sic omnino statuendum est, nihil vel ad pulchritudinem elegantius, vel ad sanctitatẽ diuinius, vel ad præstantiã sublimius cogitari posse, quam hanc omnium fidelium parentem, procreatricem, ac nutricem Eclesiam, extra quam nihil bonum, nihil sincerum, nihil animæ fructuosum esse potest. Quas etiam ob causas nihil est dubitandum, quin summa illa Maiestas, cum à se ipsa discesserit, & ab illa, quem in se continet bonorum omnium cumulo, nihil aliud habeat, in quo conquiescat, & quo oblectetur, prætet Ecclesiam. Hic eius amor, hæ

Esaiæ 5. delitiæ, hæc eius vinea vt ait Esaias, vel, vt est in canticis,

Cantic. 2. hortus propter florum amœnitatem, & fructuum vbertatem, immo verò vt eam sacræ litteræ appellant, domus est

1. Timot. 3. Psal. 86. Dei, & Dei ciuitas, de qua dicta sunt gloriosa, & Regnum

Lucæ 1. Christi, cuius non erit finis. Optimum verè, ac fœlicissimum regnum, atque opulentissimum bonis omnibus spiri tualibus, idemque legibus, & institutis sanctissimis tempe-

Psal. 18. ratum, quoniam lex Domini immaculata, conuertens animas à vitio ad virtutem, à terrenis ad cœlestia; Quid au-

tem

tem dicamus de huius regni ordine,& pace, ac concordia, quid etiam de firmitate, in quam, ne inferi quidem portę præualere possunt? Verè enim Hilarius de hac ipsa sic loquitur, Dum oppugnatur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit, dum læditur vincit, dum arguitur intelligit, tunc stat cum superari videtur. Accedit etiam ad huius regni nobilitatem, tum regis ipsius nobilitas, qui est Dei filius, & ipse Deus, tum ciuium quoque de quorum dignitate quid maius dici potest, quàm quòd ipsi quoque reges sunt? sic enim Petrus. Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta; populus acquisitionis. Nil mirum igitur si hoc suo regno ita gaudeat Deus, vt in eo perpetuam sibi sedem fixerit, nec ab eo recedat vnquam. Quam ob causam Dei quoque tabernaculum vocatur, vt in quo ille habitet, & nos vnà cum illo habitemus. Quocirca Augustinus quod in psalmis dictū est, Proteges eos in tabernaculo tuo, non dubitat accommodare ad Ecclesiam. Quid est, inquit, tabernaculum nisi Ecclesia huius temporis, quæ ideo tabernaculum dicitur, quia adhuc in terra peregrinatur, tabernaculum enim habitaculum est militum in expeditione positorum. Sed hoc tabernaculum quoniam Dei præsentia consecratur, ideo templum quoque est; nec ob aliam causam tanta opera, tantaq; impensa templum illud Salomonis adeo insigne condi voluit, eiusq; condendi Deus ipse modum, formamq; descripsit, nisi ad hoc Ecclesiæ templum exprimendum tanto nobilius, & excellentius, quanto anima corpori, corpus vmbræ antecellit. Itaq; Augustinus idem in alio psalmo verba illa interpretans, Adducentur in templū Regis. Templum, inquit, Regis est ipsa Ecclesia. Vnde constituitur templū? de hóibus qui intrant templū Regis, lapides viui qui sunt nisi fideles? In vnitate est templū Regis, nō est ruinosum, nō decisū, non diuisum: iunctura lapidū viuentiū charitas est. Cū igitur diuinū est hoc templū, & à diuino artifice tāto artificio constructū, tum illud insu-

Match 16. Lib. 2. de Trin. 1. Pet. 2. Psal. 30. Psal 44.

per habet, quod non est in vulgaribus templis, vt et Deũ amatorem suum diligere, & redamare possit. Ex quo illud est quod hanc suam Ecclesiam, Deus ipse in canticis
Cant. 1. Cant. 2. non solum pulchram, & perfectam, & dilectam, sed amicam,
Cant. 4. & sororem, postremo etiam sponsam suauissimo om-
Cant. 3. nium nomine appellet, cuique subsit amoris mutui significatio. Hoc enim est magnum illud sacramentum, quod
Ephes. 5. Paulus Apostolus commendat, & in ipso coniugio repræsentari ostendit, quoniam hic quoque duo sint in carne vna, & quidem ita vt amplius seiungi, distrahiq; non pos-
Serm. 69. cant. sint. Quamobrem rectè Bernardus, Quid, inquit, sponsa, nisi congregatio iustorum? quid ipsa nisi generatio quærentium faciem sponsi? Non enim ille intendit huic, & non ista illi. Propter hoc vtrumq; ponit, Et ego illi, & ille mihi. Ille mihi quia misericors, & benignus est, ego illi quia non sum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratia: ego illi gratias pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille saluti meæ, ego illius voluntati. Igitur cum per se nomen ipsum sponsę magnum est, magnoq; ęstimandum, tum nescio an etiam maiora sint quæ in eam ex hoc nomine redundarunt. Quæ enim ornamenta, quæ monilia, quas gemmas aut vestes, quas denique, vt est in Can-
Cant. 1. ticis aureas murenulas argento vermiculatas donabit tam diues sponsus tam dilectæ sponsæ, aut potius quid non donabit, cum etiam humanum coniugium omnia communicet, diuitias, nobilitatem, splendorem, ipsam insuper familiam, titulos, opes? Verum in hoc Ecclesiæ coniugio, illud etiam inest magnum, & admirabile, quod simul & castæ virginis integritatem retineat, nec tamen careat prolis fœcunditate. Itaque quod in psalmo dicitur, Vxor tua
Psal. 128. sicut vitis abundans, id quidem Augustinus, ad Christum dirigi existimat, cuius vxor sit Ecclesia, nos autem eius filij: Idemque alio loco. Parit, inquit, Ecclesia filios coniux Christi, in cuius figura Eua mater viuentium appellata est. Quem igitur amorem, quam credimus esse Christi charita-

charitatem in suā sponsam, & talem sponsam, & quæ cum tam multis, ac talibus, tamque optatis filijs augeat? Declarat hoc Apostolus cum hoc Christi Ecclesiæq; suauissimi, castissimiq; amoris plenum connubium coniugatis omnibus, quasi amandi exemplar proponit. Viri, inquit, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Ephes 5.
Sed tamen & si tantus est in coniugio tum nexus, tum etiā amor, est præterea altior quidam gradus, quo Christi charitas omnium coniunctionum, & omnium amorum vim longissimè exsuperat, quoniam hæc iustorum multitudo, de qua loquimur, ita cum Christo conglutinata est, vt vnū quiddam nulla ex parte diuisum, aut separatum efficiant. Quæ causa est cur Apostolus, penitus in hæc misteria ingressus, nos omnes corpus, illum autem caput, & verum caput, appellare non dubitet, qua quidem nulla esse potest maior, arctiorq; coniunctio. Sic enim ad Ephesios. Ipsum dedit caput super omnē Ecclesiam, quæ est corpus eius. & alio loco, Vir caput est mulieris, sicut Christus est caput Ecclesiæ. Idemque ad Colossenses. Ipse est caput corporis Ecclesiæ, itemque pro corpore eius quod est Ecclesia. De quo etiam Augustinus, vnus homo cum capite, & corpore suo Iesus Christus Saluator corporis, & membra corporis, duo in carne vna, & in passione vna, & cum transierit iniquitas, in requie vna. Ephes 1. Ephes. 5. Colos. 1. Psal. 61.

Cum igitur hoc ita constitutum, & confirmatum sit, Ecclesiam ob tam multas, tamquè magnas causas adeo caram esse Deo, & ab eo tot muneribus donisque profusè ornatam, illud deinde necessario sequitur, nihil Deo gratius ab hominibus fieri posse, quam si ipsi quoq; hanc eius sponsam, & hoc eius corpus omni amore, omni studio, omniq; obsequio complectantur, & colant. Itaq; nec Deus ipse solum se diligi vult, nisi illa etiam simul diligatur, & nos certe hoc illi debemus propter eximia beneficia, quæ in ea, & per eam à Deo accipimus. Sic enim intelligendum est, quicquid gratiæ, quicquid luminis, quicquid spi

rituallium charismatum in nobis sit, id totum à Deo Ecclesiæ collatum, ab eius sinu in nos peruenire, vt illi secundum Deum, & ortum, & educationem nostram, & omnia spiritualis huius vitæ alimenta accepta referre debeamus. Quam ob causam rectè ab Augustino dictum est, Amemus Dominum Deum nostrum, amemus Ecclesiam eius: illum sicut patrem; istam sicut matrem: illum sicut dominum, hanc sicut ancillam eius, quia filij ancillæ ipsius sumus. Sed matrimonium magna charitate copulatur, nemo offendit vnum, & promeretur alterum.

Psal. 88. conc. 2.

Ex quibus alterum etiam sequitur, cum Deus quod necesse est, in tali quasi thesauro suo tuendo, & custodiendo, omnem vigilantiam, curam, ac solicitudinem ponat, qui sint inter homines, quibuscum ille aliquam huius curæ, ac solicitudinis partem cōmunicet, non posse eis quicquam vel ad gloriam illustrius, vel ad meritum vtilius contingere. Nam si honor quæritur, quis maior esse potest, quàm societatem habere cum Deo tanti, & tam præclari muneris? Si fides, quæ maior alicui haberi potest, quam in tali, & tam pretioso deposito? Atque etiam in hoc ipso quidam sunt quasi gradus. Primum enim singulorum qui in Ecclesia sunt, saluti studere, eique operam nauare, magnum est sine dubio, & habet hoc quoq; magnam cum Deo similitudinem. Maius est tamen non hominum singulorum, sed Ciuitatum, aut Prouinciarum, quod faciunt Episcopi, & qui eo loco sunt. Sed maximum, & præstantissimum ipsius Ecclesiæ vniuersalis bonum curare, & in hoc bono, quod sine vlla dubitatione multò diuinius est ex officio versari. Hoc igitur officium primo quidem loco Summi Pontificis est, generalis omnium præsidis, & pastoris, proximè verò Cardinalium, qui ad hoc facti, ad hoc instituti sunt, vt in hac quasi arce Romana communibus totius Ecclesiæ per totum Orbem fusæ vtilitatibus seruiāt. Itaq; quoniam huius quidem corporis, de quo paulo ante diximus, Pontifex ipse pro Christo Domino capitis locū

in

in terris obtinet, iure ac merito Cardinales in hoc eodem corpore colli partes tenebunt, qui nimirum gradu, & dignitate proximi, hoc caput, studio, opera, consilio sustentant, & adiuuant, & ab ipso etiam influxum quendam sapientiæ, & prouidentiæ, nulla media re excipiunt, & in reliquos fideles transfundunt. Quamobrem ipsi quoque hanc Dei tam vberem vineam, hunc hortum conclusum, hanc familiam, hanc etiam sponsam, immo vero hoc ipsius Christi corpus, vti diximus, fouendum, & curandum sedulò susceperunt. Magna omnino dignitas, magnus honor, ac splendor, sed ita vt simul etiam magnam, ac multiplicem obligationem, & laborem, afferat, cui minus respondere, aut in eo segniorem, remissioremque se præstare non solum turpe, sed etiam graue, ac periculosum est. Videtur enim in ipsos etiam Cardinales illa Pauli Apostoli cohortatio aptissimè cadere, Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Quod enim maius pretium dicere potuit, quàm sanguinis, & talis sanguinis, talique modo effusi? Quare hoc iam agendum, vt huius vtriusque rei magnitudo planius ostendatur primum quanta sit Cardinalium dignitas, deinde etiam quod officium, & obligatio. Act. 20.

De origine Cardinalatus. Cap. II.

IN rebus omnibus quarum forma, ac natura inuestiganda sit, magnopere confert earum ortum, & initia inspicere. Nam & antiquitas multum affert nobilitatis, ac splendoris, vt videmus familias, quo vetustiores, eò illustriores esse: & certe hoc etiam iuuat ad quamq; rem melius pernoscendã, si quid ab initio fuerit, & quomodo instituta sit intelligatur. Ferè enim ita euenit in plerisq; vt quo longius, ab ortu recedunt, eò magis

gis inueterascant, & quasi senescendo, nitorem suũ, vimq; amittant, Quare hoc idem faciendum in Cardinalatu, sic enim tum eius dignitas, tum etiã officia facilius elucescẽt, si principium pateat & origo. In primis igitur illud constat qui nunc Cardinales vocantur, eos olim Presbiteros, vel Diaconos vrbis Romæ appellari solitos: idque constat tũ ex alijs, tum ex Nicena Synodo, quæ habita est Syluestro Pontifice, cui inter cæteros duo ita subscribunt, Victor, & Vincentius Presbyteri vrbis Romæ, pro venerabili viro Papa, & Episcopo nostro, Syluestro. Ex quo apparet eos Pontificis locum in eo concilio tenuisse, quod munus magnum est, & Cardinalium proprium. Quin etiam aliquanto post, in Synodo à Gregorio Romæ habita anno Domini D. XC IIII. triginta quinque Sacerdotes subscribunt omnes ex nomine Ecclesiarum suarum. Atque Augustinum etiam videmus in disputatione quadam aduersus Pelagianos, mentionem facere de Romanis clericis, qui sub Zosimo Pontifice Celestinum, & Pelagium condemnarãt: at hæreticos damnare, non est priuatorum clericorum, vt necesse sit eos fuisse Cardinales. Quare cum hoc ita sit, videndum nobis est, quod initium fuerit, quis progressus Romani Cleri. Primum igitur hoc communi consensu receptum est, B. Petrum cum Romæ sedem posuisset, ex omnibus recentibus Christianis probatissimos quosdam elegisse, quos manuum impositione partim Presbyteros, partim Diaconos ordinauit, distributis vtrique ordini suis muneribus. Sed cum adhuc exiguus, & incertus esset Presbyterorum numerus, Cletus Pontifex à Sancto Petro tertius eos ad quinque, & viginti redegisse scribitur. Euaristus deinde qui Pontificatum cepit anno Domini XCVI. ne confusè administrarent, paroccias diuisit; vt suam quisq; diocesim nosset, & in eam excolendam incumberet. Sed hactenus singuli Presbyteri in singulis parroccijs, quod satis erat, pro Christianorum paucitate. At Hyginius, qui annum circiter CXL. Romanam tenuit Sedem, aucto iam fide-

fidelium numero, plures in vnaquaque parrœcia Presbyteros aliosque Clericos instituit; quæ Ecclesiæ, siue parrœciæ, iam tum ab illo tempore tituli appellari cępti sũt. Cur autem tituli dicerentur, causam assignat Baronius in suis Annalibus, vel quia quicquid ex prophano ad Ecclesiam adiungebatur, intitulari, vel in titulum transire dicebatur, quod etiam ex quadam Gregorij Epistola intelligi potest: vel quia Presbyteri quibus eæ committebantur Ecclesiæ, singulis à suis Ecclesijs nomen titulumque acciperent, vt iam non ex familiæ cognomine, sed ex sua quisque Ecclesia nuncuparetur. Hi vero tituli frequentius quidem ab eius sancti nomine, cui dicata esset Ecclesia, sumebantur, vt S. Cæciliæ, aut S. Mariæ trans Tyberim: interdum tamen etiam ab ijs Pontificibus, qui eos titulos instituerant, vt Iulij, aut Damasi, interdum ab ijs qui templa ipsa ędificarant, vt Lucinę, Eudoxię, Tigridis, & similes. Quod si quis numerum etiam quærat horum titulorum, iam ante dictum est ab Euaristo vigintiquinque institutos esse, quibus deinde alij Pontifices alios quosdã addidere, sic tamen vt semper viginti & octo permanserint, vsque ad annum circiter M. CCCC. LV. id est vsque ad Calixtum Tertium qui vnum addidit, alterum deinde Sixtus Quartus, Leo X. vndecim, tres Iulius III. vnum Paulus Quartus, itemque Pius Quartus, tres postremo Pius V. vt omnino noui tituli adiecti sint vnus, & viginti. Hæc de Presbyteris, nunc de Diaconis pauca dicamus.

2. vol. an. 112.

Epist. 63.

Certum est igitur iam tum ab initio ferè Romanę Ecclesiæ septem Diaconos Apostolorum exemplo, qui ita Hierosolymis fecerant, institutos, & quidem aliquandiu nullo certo certo loco, verum quicumque occurrebat locus, in eo promiscuè sua obibant munera. Quare primus omnium Fabianus Pontifex annum circiter CC XL. Vrbis regiones distribuit, suamque cuique assignauit; de quarum regionum partitione, expressa est mentio in ea oratione quam Gregorius habuit ad populum, pestilentiæ tempo-

re, quæ adhuc extat in eius vita. Ex his autem septem Diaconis vnus erat præcipuus à Pontifice electus, cum Cleri, populiq; consensu, qui Archidiaconus appellabatur, cuiusmodi fuit S.Laurentius Syxti minister, Cum vero tunc quatuordecim essent Vrbis regiones, Diaconus quisque binas administrabat; postea tamen duplicatus est hic numerus, vt singuli singulas haberent, demum etiam adaucto Romanæ Ecclesiæ splendore, plures in vnaquaq; regione adiuncti Diaconi, sic tamen vt vnus emineret, aliosq; gubernaret. Erant autem in singulis regionibus loca certa assignata, quæ appellabantur Diaconiæ, nimirũ Ecclesiæ Sanctorum nomine dicatę, in quibus nulla animarum cura gerebatur, sed alia munera exercebantur Diaconorum propria, de quibus infra dicemus. Atque has quidem Diaconias multis seculis ita distinctas fuisse accepimus, à Præbyterorum titulis, vt neque titulus vllus Diacono, nec Diaconia Prebytero traderetur. Quæ deinde ratio quomodo confusa fuerit, omnisq; propemodum sublata distinctio, dicetur à nobis paulo inferius. Verum hæc quidem posteriora. Quare redeamus ad priora illa tempora, quibus, vt dictum est, quatuordecim tantum fuere Diaconi, pro numero regionum, quibus quoniam erant assignati, ideo Regionarij vocabantur. Postea vero quatuor additi, qui Pontifici assisterent, eique sacrificanti seruirent, quam ob causam dicti sunt Palatini. Quare decem iam & octo Diaconi esse cœperunt.

Restant nunc Episcopi Cardinales, qui ex vrbibus Romæ finitimis selecti, & hoc quasi priuilegio insigniti sunt, vt soli inter Episcopos Cardinalium nomen obtinerent, frequentius Summo Pontifici adessent, atq; eis quodammodo assisterent. Hi vero nunc quidem sex tantummodo: alias vero septem fuisse comperimus. Nàm præter eos qui iam sunt Episcopatus, vnus etiam commemoratur Syluæ candidæ vsque ad Calistum II. circiter annũ M C XX. quo tempore cum illa Ciuitas crebris Barbarorum incursibus

ſibus disiecta, & incolis exhauſta, eſſet, adiuncta eſt ea Eccleſia Portuenſi, cuius tunc Epiſcopus erat Petrus Romanus. Atque ex eo ſex tantum fuere Cardinales Epiſcopi, niſi quod aliquando peculiares cauſę aliquas Eccleſias coegerant adiungi, quibus cauſis ceſſantibus, reditum eſt ad hunc eundum numerum: vt non ita pridem Leone X. Pontifice cum Bernardino Caruaiali, & Gulielmo Briſonettæ, vtrique Epiſcopo Cardinali, quos Iulius II. depoſuerat, dignitatem reſtituiſſet, duas Epiſcopales Eccleſias adiunxit, Reatinam, & Tiburtinam: ſed ea cauſa ſublata, eodem Leone viuente, vtraque Eccleſia Cardinalis eſſe deſijt. Idem autem aliàs etiam vſu veniſſe legimus, vt cum ſub Leone Nono Veliterna, ſub Vrbano II. Nepeſina, & aliæ alias additæ ſunt. De his igitur Cardinalibus Epiſcopis hoc quoque inter cætera accepimus, quemadmodum Presbyteri Cardinales in reliquis quatuor Patriarchalibus Eccleſijs Romæ ideo inſtitutis, vt vniuerſam Eccleſiam in vna Vrbe repreſentarent, ſuis quisque diebus, ſacra peragebant, ſeptenis titulis in ſingulas Eccleſias diſtributis; ita Epiſcopos Cardinales in Eccleſia Lateranenſi, vbi Pontificia ſedes fuit vſq; ad Gregorij XI. reditum, Auinione, ſingulos ſuis diebus per vices in ara maxima miſſas celebrare ſolitos, modo præſente, modo abſente Pontifice. Quod apparet ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui in vita Stephani Papæ, quem creatum conſtat anno DCCLXVIII. expreſſam facit mentionem de Epiſcopis Cardinalibus hebdomadarijs. Sic enim eos appellat. Quare hunc etiam ordinem fuiſſe accepimus, vt Dominicus dies Oſtienſi tributus eſſet, proximus Epiſcopo Cardinali Syluæ candidæ, tertius Portuenſi, reliqui deinceps Sabino, Præneſtino, Tuſculano, Albano. Nec dubium eſt quin id ad Pontificis dignitatem inſtitutum eſſet, vt ſicuti alijs Eccleſijs Presbyteri Cardinales, ita huic vni Epiſcopi Cardinales deſeruirent: Atque hi quidem Epiſcopi etiamſi Pontifici proximi, & Cardinales di-

cti, tamen multo tempore nihil præcipui præ alijs Episcopis habuere, neque eos vel dignitate, vel sessionis ordine præibant, nisi forte antiquiores, ordinatione essent, quod alijs quoque commune est. Sed eorum dignitas vnà cum aliorum Cardinalium tempore adiuncta est, ob eas causas quas suo loco exponemus.

Ex his igitur omnibus constat, etiamsi Cardinalis nomen in veterum monumentis rarissimum sit, rem tamen ipsam, & dignitatem antiquissimam esse, semperq; in Romana Ecclesia retentam. Itaq; nec de Laurentio dubitatur, vt antea diximus, quin Diaconus Cardinalis fuerit, & multo ante Laurentium quidam putant ex hoc numero extitisse etiam Linum, & Cletum, & Clementem, qui Beato Petro Consiliarij, & adiutores erant. Sunt etiam qui B. Hieronymum inter Cardinales reponant, eo ducti argumento, quòd vt ipse de se narrat, Damascum
Ep. 11. iuuerit in Epistolis scribendis, idque tum alij ferè omnes sensere, tum præsertim Alphonsus Ciaconus, qui de hoc integrum libellum edidit: sed id quidem argumentum satis infirmum est, quoniam scribendi munus non ita proprium est Cardinalis. Quare illud firmius in partem contrariam, quòd licet Romę aliquandiu fuerit, non tamen Romanę Ecclesię Presbyterum fuisse constat, sed Antio-
Epist. lxi. chenę, quod ipse apertè in Epistola quadam profitetur.

Postremo quòd ad nomen ipsum attinet, non est dubium quin Cardinalis idem sit quod pręcipuus, ac principalis. Itaque & venti Cardinales, itemque virtutes quædam Cardinales communi, & vsitato more appellantur. Quare non Romæ solum, sed alibi quoque in Cleri ordine, hoc Cardinalium nomen vsurpatum est. Ex quo illud est,
Cano. 54. quod in Concilio Meldensi statuitur, vt Episcopus titulos Cardinales in vrbibus, vel suburbijs constitutos ordinet, atque disponat. Extatq; Gregorij Epistola ad Fortuna-
Lib. 5. Epi. 11. tum Episcopum Neapolitanum, qua ei Gratianum quendam concedit, quem in sua Ecclesia Diaconum Cardina-

lem

lem instituat. Idemq; in alia Epist. Ioannem Episcopũ Syracusanum monet vt Cosmum Subdiaconũ Presbyterũ faciat Cardinalem. Quod cũ ita esset, vt vel in omnibus, vel in plerisq; Ecclesijs sui essent Cardinales, tñ hoc deinde consuetudo obtinuit, vt in sola ferè Rom. Ecclesia excellentiæ causa id nomen remaneret Romæ autẽ vnde hoc nomẽ fluxerit, nõ satis compertũ est. Pleriq; & certè omnes quos viderim vno consensu, ita dictos putant, qui singulis in titulis prçerãt reliquis Presbiteris, vel in Diaconijs prçerant alijs Diaconis, qui etiam alio nomine Archipresbyteri, & Archidiaconi dicebantur. Hoc enim indicare videtur nomen ipsum Cardinalis, quod vt paulò ante diximus, idem est quod principalis. De Episcopis autem quoniam hi alijs Episcopis non præerant, reddit Onuphrius aliam causam, prius quidem id introductum ex similitudine Presbyterorum, qui alijs Ecclesijs Patriarchalibus seruiebant. Vt enim hi Cardinales Presbyteri vocabantur, ita, & multo magis decuisse, vt Episcopi qui Pontificiæ ipsi Ecclesiæ seruirent, Cardinales Episcopi vocarentur. Deinde vero adaucto Cardinalium splendore, verius etiam ita appellatos, non qui alijs Episcopis præessent, sed quia præcipui essent inter alios. Ab his dissentit Belarminus noster, idque ob hoc præsertim argumentum, quod in illa Gregorij Synodo, de qua ante diximus, quæ extat inter eius Epistolas, cum trigintaquinque subscribant Presbyteri, qui omnium concessu sunt Cardinales, eiusdem tamen Ecclesiæ bini subscribunt, vt Sancti Syluestri. Damasi, Balbinæ, & aliarum. Eius igitur hec est sententia, Cardinalis nomen loco primum impositum esse, deinde à loco deriuatũ ad personam. Putat enim ex Ecclesijs ipsis aliquas fuisse, quæ Cardinales dicerentur, in quibus baptismus, & alia sacramenta conferebantur, idque vt discrimen esset ab alijs Ecclesijs minus præcipuis, in quibus illa non fiebant. Sic etiam inter Diaconias, fuisse quasdam magis insignes, in quibus qui residebant, etiam si plures, appellatos esse

Lib. 11. Epist. 34.

Lib. de Ep. tit. Diac. Card.

Vol pri.

Lib. 4. c. 88

Dia-

Diaconos Cardinales. Eademque ratio est de Episcopis Cardinalibus, quod nomen tributum est sex illis ciuitatibus Romanæ vrbi proximis. Atque huic quidem sententiæ valde congruit, quod paulo ante ex Meldẽsi Concilio allatum est.

Nunc illud videndum quod supra attigimus, antiquissimum fuisse morem, vt suam Cardinalis quisque teneret Ecclesiam, nec eam dimitteret. Nam quamcunque Diaconus Diaconiam, aut Presbyter titulum, vel Episcopatum Episcopus accepisset, eam deinde tanquam stationem perpetuo seruabat, nisi fortè vel Diaconus ad Sacerdotiũ, vel Presbyter ad Episcopatum ascenderet. Quod si contingeret, in eo quidem loco, in quo semel potiti essent, deinceps tota vita permanebant. Prima autem occasio huius moris immutandi fuit ex eo schismate quod Vrbano Sexto Pontifice ortum, in Concilio demũ Pisano quoquo modo sopitum est. Nam cum vtriusque factionis Cardinales ad vnum corpus redissent, quoniam ita acciderat, vt ijdem tituli, ijdemque Episcopatus à duobus diuersarum partium Cardinalibus tenerentur, placuit Alexandro Quinto, qui tunc electus est Pontifex, eos qui Vrbani partes sequuti fuissent, suis Ecclesijs dimissis, alias vacantes accipere. Quod cum eo quidem tempore honesta, atque etiam necessaria ratio induxisset, postea vt fit, nulla necessitate retentum est, dum Cardinales tenuem titulum, vel Episcopatum pinguiori mutare studerent, In quo primum fuisse tradunt Iordanum Vrsinum, sub Alexandro V. qui S. Martino in montibus relicto, S. Laurentium in Damaso tum vacantem impetrauit; idemque deinde ab Eugenio Quarto relicto Episcopatu Albano, Sabinum obtinuit: eiusque exemplo Antonius Corarius dimisso Portuensi ab eodem Eugenio Ostiensem, quia opulentior erat consequutus est, quod idem alij deinde fecere. Sed rarius adhuc, & parcius, vsque ad Sixtum Quartum, qui nõ solum huiusmodi mutationes creberrimè vsurpauit, sed

etiam

etiam quod nunquam antea factum fuerat, Diaconias Presbyteris, titulos Diaconis assignare non dubitauit. Verũ hoc quodcumque erat, totum arbitrio Pontificis gerebatur, cum scilicet is volebat, & quibuscum volebat. Postea verò ita inoleuit, vt iam consuetudo vim legis obtinuerit, sitque liberum Cardinali cuiuis, proximum sibi titulum, vel Episcopatum, cum vacat, optare: sic enim loquuntur: id est eligere, & se in eum transferre, hoc excepto, si quis forte abesset, non ob Ecclesię vtilitatem. Lex enim est, vt absentis ratio nulla habeatur. Quin etiam hoc interdum retentum à Pontificibus, vt Diaconos aliquos, præsertim antiquiores, ad superiorem ordinem, gradu non seruato, prouehant, vt Paulus Quartus qui Franciscum Pisanum Albanensem Episcopum, Clemens Septimus Marcum Cornarum Archipresbyterum fecit, à quibus vterque, vt Archidiaconis, fuerat coronatus. Sed in hac optione, ob tam crebram mutationem, illud inesse solet incommodi, vt Cardinales Ecclesias sibi commissas non fere ament, aut curent, tanquam proprias, quas nimirum putent se prope diem relicturos; ex quo fit vt multa quæ ad Ecclesiasticum nitorem, Deiq; cultum pertinent, negligantur, & pereant.

Extremo loco si quis etiam de veterum Cardinalium numero quęrat, ne id quidem difficile est colligere ex titulorum numero, quos supra diximus octo & viginti fuisse, quibus si decem & octo Diaconos, ac denique septem Episcopos qui antiquitus erant, addamus, iam apparebit fuisse semper olim tres, & quinquaginta. Atque hic numerus ad Honorium vsque secundum anno Domini M.C. XXV. durauit, à quo tempore sensim minui cœptus, cum in demortuorum locum nemo substitueretur, sed eorum tituli, vel ab Archipresbytero, vel ab altero Cardinali, Pontificis iussu, administrarentur. Itaque incertus ac varius esse cœpit Cardinalium numerus vsque ad annum MCCLXXVI. quo tempore ad Nicolai Tertij electionẽ

septem

septem tantum Cardinales affuisse legimus. Ab eo vero tempore rursum reflorescere, & augeri cœpit, ita vt Bonifatio Octauo sedente, essent iam Cardinales viginti, neq; tamen vsque ad Sixtum Quartum trigesimum attigerunt, cum in Constantiensi Synodo cautum esset, ne plures essent, quam vigintiquatuor. Sixtus trigesimum supergressus est, Alexander vero Sextus fere ad quinquagesimum perduxit: at Leo X. cum vna vice vnum & triginta creasset, vsque ad sexagesimum quintum. Paulus Quartus quinq; amplius addidit. Pius Quartus vsq; ad sextum & septuagesimũ: quo nunquam ante peruentum erat, neque postea peruentum est. Postremo Sixtus Quintus recentissimè numerum septuagesimum definiuit, instar illorum, vt
Num. 11. ipse ait, septuaginta seniorum, quos Dominus Moysi adiutores dedit, in quos tanti oneris partem deriuaret.

De excellentia, & dignitate Cardinalatus. Cap. III.

NVNC sequitur vt videamus, quàm magna, & excellens sit hæc Cardinalium dignitas, quod & si minime obscurum est, quin potius ita apertum, vt ea etiam causa sit, cur hic honor vulgo tàm auidè expetatur, nobis tamen aliquid in hoc genere magis solidum, & reconditum afferendum est, nec sine fructu. Nam hoc dignitatis fundamento posito, facilè erit deinde argumentari, quos mores, quam vitam, eiusmodi locus postulet. Primum igitur hoc ponendum est, quod maximè ad rem nostram facit, cum inter homines duo sint dignitatum genera, vnum sęculare, & laicum, alterum sacrum, & Ecclesiasticum, nullam esse posse dubitationem, quin hoc longe illi antecellat, quæcumq; & quantacunque sit sęcularis dignitas, etiam si regia. Sic enim

enim B. Gregorius quis dubitet, inquit, Sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumq; fidelium patres, & magistros censeri? Neque obscura est huius rei ratio. Est enim altera dignitas spiritualis, altera terrena, & humana. Quare quanto spiritus nobilior est corpore, tanto spiritualia temporalibus; vt Innocentius Pontifex ad Imperatorem ipsum scribit. De quo etiam Nazianzenus ad laicos Principes. Lex Christi sacerdotali vos subijcit potestati, atque hisce tribunalibus subdit. Dedit enim & nobis potestatem, dedit principatum multò perfectiorem principatibus vestris. An verò iustum vobis videtur, si cedat spiritus carni, si à terrenis cœlestia superentur, si diuinis præferantur humana? Apparet hoc etiam ex ipso fine. Nam vtraque sane potestas populorum bono consulit, quod in hoc consistit, vt viuant ex virtutis regula: sed hoc interest, quòd seculari propositum est bonum morale, quod est naturale, spiritualis autem aliud quoddam bonum curat, quod est multo altius, & excellentius, nempe supra omnem naturam. Iure igitur ob hanc, quam dixi, & ob alias etiam causas, illa à Chrysostomo in hanc sententiam dicta sunt, Sacerdotium principatus est ipso etiam regno venerabilius, & maius. Nec mihi obijcias purpuram, neque diadema, neque vestes aureas, Vmbræ sunt ista omnia, & flosculis leuiora. Pergit deinde pluribus vtrunque comparare, quoniam quicumque est ille Regis splendor ex auro, & potentia, totus est in rebus terrenis. At Sacerdoti, inquit, thronus in cœlis collocatus est, & auctoritatem habet iudicandi de cœlestibus negotijs. Quis hoc dicit? Ipse cœlorum rex. Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis. Quid cum hoc honore conferri possit? Hæc Chrysostomus. Quare hoc positum esse debet, Ecclesiasticam dignitatem ipso genere, ita præstare laicæ, vt ne sit quidem comparatio. Quòd si hoc valet in omni Ecclesiastica dignitate, quid de ea dicemus, quæ inter ipsas Ecclesiasticas præcipuum te-

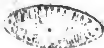
Lib. 8 Ep. 21.

c. solitæ de maior. & obed.

Orat. ad Ciu.

Hom. 5. vi di Domin.

Matth. 18.

net locum? Tales sunt igitur Cardinales, quos Sanctus Bernardus appellat seniores populi, iudices orbis. D. Antoninus autem, cuius testimonium eò pluris faciendum, quòd vt Theologus, nihil loquitur augendi gratia, apertè Principatum dignitatis in Ecclesia, post vnum Pontificem, Cardinalibus tribuit. Idemque sentit Turrecremata, haud minor Theologus, qui ait, eos excedere dignitate omnes Ecclesiasticas dignitates, redditque hanc rationē, quia sunt membra Papæ, & vna persona cum illo. Valdensis etiam magnæ vir auctoritatis, cū alia multa de Cardinalibus tradit, tum hoc, non modicum iuris habere eos in orbe, sed quem locum, ac munus tenuit Aaron, & Vr apud Moysem, tenere eos apud Pontificem, ipsisque datum esse in conspectu primæ sedis facere iudicium, & iustitiam in terra, & orbis Pontificem præmunire consilijs. Quod etiā confirmant duo insignes viri, & Pontificij iuris peritissimi, Hostiensis, & Ioannes Andreas, cuius vtriusque illa sunt verba, Excepto Summo Pontifice, nullum esse maiorem gradum. Iacobatius etiam doctrina excellens, dignitate ipse Cardinalis ita docet quodam loco, tum ob alias rationes, tum ob eam, quam modò attulimus, quia sunt vnū corpus cum Pontifice, & quia vniuersæ Ecclesiæ consulunt, non solum Romanæ. Videmus etiam quàm de ijs honorificè loquatur B. Hieronymus iam tum suo tempore, Ecclesia, inquit, Senatum habet presbyterorum, sine quorū consilio nihil Monachis agere licet. Senatū quoq; Romani habebant, cuius consilio cuncta agebant, & nos habemus Senatum nostrum, cœtum presbyterorum. Extat etiam Constantini illius Magni, magnum de hoc ipso testimonium, quo huius ordinis amplitudinem confirmat, atque ipse insuper auget pro potestate, Viris, inquit, Reuerendissimis Clericis in diuersis ordinibus Romanæ Ecclesiæ seruientibus illud culmen singularitate, potentia, & præcellentia habere sancimus, cuius amplissimus Senatus noster gloria adornari, idest, patritios, & consules effici.

Lib. 4. de con. 3. p. tit. 21. c. 2.

Lib. 1. de eccles. c. 81

Li. 2. doct. fid. art. 54.

In c dilectus de præben.

Lib. 1. de concil. nu. 118.

In 3. cap Esaiæ.

c. Constan. d. 96.

fici, nec non & cęteris dignitatibus Imperialibus eos pro-
mulgamus decorari. Quid magnificentius dici poterat,
præsertim ab Imperatore totius orbis? Nam quòd eos pa
tritios facit, ea verò summa ferè erat dignitas post Impe-
ratoriam. Quod etiam ex eo cognosci potest, quòd cum
anno Domini D CCLXXIII. Hadrianus Primus Ponti-
fex vnà cum Concilio summos omnes honores excogita-
ret, quos Carolo Magno Gallorum Regi, ob Ecclesiam
liberatam, decerneret, hoc in primis tribuit, vt eum pa-
tritium Romanum faceret: idemque ducentis viginti post
annis, Henrico Secundo Imperatori, ob magna eius meri-
ta. honoris causa, tributum est. Nihil mirum igitur, si
cum ad tantum splendorem prouecti sint, verè etiam Prin
cipes vocantur, vt est apud Archidiaconum in quodam Con. vlt.
consilio, quin etiam dicuntur regibus æquiparari; quod
nec temerè, nec adulatorio more dictum est, sed à præci-
puis viris, & Iurisconsultissimis. Sic enim Iason, sic Paris
Puteus, sic etiam Hieronymus Manfredus in eo libro, In l. Centurio. ff de
quem scripsit de Cardinalibus. Addit etiam Conradus vulg & pup
Laudensis, hanc esse causam, cur purpuram induant, mo- Decis. 56.
re regum, vt quemàdmodum dignitate, sic etiam corpo- Lib. 2 tẽp.
ris cultu & ornatu, regibus æquentur. Atque ex hac di- Iud c. 2.
gnitatis eminentia illa quoque sine dubio consequuntur, Lib. de fundi. decis. 36
quæ sacri Canones pro Cardinalium salute, & auctoritate c. fælicis
tuenda statuerunt, cùm etiam qui eos læserint, reos læsę de pœnis
Maiestatis decernant, & alias pœnas addant solo auditu in 6.
horribiles. Quò etiam illud vel maxime pertinet, quod
in Romana Synodo à Syluestro habita sapienter constitu 2. q. 5. c.
tum est, vt Presbyter Cardinalis non nisi quatuor, & qua- Præsul.
draginta testibus condemnetur, Diaconus autem Cardi-
nalis octo, & viginti. Quę enim alia huius tanti priuile-
gij causa, nisi vt ait S. Thomas, propter eorum dignitatẽ, 2. 2 q 70.
& quia tales existimentur esse, vt plus eorum sanctitati art. 2. ad 3.
credatur, quàm multis testibus.

Sed illud verè maximum, ac summum in hoc genere

dignitatis, quod Cardinales Apostolorum locum in Dei Ecclesia tenent. Non enim dubitari potest, quin in Sancta Ecclesia primus, & Princeps locus Apostolis sit tribuendus, de quibus dictum est in psalmis, Constitues eos Principes super omnem terram, & qui etiam à Paulo fundamentum huius domus, & à Ioanne supernæ illius Ciuitatis portæ appellantur. Quare nihil magis insigne, aut honorificum vlli homini contingere potest, quàm hunc tam honoratum locum quasi hæreditario iure consequi. Sic enim duo præcipui tum doctrina, tum sanctitate auctores, D. Antoninus, & Turrecremata iisdem penè verbis. Duplicem enim faciunt Apostolorum statum, duplicemq; respectum ad Christum Dominum, ac Saluatorem: alterum, cùm adhuc viuenti, & in terris versanti assistebant, & praesto erant ad omnia, quod idem etiam post eius ad cœlos ascensum, aliquandiu fecerunt erga Petrum, qui Christi gerebat vices. Sic enim in actis legimus, consilio, & opera ei affuisse, dum adhuc coniuncti Hierosolymis degerent. Alterum verò statum perhibent, cum post Spiritum sanctum receptum, profecti sunt in omnes terras, ad Euangelium disseminandum, ad populos fide imbuendos, atque instituendos, neque id temerè, aut sine ordine, sed prouintijs sortitis, atque inter se distributis. Sic igitur cũ Romanus Pontifex Petri Successor sit, & Christi Domini personam sustineat, nimirum consequi aiunt, vt ipsi quoque Cardinales Apostolos referant, priore illo modo, Episcopi verò, qui singuli singulis præsunt, vel ciuitatibus, vel prouincijs, posteriore. Quare de Cardinalibus illud dici posse, quod est in sacris litteris, Domini sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem. Hanc enim terram tàm latè patentem, ita firmam, & fixam, & quæ homines omnes & sustineat, & alat, esse Ecclesiam, eius autem cardines, vt nomen ipsum admonet, esse Cardinales, quare ipsos quoque Principes esse mundi. Hæc omnia patres illi quos dixi.

Psal. 18.
Eph. 2.
Apoc. 21.
3. p tit. 21. c. 2.
Lib. 1. de Eccles. c. 30.
Act. 1. & 15.
1. Reg. 2.

Sed

Sed quoniam ita dictum est, Episcopis etiam hunc honorem communem esse, vt ipsi quoque Apostolorum Successores dicantur, ideo hoc etiam videndum, an aliqua ex parte Cardinalium primatum imminuat. Igitur si inter hos comparatio facienda est, profectò si ordinem, & ordinis potestatem spectemus, maior est Episcopus. Hic enim Sacerdotes consecrat, confirmat baptizatos, & alia eiusmodi facit, que non potest Cardinalis. Idemque sentiendum si spectemus iurisdictionem ferendi leges, punien di, dispensandi, indulgendi, quæ item non licent Cardinali, quoniam nullam habet diocesim. Itaque ex hac sanè parte, maius aliquid habent Episcopi: quæ etiam causa est, cur Summus Pontifex veteri more Episcopos quidem venerabiles fratres appellet, Cardinales autem dilectos filios; quoties scilicet singulis loquitur, vel scribit: nam cum vniuersos alloquitur, tum communiter fratres vocat, propter admixtos Episcopos. At vero si vniuersalis Ecclesiæ gubernationem respiciamus, sine vlla dubitatione, maior est Cardinalis, non modò Presbyter, sed etiam Diaconus, quàm quiuis Episcopus. Addo etiam quàm quiuis Patriarcha, quoniam Cardinales Pontificem iuuant in Ecclesiæ gubernatione, in negocijs consilio expediendis, & opera exequendis: quare ipsi quoque ex bo na parte hanc Ecclesię totius administrationem attingunt; Itaque S. Bernardus de Cardinalibus differens ad Eugenium, An non, inquit, eligendi de toto orbe orbem iudicaturi? Immo verò ab his etiam aliquo modo ipsorum Episcoporum pendet electio, quoniam non sine ipsorum consilio res geritur, nec solùm eligunt hoc modo quem dixi, sed eos etiam iudicant, & deponunt cùm opus est, quod Episcopi non faciunt, nec facere possunt in Cardinales. Itaque priscis sanè temporibus Episcoporum dignitas maior erat, quàm Cardlnalium: idque tum ex multis alijs, tum ex eo potissimum constat, quòd & in concilijs, adhuc eorum extant nomina priori, ac digniori loco subscri- Lib 4.

Ibid.c.7. subscripta. Et in vita S. Gregorij, ita memoriæ traditum est, cum ex Cardinalibus consueuisse facere Episcopos. Atque hoc quidem illis, vt dixi, temporibus, postea verò mutata ratio, ac tanta Cardinalibus facta est splendoris accessio, vt si absolutè loquendum sit, non modo in hac Ecclesiæ forma, quam nunc videmus, sed à multis iam sæculis, magno interuallo Episcopalē superent dignitatem. Huius autem accessionis ea fuit causa, quoniam Cardinales soli tum ad Pontificum consilia, tum etiam ad Pontificis electionem adhiberi cœpti, atq; etiam ex ipsis ferè soLib.3 de lis Pontifex eligi. Sic enim Sigonius diligens historicus Reg. Ital. narrat anno iam tum DCCLXXIX. in Concilio, quod Stephanus Tertius Romæ habuit, hoc etiam constitutum, vt deinceps nisi Presbyter, aut Diaconus Cardinalis nemo Pontifex fieret, quod & si non semper omnino seruatum est, quoniam alios etiam plures factos videmus, tamē satis ex hoc apparet quanta vel eo tempore Cardinalium Lib.9. ratio haberetur. Atq; idem Sigonius alibi ita scribit, cum Romani Pontificis creatio Cardinalibus præcipue permissa est, quod fuit anno Domini M. L IX. eorū nomen cœpisse magis ac magis in Ecclesia celebrari. Quam in sententiā, Petri quoque Damiani, qui hoc tempore vixit, Fuitq; ipse Cardinalis Ostiensis, ex quodam eius libro dictum affert. Romani inquit, Cardinales, Romanum Pontificem principaliter eligunt, & quibusdam alijs prærogatiuis, non modo quorumlibet Episcoporum, sed etiam Patriarcharum, atque Primatum iura transcendunt. Saluo quippe vniuersalis Ecclesiæ Sacramento, isti sunt oculi vnius capitis, ipsi lucerna huius candelabri. Hæc ille. Sed habemus etiam luculentum de hoc ipso testimoniū ipsius Pontificis Eugenij Quarti in litteris quibusdam, quas ille ad Henricum Cantuariensem Archiepiscopum eo ipso tempore scripsit, cùm Florentiæ generale Concilium haberet, scripsit autem ob hanc ipsam occasionem, quòd ille de priore loco cum Ioanne Presbytero Cardinali litigaret. In

his

his igitur literis, multas causas affert, cur eum iniustè agere dicat, multaque addit ad Cardinalatus dignitatem omnibus dignitatibus præferendam, quia Archiepiscopus suç tantum diocesis vtilitati seruiat, at Cardinalis publicæ totius populi Christiani, ille vnam priuatam duntaxat regat Ecclesiam. hic vnà cum Sede Apostolica vniuersas; & cum Cardinales à nemine nisi à Summo Pontifice iudicentur. ipsi tamen simul cum Pontifice omnes Ecclesiæ gradus dijudicent. Denique ex illo Stephani decreto, de quo paulo ante diximus, hoc quoque confirmat, hos qui nunc Cardinales appellantur extitisse etiam Petri tempore, licet alio nomine. Hæc ille omnia, & alia complura. Sunt enim prolixæ literæ, easque videre est, apud Iacobatium. c. oportebat. d. 39. Lib. 1. de concil. nu. 25 2.

Concludamus igitur, & cum Turrecremata, de quo supra diximus, huic tam eximiæ dignitati, atque excellentiæ in Dei domo, quæ est Ecclesia, applicemus locum illum ex Apocalypsi, in quo augustissima quædã sedes describitur, & in eius circuitu seniores multi. Hoc enim solium, ac tribunal, ille Apostolicam Sedem esse interpretatur, in qua Deus residet, nempe Dei Vicarius, qui eius potestatem, ac personam gerit. Sedilia vero viginti quatuor seniorum. Cardinales ipsos significare, qui seniores vocentur propter iudicij, morumque maturitatem, ijdemque sedere dicantur, ob animi tranquillitatem, omnibus videlicet turbulentis motibus sedatis, qui etiam stolis albis amicti describantur, quoniam eiusmodi vestes longæ, & quæ totum contegant corpus, candorem, & puritatem totius vitæ indicent. Quæ vestium mentio admonet me, vt etiam hoc extremo loco aliquid de Cardinalium habitu, cultuque attingam. nam hic quoque quoniam ad externam quandam maiestatem compositus est, non alienus videtur ab hac dignitate quam tractamus. Eius autem initium factum accepimus ab Innocentio Quarto anno salutis M CC XLVI. cùm statuisset vt Cardinales omnes ru- Apoc 14.

bro

bro galero vterentur. Insuper etiam in publicum procederent equo vecti. Ex quo sanè apparet antea pedibus ire consueuisse, quod vnum reliquam quoque tenuitatē, ac simplicitatem illorum temporum indicat. Postea vel Bonifacius VIII. vt ait Hieronymus Albanus, vel vt plures tradunt, & in primis Platina, Sabellicus, & Volaterranus confirmant, Paulus Secundus anno M. c c c c l x iiij. reliquas vestes purpureas, cæterumque ornatum adiecit. Atque ex eo quoque tempore aucta est huius Magistratus amplitudo, vt internæ eius dignitati, hæc etiam externa species responderet.

Lib. de Card. q 8.

Aenead 9. lib. 6.

De primo officio Cardinalium ratione ordinis. *Cap. IIII.*

VAE hactenus de Cardinalatus præstantia, eaque præsertim tam eminenti, dicta sunt, facilè, nisi fallor omnibus arridebunt, & ab ijs maximè, qui in hac dignitate sunt, libenter accipientur. Est enim hominibus natura insitum, vt inter alios excellere velint, & summos quosque honores, & gradus appetant, & quo ij maiores, eò magis gaudeant. Sed videndum nunc est, hic honor, & hic gradus, quæ requirat officia. Atque hoc quidem multò diligentiùs, & attentiùs cogitandum est Cardinali, quàm illa, quæ ad amplitudinem suam pertinent, in quibus vix est aliquis solidus fructus, hic autem vel maximus. Nihil enim iniustius, Frater Illustrissime, quàm cum artem aliquam profitearis, vel nescias quæ ars illa exigat, vel si scias, nihil labores, vt ea pręstes, & exequaris. Quod si Medicum, aut Iurisperitum pati non possumus, qui id præ se ferat, in quo sit rudis, quantò magis hoc idem reprehendendum esset in Cardinali, qui in arte tanto maiore, ac nobiliore versatur?

Itaque

Itaque quò maius est, quod hic promittit, eò si fallat minus est dignus venia, immo etiam maiori dignus pœna. Quare hoc iam vt dixi, videndum, quæ sint huius Magistratus officia. Sunt autem triplicis generis m, prium, quod singulis Cardinalibus conuenit propter ordinem, in quo quisque est; reliqua duo omnibus communia; alterum in Pontifice eligendo, alterum in eodem adiuuando. nam cùm supra dictum sit, tres esse Cardinalium classes, quoniam alij Episcopi, alij Presbyteri, alij Diaconi, habent singuli sua munera, eadem videlicet, quę alij etiam Episcopi, Presbyteri, Diaconi. Et quidem quod attinet ad Episcopos, hoc etiam intelligendum est, morem olim fuisse in Ecclesia, eumque diutissimè seruatum, vt non alij essent Cardinales Episcopi, quàm illi, septem prius, postea verò sex, qui ob locorum propinquitatem, simul & Pontifici adesse, & suo tamen gregi non deesse poterant; alij verò aliarum ciuitatum Episcopi, nunquam ad Cardinalatum promouerentur. Cuius ea causa eratnon solum ne pastoralem curam desererent, sed etiam, quia aliquandiu, & quidem multo tempore, vt supra ostendimus, maior erat dignitas Episcoporum, quàm Cardinalium. Itaque potius ex Cardinalatu gradus erat ad Episcopatum, quàm contra. Verùm adaucta deinde Cardinalium maiestate, mutata ratio est, vt ex Episcopis, & quidem libenter, fierent Cardinales. Cuius quidem initium Iacobatius ad Clementem V. refert, scribens, Bonifatium Octauum ob hanc causam multos non fecisse Cardinales, cum id ipse optaret illiq; aptissimi essent; idq; ipsum miratur, quomodo hoc illius hominis alioquin acutissimi solertiam fugerit. Quod sane nos miramur, ab hoc auctore dici, cum certum sit, eum vsum aliquanto ante Clementem introductum, nimirum circiter Alexandri Tertij tempora. Tunc enim Ecclesię temporalis dignitas, magnopere illustrata est, cùm Federicus Aenobarbus Imperator fractus, atque Pontifici subiectus esset. Quare, quòd quidem scriptis ex-

Lib. 1. de concil. nu. 121.

ter, primus omnium Conradus Archiepiscopus Moguntinus Cardinalatu ornatus est, idque hac occasione, vt quoniam à Federico ipso sua sede esset exactus, compensatione quadam fieret Episcopus Sabinus Cardinalis: qui deinde schismate sublato suæ restitutus Ecclesię, nihilominus Sabinam retinuit. Ex quo deinde cœpti sunt alij quoque Episcopi ad Cardinalatum euehi, verum hactenus quidem ad Episcopatus Cardinales tantummodo, id est, ad vnum, è sex illis, qui forte vacaret. Breui tamen illud etiam obrepsit, vt ex Episcopis non Cardinalibus, fierent Presbyteri Cardinales: quod à Clemente III. qui paulo post Alexandrum extitit, factum scimus, in Episcopo Viterbiensi, itemque in Ariminensi. In qua re vsque ad Clementem Quintum satis parcè progressi sunt, Romani Pontifices. Hic verò multo liberius id factitare cępit, vt iam vix vllus Cardinalis crearetur, qui non vnum, interdum etiam plures Episcopatus haberet. Sed hoc seruabāt, vt Episcopi nomine deposito, perpetuos se Ecclesiarū administratores appellarent, siue eas in cōmendam retinerent. quę vocabula eo tempore sunt Auinioni introducta, vbi tum Pontificia sedes hærebat. Atq; hic ferè mos ad nostra vsque tempora, vt videmus durauit, & si aliquantò parciùs, quàm illis temporibus fieret. Quoniam igitur hoc iam passim receptum est, vt non modò qui iam Episcopatum habent Cardinales fiant, eius administratione retenta, sed etiam Cardinalibus, qui non habent, eiusmodi administratio committatur, vtrisque sanè Episcopalia munera gerenda sunt, non multò secus, ac si Episcopi non Cardinales essent. Debent enim prouidere, vt ouium, quę sibi commissæ sunt saluti consulatur, vt salubria eis pabula non desint, debent arcere corruptelas, & vitia, qui sunt quasi morbi, & pestes huius gregis, denique debent veros se præstare pastores. De quo multa dici possent, sed pro his omnibus sit Borromei exemplum. Nam & ita recens, ac notum est, vt commemoratione non egeat, & ita insigne

insigne, vt solum sufficiat ad docendum, quid Cardinali Episcopo conueniat. Non possum tamen alterum exemplum ex eadem Mediolanensi Ecclesia reticere, Galdini Salæ, qui anno M C LXV. ab Alexandro Tertio, primum eius ciuitatis Archiepiscopus, paulo post Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus, totiusque Longobardiæ Legatus, non solum assiduis precibus, & ieiunijs, omniq́ue vitę sanctimonia enituit, sed etiam feruido animarum zelo, ita vt à concionibus ad populum habendis, Catharisque pręsertim hæreticis confutandis, nunquam cessaret: in quo etiã munere immortuus est. Sic enim tradunt quadam die concione finita, simul etiam animam Deo redidisse. Itaque in Episcopis quidem, qui animarum curam gerant, nulla fere est facta mutatio. Maior facta in Presbyteris Cardinalibus, & Diaconis, qui iam admodum rarò propria exercent officia, nisi fortè in sacrificando. At antiquitus multa erant alia illorum propria. Nam presbyteri Cardinales animarum, quæ in sua parœcia essent, curam gerebant, ministrabant sacramenta, habebant conciones, deniq; in suo quisque titulo pastorum munus sustinebant. Diaconorum verò hoc in primis proprium erat, vt Pontifici assisterent, missam celebranti. Ex quo est illud Laurentij ad Sixtum, quod narrat S. Ambrosius, Quò Sacerdos sanctè sine Diacono properas? Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras. Quo eodem loco alterum etiam Diaconi officium indicatur, distribuendæ Eucharistiæ populo, qui aderat. Sic enim ait, cui commisisti consumandorum consortium Sacramentorum, huic consortium sanguinis tui negas? Ad eosdem etiam pertinebat intra missæ solemnia Euangelium pronunciare, quod apparet ex Hieronymi Epistola ad Sabinianum. Tu, inquit, exanguis, & pallidus. Euangelium Christi quasi Diaconus lectitabas. Insuper etiam Diaconorum partes erant baptizare, prędicare, reconciliare publicos pœnitentes: denique omnia præstare, quę presbyteri (excepta conse-

1. off. c 41.

Ep. 48.

eratione, & sacramento confessionis.) sed absentibus Sacerdotibus, vel eorum permissu. Nam quòd Diaconi Cardinales ad populum concionarentur, illud satis ostendit, quod in vita B. Gregorij legitur, ipsum cum adhuc in eo esset gradu, id assiduè, & diligenter factitasse. Illa tamen pręcipua erat cura, vel vna ex præcipuis, vt fidelium eleemosinas colligerent, & reliquas Ecclesię opes custodirent, & administrarent, atque ex ijs viduas, pupillos, & planè egenos omnes delectu, atque inquisitione adhibita, subleuarent. Quod item egregie à B. Laurentio præstitum esse, indicat S. Leo, cùm de illo ita scribit. Qui, inquit, non solum ministerio Sacramentorum, sed etiam dispensatione Ecclesiasticę substantię pręeminebat, & paulo post de eodem, Quem si fecisset sacræ pecuniæ traditorem, itemque numerosissimos sanctorum pauperum obtulit greges, in quorum victu, atque vestitu inamissibiles condiderat facultates. Atque hæc quidem administratio valde erat eo tempore honorifica, & meritò, exigebat enim fidem, & integritatem, & prudentiam haud mediocrem. Quò factum est, vt hoc Diaconorum officium inter ipsos Cardinales valde esset illustre, & honoratum. Accedebat etiam alia causa, quòd Pontifici ipsi propius assisterent, ac ministrarent. Itaque eò etiam ventum est, vt nonnunquam ipsis quoque presbyteris se se præferrent, quod apparet ex illo Bernardi loco ad Eugenium, vbi eos de hoc ipso reprehendit. Ridiculi, inquit, ministri vestri (sic enim Diaconos appellat) vestris se compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit auctoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur, melius profectò illa, quam summus ordo contemnitur. Friuolum tamen satis vnde id maxime obtinere volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate domino Papæ coniunctiores assistimus, sedenti propiores assidemus, priores sequimur procedentem. Hoc totum non dignitatis priuilegium, sed sedulitatis debitum

Lib. 1. epi. 41.

Serm. de S. Laur.

bitum est, Diaconi nomen solemni ipsa administratione, interpretans. Deniq; presbyteris ordinata processione ambientibus vos ad pedes sedetis. Propiores assistitis, vt habeat paratiores. Hęc S. Bernardus.

De secundo officio Cardinalium nempe eligendi Pontificis. Cap. V.

LTERVM est Cardinalium officium, quod diximus summum totius Ecclesiæ præsidem eligere; quæ quidem est actio omnium maxima, & præstantissima, quæ à Cardinali obiri possint. Nam cum in Ecclesia nulla maior altitudo cogitari possit ipso Pontificatu, quod est sublime, ac summum fastigium inter Christianos, profectò sequitur, ne maius quidem esse posse negocium, quàm hunc ipsum Pontificatum alicui mandare, partemque aliquam habere in eo creando, qui cœlorum claues habeat, qui totum Christi Domini gregem eius loco, & cum eius potestate gubernet. In quo quidem opere tam diuino, quæ religio, quæ integritas adhiberi debeat, dicetur à nobis alio loco: nunc id solũ quomodo huius amplissimi suffragij ius ad Cardinales venerit, & in ipsis solis remanserit, videamus rem, vt opinor, tum iucundam scitu, tum certè nõ inutilem, semper enim, vel ab initio ipso Ecclesiæ, hoc perpetuũ, ac solemne fuit, vt Pontificem Cardinales, id est, ij, quos nunc Cardinales vocamus eligerent, sed non soli, nam præter eos, reliquus etiam clerus, atque adeo etiam populus ipse adhibebatur; Declarat hoc quidem Cypriani locus, vbi de Cornelio scribens, qui anno CCLI. Pontificatum cepit, expresè indicat, quæ tum esset formula horum comitiorum. Ait enim Cornelium factum esse Episcopum à plurimis Episcopis, qui tunc Romæ aderant, de clericorum Lib.4 ep.2

penè

penè omnium testimonio, de plebis, quæ tunc affuit, suffragio, de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum Collegio. Ex quibus Cypriani verbis, hoc intelligi licet, præter vrbanum clerum, & populum, si qui forte externi Episcopi adessent, vt tum aderant ex Africa, eos quoque ad eligendum Pontificem admitti solitos. Atq; hic quidem vsus viguit vsq; ad annum circiter D. x x x. quo tempore Iustinianus Imperator, ad tollenda dissidia, quæ sæpe incidebant, hoc decreuit, vt Pontificis electio firma, & rata non esset, nisi Imperatoris etiam consensus accederet. Itaque anno D. x c. cum Romæ vna omnium ordinum voluntate Pontifex creatus esset, Magnus Gregorius, non tamen antea consecratus scribitur, quàm responsum à Mauritio Imperatore venisset, quod fuit post sex menses, & si non interim Gregorius omitteret curam aliquam Ecclesiæ gerere, indictis aduersus pestilentiam Litanijs, & supplicationibus, alijsque eiusmodi salutaribus decretis, pro loco & tempore. Sed hanc sanè legem de Imperatoris assensu expectando, & si eum, quem dixi prætextum habebat, tamen Gregorius ipse, in cuiusdam psalmi interpretatione iniustam, & iniquam, atque adeò tyrannicam appellat, & meritò quoniam laicis Magistratibus nulla eiusmodi potestas à Christo relicta est. Tenuit tamen per annos centum & quinquaginta, id est, vsque ad annum Domini D c. l xxxiiij. quo tempore Cõstantinus Quartus optimus Imperator, & Ecclesiæ defensor acerrimus, antiquam restituit libertatem Benedicto Secundo Pontifice, edicto misso, vt qui Romæ concordibus animis Pontifex eligeretur, statim sine Imperatoris auctoritate consecrari posset, priore illo Iustiniani decreto abrogato, quod hactenus fuerat semper seruatum, nec sine summa necessitate prætermissum. Quę quidem huius Principis sanctio percommodè, perque opportunè accidit, ob eorum Imperatorum impietatem, qui postea sequuti sunt vt Leonis, Copronymi, & aliorum, qui Catholicæ Ecclesiæ apertum

Psal 4. pœnit.

bellum

bellum indixere. Postea verò cum Romana Sedes Longobardorum armis præmeretur, eaque à Gallis Regibus, quorum opem implorarat, strenuè esset defensa, primum à Pipino, deinde etiam à Carolo Magno, ac præterea multis agris, & vrbibus, & prouincijs etiam integris ab ijsdem esset aucta, anno demum D c c l xxiij. Hadrianus Primus, cum Concilio centum & quinquaginta trium Episcoporum, præter cætera, hoc etiam Carolo detulisse dicitur, vt Pontificis legendi ius haberet. primum, vt eo honore gratiam tantis eius meritis, tum proprijs, tum etiam paternis, atque auitis rependeret. deinde ad comprimendas populares contentiones, quæ in Pontificijs comitijs crebrò nascebantur; cùm nemo Romæ esset tanta potentia, vt eas posset coercere. Carolus tamen potestatē huiusmodi nunquam exercuisse legitur, siue quod verè eam nunquàm habuerit, siue quod in re quam ad secularem Principem minimè pertinere nouerat solita sibi moderatione animi vtendum arbitraretur, Quare prior consuetudo in creandis Pontificibus perseuerauit. Itaque anno D c c c. l x vij. cum creatus esset Hadrianus Secundus, statimque consecratus, ac de eo Ludouici Secundi Imperatoris Legati, qui forte aderant expostulassent, responsum est eis, hoc ideò factum, ne ius aliquod Imperatori in Pontifice creando quæreretur; quod Ludouicus ipse non solum probauit, sed etiam priuilegio antea concesso legitime renunciauit, quæ renunciatio in sacros canones relata est. Nec ita multo post senescentibus in Italia Gallicis viribus, hoc ipsum expressius ab Hadriano Tertio anno D ccc l xxxiiij. constitutum est, cuius hoc decretum extat, vt Pontifex sine Regis præsentia, vel Legatorum eius, consecrari possit.

c. Hadrianus. d. 63.

c. ego Ludouicus. d. 63.

Deinde verò anno D cccc l x iij. cùm Ioannes XII. Pontificiam Sedem, quam Alberici patris potentia, & vi occuparat, vita pessima, improbisque moribus fœdare diceretur, Otho primus ex Germania aduocatus, concilio coa

cto curauit, vt eo deposito, alter eligeretur. Electus Leo Octauus inter cætera, quæ ad Ecclesiam reformandam constituit, id etiam fuit, quo modo obsisteret Romanis, qui aut minis, aut mercede populum, clerumque corrumpebant, vt seipsos, vel amicos, vel propinquos, ad Pontificatum prouehcrent, ex quo seditiones, & schismata, ac tetra scandala oriebantur. Visum est autem non posse huic eorum insolentiæ acrius frenum injici, quam si suffragij ius quo Populus Romanus in electione Pontificis vtebatur in Imperatorem transferretur. Neque enim ea quæ tum vigebant tempora iam amplius ferre posse videbantur. Hadriani Tertij decretum quo magna cum Ecclesiæ vtilitate ac dignitate Pontificia comitia in pristinam fuerant libertatem redacta. Quam ob causam idē Leo ius eligendi suum successorem ac ordinandi (sic enim ait) Summæ Sedis Apostolicæ Pontifi em Ottoni Imperatori eiusq; in Regno Italiæ successoribus tribuit. Atq; hæc quoque facultas sacris canonibus inserta est. Sed tamen nō multò post hoc est anno D cccc l xxiij. rursus Pontifices creari cœpti sunt, nulla Imperatoris ratione habita, eadem Romanorum vi, & seditione, quod cum multorum malorum seges esset, anno M. xxxxvij. Henrico II. Imperatore ob eius item pręstantem pietatem, & merita, concessum est idem quod Othoni, vt deinceps sine ipsius auctoritate non crearetur Pontifex. Ex quo priuilegio is anno proximo, Clemente Secundo mortuo, Popponem Brixiensem Episcopum Pontificem abs se factum, Romam misit, qui Damasus Secundus dictus est. cuius quidem celerrima mors hanc opinionem in hominum animis ingenerauit, non placuisse Deo Pontificem electum ab Imperatore. Quare cum hoc mortuo nihilominus ille Brunonem Tullensem Episcopum, qui Leo Octauus appellatus est Pontificem fecisset. hic quidem, & Damasi exemplo, & Hildebrandi Monachi oratione deterritus, ne sacrosanctam dignitatem prophani hominis arbitrio dela-

C. in Synodo d. 63.

tam

tam iniret, in ipso itinere purpuram, & Pontificia ornamenta statim abiecit, ac peregrini habitu Romam ingressus, cleri, populique consensu, ad Petri Sedem euectus est. Quare cum Imperatores nimium iam sibi sumpsissent, Nicolaus II. anno M L IX. omnem hanc eligendi rationem moderandam ratus, ita decreuit, vt electio præcipuè à Cardinalibus perageretur, deinde reliquus clerus, ac populus ad eam comprobandam accederet, saluo tamen, inquit, honore, & reuerentia Henrici. Quare hoc primum tempore, totum eligendi ius Cardinalibus concessum est, sic tamen vt adhuc ratio aliqua haberetur, tum reliqui populi, tum Imperatoris. Et tamen biennio post, Nicolao mortuo, legimus Alexandrum II. nulla Henrici, qui tum erat Tertij auctoritate tum electum, tum etiam consecratum, quæ fuit causa, vt indignatus Henricus, habito Basileæ conuentu, Cadolum Parmensem Episcopum Pontificem renunciaret, ex quo turpe schisma exortum est. Et cum paulo post Legatum Romam misisset, vt de hoc Pontifice accusaret, ita ei satisfactum est, quoniam propter imminentem dissensionem non potuisset diutius expectare. Quare de Gregorio Septimo magno planè viro, qui huic Alexandro successit, ita accepimus non prius consecrationem admisisse, quàm missis ad Henricum Legatis, illius quoque voluntatem exploratam habuerit. Cæterum in huius Pontificis electione, cuius adhuc decretum extat, satis appatet quæ tunc esset formula in eligendo. Sic enim habet. Nos Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, præsentibus venerabilibus Episcopis, Abbatibus, & Monachis, consentientibus pluribus turbis vtriusque Ordinis, eligimus nobis in Summum Pontificem Hildebrandum Archidiaconum, & reliqua, quæ multa in eius laudem sequuntur. Ex quo apparet, adhuc pręter Cardinales hoc tempore alios etiã ad electionem admissos. Quod etiam apertius cognosci potest, ex eo, quod scriptum est, tum ab alijs, tum à Sigonio,

d.79 c 1 & c.si quis pecunia.

Lib. 9 de reg. Ital.

E nio,

nio, cum Victor III. in Cassinati cœnobio diem obijsset, anno M L xxxviij. Episcopos qui conuenerant admonuisse Romanos Clericos, Laicosque, itemq; Appulos, & Campanos Antistites, vt certo tempore Terracinæ adessent, ad nouum Pontificem creandum, qui verò adesse non possent, literis, aut nuncijs iudicium suum exponerent. Itaque aduenisse eò Cardinales, & Episcopos, & Abbates ex varijs regionibus. at verò ex Romana vrbe Ioannem Portuensem Episcopum omnium clericorum. Benedictum verò Vrbis Præfectum omnium laicorum sententiam per literas attulisse: quibus quidem comitijs Vrbanus Secundus Pontifex est renunciatus. Quare hæc adhuc erat eligendi Pontificis ratio, Fuitq; vsque ad Alexandrum Tertium, qui Pontificatum inijt, anno M C L IX. gessitque vno, & viginti annis tempore fœdi schismatis. quare vt primum ex magno calamitatum concursu, quibus Ecclesia laborabat, respirare potuit, his ipsis incommodis admonitus, Concilium Lateranense aduocauit, in quo trecenti Episcopi, alijque complures prælati, affuerunt. In eo igitur Concilio decretum condidit, quo totum eligendi ius in Cardinales translatum est, clero reliquo, & populo, atq; etiam Imperatore excluso: neque hoc solum vt Cardinales soli, sed etiam vt duæ tertiæ partes Cardinalium requirerentur. ex qua formula primus omnium Lucius Tertius creatus, cuius electionis diploma vidisse se testatur Onuphrius. Idemque deinde confirmatum est à Gregorio X. in Concilio Lugdunensi anno M c c l x x i i i j. itemque à Clemente V. magis corroboratum. Quæ quidem formula adhuc in vsu est, semperque his totis quingentis annis durauit, quod satis magnum potest esse argumentum, hũc esse optimum, & commodissimum modum, quando nunquam amplius variatum videmus, ex quo semel est receptus, cum priores omnes modi instabiles fuerint, nec diu in vllo perseueratum. Quod etiam alio argumento confirmari potest; Nam cum ante Alexandrum Tertium sex, &

cap. licet extra de elect.

c. vbi periculum de elect. in 6.

Clem. Ne Roman. de elect.

& viginti schismata inueniantur, his deinde iam quinque sęculis vix tria extitere. atque ex his tribus vnum tantum Vrbani Sexti Cardinalium culpa. Nam alia duo, alterũ, quod tempore Ioannis xxij. extitit, ab Imperatore Ludouico excitatum est, alterum quod tempore Eugenij Quarti à Concilio Basiliensi. Quare non ratio solum, sed ipsa quoque experientia satis demonstrauit, nullam meliorem commodioremue formam excogitari potuisse. Hæc igitur de eligendi potestate. Nam quid deinde in eligendo spectandum, quid seruandum sit, de eo, vt ante dixi, suo loco separatim agemus.

De tertio Cardinalium officio, quod est assistere Pontifici. Cap. VI.

RESTAT tertium munus, quod consistit in consilijs Pontifici dandis, cuius etiam muneris explicanda est origo. Nam antea quidem per annos circiter octingentos, hoc faciebant Pontifices, vt ad grauiora negocia consultanda cogerent concilia, quæ vocabant nationalia, id est Italicorum Episcoporum, quibus tamen concilijs etiam Presbyteri Cardinales intererant, vt apparet in Synodo Gregorij, quæ Lib. 4. c. 88 est inter eius Epistolas. In ea enim post Episcoporum nomina, vrbanorum etiam Presbyterorum nomina leguntur. Sed cum auctis Ecclesiæ opibus, & insuper accessione temporalis principatus, cœpisset Pontifex in singulos dies egere consiliarijs, & adiutoribus; nec possent tam sæpe euocari Episcopi, concilia illa paulatim omissa sunt, resq; tota redacta ad Senatum Cardinalium. Atque hoc sanè multo commodius. Primum enim hi magis in promptu, & ad manum, deinde etiam, vt necesse est, cùm in his negotijs assiduè versentur, magis eorum statum norunt,

quod ad consilium dandum magnopere confert, postremò illa Episcoporum euocatio non fieri poterat sine magno, & crebro suarum diocesum detrimento. Hæ igitur sunt partes Cardinalium, hoc officium, vt quoniam vnius hominis mens, & consilium, nullo modo tantæ moli sustinendæ par esse potest, addantur aliqui, qui in tanto, tamque laborioso, & difficili opere Pontificem adiuuent, & subleuent. Itaque non potest melius describi hoc eorum officium, quàm descriptum est in sacro quodam canone, vbi appellantur principales assessores, consiliarij, & in exequutione principales officij cooperatores. Quod etiam voluit S. Bernardus, cùm eos vocat Pontificis collaterales, & coadiutores; Quod si ita est, facilè apparet illud sequi, vt quàm late patet Summi Pontificis cura, tam etiā latè patere oporteat Cardinalium pro sua parte, studium, ac vigilantiam. Quare, Frater Illustrissime, quandoquidem cum persona, à dignitate, Cardinalis onus, & officiū, pariter sustines, haud quaquam satis putare debes, si Romanæ Curiæ negocia tractes, si in controuersijs ad signaturam relatis iudicium interponas tuum, si huic, aut illi amico beneficium aliquod, vel honorem aliquem cures, etiam si iustè, ac piè id facias. Hoc enim parum admodum est, nimisque restrictum. Igitur vestra cogitatio totum terrarum orbem complecti debet, ipsamque Ecclesiā vniuersam; quomodo hæreses adeò iam diffusæ profligentur, quomodo prouinciæ à recta fide alienatæ ad sanitatē reuocentur. quę sit ratio retinendi Galliā, quæ Angliam restituendi, quæ iuuandi Germaniam, aliasque similes regiones. Atque vt hæ, quæ iam aliæ omnino, aliæ ex parte magna sunt corruptæ, curandum est, vt sanentur, sic quæ sanæ sunt, ne corrumpantur, tum probis Episcopis legendis, tum prauis moribus euellendis, tum denique occurrendo omnibus incommodis, quæ quotidie incidunt, & quasi malum gramen in Domini vinea assiduè suboriuntur. Hæc boni, & strenui Cardinalis esse debent studia,

c. fundamēta de elec. in 6.

4. de cōsid.

hæ

hæ cogitationes, vt omnes suas curas ad Ecclesiam referat, & in Ecclesia consumat, vt omnem suám mentem, & diligentiam, & industriam ad hoc vnum excitet. Itaque rectè S. Bernardus in Epistola quadam ad omnes Cardinales, qua eos hortatur, vt Abailardi pullulantem hæresim excindant. Agite, inquit, pro loco, quèm tenetis, pro dignitate, qua polletis, pro potestate, quam accepistis. quibus verbis aptissimè indicat, hoc esse Cardinalium proprium, vt excubent pro bono communi, vt in continua quadam vigilia sint aduersus hæreses, & aduersus omnia vitia, atque ob hanc causam datam eis esse dignitatem, & potestatem, qua pollent. Quare nisi eam huc referant, nisi ea ad hunc finem vtantur, eiusmodi quidem dignitas, ac potestas nihil erit aliud, quàm gladius vagina reconditus, aut vt est in Euangelio, talentum à seruo nequam in terra defossum; quæ culpa tenebris exterioribus, fletu, & stridore dentium æterno vindicata est. Ex quo quidem manifestè agnoscis quantoperè ab officio discessurus sis, non solum si desidiæ, & ignauiæ, oblectamentisque te tradas, sed etiam si ita te cum vno aliquo Principe, aut Rege, aut cum ciuitate aliqua colligaueris, eorumque priuatis commodis ita studueris, vt de totius populi Christiani vtilitate nil cogites, Nam si priuatorum commoda à publicis orbis Christiani vtilitatibus aborrhent; nimirum bono, & constanti Cardinali negligenda sunt. neque committendum vt cuiusquam Principis gratia, siue auctoritas Cardinalitiam eripiat libertatem. Ac nescio an tibi pręcipuè id deliberatum, fixumque esse oporteat. Meministi enim profectò, quod obliuisci non potes, quàm amplis verbis Gregorius xiiij. tibi atque Illustrissimo Collegę tuo Aquauiuæ insignia Cardinalatus impertiens, & honorem ipsum, quo vos decorabat, ornarit, & tanti muneris commendauerit, dignitatem. Mementote, inquit, vos à nobis nullius rogatu, sed Ecclesiæ solius respectu, in Patres legi: ac proinde in isto munere gerendo ad Ecclesiam

Ep. 188.

Matt. 25.

siam

siam solam respectum habere oportere. Et sanè cum Sacrosancta hac Romana Ecclesia communis omnium mater sit,& æque omnes vt filios amplectatur,oportet ipsos etiā huius Ecclesiæ ministros hunc eundem affectum induere, vt se homines communes existiment, verèq; omnium patres ac tutores: nec solum ita sentiant, sed etiam factis ostendant, ac præ se ferant, nec vlli aut homini, aut loco tantum tribuant, vt non multo plus Ecclesiæ Catholicæ, idest vniuersali deferant, quam vel laterum, & vitæ suæ oppositu tueri debent. Quo nomine magnopere Alphonsum illum Borgiam, postea Calixtum Tertium, laudatum accepimus, qui cùm, vt Aragonensis, Alphonso Regi subditus esset, nunquam tamen illius gratia se inclinari, aut flecti passus est, quò non debebat. Quin etiam cum is aliquando instaret, & vrgeret, vt ad Basiliense Concilium, quod sine Pontificis auctoritate fiebat, se se conferret, liberè ac fortiter recusauit: immò verò Regi ipse persuasit, vt Neapolitanum bellum, quod ille aduersus Ecclesiæ dignitatem gerebat, omitteret. Quare hoc idem ab omnibus Cardinalibus faciendum est. & si quam habent cum Principibus propriam, ac peculiarem coniunctionem, eam sanè conseruare, & colere debent, sed ideo, vt illos ipsos Principes facilius retinere possint coniunctos cum publica causa, non vt ipsi à publica causa ob illorum gratiam, respectumq; desciscant.

Cardinales ex vi status obligatos esse ad perfectionem. Cap. VII.

CCEDIMVS nunc ad id quod verè in Cardinali dici potest fundamentum omnium officiorum; quoniam hoc fundamento iacto, facilè deinde apparebit, quas in eo virtutes, aut quales, & quo gradu esse oporteat. Hoc autem quod

appello

appello fundamentum in hoc consistit, quòd ipse status Cardinalis obligationem inducit perfectionis. Itaque non ei sufficere debet, vt virtuti studeat quoquo modo, aut eius quadam sit mediocritate, contentus, sed requiritur virtus quædam consumata, & omnibus partibus ac numeris absoluta. Denique vt verbo vno dicam requiritur, vt omnino perfectus sit, & nisi perfectus sit, non est, quod esse debet. Quod sanè vereor, ne aliquibus forte nouum, ac mirum, aut etiam nimis durum, rigidumque videatur. Sic enim iam eunt tempora, iamque aliam omnino formã induerunt ab ea quę esse deberet, & quam Christus esse vellet, sed res tam certa est, vt non recusem quin nulla mihi fides habeatur, si non eam tam apertis rationibus, tam euidentibus testimonijs doctissimorum hominum comprobaro, vt quemuis etiam tergiuersantem, inuitumque conuincant. Intelligendum est igitur tripliciplanè persona indutum esse Cardinalem, primum Christiani hominis, deinde clerici, postremò quæ propria, ac præcipua est, Cardinalis. Sed de Christiani quidem obligatione, quoniam generalis est, nihil hic dicendum puto, nisi hoc vnum, Euangelicam legem, quam Dauid meritò Psal. 18. immaculatam appellat, & castam, puramque tanquam argentum septies purgatum, ita in omni genere perfectam Psal. 11. esse, vt nihil labis admittat, quod nihil est aliud, quàm excludere omnia vitia, omnes requirere virtutes. Quid enim amplius dici potest? otiosum quodlibet verbum prohibeat, & ita prohibet, vt non sine sua pœna, ac supplicio Matt. 12. abiturum minetur. Igitur quicumque hanc legem professus est, hoc professus est, se ex illius pręceptis esse victurum, nec ab illis vllo modo discessurum; in quibus quidem seruandis, quædam est sita perfectio. Hoc ergo est Christianum esse, hoc baptismum suscipere, nimirum, vt ait S. Leo, renunciare Diabolo, & in nouitatem è vetustate tran Serm. 14. de pass. sire, & terreni hominis imagine deposita cœlestem formã suscipere, in eoque interuenire quandam speciem mortis, & quandam similitudinem resurrectionis, vt homo susceptus

ptus à Christo, Christumque suscipiens, non sit idem post baptismum, qui fuerat ante baptismum. Quo etiam pertinet illa Cypriani exhortatio. Conuersemur quasi Dei templa, vt Deum in nobis constet habitare, nec degeneret actus noster à spiritu, vt qui cœlestes, & spirituales esse cœpimus, non nisi spiritualia, & cœlestia cogitemus.

De orat. dom.

Idemque alio loco. Considerandum est, inquit, fratres dilectissimi, & identidem cogitandum, renunciasse nos mundo, & tanquam hospites, & peregrinos hic interim degere. Quæ cum ita sint, non debent existimare homines hanc perfectionis obligationem, quæ in Deo perfectè amando, Deique præceptis, quæ tantam perfectionem continent, perfectè exequendis posita est, solis esse viris religiosis iniunctam. Est enim omnibus iniuncta, etiam laicis, atque ijs, qui in sęculo viuunt, & inter mundi strepitus. quoniam omnes ab eodem Deo geniti, & omnes eodem Christi sanguine redempti, idem omnes præmium, eandemque gloriam expectant; denique omnes etiam, vt diximus, hoc in suscipiendo baptismate promiserunt.

Serm de laps.

Quod si hæc tam magna est obligatio omnium Christianorum, quanto deinde maior erit clericorum, qui ad hoc ipsum segregati sunt, vt peculiarem Deo seruiant seruitutem, quiq; ideo sunt instituti, vt hominum peccata comedant, vt inter vestibulum, & altare plorantes diuinā iram placent, vt populos à vitijs reuocent, erudiant ad virtutem. Accedit etiam summa cum Deo coniunctio, quam affert status ipse, de quo rectè S. Gregorius, eos mysticè Bethel vocari, idest domum Dei. Quid enim inquit, Bethel, nisi viros officio sacri altaris deputatos significat, quia dum spiritualibus studijs inhęrent veluti domestici Dei omnipotentis familiares sunt. Atque idem alibi illud afferens ex leuitico, quo prohibetur, ne vllus, qui maculam habeat, ad Dei accedat ministerium, interpretatur etiam, quæ illę sint maculæ, quas scriptura commemorat. Cœcus quippe est, inquit, qui supernæ contemplationis lumen ignorat. Claudus, qui quidem quo pergere debeat,

Ezzech. 8.

3 in lib. Reg. c. 5.

1. past. c xi Leuit. 21.

beat, aspicit, sed per infirmitatem mentis, vitę viam perfectè non valet tenere, quam videt. Fracto etiam pede, vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet. Gibbus vero, quem terrenæ solicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad superna respiciat, sed solis ijs, quæ in infimis calcantur, intendat. Igitur si ab ijs omnibus vitijs abesse debent omnes, qui se se Ecclesiasticæ vitæ deuouerunt, facile apparet quanta eorum omnium debeat esse perfectio. Omnium dixi, ne quis hoc de solis prælatis dici arbitretur. Et si enim de ipsis pręcipuè dicuntur, tamen quicunque se diuinis altaribus consecrarunt, quicunque mysteriorum illorum sanctitatem tractant, omnes planè sanctos, integros, & impollutos esse oportet. Quamobrē rectè S. Hieronymus. Non solum, inquit, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui præsident, conuersatione, feruore, ac scientia præcedant, verùm, & inferior gradus. s. exorcistę, lectores, ęditui, & omnes omninò qui domui Dei seruiunt: quia vehementer Ecclesiam Christi destruit, meliores laicos esse, quàm clericos. Igitur si æדituus quiuis, & quiuis vulgaris clericus, quia ex Dei familia est, hanc debet perfectionem sectari, facile est hinc argumentari, quid à Cardinalibus exigatur. Etenim Pręlati omnes, aut qui maius aliquod negocium in Ecclesia gerunt, ij sunt, vt ait S. Gregorius, qui vt Noe arcam in vndis, ita dum ad formam vitæ populis præsunt, Sanctam Ecclesiam in tentationum fluctibus regunt. Ipsi etiam, vt idem S. Gregorius alibi, orbem portant, quia tantorum pondera vnusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Quòd si veterem illum clerum consideremus, vt est à Christo institutus, ab Apostolis excultus, atque primis illis sæculis in Dei Ecclesia viguit, planè videbimus quid de hoc ordine cogitandum sit, & quàm altè suspicere debeat, qui ita se instruere velit, ne ab huius status præstantia, & perfectione degeneret. Quis enim illis tempo-

Epist ad Titum. c. 2.

1. moral. c 7

9 moral. c. 10.

F ribus

tibus feruor? quæ in Deum charitas? quis animus, quæ alacritas ad martyrium subeundum? quis deinde zelus in proximorum salute procuranda, pro qua nullis laboribus, nullis parcebant periculis? Denique quantus contemptus rerum omnium terrenarum, honoris, diuitiarum, commoditatum, cum etiam plerique, vt de Cypriano accepimus, paternas omnes possessiones, & quicquid habebant venderent, ac pauperibus distribuerent. ipsi verò vt plurimū in paupertate, & summa rerum omnium inopia traherent vitam? Itaque non illi ordinem hunc, vt gradum ad ambitionem, aut ad opes augendas suscipiebant, sed quod verè est, tanquam Dei militiam, & obsequium, vt se totos eius numini consecrarent. Itaque si verum fateri velimus, nosque ipsos sine assentatione respicere, adeò nos deflexisse à prisca illa cleri formula reperiemus, vt vix eius maneant vlla vestigia. Quam iacturam, & quam plagam, iam tum suo tempore deflebat Gregorius, eamque in Samuele expressam putabat, in quo quoniam nouum Sacerdotium designatum est, cum sacra Scriptura eum tenuisse commemorat, hoc putat indicari dum Ecclesia per decurrentium temporum spatia ducitur, in nonnullis Sacerdotibus conuersationis pulchritudinem veterascere. Quasi enim, inquit, iuuenis erat Samuel, quando Sacerdotum ordo solis cœlestibus desyderijs inhians, dum nulla terrena quæreret, quò efficacius superna prædicare poterat, eò ad ea nihilominus verbis, & exemplis subditorum animos accendebat, valebat enim robore, & iuuenili pulchritudine radiabat, dum vim cœlestis verbi in splendore ostenderet sanctæ conuersationis, quia quicquid validum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam sublimiter viuendo ostendere. Sed iamdiu est, quòd Samuel senuit. Multa enim tempora elapsa sunt, ex quibus multi Sacerdotes amorem sęculi sequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ob aliorum cordibus debuerunt. Hæc & alia multa ibidem Gregorius; quibus hoc vnum adijciendum videtur,

4. in lib. Reg. c. 4.

detur, hanc perfectionis formam, ab omnibus clericis exigi, quos vt ait S. Hieronymus nomen ipsum admonet eos de sorte domini esse, & Dominum eorum esse sortem, vt propterea nihil extra Dominum habere debeant. Verum si hæc perfectio omnibus necessaria est, qui clericos se profitentur, certè multò magis ijs, qui in clero ipso eminent: & quò magis eminent, eò magis debent omni virtutis laude præcellere, quoniam & communes cum alijs causas habent, & proprias. Epist. 2.

Videamus nunc tertium gradum huius obligationis, ita proprium Cardinalibus, vt nullis alijs conueniat. Quod vt plenius intelligatur, quoniam magnum in eo momentum positum est, videtur res paulò altiùs repetenda. Etenim aliud est perfectio, aliud verò perfectionis status. Perfectio in diligendo Deo consistit, quam ob causam charitas à B. Paulo perfectionis vinculum appellatur, Col. 3. eiusque ratio est, quia vna quæque res tum perfecta dicitur, cum suum attingit finem; Finis quippe est consummata rei perfectio. at charitas cum Deo coniungit, qui finis est noster, quoniam qui manet in charitate, in Deo manet, 1. Io. 4. & Deus in eo. Verum perfectionis status spectari debet, non tam ex eo, quòd intus in anima agitur respectu Dei, quàm quòd fit exterius respectu Ecclesiæ. Requiritur enim vt hic status cum obligatione ineatur, atque hæc ipsa obligatio cum aliqua solemnitate, eaque huiusmodi, vt perpetuam habeat firmitatem. Itaque in perfectionis statu esse aliquis dicitur, non ex eo, quòd perfecte Deum diligat, sed si se obligarit ad aliqua perfectionis officia. Fieri enim potest, vt quispiam ei se obliget, quod postea non præstet, alius verò id præstet, cui se non obligauit: vt duo illi quos Dominus narrat apud Matthæum, quorum Matth. 21. alter iussus à patre in vineam ire, respondit impigrè: Eo domine, nec tamen iuit, alter prius quidem ire, recusauit, postea paruit. Hoc igitur posito, facile est discernere, quinam in statu perfectionis censeri debeant; in pri-

nis videlicet Episcopi, & religiosi; quoniam vtrique obligationem perpetuam suscipiunt ad opera perfectionis, idque cum aliqua externa cæremonia. Episcopi quidem, quia ad id se obligant, vt animas sibi creditas illuminent, instruant, ad perfectionem adducant, ac pro ipsis etiam si opus sit, vitam profundant. Quin etiam ijs consecrandis certi ritus adhibentur, estque nexus ille perpetuus, qui nisi permissu Pontificis dissolui nequeat. Eadem est ratio etiam religiosorũ, sed hoc amplius in Episcopis, quòd etiam vt perfectores, quemadmodum ait Dionysius, quoniam alijs perficiendis operam nauant, religiosi autem, vt perfecti. Cum igitur de hoc vtroque genere, hoc certum sit, videamus iam de Cardinalibus D. Antoninus quidem disertè, ait, Cardinales non esse in statu perficiendorum, sed perfectorum, & quidem multò magis, quàm Episcopos. Idem etiam scripsit Augustinus Triumphus optimus Theologus aliquantò senior Antonino natus quippe est, vt accepimus, anno M c c x l iiij. Hic igitur ipse quoque hac quęstione posita, vtrum Cardinales sint in statu perficiendorum, an verò perfectorum, apertè respondet, perfectorum. immò verò in hoc genere perfectionis primum in Ecclesia locum tenere etiam supra Episcopos, ac proinde maiorem in eis charitatem, maiorem iustitiam, maiorem etiam rerum temporalium despicientiam, requiri, quàm in ipsis Episcopis. Quin etiam Turrecremata cum ipse quoque ex professo, quæstionem hanc proposuisset, subijcit eandem responsionem, omnino Cardinales perfectionis statu censeri. Nam præter quotidiana officia pro Ecclesiæ bono, quę magna, & ardua sunt, obligant etiam, & deuouent Deo se se ad fidem Catholicam, Christianamque religionem totis viribus tuendam, etiam si in ea causa sanguis profundendus sit, & ad hoc tám præclarum munus consecrantur cùm, multis insignibus cæremonijs, certisque sacramentis, quę summo Pontifici pręstant, tum vero de fide seruanda. Quare nihil dubitandum est, quin

Eccles. Hier. c. 5. & 6.

3. p. tit 21. c. 2.

In sum. q. 102. a. 2. & 3.

Lib. 1. de Eccles. c. 8.

quin hic quoque status perfectus sit, & quidem multo perfectior, quàm Episcoporum, quia bonum vniuersalis Ecclesię ad cuius gubernationem assumuntur, & pro cuius propugnatione spondent animas exponere, maius, & diuinius est, quàm bonum particularium Ecclesiarum, quam ad curam alij Prælati obligantur. Hæc ad verbum Turrecremata.

Possunt autem omnia ista confirmari pluribus argumentis ductis tum ex dignitatis amplitudine, de qua ante diximus, tum ex officio, de quo proximè, tum etiam ex difficultate negotij, quod Cardinalis gerit: postremo ex similitudine quadam cœlestis illius Ecclesię. Primum enim honos ipse, qui homini tribuitur, simul & præmium quoddam est virtuti redditum, & indicium, ac testimonium virtutis, quæ in homine sit. Quare ex vtroque capite summus hic honos summam requirit, perfectamque virtutem. Ac nisi ita sit, mendacium quoddam committitur, seu furtum in re maxima. Accipitur enim & exigitur maximum decus minimè debitum. Adde huc quod Ecclesia nihil aliud est, quàm spiritualis quædam res publica; quare & munera, quæ in ea sunt, spiritualia sunt, & graduum distinctio ex spiritualibus causis spectari debet. Nam vt in societate aliqua mercatorum, aut militum, vel nautarum, ij quidem in officijs partiendis præponuntur, qui in suo quisque genere peritiores, & instructiores habentur: contra vero magna esset confusio, & perturbatio, si Magistratus, vel ex formæ, aut vocis elegantia, vel ex pingendi, aut ædificandi scientia, quæ ad rem non faciunt, deligerentur; ita in hoc spirituali, vt diximus, regno, multò, maius monstrum est, si superiores hi gradus non ex spirituali genere, sed ex diuitijs, aut opibus, aut alijs eiusmodi terrenis rebus constituantur. Quamobrem rectè de hoc Hieronymus Manfredus, non quidē ex Theologorum numero, sed quod magis etiam mouere debet iurisperitorum, bonus tamen, & doctus iurisperitus, officiū, inquit, Lib de Card. c 7.

inquit, Cardinalium est, honestis moribus, & vitæ integritate adeò elucere, vt tanquam lumina quædam sint, & exemplum omnibus præbeant, vt verè cardines appellentur. & columnę illę dignitatis supra montem positę. Quid enim perniciosius, quid Deo odiosius, quàm vt quos docere debeas, eos tu ipse prauo exemplo ad malũ allicias? Contra verò quanti refert si cum prestantia dignitatis, vitæ etiam præstantia conuenerit? Nam cum omnium oculi in eos, qui cæteris præsunt respiciant, sanctiores esse cæteris debent, qui primum locum post Pontificem obtinent, & velut dij quidam in terris honorantur. Hæc ille.

Ex officio verò ita argumentari licet, Cum Pontifici assistere Cardinales, eumque in rebus maximis assiduè iuuare debeant, tum consilio, tum opera, nunquam id prestare poterunt, vt quidem rei amplitudo requirit, si vitijs seruiant, si humanis affectibus transuersos se agi sinant, ac denique si non omnibus virtutibus se diligenter excolant. Qua de re auctoritatem habemus maximam, vtique ipsius Sess. 25. c. 1 Tridentini Concilij, in quo cum de Cardinalium reformatione ageretur, hęc ipsa verba ponuntur. Quorum consilio apud Sanctissimum Romanum Pontificem cum vniuersalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest non ijs etiam virtutum insignibus, ac viuendi disciplina eos fulgere, quæ meritò in se omnium oculos conuertant. Huc accedit, vt diximus, difficultas ipsius status, quæ nunquam vinci poterit, nisi abundantia quadam ac perfectione virtutis. Quid enim difficilius, quam inter tantos honores, humilitatem retinere, aut inter tantas opes, & diuitias illam spiritus paupertatem, sine qua, vt Saluator ait, nemo regnum cœlorum adipisci potest? Itaque vt ad maiorem hostium numerum profligandum, maius requiritur robur, sic Cardinalis, si salutem consequi velit inter tot salutis aduersarios, necesse est, vt magna quadam, & excellenti virtute sit præditus. Quin etiam si nihil aliud esset, illud ipsum, quod in Cardinalatu suscipiendo solemniter

niter eis à Pontifice denunciatur, & quod ipsi admittunt, & tacitè spondent, vt ad ipsum sanguinem pro Dei honore, & Ecclesię defensione profundendum prompti ac parati sint, tanta res est, vt præstari non possit, nisi à sanctis viris, atque perfectis. Is enim actus est summæ charitatis, quoniam vt ipse Dominus docuit, maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam pro altero ponat. Ioan. 15.

Postremo est etiam illa similitudo, quam dixi cœlestis Hierusalem. Intelligendum enim est, magnam esse similitudinem, ac proportionem inter Ecclesiam, quæ est in terris, & eam, quæ est in cœlis. Ita enim ait Bernardus, Lib. 3. consid. quia, inquit, non potest filius facere quicquam, nisi quæ viderit patrem facientem, præsertim cum ei sub Moysi nomine dictum sit, Vide vt omnia facias secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Exo. 25. Viderat hoc qui dicebat, Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam Apoc. 21. descendentem de cœlo à Deo paratam. Hanc autem similitudinem addit Bernardus in eo maximè sitam esse, quòd sicut illic varij sunt ordines, ac hierarchiæ Angelorum, Arcangelorum, aliorumque vsque ad summum Deum. ita hic quoque sua sit varietas munerum, ac classium, quoniam alij sunt Presbyteri, alij Abbates, Episcopi, vel Patriarchæ, alijque gradus vsque ad Pontificem, qui summus est. Ex qua comparatione ita ratiocinari licet, vt quemadmodum cœlestes illi ordines, ita distributi sunt, vt quò superiores, eò perfectiores sint, diuinisque donis ornatiores, idem hic quoque in his ordinibus esse oporteat, idque & recta ratio, & Dei voluntas requirat, qui omnia ordinatissimè fecit. Quod si ita est, ne illud quidem dubitandum, quin Cardinalium ordo, qui summus est post Pontificem, illi ordini respondeat, qui est post Deum altissimus, id est Seraphinis ipsis. Ex quo sequitur nimirum oportere, vt quemadmodum eorum locum, sic etiam sanctitatis eminentiam, repræsentent: atque vt beati illi Seraphini adeo ab hisce terrenis rebus abhorrentes,

adeò cum Deo coniuncti sunt, eiusque amore incensi, adeò ei semper assistunt, vt nusquam alio faciem, ac mentem auertant: sic Cardinales non solùm ad perfectionem conniti debent, sed ita conniti, vt reliquos omnes in hac perfectione, in charitatis ardore, in rerum mortalium contemptu facile antecellant. Hoc enim postulat, vt dixi, loci ipsius, in quo sunt celsitudo, quam nisi vitæ virtutisque celsitudine tueantur, & se ipsos, & loci auctoritatem, maiestatemque dedecorant.

In quibus consistat hæc perfectio, quæ requiritur in Cardinali. Cap. VIII.

SI verum est, quod modò tractauimus, totque argumentis confirmamus, necessarium esse Cardinali, vt iam sit perfectus, & perfectam ex omni parte vitam ducat, idque ab eo statum ipsum exigere; facilè est iam videre, quid ex hoc fundamento sequatur. Sequitur enim omnes, qui in hoc gradu sunt, omnem suam curam, studium, industriam eò conferre debere, vt hoc opere, & reipsa expleant, quod professione præ se ferunt; itaque se componant, vt ad sanctitatem, & perfectionem, in omnibus suis factis, dictis, & cogitationibus aspirent. Nam & si perfectio omni homini ita conuenit, vt si adsit magnum afferat ornamentum, si absit magna sequatur deformitas; tamen hæc ipsa deformitas, eò magis augetur, quò magis debuisset inesse perfectio. Vt lapidi, aut stipiti, si visus desit, non ideò turpiora sunt, at si animanti desit, fœdum est, & inutile. Atque vt similitudinem capiamus, ex rebus externis, quæ sensus mouent; si Cardinalem prodire in publicum contingat sine purpura, & sine ijs ornamentis, quæ illi ordini hominum more, vsuque congruunt, contrà verò sacco, aut pannosis baiuli

vestibus indutum, quàm ipsum pudeat, quàm omnes offendat? Quid igitur si interiori illo habitu, qui multò magis Cardinali, quàm hic externus conuenit, spoliatus, & vulgaris vitæ vitijs deformatus incedat? Atque est etiam aliud, quod ex suo ipsius sensu, & iudicio mouere possit Cardinalem. Cogitet enim quisque apud se, cùm de Monacho, aut religioso aliquid audit, quod statum illum non deceat, quantum indignetur, quibus verbis inuehatur, quos carceres, quæ supplicia intentet. idque nō immerito, quoniam cùm vir religiosus perfectionem profiteatur, iure ab eo exigitur, quod profitetur. Atqui iam proximo capite demonstratum est, Cardinalium statum multò magis obligari ad perfectionem, quàm statum religiosum. quare si eam non habeant, turpius etiam eis est, quàm religiosis. Hoc igitur primùm, ob has, & ob alias, quæ afferri possent rationes omninò apud animum suum, decernat Cardinalis, perfectionem sectari suo statui congruentem, omnesque alias curas, & cogitationes huic vni curæ, & cogitationi postponat. hanc semper ante oculos habeat, huc cæteras dirigat. Quod si deinde quæratur, quænam sint, in quibus consistat hæc perfectio, & quæ requirat, ea quidem non ita multa sunt, nec ita grauia, vt pertimescas, sed ad tria capita reuocari possunt. Primum est vt à malo declines, idest peccata fugias, & ea præcipue, quæ grauiora sunt, & quæ ideo mortalia appellantur, quoniam mortem animæ afferunt, multò horribiliorem, quàm corporis. Vitam enim eripiunt, sine comparatione meliorem, & nobiliorem, & certè diuinam. Quare ita animo constitutus esse debet Cardinalis, vt quiduis potius ferat, & quiduis patiatur, quàm vt suum creatorem, ac Dominum tam grauiter offendat, & cum vel odorem aliquem talis peccati teterrimum sentit, ita se auertat, ita refugiat, atque auersetur, vt pestem, vt exitium. Sed hoc quidem commune est omnibus, etiam laicis, ac plebeis, & certè parùm admodum tali Ecclesiæ Prælato, neque tam magna

laus, si fiat quam magna culpa, si non fiat. Quare aliquid amplius etiam in hoc genere ab ipso exigendum est.
Epist. 25. Rectè enim S. Ambrosius, Non mediocris, inquit, est virtus, Sacerdotalis, cui cauendum non solum ne grauioribus flagitijs sit affinis, sed ne minimis quidem. Neque enim ideò contemnenda, quia parua videantur, quia si Deum spectemus, Deique dignitatem, nulla offensa, quæ in eum committatur, leuis videbitur. Si vero damna nostra spectemus, hæc etiam nemo leuia reputabit, quo-
3. p. past. admo. 34. niam vt ait S. Gregorius, pluuiarum guttæ exiguæ sunt, sed quia multę magnos fluminum gurgites efficiunt. & nauigio tantum nocet sentina latenter per rimas excrescens, quantum procella aperte sæuiens, vtraque enim demergit & obruit, sed illa sensim, hæc statim. Et minuta sunt quæ erumpunt in membris per scabiem vulnera, sed cum multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic vitam corporis, sicut vnum graue inflictum pectori vulnus necat. Hinc videlicet scriptum est, Qui modica spernit,
Eccl. 19. paulatim decidit. Qui enim peccata minima flere, ac deuitare negligit, à statu iustitiæ, non quidem repentè, sed partibus totus cadit. Hæc Gregorius verissimè, ex quibus intelligere possunt omnes, ac præsertim Cardinales, quàm sibi obfirmanda sit mens etiam aduersus ea peccata, quæ vulgò ita contemnuntur, vt passim incidant. Atque in his etiam est aliqua differentia. Et si enim omnia sunt fugienda, tamen multò magis nocent, quę ex habitu quodam fiunt. Nam irasci, exempli causa, iactare se se, velle honorari, indignari ob negatum honorem, ociosas nugas loqui, spectare inutilia, gulæ indulgere, & alia eius generis penè infinita, si ex habitu proueniant, multò sunt damnosiora, quàm si ex repentina quadam incitatione; quoniam & frequentius committuntur, & minus aduertuntur, & denique difficilius extirpantur. Quare in his etiam, tum cognoscendis, tum profligandis, omnis est à Cardinali adhibenda diligentia.

Alterum

Alterum caput huius perfectionis est, virtutũm ornatus, & quidem omnium. Quemadmodum enim cui brachium desit, aut tibia, non potest pulcher dici, etiam si alia membra habeat, sic qui, aut pluribus, aut etiam vna virtute destituatur, licet alias habeat, non modo non potest dici perfectus, sed ne bonus quidem, quia quicumq; totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus vt docet Iacobus Apostolus. De his igitur virtutum ornamentis egregiè S. Bernardus ad Eugenium, vbi ait, omnes quidem erubescere debere, cùm ijs nudati sunt, sed multò magis, qui in loco eminenti sunt, quia quò quis illustrior, eò sine his insignibus deformior. Nunquid, inquit, potest abscondi ciuitatis supra montem positæ desolatio, aut latere fumus lucernę extinctæ super candelabrum? Simia in tecto rex fatuus in solio sedens. Monstruosa res gradus summus, & animus infimus, sedes prima, & vita ima, lingua magniloqua, & manus ociosa; sermo multus, & fructus nullus, vultus grauis, & actus leuis, ingens auctoritas, & nutans stabilitas.

Iacob. 2.

Lib. 2. de consid.

Tertia pars huius perfectionis est exequutio quorundã consiliorum, quæ à Saluatore nostro tum exemplo, tum etiam voce tradita sunt, cuiusmodi est abnegare seipsum, in multis, ei qui nobis malè fecerit, vltro bene facere, conformare omnino voluntatem suam diuinæ voluntati, libenter pati aduersa pro Christi nomine, ijsque gaudere, & alia huius generis, quibus plenum est Euangelium. Hæc autem licet alijs vulgaribus hominibus, non ita fortasse necessaria sint, ijs tamen, qui quasi arcem perfectionis in Dei Ecclesia tenent, ita conueniunt, vt nisi faciant, peccare videantur. Nam vt rudi, & illiterato satis est, si in loquendo non erret, immo etiam errata quædam condonantur, at vero ab Rhetore plus requiritur, vt etiam ornatè, & eleganter loquatur, ita etiam Cardinali non sufficiunt illa communia, & mediocria, sed status ipse excellentiam quandam sanctitatis profitetur. Quò fit, vt quem-

admodum dixi, non solum omnes virtutes, sed eximios etiam quosdam gradus omnium virtutum ab his exerceri oporteat. Itaque, vt cùm aliquis in Cardinalium numerum cooptatur, tanta fit mutatio rerum omnium externarum, videlicet in vestibus, in domo, in suppellectili, in famulis, & familia, & denique tota viuendi ratio commutatur, & transfertur in rationem aliam adeò dissimilem, & quidem longè splendidiorem: sic mihi videtur idem omnino fieri debere in interioribus, vt nouus Cardinalis noua statim induat consilia, nouas cogitationes, nouum spiritum, nouum animum, eumque illi statui, & illi vocationi, qua eum Dominus dignatus est, conuenientem. Cum
1. reg. 10. Samuel diuino iussu Saulem vnxisset in Regem, illud etiã præter cætera prædixit, Insiliet in te spiritus Domini, & mutaberis in virum alium. idque paulo post cum omnium
Num 11. admiratione euenit. Similiter etiam cum Moses septuaginta viros adlegisset, quorum opera in tanto populo gubernando subleuaretur, ita scriptum est, descendisse in nube Deum, & abstulisse de eius spiritu, & dedisse illis septuaginta, & quidem indicio manifesto, cùm statim prophetare cœpissent, stupentibus omnibus rei nouitate. Hæc igitur eadem mutatio in Cardinalis pectore fieri debet, cùm ad tantum munus asciscitur, vt ipse quoque aliam mentem, & cor aliud concipiat, totumque se se Deo domino, & eius sponsæ Ecclesiæ in eo ministerij genere dedat, & consecret. Atqui hæc perfectio de qua loquuti sumus quamuis multa, ac varia complectatur, tamen si eius quasi breuem descriptionem, ac summam velimus, licet
Lib 4. de consid. eam sumere à S. Bernardo, qui his coloribus viuis sanè, & aptis bonos Cardinales expingit. Sint, inquit, compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinã, rigidi ad censuram, Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti,

ſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in ocio nō ocioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi, in cura rei familiaris non anxij, alienę non cupidi, ſuæ non prodigi, vbique & in omnibus circumſpecti. Hæc Sanctiſſimus ille pater de Cardinalibus.

De particularibus virtutibus quas habere debet Cardinalis, & primum de prudentia. Cap. IX.

CVM hæc de perfecto Cardinali neceſſaria in vniuerſum dicta ſint, dicendum nunc eſt de ſingulis virtutibus, ſine quibus hic locus rectè, & cum dignitate teneri non poteſt. Primum autem occurrunt quatuor illæ, quæ Cardinales ipſæ quoque vocantur. Quid enim magis conueniat homini Cardinali, quam Cardinales virtutes, non ſolum ob nomen, ſed etiam ob rem, quoniam omnes humanas actiones moderantur, quæ ſi abſint, innumerabilia peccata ſequi neceſſe eſt. Ex his igitur prima eſt prima eſt prudentia. tum quia, vt ait Ariſtoteles, lumen eſt reliquarum, tum etiam quia non modò ornamentum, ſed penè fundamentum eſt huius muneris, de quo loquimur. Nam cum Cardinales ad hoc inſtituti ſint, vt ſint Pontificis Conſiliarij perpetui, quomodo id ab eis præſtari poterit ſine prudentia, & quidem magna, & inſigni? Etenim ſi Principis cuiuſuis Conſiliarium prudentem eſſe neceſſe eſt, quantò magis vniuerſalis Principis totius Eccleſiæ diffuſæ per orbem terrarum, ad quem ex toto orbe grauiſſima, & maxima, & difficillima negocia referuntur? Itaque vt à Medico, vt à Iuriſperito, vt etiam à pictore, vel à quouis artifice ſuæ artis, quam quiſque

6. ethic. c. vlt.

profi-

profitetur, scientia exigitur, & nisi eam teneant, non solum ridentur ab hominibus, sed peccant apud Deum, ita hæc est, vt ita dicam, ars Cardinalis consilia dare, suggerere rationes, & vias ad explicandos nodos, cum incidunt dubios, probare quæ probanda sunt, & contra dissuadere, quæ non sunt vtilia. Quare qui prudentia, & rerum cognitione, non polleat, nullo modo hoc tam præclarum munus pro dignitate tueri poterit. Hac verò virtute instructus Cardinalis, tum præsentia perpendet, & quid in quaque re verissimum sit, perspiciet, tum etiam futura cogitatione præcipiet, nec vnius tantum partis commoda pensabit, sed aliquantò ante constituet, quid in alteram quoque partem accidere possit, ne aliquid ei subitum, aut repentinum accidat, quod non præuiderit. Hoc enim vel præcipuum est prudentiæ officium. Atque eiusdem est etiam fugere semper extrema, ita vt neque laudentur omnia, neque omnia damnentur, neque omnia concedantur, neque rursum omnia negentur, neque semper, & omnibus credatur, neque contra nulli credendum statuatur; item vt neque propter paucorum culpam multi condemnentur, neque propter paucorum probitatem alij sine delectu approbentur. Est etiam prudentiæ regula, non spectare vel antiquitatem rerum, vel nouitatem, vt vetera omnia laudentur, omnia recentia reijciantur, sed suis singula momentis æstimare, & omni præiudicio remoto, vt quæque res per se meretur, ita de ea ferre sententiam. Item non decipi externa specie, rerum, neque ex eo quod foris ostendunt definire, neque aliorum opinione abduci, præsertim vulgarium, sed in omnibus niti ratione, rectoque iudicio. Ante omnia verò vt grauitas animi, & moderatio prudentiæ est; sic contra leuitas, & nimia quædam facilitas imprudentię. Itaque in his præsertim quatuor, debet Cardinalis, cui homines multi, & negocia multa tractanda sunt, cautionem adhibere, in loquendo, in credendo, in promittendo, in concedendo. Sic enim scriptum est, Qui

cito

cito credit, leuis est corde. itemque. Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt, ac reseruat in posterum. Quo significatur non esse prudentis, vel iudicium suum, de quibusuis rebus statim proferre (quod qui facit, sępissime eum errare necesse est) vel in calore sermonis omnia expromere. Facile enim excidunt, quæ magno emeretur non esse dicta. Ad hanc etiam pertinet, non esse promptum ad irascendum. Sic enim monet sapiens. Ira in sinu stulti requiescit. idque significat non adesse maturitatem, quandam mentis, quæ quidem perpetua est, comes huius virtutis, nec vnquam ab ea seiungitur. Atque hæc sane, & alia huiusmodi sunt officia prudentiæ. Eccles. 7. Prouer. 19 Eccles. 7.

Sed intelligendum est, atque etiam magnopere in hac parte obseruandum, vt est quoddam aurum fucatum, & adulterinum, quod non nisi à peritis discerni possit, ita esse genus quoddam prudentiæ omnino falsę, & adulterinæ, quæ scilicet politica appellatur. Hæc autem humanum aliquid semper spectat, & quidem proprium, atque ad id etiam humano artificio adnititur. Itaque optimè sic eam describit S. Gregorius. Huius mundi sapientia, inquit, est cor machinationibus tegere, sensum verbis celare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt falsa demonstrare. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina querere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multiplicius reddere, cum vires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. Atque hanc quidem mundi sapientiam duplicitatem, non sapientiam esse docet. Vt igitur veræ, solidæque prudentiæ vim tenere possimus, intelligenda eius natura, quam ita definit S. Thomas, vt recto, & vero fine posito, vias deinde, & rationes, aptas applicet, ad eum consequendum. Ex quo sequitur, nisi verus sit finis, non posse veram esse prudentiam, sed potius calliditatem vel astutiam, aut aliquam eiusmodi 10. mor. c. 16. 1 2 q 47. a. 6.

vitiosam

vitiosam solertiam. Hic autem finis omnium quidem hominum generalis, est æterna vita, ad quam omnes à Deo facti sunt, peculiaris autem is quem suus cuique status proponit vt Cardinali de quo hic loquimur; Ecclesiæ propugnatio, propagatio diuini honoris, sublevatio Summi Pontifici, denique totius sui officij exequutio. Quare vera prudentia huc aspirare, & huc conniti debet, & qui in his se se strenuum præstat, ille verè prudens habendus erit. Qui verò pro suis commodis laborat, qui suæ priuatæ vtilitati, aut suæ ambitioni studet, qui sibi aditum ad opes, ad amplitudinem, ad potentiam, adulando, ambiendo, aucupando, Principum gratiam, struit, huius quidem omninò falsa est prudentia, & potius, vt diximus, malitia, & calliditas, quæ vult illa quidem se videri prudentiam, sed abest ab ea, distatque plurimum. Est autem hoc vitium tum alijs periculis expositum, tum maximè huic pœnæ iustæ, & debitæ, quòd qui ita vitam suam instituunt, nec à Deo æterna præmia referunt, quæ scilicet ipsimet minime quærunt, nec tamen plerumque ad illa ipsa temporalia perueniunt, pro quibus adeò laborant. Sic enim S. Augustinus Iudæis contigisse ait, vt quia in Christo recipiendo temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitarunt, vtrunque simul amiserint, quoniam, & in Dei, & Romanorum ipsorum iram, odiumque inciderunt. Quod idem multis etiam olim Cardinalibus iusto Dei iudicio euenisse scimus, vt cum ad Pontificatum sibi conciliandum, aut ad familiæ statum illustrandum, & amplificandum hominum amicitias multis artibus ambierint, Deum primum offenderint, nec tamen quod volebant, assequuti sint, sæpe etiam nullos magis infensos habuerint, quàm eos ipsos, quorum causa peccauerant. Ego verò nescio quæ melior, & sanctior, possit esse prudentia, quā Deo fideliter seruire, eiusque honorem, & obsequium ex animo procurare; & si quid expectandum est, ab ipsius manu sperare. Si enim creditur, vt est omnino credendum,

Tract. 49. in Io.

omnia

omnia eius nutu, & arbitrio Regi, quæ stultitia est confidere in Principibus, & in filijs hominum, in quibus non est salus, & confidere cum ipsius Dei offensione? Quare vt concludamus, illa mihi videtur vera, ac germana, & bono Cardinali digna prudentia, quam S. Bernardus ipse indicat, in Epistola quadam ad Rollandum Cardinalem, & Cancellarium, quem monet primùm, vt quoniam Deus illum ordinauerat consolatorem, & Consiliarium Eugenio Papę, solicitus sit, cautèque obseruet secundum datam sibi sapientiam, ne fortè inter tam multiplicium negociorum tumultus malignorum fraude circumueniri possit, vel subripiatur ei verbum, quod indignum sit Pontificis dignitate. Ecce igitur quomodo adhibenda prudentia. Sed addit deinde qualis esse debeat. Cura, inquit, dilectissime, & desideratissime Pater, etiam in hac dispensatione inueniri fidelis Domini seruus, & prudens, quatenus & pro te faciat columbina simplicitas, & pro ea, quæ tuæ quam maximè fidei, & solicitudini credita est, Domini tui sponsa aduersus venenatas maligni, & antiqui serpentis astutias, militet prudentia serpentina, & in vtraque glorificetur Deus. Hoc idem igitur ab omnibus Cardinalibus seruandum, & exequendum est.

Psal. 145. Epist. 314.

Quo modo acquiri, vel augeri possit in Cardinali prudentia. Cap. X.

QVAERET aliquis fortasse, an vt alias virtutes studio, & diligentia comparare potest Cardinalis, sic etiam prudentiam. Omnino hoc eiusmodi bonum est, vt potius nascatur cum homine, quàm industria acquiri possit. Est enim naturale, vt ingenium ad intelligendum, ita hoc acumen ad perspiciendum; multum etiam ex ipsius corporis constitutione, &

qualitate pendet, quò fit, vt alios obtusiores, & tardiores, alios autem acriores, & perspicaciores videamus. Sed tamen hoc verè dicere possumus, vt si prudentię lumen nullum sit, vel admodum tenue, frustra laboretur, ita si aliquod sit, quanquam mediocre, id quodcunque est, adhibito studio excitari, & augeri posse. Dabis vero, Frater Illustrissime, hanc veniam amori aduersus te meo, vt oblitus amplitudinem personæ, quam sustines, vtar paulò liberiùs ætatis, & professionis, ac status mei iure, tibique nouo Cardinali in tantum curarum, ac negociorum pelagus ingredienti, huius, aliarumque virtutum rationem frater senior, atque ab adolescentia in schola perfectionis educatus ipse præcipiam, doceamque te pauca ex ijs, quæ à maioribus ego in religione didici, & quotidie disco.

Hoc igitur studium, quo augeri prudentia solet, in duobus potissimum adhibere debes, alterum est, in remouendis prudentiæ impedimentis, quæ tanquam nebulæ lucem eius obscurant: alterum, in asciscendis quibusdam adiumentis. Impedimenta autem, quæ quidem ad rem faciunt illa sunt, passio, præcipitatio, obstinatio propriæ sententiæ, addo etiam vitia omnia, præsertim verò intemperantia tum omnium voluptatum, tum maximè fœdioris. Nam passio obscurat, & præcipue ira, pręcipitatio non præuidet, pertinacia aditum obstruit bonis consilijs. De
31. moral. c 17. luxuria autem nihil attinet dicere, cum S. Gregorius affirmet eius filias esse mentis cœcitatem, inconsiderationem, inconstantiam, & præcipitationem ipsam. Denique quod ad reliquos etiam mores attinet, præclarè illa à B. Ambro-
1. off. c. 12 sio scripta sunt, In acquirendis, inquit, consilijs plurimū adiungit vitæ probitas, virtutum prærogatiua, frugalitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? quis ex turbida aqua potum petat? Addit alia, & hoc ad extremum, Super me esse debet, cui me committere paro, & qui consilium dare volet, alienam à vitijs custodire debet prudentiam, quia nihil inquinatum incurrit in illam. Hæc

sunt

ſunt igitur inimica prudentiæ, quę illi, ſi qua ſit, caliginem, ac tenebras offundunt. Si verò de adiumentis loquamur, ad eam alendam, & prouehandam, illud in primis iuuat, nihil temerè, aut inconſultè, vel negligenter agere, ſed ſumpto ad cogitandum ſpatio, diu, multumque res expendere, eoque magis, quò rerum qualitas id exigit, immo verò omnia circunſpicere, & conſiderare, quæ conſequi, aut quę ex illis, quæ tum fiunt oriri poſſint, vt ſeruetur illud ſapientis præceptum, Oculi tui recta videant, Prouerb. 4. & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Nam qui ſine conſilio, & quaſi ſubito quodam vento ad res agendas impellitur nulla conſideratione, aut meditatione, ſine dubio errabit in maximis rebus, & multa committet, quæ poſtea commiſſa nolet, nec tamen reuocare poterit. Iuuat etiam attentio, & animaduerſio eorum, quæ accidunt: neque vnquam prudens efficietur, qui rerum, & conſiliorum ſecum non reputat euentus. Quare confert, vt dixi, cum negocia aliqua iam effluxerint, eorum initium, progreſſionem, exitum conſiderare, ac notare, ſecum, in quo ſit erratum, quid prætermiſſum, aut quid etiam rectè prudenterque factum, hoc vt deinceps etiam teneatur, illa, vt in poſterum fugiantur. Hęc enim obſeruatio quotidie prudentiam auget, nec alia eſt cauſa, cur ſenes prudentiores ſint, niſi quia multa viderunt, multa experti ſunt. Sed hæc experientia nihil ſanè, aut per parum efficit, niſi etiã accedat conſideratio, de qua loquimur, quoniam alioquin elabuntur omnia, non modò ex memoria, ſed etiam ex cognitione. Denique ad augendam prudentiam prodeſt admodum Cardinali perſpectum habere nationum omnium, ac pręcipuarum etiam vrbium ſtatum, ac conditionem, qui in eis Principes, qui mores, quæ animorum inclinationes, quæ partes, quæ etiam potentia, vel armorum, vel aliarum rerum: præcipuè verò quę ad religionem attinent, quis curſus, & vigor Catholicæ fidei, aut ſi ea labefactata ſit, quæ ſpes eius redintegrandæ, quæ ratio,

quæ præſidia ad eam, vel reuocandam, vel ſuſtinendam. Ex hac enim notitia multa Cardinalibus commoda conſequuntur, quoniam ea quaſi luce illuminantur eorum conſilia ad quæſtiones, quæ interdum incidunt, ad negocia, quæ proponuntur, ad poſtulata, quæ à magnis viris afferuntur, quæ vel promoueri, vel ſi ita opus ſit, reijci melius poſſunt, argumentis ex ipſa materia petitis, eaque res non ſolum Eccleſiæ vtilitatem, ſed ipſi quoque Cardinali exiſtimationem, atque auctoritatem hominis gnari, prudentiſque conciliat; Et certe turpe eſt ei, qui in quadam Eccleſiæ Catholicæ vigilia poſitus eſt, non ſic excubare, vt tum eius vniuerſæ ſtatum, tum etiam partium eius perſpectum habeat. Hanc igitur cognitionem, ſine qua ſemper in tenebris verſabitur, haurire poterit à viris peritis, & intelligentibus, qui eorum, quæ dixi locorum conſuetudinem habeant; quos cum nactus fuerit (debet autem diligenter inquirere) ita auidè audiet, ita omnia ſcrutabitur, & notabit, vt in re magni momenti, & magnopere ad ſuum officium pertinente. Nec ſolum præſentium rerum notitia quærenda eſt, ſed etiam præteritarum, quoniã ſæpiſſime multum conferunt ad pręſentes. Sed vt illa ab hominibus peritis, ita hęc à libris ſcriptis peti licet. Sunt enim multi qui de ſingulis nationibus, aut prouincijs ſcripſere, pro ſuo quiſque ingenio, aut commoditate, vt Polydorus Virgilius de rebus Anglicanis, Sanderus de recenti ſchiſmate; de Gallicis Paulus Aemilius, Ambroſius Morales de Hiſpanicis, Albertus Crantius de Polonia, alijsq; Aquilonaribus. Thomas Fazellus de rebus ſiculis, Auguſtinus Iuſtinianus Nebienſis Epiſcopus de Genuenſibus, alijque de alijs. Ante omnia tamen Cardinali tenendę ſunt res domeſticę, ideſt, ipſius Eccleſię, quę ſępius in conſultationem cadunt. Quare in hoc etiam accuratius eum incumbere oportet. Quo in genere meo quidem iudicio Sigonij annales optimi, & tum ad breuitatem, tum ad doctrinam aptiſſimi. Quod ſi vberiorem ta

lium

lium rerum cognitionem expectat suppetunt Ecclesiastici Annales Baronij quos quidem (vt principia se dant) tales fore auguror, vbi facile expleas accuratę perceptionis rerum Ecclesiasticarum sitim. His igitur artibus, ac studijs licebit Cardinali prudentię lumen augere, & in dies confirmare.

Quomodo Cardinalis iustitiam colere debeat. *Cap. XI.*

EQVITVR iustitia, virtus vel maximè necessaria Cardinali. Et si enim hoc munus non habet iurisdictionem adiunctam vt habet Episcopatus, tamen propter magnitudinem negociorum, quæ in hoc Romano quasi totius Ecclesiæ foro, occurrunt, multa quotidie accidunt, quibus contra iustitiam peccari possit. Sæpe enim Principum causæ, vel postulata parum æqua, immò etiam alijs damnosa tractantur, quibus qui assentitur, eiusdem iniustitiæ est particeps. Difficile est autem non assentiri, nisi iustitiæ armis benè munitus sit. Illud etiam frequentius, ac pene quotidianum Cardinali, vt ei supplicetur pro multis, qui indigni sunt eius patrocinio, & commendatione. Quo in genere cauere debes, ne sis adeo mollis, aut ambitiosus, vt nulli homini tuam operam negare audeas, neque quicquam pensi habeas, vtrum ille, cui faues, bonus sit, an malus. Denique ne sufficiat aditum per amicos, & familiares tuos habere, vt quicquid libeat, impetretur. Quod si charitate fieret, & si hęc charitas nimis imprudens esset, quod in veram charitatem non cadit, tamen facilius ignosci posset. Verum id quidem non nisi ambitione impulsus quis fecerit, nec aliorum gratia, sed sua, Pulchrum nimirum putans, sibique ipsi gloriosum, habere, qui ad se adeant, qui

suam

suam opem implorent, qui domum frequentent, quo scilicet videatur gratiosus. Videntur autem mihi qui ita faciunt, expositi esse ad omnem ventum, & ad omnem impulsum, & simillimi quorundam militum, qui parati sunt ad omnia bella, quicunque stipem ostendat, neque dijudicant, sintne iusta bella, & ratione suscepta; sic enim hi quoque sunt, vt ita dicam, primò occupantis. Quare vt milites illi peccant, sic isti quoque sciant, se à peccato immunes non esse: præsertim si id agant, vt ad honores, ad gradus, ad Ecclesiastica beneficia promoueant eos qui vel indigni sunt, vel de quibus non satis eis constat an sint digni. Quod cùm per se iniustum est, tum multò iniustius, cùm alij digniores excluduntur, quod tamen euenit sæpe. Itaque Aluarus Pelagius vir doctissimus, & ijsdem penè verbis B. Antoninus inter alia Cardinalium peccata, hoc quoque commemorant, impetrare beneficia indignis, siue suis, siue alienis propter preces, & commendationes Principum, aut aliorum, vel ob proprium affectum. Iure itaque Vrbanus Sextus qui vt scriptum est, statim atque renuntiatus est Pontifex, Cardinalibus omnibus ad se vocatis grauissimam pœnam seuerè interminatus est ijs, qui iniustas causas fouerent, aut etiam qui in causis iustis munera acciperent. Et id quidem merito vt dixi. Nam hoc etiam iniustitiæ genus est, iustitiam exequi, modo iniusto, quoniam ita præceptum est in diuina lege, Iustè quod iustum est persequeris.

Lib. 2. de planct Eccles. c. 16. p. 3. tit. 21. c. 2.

Deut. 16.

Verùm hoc tibi quoque sciendum est duplici modo à Cardinali iustitiam violari posse: primum cùm vltrò alteri infertur iniuria; quod quidem in homine Ecclesiastico nō adeo frequens esse crediderim, vt de eo quicquam præcipiendum existimem. Milites potius de hoc monendi, & ij, qui in armis vitam degunt, præclarumque putant, si vi, ac viribus superiores videantur. Alterum igitur genus est, cùm non quidem priores iniuriam facimus, sed nobis ab alijs factam vlciscimur. Quę culpa in Cardinalibus nisi

caueant eò facilior, & proclinior est, quoniam quò maior est eorum maiestas, & quò magis ab omnibus coli, & honorari solent, eique rei assueti sunt, eò deinde indignius ferunt, cùm aliquo, vel dicto, vel facto violantur. Sed audiant hi, quid de hoc ipso scribat S. Ambrosius in quadam Epistola, Non hæc, inquit, sola est forma iustitię, vt non lędas eum, qui te non læserit, sed etiam illa, vt etiam remittas ei, qui te lęserit. Etenim si iustitia virtus est, crimine debet vacare, nec improbitatem improbitate refellere. Quæ enim virtus hoc à te fieri, quod in altero ipse punias? Contagio ista improbitatis, non vltio est. Nihil autem interest, cui malefacias, vtrum iusto, an iniusto, cùm te malefacere non oporteat. Neque distat quo modo malignus sis, vtrum iusto vindicandi studio, an voto nocendi, cùm malignitas in vtroque genere non careat reprehensione. Hæc Ambrosius. Tertium præterea genus est, iniustitiæ, si iniuria ab altero alteri facta non prohibetur, cùm prohiberi potest. Hoc enim postulat etiam communis, & vulgaris charitas, quam omnibus debemus, vt aliena incommoda aquè, ac nostra doleamus; ijsque æquè opem feramus: at verò in Ecclesiæ Principibus non solum id charitatis est, sed etiam iustitię cuiusdam. Sic enim idem Ambrosius alibi, cùm optimam formam optimi clerici institueret, Magnus, inquit, iustitię splendor; quæ alijs potius nata, quàm sibi, communitatem, & societatem nostram adiuuat, excelsitatem tenet, opem alijs ferat, officia non abnuat, pericula suscipiat aliena. Hoc igitur Ambrosio auctore, à iustitia postulatur, vt non solum subueniat alijs, sed interdum etiam pericula aliena suscipere non recuset, ob eam scilicet causam, quia alijs potius, quàm sibi nata est. Quam ille sententiam sine dubio, vt multa alia in illis officiorum libris ab ipso Cicerone sumpsit, qui item ex veterum Phylosophorum sententia, duo scribit esse iniustitię genera, vnum eorum qui inferunt, alterum eorum, qui ab ijs quibus infertur, si possint non

Epist. 25.

1. off. c. 28.

pro-

propulsant iniuriam. Cuius quidem defensionis prætermittendæ plures ait esse causas. nam aut inimicitias, aut laborem, aut sumptus, suscipere nolunt, aut etiam negligentia, & pigritia, vel suis rebus, proprijsque negocijs impediuntur, quod affirmat vitium esse, perinde, ac si quis parentes ipsos, aut amicos, aut patriam deserat. Hæc ille ex naturæ lumine. Quantò ergo magis id sentiendum, & faciendum erit Cardinali, cui cùm tantus honor, tanta dignitas, & potentia data sit, vbi eam melius collocare possit, quàm in ope ferenda quàmplurimis? Quod etiam

Lib. 4. con sid. diserte docet S. Bernardus, qui inter alia Cardinalium officia, hoc quoque exigit, vt stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Huc accedit quod Iob ille, cuius in meliori fortuna optimi Principis

Iob. 29 forma describitur, ita de se ipse commemorat. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prędá. Et loco eodem. Eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor, & cor viduę consolatus sum. Adiungit autem cuius id virtutis esset, Iustitia, inquit, indutus sum, & vestiui me, sicut vestimento, & sicut diademate, iudicio. Hoc igitur idem tam gloriosum vestimentum, & hoc tam pręclarum diadema, neminem magis ornat, nec vlli magis conuenit, quàm Cardinali.

Extremum illud est ad iustitiam tuendam, quod ab omnibus tradi solet, de muneribus non accipiendis. Nihil enim ita animum seducit, ac peruertit, vt munera; quod ostendit scriptura, tum sępe alibi, tum exemplo filiorum

1. Reg. 8. Samuelis. de quibus ita scriptum est, Declinauerunt post auaritiam, acceperunt munera, peruerterunt iudicium.

4. in lib. Regum. c. 4. Vbi optime S. Gregorius, Notandum, quia ardor auaritiæ, causa est accipiendorum munerum, & acceptio munerum causa peruertendi iudicij, vt Prophetæ narratione huius vitij prauitas ostendatur, non solum qualiter in reproborum cordibus proficit, sed à Sanctorum mentibus qualiter

liter extirpari possit. Nam si peruersitas ista iudicij ex acceptatione munerum nascitur, qui munera non accipit, iudicium non peruertit, & oblata munera leuiter respuit; qui auaritiæ radicem à corde suo penitus extirpauit. Igitur tum ad hoc periculum præcauendum, ne vlla te res à recto, & æquo deducat, tum etiam ad integritatis laudem retinendam, quæ certe pluris est sola, quàm omnes thesauri, atque diuitiæ. hoc faciendum est tibi, vt continentiæ studeas, manusque ab accipiendo intactas serues. Et quidem omnia omnino respuere nimis fortasse durum foret. Multa enim ab amicis ex animi beneuolentia dantur, alia dantur ita leuia, vt nulla possit esse suspitio corruptelæ. Sed cum apparet eò dona tendere, vt animum deliniant, eòque inclinent, quò non decet, tum verò constantissimè repudianda sunt, etiam si auri montes offerantur. In quo genere egregium sanè factum, omnique dignum memoria, & certe ab omnibus Cardinalibus semper imitandum, illud est Martini Cardinalis, & S. Bernardo familiaris, quod ab ipso Bernardo descriptum ipsis eius verbis hic ponam. Is, inquit, Cardinalis Presbyter functus aliquando Legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt penè expensis, & equis deficientibus, vix perueniret Florentiam, ibi Episcopus loci donauit ei equum, quo Pisas vsque, vbi eramus tunc, peruectus est. Postridie, credo, sequutus Episcopus (erat enim illi causa cum aduersario, & agendi aderat dies) cœpit requirere suffragia amicorũ. Cumque per singulos solicitaretur, ventum est ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficij. Tũ Martinus, Decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negocium. Tolle equum tuum: ecce in stabulo est. Et eadẽ hora resignauit illi.

Lib. 4. con sid.

I De

De fortitudine qua in Cardinali esse debet. Cap. XII.

RVNT fortasse qui cęteras quidem virtutes Cardinali necessarias esse fateantur sed non videant, quomodo fortitudo ad eius laudem pertinere possit, cùm non armis, & castris depugnet, sed in pacis artibus perpetuò versetur. Verùm qui hoc sentiunt, nimium errant, nec satis huius virtutis vim intelligunt. Hæc enim virtus, vt optimè scripsit S. Ambrosius, non in viribus tantum corporis, & lacertis consistit, sed magis in animo. In animo autem eodem auctore Ambrosio, hæc duo exigit. primùm, vt externa corporis, inquit, pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda, magis, quàm expetenda ducat. Deinde vt ea, quæ summa sunt, omnesque res, in quibus honestas, & illud decorum prępονendum cernitur præclara animi intentione vsque ad effectum prosequatur. Igitur, vt ab hoc posteriore fortitudinis munere incipiamus, id quidem in hoc positum est, quod à te nouo Cardinali in primis requiritur, vt in negotijs, quæ sæpe ardua, & multis impedimentis obsessa incidunt, pro re Christiana, ne contrahas, aut demittas animum, vt ait ille, nèue te obrui tanquam fluctu, rerum magnitudine, & difficultate sinas, contraque erigas, ac resistas, siue etiam vltro occurras negocijs. Hoc enim est virilis pectoris, ac roboris. Prætereà cùm semel constitueris, quid sit ex tuo officio, & ad Dei gloriam, atque obsequium pertineat, id deinde strenuè exequaris, neque ab eo vllum te vel periculum, vel damnum, vel mortis ipsius metus absterreat. Sæpe enim Cardinali eiusmodi tempora occurrunt, cùm in Ecclesiæ iure tuendo, modò rei domesticæ, modò honoris, atque alicuius dignitatis, inter-

1. off. c. 36.

dum

dum etiam vitæ discrimen imminere videatur sed bono viro nihil tanti esse debet, potiusque ad omnia detrimenta paratum eum esse oportet, quàm vt animum ad rem vllam tali loco indignam inflectat. Quo in genere magnoperè celebratur Ioannes ille Turrecremata, qui vixit annum circiter M c c c c l. Vir planè tum doctrina, tum omni virtute excellens. De quo ita scriptum est, tam excelso fuisse animo, vt nunquam, vel precibus, vel minis in ijs, quæ fidei, ac religioni, & omnino quæ Ecclesiæ vtilitatibus conducerent, à sententia deduci posset: quare hoc quoque singulare cognomentum dum viueret adeptum, vt fidei defensor appellaretur. Hanc eandem laudem tribuunt etiam Marcello Cardinali, qui deinde Pontifex eodem nomine fuit; Hic enim in Tridentina Synodo, vbi Apostolicæ Sedis Legatus erat, Cæsaris ministris, nescio quæ intentantibus, quæ Romanæ Cathedræ auctoritatem minuere videbantur, fortissimè obstitit, à qua sententia nullis etiam terroribus qui admouebantur, vnquam potuit dimoueri. In quo discrimine exclamasse dicitur, posse quidem homines vitam sibi auferre, animum verò frangere non posse, suaq; facta Summi Dei iudicio reseruari, qui pro suo cuiq; merito gratiam refert. Sed nihil tam illustre, quam Reginaldus Polus, quem in Galliam à Paulo Tertio Legatum, cùm Rex Angliæ hostis infensissimus, in suam potestatem redigere conaretur, idque per certos nuncios cum Francisco Gallorum Rege ageret, fideliter ab eo monitus, vt si saluus esse vellet, statim abiret, in eo tanto periculo, in re subita, cùm omnes viæ armatis militibus, & grassatoribus, & Anglis ipsis refertissimæ essent, nihil vnquam de sua remisit constantia, & grauitate, immo verò comitibus omnibus adeò exterritis, metuque trepidantibus, vt nemo esset, qui crucem, vt mos est, Pontificijs Legatis, præferre auderet, ipsemet crucem sumpsit in manus, erectamque gestauit, donec famuli pudore impulsi eam repeterent. Deindè cum in Belgium euasisset, nec tamen cessaret im-

pius ille Rex ab insidijs moliendis, eiusq; caput quinquaginta aureorũ millibus proscripsisset, nec maius posset esse vitæ periculum, semper tamen pro munimento suam hanc fortitudinem tenuit, Dei fiducia nixam. qui sanè non defuit, opportunè enim Leodium ab Euerardo Episcopo, & Cardinali humanissimè inuitatus est, quò cùm venisset, ibique audiret magnas quasdam, vixque credibiles conditiones, quas Anglus Belgis offerebat, si sibi Polum traderent, miratus hominis amentiam, ita dixisse fertur, se quidem iamdudum, vitæ huius tædio affectum, mortem optare, ac proinde, cum Henricus tanta sua impensa, & labore hoc ipsius desiderium adiuuare conaretur, nihil aliud facere, quàm si quis dormitum ire cupienti vestes ipsas detrahere velit. O præclaram vocem, animumque, dignum Cardinali, quam quidem vocem factis etiam comprobauit, Neque einm ante discessit ex illo loco, quàm à Pontifice reuocaretur, cùm ita diceret, esse se in Pontificis potestate. Hæc igitur vel similia in hac præsertim temporum perturbatione, in hac multorum licentia, siue etiam insolentia, qui omnia se posse putant, non rarò eueniunt, quibus sanè Cardinalis minimè cedere debet, sed potius contra eò audentior ire, vt etiam beatum se putet, si in Ecclesiæ causa, & in obsequio Christi, vitam ponere oporteat, vt contigit Iuliano Cæsarino, quem Martinus Quintus ob illustria merita fecerat Cardinalem. Nam cum ab Eugenio ad Ladislaum Poloniæ, & Vngariæ Regem Legatus esset, vt eum ad fœdus cum alijs Principibus Christianis contra Turcam adduceret, ipse quoque in pugnam processit, in qua, exercitu fuso, ac fugato, Iulianus ipse comprehensus, & iugulatus est, iacuitque miserè spoliatus inter vulgaria cadauera. Atque hæc quidem pericula rariora sunt, in homine Ecclesiastico, cuius vita ab armis, & prælijs aliena est, sed tamen ita omnes parati, & animo instructi esse debent, vt cùm res, & causa postulat, ne sanguini quidem parcant. Verùm illa crebrior, ac penè

nè assidua fortitudinis materia in resistendo hominum importunitati. Hæc verò duplex est, interdum enim minis, & metu agitur, vt paulò ante dicere cœperam, interdum verò amore, & gratia, qui est etiam affectus, magis efficax ad mouendum. Et si enim ille durior aries, quò animi arx quatitur, hic mollior, ac ne aries quidem sed occultus cuniculus, tamen eò ipso minus caueri potest, quia obrepit, & insinuat se se quodam sensu humanitatis, quo natura magnopere capitur. Itaque hic sunt importunæ preces, hic amicorum postulata, hic Principum auctoritas, deniq; intimorum, & maximè familiarium beneuolentia. His igitur omnibus resistere te oportet, ne à recto abducaris, & omnino imitari Salomonis tum quidem optimi Regis constantiam, qui Matri ipsi, à qua genitus erat alienum quiddam petenti, assentiri noluit, vicitque in eo sapienter maternam gratiam, & reuerentiam. Quare vt ipse Regem se in eo potius, quàm filium præstitit, sic qui istum locum in Ecclesia tenet, amicis ineptè rogantibus Cardinalem se potius, quàm amicum præstare meminerit. Hæc de priori fortitudinis officio. 3. Reg. 2.

Alterum officium, vt supra diximus, sed dicendum est paulò vberiùs, positum est in quadam mentis altitudine, quæ omnia præter Deum, pro nihilo habeat, contemnat, ac despiciat, honores, voluptates, diuitias, ex quo sequitur, vt casus omnes humanos, subter se habeat, patrimonij iacturam, hominum maledicta, famæ detrimenta, denique quæcunque in hanc vitam incurrere possunt, seipso inferiora ducat, itaque sub pedibus videat, vt ijs, aut nihil moueatur, aut certe non perturbetur. Atque hæc mentis celsitas res vna omnium pulcherrima, & maxima, omnibus sanè conuenit, qui in aliqua Ecclesiæ dignitate collocati sint; Sic enim S. Ambrosius. Considera, inquit, quemadmodum eos; qui ad officia Ecclesiæ accedunt, despicientiam rerum humanarum habere deceat. Si enim mortui estis cum Christo ab elementis mundi huius, quid adhuc 1 off. c. 36.

huc velut viuentes de hoc mundo decernitis? Ex quo deinde intelligere potes, quàm hoc deceat Cardinalem, vt quia in tam alto gradu positus est respondeat gradui etiam altus, & excelsus animus, non quidem tumore altus, sed hac quam dixi, eminentia super res omnes creatas. Hoc enim præterquàm quòd per se ipsum laudabile, & egregiũ est, etiam vt ait, idem Ambrosius, secum affert angorum omnium vacuitatem, vt neque in doloribus molliores, neque in prosperis elatiores simus. Quod præceptum vobis etiam præcipue conuenit, qui in superiori, & illustriori siti estis loco: quoniam vestra vita grauioribus incursibus exposita est, quàm vita priuatorum, quibus si quid aduersi eueniat, altè cadere non possunt. Quare nisi hac animi magnitudine tanquam clypeo quodam protexeris pectus, nunquam animo tranquillo, & securo esse poteris, sed semper anxius, semper solicitus viues, non solum cùm mala ipsa euenerint, sed etiam cùm imminere videbuntur: Semper enim pertimesces, quia semper impendent. Contra verò si hoc apud te stabilieris, vt ista omnia pro nihilo ducas, illud necessariò sequetur, vt neque rebus prosperis, & ad voluntatem fluentibus efferaris, neque deijciaris, aut frangaris aduersis, sicque perpetuam æquabilitatem in vita conserues, in qua non solum magna inest dignitas, sed etiam magna felicitas. Talis erat flos ille Cardinalium Carolus Cardinalis Borromeus, qui cum alia assiduè dum vixit huius dedit documenta virtutis, tum illud in primis notabile, quod cùm iter faceret per Heluetios, casuque stabulum hospitij igne conflagrasset, & in eo omnes eius equi, mulæ, iumenta, grandi vtique iactura consumpta essent, tamen ita nihil commotus est, ac si nihil omnino accidisset, insuper etiam hospiti centum aureos nummos ad resarciendum incendij damnum, elargitus est. Alias etiam cum aurigæ inscitia in profundam foueam currus incidisset, & ipse totus cœno, lutoque immersus esset, quin etiam brachium læsisset, tamen nullum impatientiæ, aut

iracun-

iracundiæ signum ostendit, nihil questus, nihil etiam loquutus est, immò verò suos, in aurigam eius causa furentes, compescuit. Et quoniam iræ mentio incidit, hoc etiã intelligendum est, nihil tam repugnare huic magnanimitati, de qua hactenus loquuti sumus, quàm omnes quidem motus animi nimios, sed præsertim iracundiam. Sic enim est in libro Iob. Verè stultum interficit, iracundia, & par- Iob.30.
uulum occidit inuidia. Quare hæc leuitas in Principe Ecclesiastico præsertim, non tunc modò deformis est, cùm sine causa concitatur, sed etiam cum alicuius vel improbitas, vel tarditas, aut inscitia causam dederit. Nam tunc quoque in maledicta, & contumelias erumpere, etiam aduersus subiectos, & famulos ipsos, tum abhorret ab humanitate, tum etiam ab hac fortitudine, de qua nobis est sermo. Itaque primum sanè curandum est tibi, vt teneas in tua potestate animi motum, nec te, de gradu, vt dicitur, vlla re, deijci sinas, sin hoc planè vitare non potes, quin animus interdum subitò occupatus efferuescat, illud proximum, vt saltem verbis modereris, & linguam diligentissimè contineas, dicasque cum Propheta. Turbatus sum Psal.76.
& non sum loquutus. Sic enim etiam paulatim assuesces, vt interiores motus mitigentur, & vel non incitentur, vel non adeò vehementer. In quo etiam eiusdem Borromei, de quo modò diximus, virtus commemoratur, eòque magis, quòd non cuidam lentitudini naturali tribui poterat, cum esset potius feruidior. Quod ille agnoscens, cum se maximè stimulari sentiret, tenebat se se, & comprimebat, ne vllum verbum efferret, donec motus ille resedisset. Solebat autem interea annulum versare, quem digito gerebat, quod cum aduertissent domestici, hoc ipsum erat eis indicio, quòd vim sibi faceret. Postremò sunt etiam alia nonnulla huius virtutis officia, quæ quoniam rectè de scribuntur ab Aristotele, & mirum in modum congruunt 4. ethic. 3.
Cardinali, operæ pretium puto hic etiam exponere. Primùm enim, vt ille docet, fortis, & magnanimus, cum se

periculis

periculis obijcit, id facit strenuè, & alacriter, nec vitæ suæ parcit. Tum verò promptus est ad benefaciendum alijs; ipse accipere erubescit. Quòd si beneficium accipiat, studet semper plura reddere, mauultque sibi alios debere, quàm se alijs. Præterea, & si apud eos, qui & ipsi in dignitate positi sunt, honorem, & gradum suum retinet, tamen apud humiliores humilem se exhibet, hos enim superare facilè est, & ab ijs reuerentiam exigere hominis est onerosi, ac molesti, sicut pugnare aduersus imbecillos. Eiusdem est etiam magis curare veritatem, quàm hominum opinionem, ob eam videlicet causam, quoniam omnes, & omnia contemnit. Idem omnia agit, & dicit apertè, ac simpliciter nihil fictè, aut subdolè, & manifestè, vel assentitur vel dissentit. Nam latere velle timentis est: ideòq; ille quidem adulari nulli nescit, nescit ad alterius arbitriũ vel mores, vel sermones se se componere. Hoc enim seruile est, & ob hanc causam assentatores omnes, fictique laudatores famulari, & planè abiecto sunt spiritu. Quin etiam immemor est iniuriarum, non multum loquitur de hominibus, neque se laudans, neque alios vituperans, nec maledicus est, ne in ipsos quidem inimicos. Denique de necessarijs vitæ præsidijs non valde anxius, aut solicitus est in alijs horum causa deprecandis, potiusque eligit honesta, etiamsi inutilia, quàm quæ commodum, & quæstum afferant: quem ille minimè omnium curat.

Hæc Aristotelis omnia, quæ præscripta, si seruaueris, poteris animosè & fortiter, atq; etiam magnificè semper viuere, quo sanè & laudem, & admirationem etiam apud homines consequeris.

De

De studio temperantiæ quod debet habere Cardinalis. Cap. XIII.

EQVIRITVR etiam in Cardinali temperantia, & ita requiritur, vt licet reliquæ, quas hactenus diximus, virtutes maiores sint, nescio quomodo tamē, si hæc desit maior sit turpido. Rectè enim Aristoteles, delectationes corporis, in quibus videlicet moderandis versatur temperantia, ait homini communes esse cum belluis, ac propterea nihil in ijs inesse ingenuum, & nobile, sed potius genere suo esse maximè seruiles, & ferinas, quia eas homo percipit, non quà homo est, sed quà est animal. Ex quo addit, & verè, intemperantiam esse cuiuis homini maximè exprobrabilem, ac fœdam. Quod si cuiuis homini, quantò magis Ecclesiæ Principi? sed hęc virtus, vt ait idem Phylosophus, non in omnibus delectationibus propriè versatur, sed præcipuè in ijs, quæ ad gustatum, tactumque pertinent. Quare de vtrisque aliquid dicendum est, eòque magis quoniam diuitiæ, & opes, quę Cardinalium statum comitantur, tantam suppeditant harum delectationum vel copiam, vel facultatem, vt hæc virtus nisi bene fixa, & confirmata sit, facilè labefactetur, atque succumbat. Vt igitur de illa prius temperantia loquamur, quę ad gustatum pertinet, eius quidem duo sunt gradus, alter omnino necessarius, alter semper laudabilis, interdum ipse quoque necessarius. Prior igitur consistit in superfluis resecandis, ne ventri, & delitijs indulgeatur, ne diffluatur luxu, ne nimium corpori seruiatur. Quò enim illa tanta ciborum abundantia, tam multa condimenta, tamque varia gulę lenocinia, tanta copia, ac tam multiplex ferculorum, preciosa vina, exquisitæ dapes, tanquam in perpetuis bacchanalibus, vt re-

4. ethic. c. 10.

ctè hanc, Clericorum præsertim, profusionem S.Hieronymus irriserit. Noui, inquit, genera, & nomina piscium, in quo littore concha,lecta sit calleo, saporibus auium discerno prouincias,& ciborum me raritas,ac nouissimè damna ipsa delectant: Delectare ait, damna, quoniam interdum etiam eiusmodi cibi, non tam sapore ipso,quàm sumptu commendantur, idque magis placet, quod pluris constitit. Neque tamen negarim quin Cardinalium mensa aliquanto lautior esse possit, quàm priuati hominis. Vult hoc consuetudo, patitur ratio, faciunt boni, laudatique Cardinales, denique etiam dignitatis huius splendor ita postulare videtur, vt quemadmodum in ædibus, in vestibus, in familia, ita in hoc quoque sit quędam laxitas. Sed & in hoc ipso suus modus esse debet, & hic modus,non ex sæculi corruptela, quæ in dies magis augetur, sed ex rectę rationis præscripto, & prudentię lumine definiendus est. Et si enim aliquid amplius concedatur hominum oculis ad tuendam dignitatem, non tamen conceditur, nec concedi potest intemperantia. Nam vt Cardinalis etiamsi multis vestimentis domi suæ abundet, non tamen se pluribus onerat, quàm vsus postulet, vel hyemis, vel ætatis,sic quamuis ad splendorem referta sit mensa, non ideo plus est sumendum, quàm sobrietatis regula patiatur, Neq; te fallas, aut tibi blandiaris frater carissime. Omnia enim pericula, quæ alijs ex luxu, & delitijs, Cardinalibus quoque impendent, tum in ratione, tum in appetitu, tum in corpore, quæ triplex est nostri pars. Primùm enim ratio obruitur, & obscuratur, & vt docuit Dominus ipse, grauatur ebrietate, & crapula. Vt enim terræ vapores, & exhalationes Solis lumen caligine quadam offundunt,ita hæ ventris: exhalationes crassæ, & concretę animi lumen eripiunt, vt ad cœlestia cogitanda, sæpe etiam ne ad humana quidem vlla ex parte idoneus sit, appetitus etiam qui nobis est communis cum bestijs, vsque eò effertur insolentia, & contumacia, vt à ratione descisat, ex quo fit, vt mo

Epist. 4 | Luc. 21.

tus

tus & perturbationes, quæ in hac animæ parte existunt insolescant, & fiant indomitæ, vt ira, vt cupiditas, vt amor, odium, & reliquæ. Itaque non mirum est deinde, si ijs resisti non possit, & mentis obedientia abiecta, eam captiuam trahant, & rapiant, impellantque quò volunt. Nam quid ego dicam de corpore, quod si impinguatum fuerit, necesse est recalcitrare, vt fiat, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus? Quod igitur monstrum ex tali Cardinali efficietur? An non in eum vt in tanto honoris apice constitutum conueniet illud ex Psalmo. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Psal. 48.

Igitur vt hæc omnia mala ex delicijs, & mollitie oriuntur, sic contra moderatio, & temperantia, omnia propemodum bona inducit. Acuit enim animum ad cœlestia penetranda, ad gustanda diuina; appetitum, eiusque motus, quos dixi, comprimit, sedat iracundiam, cupiditates mitigat, affectus denique omnes edomat, vt vel non infecti sint, vel si interdum insurgant, nullo negocio subigantur. Postremo ipsius quoque corporis insolentiam frangit, vt se aduersus rationem commouere non possit, sed in eius sit ditione, ac potestate. Denique si quis innumerabiles huius temperantiæ fructus nosse velit, Chrysostomũ legat, tum alibi sępe, tum in quodam sermone ad populum, vbi ita ait, vilem, tenuemque mensam, esse matrem sanitatis, vt contra saturitas mater est ægritudinis, atque infirmitatis, morbosque parit, quibus nulla Medicorum ars mederi possit, pedum enim dolores, & capitis grauitates, atque vertigines, manuum cruciatus, & tremores, & remissiones: longas & æstuosas febres, & alia his longè plura, non ex parco victu, sed ex crapula, & saturitate nasci. His verò corporis morbis, addit etiam animi morbos, qui sine dubio maiores sunt, auaritię, mollitiæ, melancholię, ignauiæ. Omnis, inquit, ignorantia hinc habet principium; Nihilo enim meliores quàm asini sunt, talium Hom. 55. ad pop.

mensarum delicias sectantes. In quo genere verum est illud etiam quod idem adiungit, eam quidem, quæcunque sit voluptatem, non nisi ad linguam, & guttur peruenire, infra verò nihil sentiri delectationis, sed potius multum molestiæ, onerato videlicet ventre, & grauato capite, ex quo cruditates, & vigiliæ, & alia mala gigni solent. Sicut enim ait, si quis in cloacam cibos deijciat, ita qunque qui mittit in ventrem, immò verò multò etiam peius. Cloacæ enim nullum affertur damnum, corpori verò multa damna. Hæc igitur si Chrysostomus de omnibus dicebat, quid dixisset, si de Cardinalibus loqueretur, qui tantò maiorem sanctitatem, & continentiam, & cum Deo coniunctionem profiteri debent, quibus omnibus nihil est inimicius intemperantia? Quare vobis præcipue sine vlla dubitatione exercenda est hæc temperantia, vt etiam exquisitam istam lautitiam oderitis. Quocirca mi Frater, indignum existimabis vestro gradu, si (quod nonnulli faciunt) querulus, morosusq; sis, in ciborum condimentis, aut de hoc genere cum coquis, & pincernis crebrò litiges. Est enim laudabile quod de Pio Secundo Pontifice accepimus, cuius tum aliæ multæ virtutes feruntur, tum hæc ipsa, quod mediocri cibo vti solitus esset, non lauto, nō delicato, eoq; semper fuisse contentum, quod apponeretur, quodcunq; esset: vino vero parcissimè vsum, eoque bene diluto.

Atque hoc quidem vt à superfluis abstineat semper fieri debet à Cardinali, idque ad perpetuum quendam vitę tenorem pertinet. Est igitur alter quidam gradus huius virtutis, quem supra attigi, vt suis temporibus aliquid etiā amplius facias in edomando, castigandoque corpore, Cur enim non ipsi quoque Cardinales hoc faciant, si virtutem colere, si Deo placere, si vitia vincere velint, cum ipsi quoque eandem carnem habeant, quàm alij homines ita corroptam, ac deprauatam in eodem peccato conceptam, eodemque fomite infectam, quo alij? Sic enim Paulus
1.Corin 9. ipse Apostolus, & tantus Apostolus. Castigo, inquit, cor-

corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar. Vbi Chrysostomus. Si hoc Paulus timuit, qui tam multos docuit, & timuit postquam prædicauit, & postquam factus est Angelus, & totius orbis terrarum curam,& defensionem suscepit,quid nos dixerimus? Nec desunt exempla Cardinalium.Nam de Iuliano illo Cæsarino, cuius etiam antea fecimus mentionem, memoriæ proditum est, ferè illum in suis vestibus cubitasse interulam intimam, non ex lino, sed ex panno gestasse, longa exercuisse ieiunia, omnibus sextis ferijs pane, & aqua ieiunasse, quotidie missam celebrasse, denique vt hoc etiam addamus,ita in eleemosynis profusum fuisse, vt à suis alter Martinus appellaretur. Ioannes quoque Caruaiallus natione Hispanus, quem Eugenius Quartus ex Romanæ Rotæ Auditore ad Cardinalatum euexit, tanta religione fuisse perhibetur, vt domum haberet moderatissimam, nullis aulæis, nullo argento cælato, insuper etiã cilicium occultè gestaret, multaque se maceraret inedia. Similis quoq; huic fuit Nicolaus Albergatus insignis omnino Cardinalis, cuius etiam disciplinæ alumnus fuit Thomas Sarzanensis, qui postea Pontifex creatus in eius gratiam Nicolaus V. appellari voluit. Quare ipsum quoque scribunt magnopere studiosum fuisse,corporis extenuandi tum ieiunio,tum crassioribus cibis, tum vigilijs,tum etiam perpetuo cilicio. Quid verò dicemus de Roberto Nobili, in quo etiam hoc studium eò admirabilius fuit, quod esset adhuc in ipso flore adolescentiæ, & cũ Iulio Tertio Pont. Max. arctissima affinitate coniunctus? Et ille quidem præter cæteras carnis castigationes, eiusdem ferè generis,hoc insuper seruabat, vt se in ipsum pauimentum super humilem culcitram, ad dormiendum abijcere soleret. Nam de Carolo Borromeo nihil attinet dicere, eius enim vita, & recentior, & illustrior est, quàm vt hic commemoranda videatur. Sed tamen sic tradunt, eius familiares, quotidianis illum pœnitentiæ incrementis,eò tandem peruenisse,

Hom. 23. in 1. ad Corinth.

ſe, vt quotidie pane, & aqua ieiunaret, exceptis Dominicis, ac feſtis diebus: in qua ille ſeueritate diu durauit, vſque ad extremum vitæ diem, immo verò aliquantò ante obitum ipſos etiam feſtos dies non parum reſtrinxerat, ad ſola ſe legumina, aut olera, fructusuè arborum redigens. Quare cum Gregorius XIII. pro ſuo officio, peculiari Breui ad eum ſcripto, non ſolum hortatus eſſet, ſed etiam præcepiſſet, vt rigorem hunc temperaret, reſpondit Cardinalis ſe quidem paratum obedire, ſed tamen experientia cognouiſſe, eam inediam valetudini quoque conferre, ad exiccandam pituitam qua abundabat. Quo argumento permotus Gregorius, ſuo illum iudicio, arbitrioque permiſit. Nimium hoc fortaſſe, & mirandum magis, quàm imitandum, ſed tamen hoc ipſum nimium eò magis eorum mollitiem accuſat, qui in alteram partem peccant. Illud moderatius, & ad exemplũ accomodatius, quod de Antonio Carrafa compertũ eſt, optimo certè Cardinali, quẽ magno Eccleſiæ damno ante paucos menſes amiſimus. Ita .n. ipſe quoq; coërcendi corporis ſtudioſus fuit, vt præter cæteram victus parſimoniam, ter etiam in hebdomada voluntarijs verberibus ſe afficeret, ter cilicio vteretur.

Ex his igitur exemplis omnibus, quæ ad hanc cauſam ornandam congeſſimus, hoc conſtare poteſt, non Monachis tantum, ſed omnibus planè hominibus, & ipſis Cardinalibus magnopere conuenire aliquam corporis afflictationem prudenter adhibitam; neque vnquam defuiſſe, aut deeſſe, qui ita facerent; Sed erunt fortaſſe, qui hanc quaſi auſteritatis profeſſionem refugiant, vel ne virtutem oſtentare videantur, vel ne ob auaritiam, aut tenacitatem ſumptui parcere putentur. Quibus primum reſpondeo, quod attinet ad oſtentationem, modò ne ipſi id eo animo faciãt, vt ab hominibus videantur, hominumque gloriolam aucuoent? nihil eſſe timendum, quòd ſciatur eos interdum ieiunare, non magis quàm cum ſcitur, eos vel miſſam quotidie audire, vel ſæpe Euchariſtiam ſumere, aut eleemoſynam

ſy nam

synam tribuere. Nam hæc quoque bona sunt, quæ tamen palam fiunt, sine ostentationis metu. Præterea non deest facultas occultandi, modò non desit voluntas. Quid enim prohibet quo minus inter ipsas epulas, inter conuiuia, inter lautas mensas te coërceas, quò minus certos dies habeas, quibus pro tuo instituto, ac studio pietatis clam omnibus acrius aliquod ieiunium serues? Sic enim de Nepotiano S. Hieronymus, inter alia, quæ de illo vt optimo ex optimis Clericis commemorat. Mensæ, inquit, auunculi (hic autem auunculus Heliodorus erat Episcopus) intererat, & sic apposita quæque libabat, vt & superstitionem fugeret, & continentiam seruaret. Idem legimus de Sancta illa Elysabetha Regis Vngariæ filia, eademque Turingiæ Principis, quem Lantgrauium vocant, vxore, eam seuerissima ieiunia seruare solitam inter ipsa conuiuia regio more instructa, nemine aduertente. Nam dum modò Principem coniugem alloquitur, modò huic, aut illi conuiuæ, officij gratia aliquid porrigit, modò astantibus famulis quidpiam iniungit, ita rem ducebat, vt sæpissimè à mensa discederet nullo alio cibo, nisi arido pane gustato. Hoc igitur facere possunt etiam Cardinales, & certe ita faciebat Borromeus, cum interuentu nobilium hospitum eorum conuiuijs adesse cogebatur, in quibus nihilominus suum seruabat institutum, sed ita dissimulanter, vt sępe non modo hospites, sed ne familiares quidem pleriq; animaduerterent. Epist. 3.

Cæterum illud etiam ad hanc temperantiam pertinet, vt prouideas, ne in tua mensa quicquam indecorè agatur, nedum agas ipse. Itaque iurgia, contentiones, sermones solutiores, & alia eiusmodi vitia, quę inter scyphos facile exoriuntur, ita prohibere debes, vt rem indignissimam tuis auribus, tuaque præsentia, præsertim verò maledicentiam, quæ nescio quomodo, dulcedine quadam facillimè obrepit. Itaque ob hanc causam ferunt B. Augustinum cum Episcopus esset, & multos ad cibum vnà sumendum

admitteret, descriptos habuisse in pariete hos duos versiculos. Quisquis amat dictis absentum rodere vitam. Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi. Quare quoties alicuius sermo, vt fit ab alijs rebus, in maledicentiam delapsus esset, hos ipsos versus ei digito indicabat. addebatque seueram obiurgationem, nec ferè in re vlla adeo se

Homil. 40. in Euang.

prębebat austerum. Et merito, quoniam S. Gregorius etiam monet in conuiuijs abundare solere loquacitatem, eòque pertinere, quod in Euangelio legimus diuitem illum, qui quotidie splendidè epulabatur, grauius in lingua cruciatum, vt videlicet, qua corporis parte maximè deliquerat, eadem etiam maximè plecteretur. Igitur ad hos ineptos, vel etiam noxios sermones excludendos, optima est ea ratio, quam præscripsere Sacra Concilia, vt in omni Sacerdotali conuiuio diuinarum scripturarum lectio misceatur, per hoc enim, & animæ ædificantur ad bonum & ociosæ fabulæ prohibentur. Hæc ipsa sunt verba Synodi Toletanæ, quæ ad firmitatem maiorem, sunt etiam in-

d. 44. c pen. c. vlt.

ter Pontificios Canones relata. Atque illud quoque additur, quod item ad rem facit, vt Clerici, non nisi hymno dicto comedant panem, & post cibos auctori Deo gratias agant. Cùm igitur hoc ita disertè præcipiatur, de lectione adhibenda, non potest vtique à Cardinali negligi, & quidem ita præstari, vt lectio cum mensa ferè adæquetur, non vt ad speciem quandam retinendam initio tantum adhibeatur. Hoc enim est non legem seruare, sed eludere. Quin etiam quicquid est vacui temporis in mensa, ac deinde post mensam, non solum ad pietatem, sed etiam ad dignitatem Cardinalis pertinet, vt bonis, vtilibusque sermonibus consumatur. Sic enim S. Hieronymus de Cle-

Epist. 3.

rico illo Nepotiano, sermo, inquit, eius per omne conuiuium de scripturis aliquid proponere libenter audire, respondere, verecundè recta suscipere, praua non acriter confutare, disputantem contra se magis docere, quàm vincere. Quibus verbis forma etiam modestiæ pręscribitur.

quæ

quæ seruanda sit in mensa prælati, ne inter loquendum disputatio nimis exardescat. Atque hanc etiam ob causam laudabile est Cardinali habere apud se probos, & doctos homines, quos præsertim eo tempore adhibeat, & ipse eorum eruditionem modò hac modò illa quæstione lacessat, quod & de alijs,& potissimum de Paulo Tertio Pontifice accepimus, cum magna animi oblectatione facere eum consueuisse super mensam.

De castitate quam seruare debent Cardinales. Cap. XIV.

VONIAM dictum est ex Aristotele duplicem esse temperantiæ partem ad duplex genus delectationum moderandum. de altera quidem parte, quæ ad ventris cupiditatem pertinebat, satis dictum est, nunc restat altera aduersus turpiorem cupiditatem. Sed hoc interest, quòd prior illa cupiditas non quidem præcidenda, sed temperanda,& ad mediocritatem reuocanda est, hæc verò omnino, ac penitus fugienda, & radicitus extirpanda. Hoc enim profitetur ipse status, in quo est Cardinalis, remotus à coniugio, & multò magis ab omni obscæna voluptate. hoc etiam præ se fert, & contestatur habitus ipse, & illa candida vestis, quam non occultè sed palam gestatis, vestrisque & aliorum oculis ostentatis. Neque id nouo more. Nam veteribus quoque Sacerdotibus idem erat mos, vt de Samuele scriptura commemorat, quem lintea succinctum veste describit: quod S.Gregorius morali vt solet sensu ita interpretatur, Quid, inquit, in Ephod lineo, nisi continentiæ candor ostenditur? Quo nimirum Ephod accingimur, cùm ad nitorem pudicitiæ omni ex parte retinemur, cùm animæ, & carnis nulla pars à districtionis lege absoluitur, per quam ad lu-

1. Regum. c. 1.

2. in lib. Regum c. 3.

xuriæ caliginem defluamus. Talis itaque minister in conspectu Domini est, quia de Omnipotentis Dei sperata visione non fallitur, cui cum tanto accinctionis suę nitore famulatur. Sed ad huius quidem virtutis commendationem, non multis arbitror opus esse, cùm eius obligatio, & necessitas constet, in ijs omnibus, qui sacris ordinibus initiati sunt, in quibus ordinibus suscipiendis castitatem etiã, perpetuamque continentiam sancto & solemni, & perpetuo voto spondent. Sic enim docent sacri Canones, nec solum docent, sed etiam præcipiunt, & constituunt, votũ solemne esse, quod fit, vel sacri ordinis susceptione, vel professione religionis approbatæ ab Apostolica Sede. Iam ergo licet argumentari, cùm idem sit vinculum Cardinalis ex ordine sacro, ac religiosi, ex professione facta, si cùm religiosus suum rumpit votum sacrilege facit, cur non eodem odio dignum sit Cardinalis sacrilegium? Rectè ergo S. Hieronymus, de hoc ipso, Melius est non promittere, quàm promissa non facere. Anna obtulit Samuelem, qui in æterna sanctificatione permansit, & Manne obtulit Sampson filium, sed sanctificationem capillorum eius Dalidæ libido turpauit, denique Dominus recessit ab eo, & cæcitate damnatus est. Hæc est igitur seruandæ continentiæ necessitas in eo, qui se omnipotenti Deo obligauit, qui seipsum eius Maiestati suis labijs consecrauit, eiusque promissi innumerabilem illam cœli militiam testem aduocauit, vt quot suæ tunc sponsionis testes habuit, totidem deinde si fefellerit, in iudicio aduersarios, & accusatores sit habiturus.

C. quod autem de voto in 6.

In c. 44. Ezzech.

Sed hoc quidem satis perspicuum est, nec potest ab vllo vel negari, vel etiam extenuari. Illud potius conuincendum, quod quidam errores suos excusare solent ex humana infirmitate, ex naturæ inclinatione, ex rei difficultate, ex occasione, & illecebra peccandi, alijsque eiusmodi, quasi res nimis ardua sit, & humanas vires exuperet. Quibus quidem ego hoc primo responsum velim. Quid vos

igitur

igitur id promittere coëgit, quod vestras superabat vires? Cur tam prompti ad promittendum, tam imbecilli ad exequendum? Huc enim etiam aptissimè quadrat illa B. Petri in Ananiam obiurgatio, de agri pretio fraudato. Nonne, inquit, manes tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Non es mentitus hominibus sed Deo. Cuius quidem peccati magnitudo ex supplicij magnitudine apparuit. Etenim & ille, & vxor vna Petri voce tanquam fulmine icti, subita morte perierunt, & factus est, ait scriptura, timor magnus, in vniuersa Ecclesia, & in omnes qui audierunt. Idem igitur valet in hos quoque, quibus sanè integrum erat, & liberum vouere, & nō vouere, postquam autem vouerint, seque Deo obligarint, tum si fidem datam fregerint, non hominibus mentiuntur, sed Deo, idque in suum caput, & in suam ipsi quoque perniciem. Sed nimirum non rei difficultas, verùm propria ignauia, & imbecillitas, & negligentia negocio aduersatur. Rectè enim, ac verè Chrysostomus, Non oportet, inquit, dicere, Non possum continere, & accusare conditorem nostrum. Si enim ita nos condidit, vt abstinere non possimus, accusandus est, quod iubeat esse castos. Dices. Quomodo igitur multi non possunt? Potius dic quod nolunt. Si enim omnes voluerint, omnes potuerint. Ideo, & Paulus ait, Volo vos omnes esse, sicut me ipsum. Pergit deinde Chrysostomus ostendere in omnibus rebus, & in omnibus artibus non sufficere solam voluntatem, sed necessarium esse studium, & applicationem ad opus, vt in agris colendis, in honoribus adipiscendis, denique in omnibus non satis esse desiderium, sed oportere rem aggredi, & constanter exequi. Quod idem etiam de tuenda castitate dicendum ait, non esse sanè rem adeo grauem, vt sit supra vires, sed tamen aliquid applicationis, & curæ ac studij, diligentięque requirere. Atqui multi sunt, qui sic viuūt, quasi hoc ipsum agant de industria, vt dęmonem aduersus seipsos arment, carnem incendant, aduersus castitatem,

Act. 5.

Homel. 17 in epist. ad Hebreos.

1. Corint. 7.

ita omnes commoditates, omnem mollitiem, omnia corporis blandimenta sectantur, ita refugiunt omnem austeritatem. Quare nil mirum esse debet, si his difficilis omnino pudicitia videatur. Origenem audiant veterem Doctorem, & huius virtutis amatorem acerrimum. Nescitis, quia si carnem solam nutriatis, & ipsam frequenti mollitie, ac iugi deliciarum luxu foueatis, insolescet necessariò aduersus spiritum, & fortior illo efficietur. Quod si fiat sine dubio eum in suam ditionem redactum suis coget legibus, ac vitijs obedire. Nutrimenta igitur spiritus sunt diuina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ. His alitur cibis, his conualescit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere. Volumus, sed non possumus. Tu das stimulos carni tuæ, tu eam aduersus spiritum tuum armas, & potentem facis, cùm eam carnibus satias, vino nimio inundas, omni mollitie palpas, & ad illecebras nutris. Hæc Origenes.

Hom 9. in Leuit.

Quamobrem si præsidium aliquod desideres ad tuendũ hunc adeò pretiosum thesaurum, hoc primum intelligere debes, quod ait Apostolus, nos thesaurum hunc habere in vasis fictilibus, idest, infirmissimis, & maximè fragilibus, quæ videlicet ad omnem incursum rumpi solent. Ex quo sequitur, vt omnis diligentia, & attentio, atque animi prouisio adhibenda sit in ijs seruandis, & nisi adhibeatur, nemo euadere possit naufragium. Magnis inquit S. Hieronymus, inimicorum circundamur agminibus, hostium plena sunt omnia, caro fragilis, & cinis futura post modicum pugnat sola cum pluribus. Non quærit diabolus homines infideles, & eos qui foris sunt, & quorum carnes Rex Assyrius in olla succendit. De Ecclesia Christi rapere festinat. Escæ eius secundum Abacuc electæ sunt Iob subuertere cupit, & deuorato Iuda ad cribrandos Apostolos expetit potestatem. Ecce auctore S. Hieronymo, vt aduersarius noster diabolus omni quidem hominum conditioni

2. Corint. 4.

Epist. 22.

Abacuc. 1.

infestus

infestus est, sed multò tamen magis exultat gaudio, si Ecclesiæ antistitem, cuiusmodi est Cardinalis, adeò fœdè, miserèque præcipitet. Crescit enim peccatum ex eius dignitate, crescit Dei iniuria, crescit hominum scandalum, crescit Ecclesiæ damnum. quibus omnibus improbus ille gaudet mirum in modum, ac triumphat. Declaratum est hoc eo viso, quod S. Gregorius narrat obiectum esse cuidam, qui in Phano idolorum magnam dæmonum caterуam vidit Principi suo seruientium, & actorum rationem reddentium, vbi cum multi multos varijs hominibus fucos factos exponerent, vnum postremò indicasse tentationem Andreæ Fundano Episcopo iniectam, ita vt domesticæ mulieris amore tactus nutaret. Quarè Principem illum qui reliquos nihil curauerat, hoc de Episcopo inhianter audisse, & quasi de grandi lucro gauisum esse. Hoc igitur idem de seipso Cardinalis cogitare debet, multò se maiorem risum perditis illis præbiturum, si qua parte se aut facto, aut etiam cogitatione supplantari sinat. Aliud est etiam remedium, ac præsidium duplex, primum resistere statim cogitationi subrepenti, quoniam vt hostes cum ciuitatem aggrediuntur facilius repelli possunt. Si verò pedem intulerint, ita omnia occupant, ita dominantur, vt exturbari nequeant, sic etiam in ista præsertim tentatione vsu venit. Alterum est perfugere ad orationem, eaque opem, & auxilium à Domino Deo implorare. De hoc vtroque S. Hieronymus, eodem loco, quem paulo ante posui, statim vt libido titillauerit, sensum, inquit, aut blandum voluptatis incendium dulci calore perfuderit, erumpatur in vocem, Dominus auxiliator meus, non timebo, quid faciat mihi caro. Nolo sinas cogitationem crescere, nihil in te Babylonicum, nihil confusionis adolescat. Dum paruus est hostis interfice, nequitia, ne zizania crescat, elidatur in semine. Quia enim impossibile est, in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare

2. dialog. c. 7.

tare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram, petra autem Christus est. Præterea iuuat etiam, vel maximè custodia sensuum, præsertim oculorum, quibus si licentia vagandi permittatur, non potest dici quantam vim habeant ad perdendum. Quid enim Dauidem talem Dei amicum post tot reuelationes, post incerta, & occulta diuinæ sapientiæ manifestata, perculit, atque prostrauit, nisi vnus coniectus oculorum, vt omnes tanto exéplo discant, neque dignitatem, quando ille quoque Rex erat, neque sapientiam, aut etiam sanctitatem, cùm ipse tam magnus esset propheta, satis resistere posse eiusmodi periculis, ijsque pugnis, quas aspectus affert, sensus omnium acerrimus. Huic deinde proximus est auditus, de quo rectè pręcipit S. Hieronymus in Epistola ad Nepotianum Clericum. Nunquam, inquit, de formis mulierum disputes, quo præcipit nunquam loquendum esse, nunquã alios audiendos de huius vel illius fœminæ elegantia, aut specie. Decet enim prælatum, non modo animum, sed etiam oculos, & aures castas habere. Vltimum adiumentum aduersus hæc ignita diaboli iacula est, quod supra attigimus, temperantia in victu. Quod etiam physica, ac necessaria ratione confirmari potest. quoniam cibus qui sumitur, primum quidem in sanguinem, & in corporis alimentum vertitur: quòd si abundantior fuerit, quàm conseruando corpori sufficiat, ex eo videlicet quod superest, generantur humores obscœni, qui sunt animantibus à natura insiti ad fœtus procreandos. Hi verò humores cùm geniti fuerint, vt ait quodam loco Galenus, extimulant animal, & impellunt ad id cuius gratia facti sunt, eoque magis, quò maiore copia. Quamobrem verè de hoc S. Ambrosius, cibo, inquit, flamma alitur, & deficit. Siquidem fœnum, stipula, lignum, oleum, aliaque eiusmodi alimenta ignis sunt, quibus pascitur. Ea si detrahas, vel non suggeras, etiam ignis sopitur. Similiter ergo vapor corporis cibo alitur, aut minuitur, cibo excitatur, cibo solui-

tur,

[Margin notes: 2. Regū 11 — Epist. 2. — Lib. 6 de locis aff. — Epist. 15.]

tur, Luxuria igitur mater libidinis est. Idem dicit, & S. Chrysostomus, vt nauis, ait, cum plus æquo onerata est, necessariò niergitur, nec eam iuuare potest maris tranquillitas, nec scientia Gubernatoris non multitudo nautarum, non apparatus copia, non denique vlla res alia. Sic qui delicatè, & molliter corpus tractant, in exitij pelagus demerguntur, nec eos doctrina, & institutio, non admonitio, & consilium, non timor futurorum, non pudor præsentiũ conseruare poterit, ita fluctuantem animam, sed nolentem deprimit, & eò proijcit, vnde resurgere difficile est. Atque hæc quidem quæ vno ore ab omnibus Sanctis Patribus dicta sunt, non alijs tantum dicta sunt, sed etiam vobis Cardinalibus. Cur enim soli hac lege exempti sitis, cum vt supra diximus, eandem carnem, eandemque carnis corruptelam insitam gestetis, quam alij? Itaque apparet illa lautarum mensarum abundantia, illæ quotidianæ epulæ, ille lectorum apparatus tam mollis, in quas miserias impellere possint, nisi caueatis. Ego verò addo etiam honorem ipsum, & ipsam opum copiam, & reuerentiam ab omnibus exhibitam, denique affluentiam quandam omnis prosperitatis. Hæc enim si rectè consideremus insolentiam, & licentiam quandam pariunt, quæ semper proxima est ruinæ. Extat Borromei prudentissimi, & optimi Cardinalis Epistola ad Andream Battorium Cardinalem Poloniæ Regis propinquum, in qua Epistola cum præter alia testatus esset, in hoc sanctissimo statu exigi omninò castimoniam, & quidem singularem, adiungit. Quam nunquam assequeris, nisi te carnis maceratione afflictaueris, sensus omnes compresseris, ocium vt pestem fugeris, denique nisi in huius diuini doni pulcherrimi conseruationem, quod ille tibi custodiendum dedit, omnem animi, ac mentis tuæ vim intenderis. Mirum est enim quàm facilè ab ijs perdatur, qui in eius conseruationem non inuigilent. Nec aliam ob causam S. Paulus Timotheũ, quem ab infantia educauerat, sacrasque literas edocuerat, qui corpo-

Orat. 6. de prouid.

1. Thimot. 5.

corpore erat imbecillo, & infirmo, qui ieiunijs, & aquæ potu carnis petulantiam fregerat, tam seriò monet, vt se ipsum castum custodiat. Hæc ille verè & sapienter. Sed libet hoc totum argumentum concludere egregia S. Hieronymi sententia, quæ cum de Ecclesiasticis Principibus loquatur, nullis verius conuenit, quàm Cardinalibus. Sed & Ecclesię quoque, inquit, Principes, qui delitijs affluunt & inter epulas, atque lasciuias, pudicitiam seruare se credunt, propheticus sermo describit, quòd eijciendi sint de spaciosis domibus, lautisq; conuiuijs, & multo labore epulis conquisitis, & eiciendi propter malas cogitationes, & opera sua. Et si vis scire, quò eijciendi sunt, Euangelium lege, In tenebras scilicet exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium. Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conuersationem quoque & abstinentiam complectamur.

In c. 2. ad Mich.

Matt. 22.

Quomodo Cardinales vti debeant diuitijs. Cap. XV.

EST etiam genus quoddam temperantiæ erga ipsas diuitias, vt scilicet tum earum amorem tum etiam vsum moderetur, & dirigat ex prescripto rectę rationis. Quod fortasse non minus est difficile, quàm id, de quo iam diximus, in delectationum moderatione versari; nam hic quoque magni sunt, & acres stimuli. Neque tamen diuitias in Cardinali damnamus, quin potius probamus, & necessarias confitemur, idque non vsus modo receptus etiam à bonis, & probatus ab omnibus, sed ipsius quoque Dei iudicium, decretumque confirmat. Videmus enim Deum in veteri lege magnas vtrique diuitias, tum Pontifici, tum Sacerdotibus, & Leuitis, quibus noster Clerus respondet, assignasse. Licet enim nullam eis partem certam promissæ Hebreis terræ attribuerit;

Num. 18.

buerit; attribuit tamen decimas, primitias, & alia eiusmo di, ex quibus ingentem omnino summam conflari necesse erat. Neque verò hoc perfectioni repugnat. Verum enim est quod ait S.Gregorius. Non census in crimine est, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit bona sunt, sed qui bonis malè vtitur, profectò agit, vt quasi per edacitatis ingluuiem, eo, quo viuere debuit pane, moriatur. Quoniam igitur non vsus, sed prauus vsus diuitiarũ reprehendendus est, videamus, quid in hoc genere seruare te oporteat, ne quandoquidem mihi præceptoris perso nam imposuisti, quidquam omittam eorum, de quibus mo nendus esse videaris. Primum autem est illud, quod in psalmo præcipitur: Diuitiæ si affluant nolite cor apponere. Apponit autem cor qui eas amat, qui ijs gaudet, qui eas magnum aliquid putat. Itaque adhiberi quidem debent ad vitæ necessitates, sed vt terra, sine qua ne viuere quidem possumus, & tamen adeò non habetur in pretio, vt etiam pedibus teratur, & si quid forte adhæserit, statim excutiatur. Hoc enim illud est quod S.Gregorius in Ezechielem præcipit cuncta temporalia vsu, non affectu possidenda. idemque in moralibus. Quisquis temporalia nimiè diligit, se magis illis, quàm sibi ipsa supponit. Multi enim Iustorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus, & honoribus fulti. Habere multa videbantur, quorum mentem, quia eorum quæ aderant delectatio nimia non possidebat, bona illorum in manu erant, quia potestati animi subiecta tenebantur. Hoc igitur idem Ecclesiasticus Princeps facere debet, vt opes suas habeat, non vt ab illis habeatur, idest, vt sit ipse superior omnibus rebus quas possi det, in eas liberrimè dominetur, immo verò illas etiam subter se habeat, despiciat, contemnat, non autem illis quasi captiuus seruiat. Neque hoc difficile si harum rerum naturam ipsam consideres, quàm sint instabiles, quàm vanæ, quàm nullius momenti, immo etiam quàm sæpe noxiæ, & damnosę. Sapienter enim S. Chrysostomus diui-

10. mor. c.17.

Psal.61.

Homil. 19. in Ezz.

15. mor. c.29.

Homil. in Eutrop. tom.6.

tias, seruum ait esse fugitiuum, nec tantum fugacem, sed etiam hericidam, quia non eo contentę, vt possessorem deserant, insuper etiam sæpissimè iugulant. Atque idem alio loco id perpendit, quod Dominus apud Matthęum, non simpliciter diuitias, sed fraudem, & deceptionem diuitiarum appellat, quoniam, inquit, nihil aliud est in diuitijs pręter deceptionem. Nam voluptas, & gloria, ornatus, & pompa, horumque similia, phantasmata quædam sunt, nullam rem verè continentia. Verè phantasmata stulto errore, falsaque mentis imagine nixa. Quid enim tandem boni inest in domo aurata, in superbis aulæis, in tapetibus sumptuosis? Aut quid iuuat reconditam habere multam vestem omnis generis, quęue ex eo vtilitas? Nam quod solidi fructus ex domo existit, vt frigus, aut æstus depellatur, id quidem perinde existit ex domo mediocri. Quare ornatus illi ex marmore, ex statuis, ex picturis, illi magnifici apparatus, & cætera eiusmodi pompa, nihil solidæ vtilitatis afferunt. Itaque verissimum est, quod idem S. Chrysostomus alibi docet, terrena omnia pro nihilo habenda esse, neque vllum per se pretium, ac dignitatem habere, sed ex sola opinione nostra, idque probat exemplo gemmarum, in quibus ipsis, nihil sit cur tanti æstimentur, cum communes lapides, & magnitudine, & vsus commoditate, interdum etiam pulchritudine multò superiores sint. Huc adde, quòd hęc caduca bona ostentant potius vsum, quàm continent, cum satis appareat si quid habeât vel vtilitatis, vel splendoris, id ita fluxum esse, ita incertum, vt nunquam securo animo possidere possis. Quam ob causam optimè S. Gregorius in hanc ipsam sententiam illud affert Apostoli. Præterit figura huius mundi, ac si, inquit, apertè diceret, Nolite cōstanter diligere mundū, quando & ipse non potest quem diligitis, stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse quem amatis. Atque idem alio quodam loco aptissimè totum hunc mundum ruinosæ domui comparat: Si enim ait, ruinam sui domus

[Margin notes: Homel. 45. in Matth. — Home. 10 ad Philip — 3 par past. adm. 28. — 1. Corin. 7. — Hom. 4. in Euang.]

mus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret; & qui stantem dilexerat, recedere quantocius à cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amando amplectimur, opprimi potius volumus, quàm habitare, quia nulla nos ratio à ruina illius separat, quos eius passionibus amor ligat. Hęc igitur quæ satis sufficiunt ad res omnes terrenas apud cuiusuis animum in contemptum adducendas, quantò magis apud animum Cardinalis, qui pro gradu, quem tenet, omnem perfectionem præstare debet? Valet enim hic illud D. Ambrosij argumentum. Si, inquit, Euangelio Domini etiam populus ipse ad despicientiam opum informatus, atque institutus est, quantò magis nos leuitas, oportet terrenis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio est.

Cæterum in hoc vsu diuitiarũ, de quo loquimur, illud ēt tibi omnino seruandum erit, vt quantęcunq; affluant opes, memineris semper arrogantiam, & fastidium fugere, contra verò humilitatem rętinere, comitatem, affabilitatemq; sermonis. Ob hanc enim causam laudat S. Gregorius 10. mor. c. 17. Abrahamum, qui cùm tam locuples, & opulentus esset, tamen adeò demissè loqueretur, vt etiam se pulueris, & cineris loco haberet. Quid, inquit, iste diuitias suas æstimare nouerat, qui semetipsum puluerem, cineremq; pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent, qui de se quoque earum possessore tam abiecta sentiret? Immò verò ille etiam sensus optimus, valdeque conueniens. Cardinali, vt non solum non efferatur diuitijs, sed potius extimescat ne præsens felicitas futuram felicitatem vel impediat, vel certè imminuat. Hoc enim illud est quod docet B. Gregorius id interpretans, quod dictum est, ad diuitem Home. 40. in Euang. Lucæ 15. illum, Recordare quia recepisti bona in vita tua. Si qui estis, inquit, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum, vt ita dicam, donum pertimescere debetis, ne vobis pro quorundam vestrorum actuum recompensatione sit datum; ne Iudex, qui hic exteriora bona resti-

tuit, à retributione boni intimi repellat, ne honor hic, vel diuitiæ, non adiumentum virtutis, sed remuneratio sit laboris. Hæc igitur cogitatio, atque hic timor multum proderit, tum ad humilitatem, quam diximus, tum ad rectũ vsum copiarum. Postremò illud etiam in diuitijs tenendum, vt ex ijs quoque nouam causam, nouamque obligationem tibi iniectam intelligas ad bene viuendum, perfectionemque sectandam. Quid enim sunt aliud bona Ecclesiastica, quàm res Deo dicatæ, atque ob id dicatæ, vt ipsius Ecclesiæ ministri alantur? quem autem ad finem alantur, nisi vt Ecclesiæ seruiant, quemadmodum decet ministros? Quod etiam eò magis valet quò maiora sunt hęc bona, vberiores redditus, ampliores facultates. Ex quo apparet quales ex hoc etiam capite esse oporteat Cardinalium mores, quàm sanctitatem, quantam alacritatem ad omne opus, & ad omnem laborem pro Domini Ecclesia subeundum. Bene S. Bernardus, Væ uæ tibi Clerice, mors in olla, mors in ollis carnium, mors in huiusmodi delitijs est, non modo quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maximè, quia populi constat esse peccata quæ comedis. Sumptus Ecclesiasticos gratis habere, te reputas? Peccata populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Solicitus esto tanquam rationem redditurus, pro eis gemitus fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus. Alioquin tibi ea noueris imputanda, quæ modo inter delicias comedis, & paruipendis, tanquam nihil attinentia tibi. Venient, venient ante tribunal Christi: audietur populorum querela grauis, accusatio dura, quorum vixere stipendijs, nec diluere peccata, quibus facti sunt duces cœci, fraudulenti mediatores. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt? quid diuitiæ illę cœcos delectant oculos, quibus mercaris tam graue iudicium, tam duræ temetipsum obligas rationi? Hæc Sanctus Bernardus.

Hom. ecce reliquimus

Iam verò si aliquid speciatim dicendum est de recto vsu harum

harum facultatum, quas Ecclesia tam amplas suppedit at Cardinali, satis constat non modò necessitati naturæ satisfaciendum, sed etiam decentię status: quod cum omnibus commune sit, illud quoque sequitur, vt quò quisque altiore in statu sit, eò maiores illi sumptus concedantur. In hoc autem decoro personę, tria spectari possunt, commoditas, splendor, & luxus, quorum trium, hoc quidem postremum ad vitia pertinet, de quibus proximo capite agetur, semperque reijciendum est; alia duo non solum tolerabilia, sed etiam laudabilia sunt. Nam quòd ad primum attinet, nemo ita durus fuerit, qui præter necessitatem vitæ non insuper concedat Prælato, quæ ad eiusdem vitæ commoditatem quandam pertinent, eoque magis, cùm aliquæ concurrunt circumstantię, quæ id postulant, vt si eminentior dignitas, si maior sanguinis nobilitas, si valetudo imbecilla, si ætas iam grauior, si denique plures labores pro Dei Ecclesia suscepti fuerint. Immo verò non hoc solum, quod aliquo modo ad vitam tuendam referri videtur, sed splendorem quoque aliquem, & ornatum, ac maiestatem Cardinali permittimus. Sic enim B. Antoninus docet, decere Cardinales, vt apparatum aliquem habeant equorum, & famulorum, & ministrorum, ne dignitas, inquit, vilescat. Optima, & euidens ratio. Est enim hoc valde proprium humanæ naturæ, vt sensibus moueatur, quia quandiu videlicet anima in hoc corpore viuit propter admirabilem illam coniunctionem, quæ est inter vtrunque, omnino necesse est, vt velit nolit ijs afficiatur, quæ per sensus, ac pręsertim per oculos ingeruntur, Quæ fuit causa cur Deus ipse animo quidem pręcipue, ac spiritu coli se voluerit, sed pręterea externa etiam quædam iusserit adhiberi, vt scilicet se humano captui accommodaret. Itaque in veteri lege etiam de vestimentis, & ornatu summi Sacerdotis multa præscripsit, quæ omnia præter mysterium quod continebant, eò etiam pertinebant, vt admirationem quandam apud populum mouerent. Nec

[Margin: p. 3. tit. 22. c. 2.]

[Margin: Exodi. 29.]

valet quod obijci posset de Sanctis Apostolis, qui nulló eiusmodi externo apparatu, ac potius contra in summa paupertate, in fame, & siti, in frigore, & nuditate, vt Pau-
2. Corint. 12. lus ait, tamen Prælatorum statum cum tanta dignitate tenuerunt. Hæc enim fuit certa quædam ratio, & illorum temporum propria, cum Ecclesię fundamenta iacienda essent, ne orbis conuersio humanæ potentiæ tribueretur. Accedebant deinde etiam miracula, quibus sibi venerationem satis, superque conciliabant. Nunc autem cum & hęc signa, prodigiaque cessarint, & Ecclesia iam satis fundata, & propagata sit, sine dubio nisi aliquid esset, quod hominum oculos caperet, non modò apud rudes, & vulgares, qui fere tantum capiunt, quantū vident, minimumque ratione vtuntur, sed planè apud omnes minor esset reuerentia, & auctoritas Prelatorum, labaretque in multis Ecclesiastica obedientia, ex quo etiam contemptus sequeretur. Quare, vt dixi, splendor hic externus, & probandus, & laudandus est, in Cardinali, & quidē aliquanto etiam maior, quam in Episcopo, aut in alijs eiusmodi, pro maiori eminentia dignitatis. Poterit igitur aliquam retinere maiestatem, in omni apparatu, in habitatione, in vestitu, in suppellectili, in mensa, in lectorum operimentis, in equis etiam, ac rhedis, & argenteis aliquibus vasis, quando S. Augustinus ipse Episcopalis vitæ exemplar aliquid argenti ad suam mensam adhibuisse perhibetur. Quod si de famulorum numero agatur, primum quidem licebit omnes habere, qui ad domestica munera necessarij sint, quæ vt apparet multa sunt, & varia, deinde ne prohibendi quidem sunt nobiles aliqui stipatores, sed non nimis multi, & omninò si aliquid definiendum est, ad quatuor vel sex, aut certè non multo plures, sed hos honorarios, quos permittimus, non adulatores, aut scurras esse oporteret, qui quoniam nihil sciunt aliud, totum tempus, garriendo, iocando, detrahendo consumunt, sed doctos, & probos. Sic enim, & vtilitatem, & dignitatem adderent

rent Cardinali. De qua re extat decretum Concil. Later. sub Leone X. Sess. 9

Hæc igitur de domestico sumptu. Post hunc autem nihil non modò salubrius, sed etiam honestius, & gloriosius existimabis, quàm facultates tuas conferre ad pauperes, egentesque subleuandos; Quæ liberalitas, si omnes decet Christianos, quantò magis eum, qui Ecclesiasticos redditus administrat, qui potissimùm huc sunt destinati? Igitur cùm tibi ipsi necessaria ad victum, cùm etiam decentia ad statum sumpseris, reliqua sanè ita tenuioribus erogare debebis, vt non te dare putes, sed quod debeas reddere; Atque hæc largitas & si pro facultate moderanda est, tamen si in alterutro excedendum sit, satius est beneficentię fauere, non modo quantũ ferant redditus, sed propemodum etiam paulò plus quàm ferant. Exemplo fuit Borromeus, cuius arca ex eleemosynis penè semper exhausta, quotannis etiam ad multa millia erat obęrata. Neque tamen timebat nouas subire impensas in gratiam pauperum. Quin etiam cum Oirensem principatum quadraginta aureorũ millibus vendidisset, intra dies viginti & quinque, omnia in egenos, & pia opera contulit. In quo genere non ea tantum comprehenduntur, quæ quasi in manum dantur, sed etiam quæ in posterum stabiliuntur ad miseros subleuandos, vt modo Vrbanus Septimus, pecuniam, quam Cardinalis parsimonia, & moderatione sua redegerat, non propinquis, quos multos, & tenues habebat, sed virginibus collocandis reliquit. Cui quidem pietati primum locum tribuendum puto, proximum verò ei qui scholasticis impenditur, vt literarum studia tueri possint, cuius rei gratia, multi collegia, domosque instituere, vt Branda Castillionus, & nuper Borromeus Papiæ, Stephanus Nardinus, & Dominicus Capranicus Romæ, Pileus Pratus Patauij, Esbigneus Cracouiæ, Aegidius Carillus Bononiæ, omnes Cardinales. Quo loco vel in primis etiam reponi debent quæ ad ędes sacras, vel ædificandas, vel cũ

opus

opus est reficiendas conferuntur, cuiusmodi multas in vrbe spectamus. Hoc enim adeo laudandum est, vt ipse
4.ethic.c.2 Aristoteles de magnificentia differens, ex omnibus expensis, eas honoratissimas esse dicat, quę fiunt ad templa extruenda, vel donaria ijs offerenda, & omnino quęcunque impenduntur ad publicam vtilitatem, & ornatum. Quo in genere inter omnes ferè nostræ ætatis Antistites eminere videtur magnificentia Alexandri Cardinalis Farnesij, qui dignum familia, dignum amplitudine sua Templum Iesu Deo filio extruxit. Sed in his omnibus præcipua ratio habenda est eorum locorum vnde redditus ipsi proueniant, quod iam non modò ad liberalitatem, sed etiam ad iustitiam pertinet, nam & D. Antoninus inter alia Cardinaliũ
p.3. tit. 2. c. 2. peccata, hoc commemorat, si non curent, vt Ecclesiæ sibi commendatæ, tum sartæ, & tectæ conseruentur, tum etiam Ecclesiasticis officijs pro sua qualitate frequententur, postremo, vt animarum quæ ipsis subiectæ sunt, diligens cura geratur.

Quæ vitare debeant Cardinales in vsu diuitiarum. Cap. XVI.

D hoc idem diuitiarum caput pertinet, non modò quid fieri, sed etiam quid non fieri debeat, & quid in ijs vitandum sit, præsertim cum multa in hoc genere vitia inesse soleant; in quibus humana infirmitas admodum facilè labi solet. Incredibile est autem quàm multa vitia ex diuitijs scatere soleant, quasi vermes ex putri limo, vt rectè monuerit S.
Psal. 9. Chrysostomus. Nemo opum, & facultatum copiam persequatur, Multa hinc mala oriuntur ijs, qui non attendunt, arrogantia, socordia, inuidia, vanagloria, & alia
In Psal. 38 his multò maiora. Idemque alio loco diuitias, ait esse omnis absurditatis parentes, inuentrices omnium malorum

rum, luxum animi, corruptionis adiutrices, hostes continentiæ, inimicas temperantiæ, denique occultos fures omnis virtutis. Hæc omnia his ipsis verbis S.Chrysostomus, Episcopus ipse, & Doctor egregius. Quare cùm tam multa mala ex opibus oriantur, videamus in Cardinali, quæ sint ea, in quibus pręcipuè possit offendere. Primùm autem est, si modum in habendo trasgrediatur. Nam etiam si nihil aliud sit, tamen nimium diuitem esse Cardinali vitiosum est. Docet hoc S.Antoninus disertis verbis, cùm ait, quærere, aut etiam recipere plura beneficia, quàm huius status, vel necessitas, vel decentia exigat, peccatum esse, redditque rationem, quia hoc nihil sit aliud, quàm auferre ijs, qui egent. In cuius sententia hoc etiam notandum, quod non modò venari superfluas opes, sed etiā oblatas admittere putat esse culpam. Idem confirmat alter Theologus Aluarus, qui item ait peccari à Cardinalibus cùm nimis dilatant redditus, occupantes multa beneficia, deuorantes stipendia multorum ministrorum. Hęc sunt enim eius ipsius verba. Facit etiam ad hanc rem egregia S.Hieronymi sententia in illa verba Ezechielis, Principes eius in medio illius, quasi Lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, non corporum sanguinem (ait Hieronymus) sed animarum, vt auarè sectentur lucra, nequaquam illo contenti, Qui seruiunt altari, viuant de altari, sed postquam ad ministeriū Dei accesserint, Crœsi diuitias congregent. Quod si quæras, quisnam modus Cardinalium redditibus statui debeat, difficile sane est id definire, ac potius relinquendum sapientum arbitrio, qui tum dignitate, tum dignitatis oneribus perpensis id æstiment, atque decernant. Paulus quidem Cortesius vir doctus, qui Prothonotarius Apostolicus iustum volumen de Cardinalatu scripsit ad Iulium Secundum, in illo volumine inter cœtera viginti colligit rationes, cur omnium Cardinalium redditus esse debeant æquales, quoniam, vt ille ait, tanta præsertim inæqualitas, quanta sępe cernitur in-

[Margin: p.3.tit. 21. c. 2.]

[Margin: 2 de planctu c. 16.]

[Margin: In c.22. in ezzec.]

[Margin: Lib.2.]

pari conditione, & in eodem statu aliquid iniustitiæ habere videatur. Idem etiam addit, hanc definitionem, non adeo angustè faciendam esse: sed potius tam largè, vt & honorificè viuendi, & alijs impertiendi, ac largiendi facultatem habeant. Quare is quidem singulis Cardinalibus duodena millia suo iudicio tribuit. Sed in hac re non est nostrum aliquid decernere, aut constituere. Tantum illud maneat, quod ante diximus, illam abundantiam, quæ iustos, & rectos limites excedat, peccatum esse. Est etiam peccatum cupiditas ipsa, & affectus habendi plura, de quo affectu rectè dictum est, à S. Chrysostomo, Nullum malum Deus fecit, sed omnia bona valde. Quamobrem bona etiam sunt pecuniæ, sed ita demum si in eos, qui possident dominatum non obtineant. Neque enim bona est lux illa, quæ non delet tenebras, sed eas auget. Neque eas dixerim diuitias, quę paupertatem non adimunt, sed augent. Quare non sunt malum diuitiæ, sed pauper animus, qui diuitias conuertit in paupertatem. Igitur si omnibus hæc cupiditas tum perniciosa est, tum etiam turpis, quantò magis erit Clericis, & ijs præsertim, qui in Clericorum ordine proceres quidam sunt? Bene S. Gregorius, Cùm diuinæ inquit, lectionis testimonio Idolorum seruitus auaritia nuncupetur, quo studio de domo Dei sit pellenda cognoscitur, & à quibusdam Sacerdotibus, quod gementes dicimus, non cauetur. Tenet enim captiuum cor suum cupiditas, & licitum esse suadet malum, quod imperat. Idem etiam docet S. Bernardus, qui contra eos acerbè inuehitur, qui cum sint de crucifixi patrimonio, nimium incrassati, impinguati, dilatati, animarum quidem vel salutem, vel ruinam, nihili æstimant, qui inquit, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant, in acquisitionem turpis quæstus, & pretium vniuersitatis suis marsupijs includere festinant. Ita Sanctus Bernardus. Quare perspicuum esse debet, omnino extirpandum, radicitus

Hom. 14. in epist. 1. ad Corint.

Lib. 9. epist. 49.

Serm. 10. in cantic.

Car-

Cardinali hunc amorem, & studium habendi, contrà verò asciscendum esse semperque conseruandum animum pecuniæ contemptorem. Ad quod caput illud etiam pertinet, vt tum in dando cùm opus est, munificus sit, tum etiam in exigendo, non acerbus. Hoc enim mercatoris est potius, qui ad rem suam attentus sit. Vir autem ille Ecclesiastico Principatu dignus rationem quidem habebit rei familiaris, sed eatenus, vt eam temerè dilabi non sinat, omnem autem fugiet illiberalitatis,& tenacitatis suspicionem. Itaque vel in vendendo, vel in emendo, vel in contrahendo, ea quidem per tuos maximè curabis, ipse vix attinges; cæterum in omnibus ages liberaliter,potiusque de tuo iure concedes,quàm nimium strictè exigas: à litibus verò quantum liceat, & paulo etiam plusquàm liceat, abhorrrebis. & me quidem auctore, nullam litem suscipies, nisi coactus necessitate, & præsertim ad iura Ecclesiæ tuenda, idque ipsum moderatè, semperque paratus ad componendas controuersias omni conditione, non modo æqua, sed etiam tolerabili. Quòd verò ad domesticas rationes attinet, optimum consilium est, ac penè necessarium, vt quantum possis temet eis eximas, neque ipse reddituum procurationem, aut dati, vel accepti supputationem suscipias. Hoc enim quàm indignum sit Prælato, indicat S. Bernardus, cùm ait, Quid Episcopo turpius,quam incumbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia, sciscitari de singulis morderi suspitionibus, moueri ad quęque perdita, vel neglecta? Quod cum ita sit, tamen quoniam ex altera parte, non quidem perdenda, & dissipanda est res familiaris, addit S. Bernardus optimam viam, vt temporalia ista Prælatus per aliquem alium curet, in quo quidem sit fides, sit prudentia, addatur etiam, auctoritas, dando scilicet ei facultatem agendi pro libito, ita vt ei subdantur omnes, nemo ei resistat. Quod si vtrunque in vno coniunctum non inueniatur, vt sit, & fidelis, & prudens, melius esse ait fideli committere. Si verò nec satis

Lib. 4. de consid.

quidem fidelis ſuppetat, ſatius tamen eſſe minus fidelem ſuſtinere, quam ei ſe labyrintho immergere. Nam Saluatori quoque Oeconomum fuiſſe Iudam. Hæc S. Bernardus. quæ ſunt veriſsima,& in primis Cardinali conueniunt. Cæterum ſi Eccleſiaſtica quoque munera obire tibi contingat, in quibus pecunia tractanda ſit, meminiſſe debes, ita te gerere, vt te ſemper ſerues intactum tum à culpa, tum etiam ab omni ſuſpicione; quod ſcribitur de Iacobo Cardinali Sadoleto, qui ex Gallica Legatione reuertens, cùm ex ipſo itinere ad ſuam Carpentoractenſem Eccleſiam diuertiſſet, quot dies illic commoratus eſt (nec plures fuere quam decem) ex ſuo ſumptum facere voluit, vtque Romam peruenit, tôtam eam partem ex ſuo viatico Apoſtolico theſauro reſtituit. Cæterum ex radice cupiditatis illud etiam mali naſci ſolet (quod vel maximè Cardinali vitandum eſt inter diuitias) vt rerum quæ poſsidentur, procuratio mentem in varias partes diſtrahat, itaque aggrauet temporalibus, & terrenis cogitationibus, vt ſe ad cœleſtia erigere non poſsit, aut ſi interdum erigatur, ſtatim ad hęc infima reuoluatur. Quod ne quis leue ducat incommodum, ex ea quidem occupatione ſubit paulatim Dei, & diuinarum rerum obliuio, ex obliuione cæcitas, & obſcuritas, hæc vero in tetra flagitia præcipitat.

3. mor. c. 4. Quam ob cauſam S. Gregorius. Solet rerum abundantia, inquit, tantò magis à diuino timore mentem ſoluere, quantò magis hanc exigit diuerſa cogitare. nam dum per multa ſpargitur, ſtare in intimis fixa prohibetur. Neque hoc ſolo nocent diuitiæ Cardinali, ſi animum ſuum occupari, & diſtineri ſinat, ne ad Deum familiariter euolet, ſed etiã propter eam cauſam, quę communis eſt rebus omnibus, quæ ſenſibus noſtris arrident. Hæc enim omnia, quę naturæ adeo placent, & iucunda ſunt diſſoluere ſolent hominem, & facere neſcio quomodo vt euaneſcat, & effluat totus, ac diffluat: vt optimè à S. Bernardo dictum ſit. Quan-
2. de cõſid. do proſperitas hoc incautis non fuit ad diſciplinam quod

ignis

ignis ad ceram, quod solis radius ad niuem, vel glaciem? Sapiens Dauid, sapiens Salomon, sed blandientibus nimis secundis rebus, alter ex parte, alter ex toto desipuit. Hæc S. Bernardus, & alia in eandem sententiam præcipit Pontifici, quæ nos eadem simillimè præcipere possumus tibi.

Restat vltimum in quo offendere possunt Cardinales in vsu diuitiarum, si extra modum sumptu, & magnificentia procedant in domo, in supellectili, in numero, & vestitu famulorum, & reliquis. Nam in hoc quoque peccari posse testatur B. Antoninus, qui licet externum hunc splendorem, vt proximo capite dictum est, concedat Cardinali, addit tamen moderandum esse ex præscripto rectæ rationis, ita vt nihil superfluum admittat. Quin etiam inter alia eius peccata, hoc quoque commemorat, si nimiam familiam alat. Idem confirmat etiam Aluarus. Si inquit, excedant in familia nimis magna, in famulis, in equis, in vestibus pomposis, in supellectili preciosa, nam optima quæque ex toto mundo ad eos confluere videntur. Hæc ille. Recte etiam S. Bernardus de omnibus Ecclesiasticis communiter in quadam Epistola. Conceditur, inquit, vt si benè deseruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde compares tibi frœna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia, griseaque pellicea à collo, & manibus ornatu purpureo diuersificata. Denique quicquid præter necessarium victũ, simplicemque vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Quin etiam idem S. Bernardus sermone quodam in cantica in eosdem Ecclesiasticos. Qui stipendijs, quæ sufficere debebant, minime contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent impiè sacrilegèque sibi retinent, & in vsus suæ superbiæ, atque luxuriæ, victum pauperum consumere non verentur. Grauissimè hoc, sed grauius in alio sermone, in quo cum persequutiones quasdam Ecclesiæ infestissimas descripsisset, hanc vnam describit, vt omnium maximam. Ministri, inquit,

p. 3. tit. 21. c. 2.

2. de plan. ctu Eccles. c. 16.

Epist. 2.

Serm. 23.

Serm. 33.

quit, Christi sunt, & seruiunt Antichristo, Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde splendidæ mensæ, & cibis, & scyphis, inde comessationes, & ebrietates, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud, inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia. Pro huiusmodi volunt esse, & sunt Ecclesiarum Præpositi, Decani, Archidiaconi, Episcopi, Archiepiscopi. Intestina, & insanabilis est plaga Ecclesiæ, & ideo in pace amaritudo eius amarissima. Denique idem S.Bernardus alibi de hoc ipso argumento. Intuere quomodo incedunt nitidi, & ornati circumamicti varietatibus, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Vnde verò hanc illis exuberare existimas; rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriem, congeriem vasorum argenteorum, & aureorum, nisi de bonis sponsæ? Inde est quod illa pauper, & inops, & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida, exãguis. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare, non est custodire, sed perdere, non est defendere, sed exponere, non est instituere, sed prostituere, non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare. Plura etiam alia S.Bernardus, tum hoc loco, tum alijs multis. Quanquam quid hæc testimonia requirimus, cũ extet luculentũ ipsius Tridentini Concilij decretum, quod nec refelli potest, quia euidens est, neq; negligi licet, quia iubentis est? Cum enim de Episcopis ita sanxisset, vt modesta suppellectili, & in mensa frugali victu contenti sint, & in reliquo vitæ cultu, atque in tota domo nihil appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodq; non simplicitatem, Dei zelum, & vanitatum contemptum præ se ferat: cum hæc, inquam Episcopis præcepisset, addit deinde, eadem etiam ad Cardinales Sanctę Romanę Ecclesiæ pertinere. Et merito. Eadem enim est ratio, quoniam ipsorum quoque dignitas, non laica sed Ecclesiastica, & opes Ecclesiasticæ, & ipsi item Dei ministri. Illud etiam amplius, quòd emi-

Serm.7. cantic.

Sess.25.c.1

eminentiori sunt gradu, quo sane augetur obligatio sanctitatis. Quod si quis hanc superfluam magnificentiam illo prætextu, quem nos ipsi supra attulimus, excusare velit, vt hæc externa amplitudo, auctoritatem, & reuerentiam conciliet, verum est id quidem, sed habet ea res modum suum, ex decoro personę, qui modus si transeatur, non tantum non conciliatur auctoritas, sed potius imminuitur. Quam in sententiam illud aptissimum ex Concilio Carthaginensi, quod etiam sacro quodam Canone confirmatum est, Episcopus, inquit, vilem suppellectilem, & mensam & victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem, fide, & vitæ meritis quærat. d.41. c. pen.

Hæc est via certissima, & optima venerationis acquirendæ inter homines, si virtus emicet, si integritas, si grauitas, religio, ac pietas ita emineat, vt ab omnibus conspiciatur. De magno illo Nicolao Myrensi Episcopo, ita traditum est, cùm Episcopus est factus, cœpisse vti veste etiam viliori, & neglectiori, quam antea soleret, in qua nullus omnino esset nitor, aut fastus, sed castigatæ potius humilitatis, & modestiæ significatio. Et tamen tantum abfuit, vt ea res aliquid dextraxerit, de opinione, vt etiã multum auxerit. Sed quid antiqua repetimus? Cardinalis Borromeus, ne quis tempora causetur, notum est, quàm omnem suppellectilem alicuius pretij, conopœa, auleæa, aliaque eius generis abs se remouerit. Vestibus vtebatur externis quidem, vt Cardinalis, interioribus vero ex simplici panno, & tela, quin etiam cubicularis amictus ex panno erat cinericio, rudi, & crasso, quam ipsam vestem quatuordecim totis annis nunquam mutauit, multaque alia eiusmodi, quæ non est necesse referri, quoniam nota sunt, & recentia, constanter ad mortem vsque seruauit. Quid hoc igitur de eius celebritate imminuit? Potius multum addidit. Nam qui hæc speciosa habeant, multi sunt, neque id virtutis est, sed copiarum, quæ etiam in insipientem cadere possunt, & sæpe cadunt. At verò

illa

illa spernere sapientiæ est, ideoque admirationem potius, & commendationem parit; Quare hoc positum sit, debere Cardinalem in victu, & in omni cultu, atque apparatu tum suo, tum suorum non modo non transilire fines, sed potius intra fines se se tenere. Huius autem mediocritatis, si forma, aut præscriptio aliqua constituenda est, non
Lib. de Cardin. nu. 45. alia meo iudicio constitui potest, quàm quæ à Gondissalduo bono auctore traditur, qui ita de Cardinalibus scribit, debere eos in hoc toto genere humilitati potius studere, quàm superbiæ, atque elationi: sequendum autem esse vsum, & consuetudinem bonorum, ac frugi Cardinaliũ, hos enim omnibus, qui eodem ordine, & dignitate sunt, imitari licebit. Quod etiam confirmari potest sententia
3. doct. Christ. c. 12. B. Augustini, ad hanc rem maximè apposita; Quisquis, inquit, rebus prætereuntibus restrictius vtitur, quàm se se habeant mores eorum, cum quibus viuit, aut intemperãs, aut superstitiosus est. Quisquis verò sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus, non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Fieri enim potest, vt sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis preciosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum olus inardescat. Ac de his hactenus.

Quomodo Cardinalis vti debeat honoribus. Cap. XVII.

LIVD quoque imminet Cardinali periculum ex honore ipso, præsertim tam magno, & tam perpetuo, qui vbique, & ab omnibus huic dignitati exhibetur. Est autem eò maius hoc periculum, quò dulcius, & quò etiam optatius, quippe cum

cum hæc ipsa sit causa cur tantopere à plerisque Cardinalatus expetatur. Quare magna Cardinali adhibenda est cura, ne quemadmodum antequam habeatur adeo oculos præstringit sui desiderio, ita postquam habitus sit pręstrin gat item sui amore, quod & per se malum est, & alia multa mala secum aduehit. Atque etiam hic scopulus eò infestior est Cardinali, quod non vt in mari semel transeundo, se ab eo expedire potest sed tota vita sua adnauigare cogitur, semperque prope immorari, vt nisi caueat, & prouideat, magnum semper damnnm, instare videatur. Quare hoc conari debes, vt non modò nullum damnum accipias, sed ẽt artem aliquã teneas faciendi ex hoc ipso lucri, quod quidem in eo præcipue consistit, vt verum, rectumq; sensum, de hoc tuo honore habeas. Non .n. insipientiũ more, qui nihil nisi oculis corporis videt, interiora aũt oculis ani mi perspicere non possunt, ita sinere debes seduci te, vt ma gnũ quidã existimes, ac penè diuinũ, & in quo magna quædã insit vitæ fœlicitas. Hic est .n. vt dixi, insipientiũ hominum error, qui istum externũ splendorem, ista hominũ obseq uia, istam caducam gloriam suspiciunt, & mirantur, quia videlicet præ mentis hebetudine, nec aliud melius cognoscunt, & hæc ipsa non satis penetrare, nec pręuidere possunt quid intus lateat. At verò vir sapiens, qui recto iudicio, rem quamque æstimare, & ponderare consueuit, facile videt quàm sint omnia inania, quæ mundus defert, eaque tum in se ipso, tum in alijs intuetur, vt rem futilem, & vanam vt fumum, & vmbram, denique vt nihil. Sic enim S. Gregorius. Pompam mundi secura mens despiciat, considerans quàm nullum sit quicquid casibus subiacet, quicquid fine concluditur. Idemque alibi. Quid sunt inquit, fauores linguæ, quid sunt aliud labentium dignitatum infulæ, nisi puluis? Nam mentem quam blandiendo sordidant à veris splendoribus cœcant. Et quid diuitiæ pereuntes, & transitoriæ facultates, nisi stercora sunt æterna diligentibus? Stercora quippe sunt, quę san-

Lib. 11. epist. 23.

2. in lib. Reg. c. 1.

atq; animæ in contemptu vilitatis habent, non in appetitu desiderij. Huius autem humani erroris tam praui, tamq; frequentis origo,& causa est alter error,quem idem S.Gregorius alio loco sapienter indicat, quia in hominibus, non naturam, qua ad imaginem Dei facti sunt, sed diuitias, & honores veneramur, cùmq; pensamus, quæ circa eos sunt, negligimus pensare quod ipsi sunt quia nimirum externa illa videmus, ad hæc interna hebetes, & cœci sumus. Sed tamen si hæc subtiliora non adeo capere possumus, illud certè apertum est, & omnium oculis expositum: hæc gloria, hæc pompa, quæcunq; est quàm sit breuis, & fluxa, quàmque cito abeat, & cum abierit, quàm nullam sui memoriam, ac vestigium relinquat. Quamobrem verè, & rectè S.Ambrosius. Nonne hæc omnia sicut vmbra prætereunt? Nonne hæc omnia fabula? Nonne sæculi thesaurus vanitas est? Nonne tu ipse cinis? Respice in sepulchra hominum, & vide quid ex te, nisi cinis, & ossa remanebunt, hoc est ex corpore tuo. Respice, inquam, & dic mihi, quis ibi diues, quis pauper. Discerne inopes ac potentes; Nudi omnes nascimur, Nudi morimur. Nulla discretio inter cadauera mortuorum, nisi forte quòd grauius fœtent diuitum corpora distenta luxurię. Si ergo ita est, vt ait S. Ambrosius, immo, vt oculis ipsis omnes cernimus, quid sunt aliud honores isti, & ista insignia, quibus humanæ mentes adeo capiuntur, nisi quod optimè ait S.Gregorius Nyssenus, qui omnia hęc scenę comparat,in quam actores prodeunt personati, aureaq; aut purpurea veste nitentes pro his partibus quas agunt. Vt enim hi planè ijdem sunt, qui erant antea, eodem corpore, eodem animo, pauloque post ornatu deposito, illam quoque honoratam personam deponent; sic qui magistratum aliquẽ gerunt, qui inter homines dignitate excellunt, etiam si externa quadam specie differre videantur, non tamen eos naturam mutasse, & illam ipsam speciem externam, quàm gestant breui tempore exuturos, vel inuitos. Quare etiam

si in

Hom. 28. in Euang.

Lib. 6. exam. c. 8.

De Beatitud. ser. 1.

ſi in præſenti quidem ſuper alios eminere, aliiſq; dominari videantur, id quidem ad breue tempus eſſe, dum hæc huius mundi quaſi fabula peragatur. Atque hoc etiam loco venit mihi in mentem egregium dictum Andreę Spinulæ, cuius auctoritas in hac parte eo magis valere debet, quoniam ipſe quoque proxima ſpe Cardinalatus contempta, (erat enim Clericus Camerarius, & in magna gratia) ſuaue Chriſti iugum, & leue onus religionis in noſtra hac ſocietate, magno quodam animi feruore tollere ſuper ſe maluerat. Hunc igitur ego audiui, cum diceret valde ſe eſſe commotum cum antiquis Concilijs, vel Pontificum bullis euoluendis multa nomina veterum Cardinalium legeret, qui omnes ſua ætate clari fuiſſent & celebres, magna pompa per vrbem inceſſiſſent, opibus, clientelis, coniunctione Principum floruiſſent, nunc autem videret ita eorum ob literatam memoriam, vt illos extitiſſe, aut natos eſſe nemo ſciat. At illorum quidem nomen caſu in ſcriptis illis hæſiſſe: quàm verò innumerabiles alios eſſe, quorum memoria omnino, ac penitus euanuerit, ac ſi in rerum natura nunquam fuiſſent. Et ſane ita res habet. Quæ enim notitia iam eſt Petri Foxi, eius, qui à Martino V. in Hiſpaniam Legatus longum illud ſchiſma ſuſtulit? Quis iam de nomine nouit Ferrarium, Soderinum, Cornetanum, Serram, qui omnes ab Alexandro Sexto Cardinales creati, & tum ab illo tum ab alijs Pontificibus ad magna negocia ſunt adhibiti? Idem dicere licet de Galeotto, & Sixto fratribus ex Ruuerum familia, quos Iulius Secundus sororis filios ad hunc honorem euexit. Idem de Clemente Mendenſi, Leonardo Agentenſi ex eiuſdem conſobrina natis. Idem denique de tribus celeberrimis Rotæ Auditoribus Antonio Mende, Petro Accolto, Achille Craſſo, quorum Cardinalium nulla iam ferme extaret memoria niſi eos monumenta ingenij ab obliuione hominum vindicarent. Et hi tamen ſatis recentes. Illi autem recentiores Bonifacius Ferrarius, Matthęus Longus, Antonius

Paccius, Ennius Philonardus, Nicolaus Gaddus, qui omnes à Paulo Tertio, itemque Ioannes Riccius, Fabius Mignanellus, Ioannes Poggius, Sebastianus Pighinus, qui ab ipso Iulio Tertio ad Cardinalatum promoti nuper vixere, & floruere, nunc autem plane in hominum obliuione sunt. Itaque piget iam plures numerare, quod facile possem, ex ijs etiam quos ipsi vidimus, & nouimus. Ex quo apparet quid futurum sit post longius interuallum, cùm hoc tam breui spatio eorum memoria omnino deleta sit. quorundam etiam cum ipsis propemodum obruta sit ac sepulta. Quare non potest esse maior stultitia, quàm ob tam breuem, & fugacem splendorem, tamque paucorum dierum (sic enim potius dicendum est quàm annorum) ita inflari, & intumescere, aut etiam ita delectari, quasi re aliqua magna, & valde optabili: multò verò stultius, & miserius eius amore aliquid committere, quo Deũ offendas, & propter quod ęterna vita possis excidere. Addamus deinde etiam illud, quod est verissimum, hoc quicquid est gaudij in ista ipsa breuitate, admixtum esse tantis molestijs, & angoribus, & perturbationibus, vt multò plus habeat spinarum, quam florum, plus doloris, quàm lætitiæ. Declarauit hoc Bessarion ille Cardinalis Nicenus, doctrina, & virtute insigni, quæ præcipue effulsit in Concilio Florentino. Cùm .n. aliquando eum nescio quis felicẽ diceret in tanta dignitate, respondit, magnopere illum errare, vt qui nunquam esset expertus, nam reuera multo plus tædij, ac miseriarum; quam delectationis inesse ac voluptatis. Melius hoc etiam Dominicus Cardinalis Papiensis, cui, vt scribit Paulus Cortesius, cum quidam familiaris hoc idem proposuisset, ipse vt olim Dionysius ille rogauit, an fortunam illam experiri, & degustare vellet, cũ se ille cupere respondisset, iussit hominem in suo ipsius cubiculo collocari, assistere famulos, & cubicularios ad nutum illius intuentes, tum admitti salutantes, & qui negocij causa aditum quęrerent, sed hac conditione, vt

Lib. 3. de Card.

ad

ad tuendam dignitatem cubiculo egredi non posset, nisi cum magno comitatu, neque vnquam Cardinalitiæ illius personæ grauitatem relaxaret. Quam ille molestiam cito pertæsus, multum rogauit, vt abire liceret, dicens Cardinales potius seruos esse quàm beatos. Sed hæc quidem seruitus non aliud malum affert, quàm molestiæ, & laboris cuiusdam. Illud grauius malum, quod etiam ad animæ, & salutis æternæ periculum attinet. Sic enim videmus B. Gregorium interpretari, magnas illas foueas, de quibus scriptum est in libris Regum, vt per eas honores ipsi, & dignitates intelligantur. Quicquid enim, inquit, in hoc sæculo altum cernitur, non est vera altitudo, sed fouea quæ omnes quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit. Quare hic ipse sensus conseruandus est à Cardinali in suo honore, vt non modo nihil sibi ex eo blandiatur, sed potius ita timeat, & trepidet, quasi qui præruptam foueam repente sibi obiectam videat. Ac preter hunc sensum timoris, illud etiam valde laudabile est in Cardinali, vt nullam lætitię titillationem admittat ex hac omni caduca, fluxaq; gloria, sed potius id in seipso exprimat, quod Gregorius idem ex sua vtique experientia iustis omnibus, & bonis commune esse ait, qui cùm valde defleant, inquit, quia tardè ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Amor eos ęternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. Qui dum cogitant quæ sint quæ in infimis tenent, & quę sint quę de sublimibus non vident, prosperitatis suæ mœrore mordentur, quia & si vident se nequaquam ab ea funditus opprimi, pensant tamen solicitè cogitationem suam, in amore Domini, & in eius dispensatione partiri. Hic est animus, hæc mens digna Cardinali, vt præ ęternitatis amore, etiam odiosa fiat ei hęc præsens vitæ prosperitas, quoniam fieri non potest quin aliquo modo impediat, distrahatque cogitationem à cœlestibus, sed huius odij alia quoque esse potest, & esse debet causa ex Domini Saluatoris exemplo. Sic enim legi-

4. in lib. Reg. c. vlt.

5. mor. c. 2.

legimus de B. illa Elysabetha, Turingij Principis vxore, quæ die quodam cum ornatu, & comitatu Regio Ecclesiam ingressa, statim, ac crucem vidit, Christumque in ea pendentem, cœpit in lacrymas solui, & dolore acerrimo torqueri, ob hanc intimam cogitationem, quod cùm Deus & Saluator suus in patibulo moreretur, ipsa gemmis, auro, purpuraque fulgeret: illius caput spinea corona cruciaretur, suum aurea ornaretur, ille ab amicis, & discipulis desertus, vndique à derisoribus circunseptus esset, ipsi autem multi famuli adessent, omnes eam colerent, atque suspicerent. Quare cum se propterea infelicem, & miserã, ac propemodũ damnatam appellaret, quæ tam malè suum imitaretur creatorem, tantum in ea valuisse hanc meditationem ferunt, vt exanimis in terram collapsa sit, vixque multo labore, & opere ad se reuocari potuerit. Igitur hęc eadem secum debet Cardinalis meditari, cùm se ab omnibus honorari, omnes sibi assurgere, suosque nutus obseruare videt, vt non modò non his inaniter gaudeat, sed potius quòd ad se quidem attinet, molestè ferat, & erubescat, quòd tam longe à Domini Saluatorisque sui humilitate discedat. de quo scriptum est. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quin etiam, vt ante de diuitijs diximus, timeat, nequi in hac vita exaltatur, deprimatur in altera, impari sine dubio compensatione, si pro tam breui honore probrum subeundum fuerit sempiternum.

Psal. 22.

Illud verò ante omnia memineris Frater, nihil facilius esse, quàm vt inter tantos honores obrepat etiam animo tumor, & superbia, quæ cum per se innata sit homini, neque eum vnquam deserat in hac vita, quantò deinde magis, & alitur, & inflammatur hoc quasi pabulo tam grato, ac dulci? Hoc enim est quod B. Gregorius tantopere reprehendit in Prælatis Ecclesiæ, qui humanam gloriam intenta mente captent. qui eo ipso quo cęteris Pręlati sunt ad agenda quælibet maiorem licentiam assumunt, qui denique

Hom. 17. in Euang.

nique susceptæ benedictionis ministerium vertunt ad ambitionis argumentum. Hoc etiam est, quod S. Bernardus grauissimè condemnat, cum dicit plerosque in Ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos subito intumescere, obliuisci pristinæ abiectionis, genus quoque suum erubescere, & dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo peruenerunt. Superbia igitur omni ope fugienda; contraque omni studio,& cura retinenda est humilitas, vt tantò se submissius gerant, quantò externo isto splendore alios antecellunt. Quod sanè eò etiam diligentius curandum, quò plura sunt in hoc gradu, quæ mentem efferre, & inflare possunt. Omnino enim verum est quod scribit S. Bernardus ad Archiepiscopum, In alto posito tã altum sapere, difficile est, & inusitatum, sed quantò inusitatius, tantò gloriosius. Timor de adepta iam altitudine tædere magis, quàm placere facit altiora. Quamobrem magnopere falluntur qui humilitatem Monachis tantum, aut religiosis conuenire existimant. Planè enim omnibus conuenit, vel potius est omnibus necessaria, etiam si in altissimo gradu collocati sint, & nisi eã retineant, quàm altè in hominum oculis ascendunt, tam in oculis Dei cadunt, & corruunt. Hinc enim illud S. Bernardi ad Eugenium Pontificem. Cum omni indifferenter personæ humilitas sit quidem turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla splendidior gemma in omni præcipuo ornatu Summi Pontificis. Quò enim celsior cæteris, eò humilitate apparet illustrior, & seipso. Hęc igitur humilitas in boni Cardinalis pectore suos quosdam effectus habet insignes, & illustres, primum erga Deum, vt se ei toto animo subijciat, vt obediat in omnibus, vt cũ timore, & tremore salutem suam operetur, caueatque, ne eminentia inter homines, & potentia, & opes animum extollant adeò, vt etiam apud Deum, aliquid se esse arbitretur, sed vt dixi, abijciat se se coram Deo, & puluerem,

Hom. 4. missus.

Lib. 2.

ac cinerem putet. Deinde etiam apud alios homines, ne aduersus inferiores insolescat, ne eos contemnat, ac despiciat, sed omnes eiusdem naturæ esse meminerit, eundemque patrem, eundem habere iudicem Deum, neque verò impēsis sibi honoris significationibus gaudeat, nec ebrius vt dicitur dulci fortuna sui ipsius suæque infirmitatis obliuiscatur, sed hominem se esse meminerit, idest fragilem, atque mortalem. Quin etiam vt ait Bernardus non se ex eo æstimet, quòd postea factus est, sed ex eò quòd natus est, quoniam adhuc est quod erat, nec illud reiectum, sed hoc adiectum. Itaque si remota externa specie atque imagine ista, quam hominum oculis illa purpura, & ille splendor ostendit, interiora inspicere velit, quid aliud ibi inueniet, quàm eandem infirmitatem, ac imbecillitatem, & miseriam, quàm in alijs, sępe etiam maiorem, quàm in alijs plurimis? Dirumpe ait B. Bernardus Eugenio velamen foliorum, celantium ignominiam, non plagam curantium. Dele fucum fugacis honoris huius, & male coloratæ nitorem glorię, vt nudè nudum consideres, quia nudus egressus es de vtero matris tuę. Nunquid infulatus? nunquid micans gemmis, aut floridus sericis, aut suffarcinatus metallis? si cuncta hæc veluti nubes quasdam matutinales velociter transeuntes, & citò per transituras dissipes, & ex suffles a facie considerationis tuę, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis, homo dolēs quòd homo sit, erubescens quòd nudus sit, plorans quòd natus sit, murmurans quod sit. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu, breui viuens tempore, ideoque cum metu, repletus multis miserijs, & propterea cum fletu. Hæc & alia multa D. Bernardus, quæ si meditari, & semper ante oculos habere debet Pontifex ad studium humilitatis, quantò magis Cardinalis?

Lib. 3. consid.

Ibidem.

Postrema sunt duo in hoc honorum vsu magnopere obseruanda Cardinali. Alterum est illa obligatio, quæ consequitur

ſequitur ad benè ſanctèque viuendum, vt quantum quiſq; inter alios eminet gradu, tantum etiam emineat vita. De quo ipſo optimè D. Gregorius in quadam Epiſtola. Iam nunc,inquit, ſtudio maiori res indiget, vt cùm honor creſcit, etiam ſolicitudo proficiat, & vigilantia excreſcat. Vitæ quoque merita ſubiectis in exemplum veniant; & nunquam ſua per ſuſcepti honoris gratiam, ſed lucem cœleſtis patriæ acquirat. Alterum deinde eſt, vt quicunque ſit honor, quæcunque celebritas, & amplitudo, eam ſemper dirigat ad illum ipſum finem, cuius gratia hæc inſtituta ſunt. Cur autem inſtituta, niſi vt hęc hominum reuerentia Cardinalem adiuuaret ad ſuum munus inter homines rectè exequendum, in quo exequendo aliqua, nec ſanè mediocri, opus erat auctoritate? Vt enim omnes artes ſua habent inſtrumenta, pictor penicillum, ſculptor ſcalpellum, alij alia, ſic etiam Cardinalis, qui ad Eccleſiam ædificandam non modò, vt Faber, ſed etiam vt Architectus adhibetur in tam præclaro opere, propria quædam habet inſtrumenta atque inter alia hunc etiam honorem, de quo loquimur, hunc ſplendorem, hanc veluti maieſtatem. Quare is quidem peruersè facit, ſi id ad ſuam gloriam, ſi ad familiæ ſuę incrementum referat, non ad Eccleſiæ commoda. Audiat igitur B. Gregorium, quid in hanc ſententiam, & quàm expreſſe diſſerat. Habet, inquit, ſpiritualis prælatio exteriorem gloriam dignitatis, habet, & interioris magnitudinem oneris; Honor ipſe dignitatis per ſe magnum eſt onus mentis, quia contemni debet; & placet. Contemni quippe debet, ne mentem per ſuperbiam eleuet, & ſuſcipi debet, vt cœleſtia quæ doctor loquitur, ſubiecti venerentur. Grauius ergo onus de honore naſcitur, quia electus Paſtor magna animi virtute ferre poteſt, vt deſpiciat illud in ſe, quod pro Deo recipit in ſe, vt videlicet talis pro Deo ſit, & ſemet ipſum abneget, & non abneget, vt ſit quod eſt pro Deo, & quod eſt pro ſemetipſo non ſit. En igitur quomodo, vt à reliquis Eccleſiæ Prælatis

Lib. 4. epiſt. 51.

4. in lib. Reg. c. vlt.

latis; sic à Cardinali temperanda sit res vt honor quidem admittatur, atque etiam, si opus sit exigatur; sed ita vt nō ad suam magnitudinem, verum ad alienam vtilitatem referatur. Hoc enim existimare debet, quod etiam S. Bernardus Eugenio præcipit, non dominium sibi datum, sed impositum esse ministerium, Pauli exemplo, qui de se ait. Ministri Christi sunt, & ego, & addit in quibus id consistat. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum. O præclarum ministerium, quo non id glo riosius Principatu? Ita Bernardus, & verè, quoniam eodem ipso auctore, non alijs præesse, sed prodesse pulchrū est. immo illud ita ad hoc dirigitur, vt hoc subtracto nihil omnino sit. Quare ita intelligendum est, Cardinalatum, si non eum fructum, quem debet Ecclesiæ ferat, honoris videlicet vocabulum habiturum, non veræ dignitatis insignia, & in hoc amplissimo nomine, non modo dignitatem nullam fore, sed fore summam deformitatem. Concludamus igitur Cardinalem, nisi in magnos scopulos impingere velit, ita loci huius honorem, & alios multos, qui eū consequuntur honores accipere oportere, ijsque vti, vt de rebus omnibus huius mundi dictum est ab Apostolo, tanquàm non vtatur, idest, vt re volatica, & fugaci, insuper etiam plena molestiarum, & seruitutis, & quod multò maximum, vt re periculosa, multisque lapsibus exposita, in qua humilitatem suam semper teneat, fragilitatisque sem per meminerit suæ, nec eum adhibeat ad suam, suorumùe gloriam propagandam, sed vt instrumentum diuini obsequij, & publicę vtilitatis. denique quod modo dicebamus, vt stimulum ad vitam meliorem, & sanctiorem, postremo si vno verbo dicendum est, id sen tiat, id faciat, quod de Ne potiano scribit S. Hieronymus, qui Clericatum, non honorem intelligebat esse, sed onus.

Lib. 2. consid.

2. Corint. 11.

Epist. 42.

1. Corin. 7

Epist. 3.

Qualis amor Dei in Cardinali esse debeat. Cap. XVIII.

HACTENVS de his loquuti sumus, quę Cardinalem ita instruunt, vt in seipso benè sit compositus. Nunc ea quoque dicenda, quæ ei necessaria sunt erga Deum, qui quidem respectus primus, & præcipuus est, eòque omnia referri debent. Neque enim dubitari potest, quin cum omnes Christianos Deo quàm coniunctissimos esse oporteat, quando quidem Paulus Apostolus omnes hortatur, vt conuersatio eorum in cœlis sit; tum vero pręcipua Ecclesię membra cuiusmodi sunt Cardinales. Cum enim vt supra diximus, eorum status, vitæ perfectione nitatur, hæc quidem perfectio, aut in nulla alia re consistit; aut maxime in hac coniunctione cum Deo. Atque hæc sane coniunctio, vt Moses dicebat, non supra hominem est, neque procul posita, neque in cœlo, aut trans mare sita, sed iuxta est, valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt si velis exequi possis, cum Dei gratia, & ope, quæ scilicet nunquam deest. Coniungitur enim anima cum Deo, præcipue, & maxime amando. Quid autem facilius, atq; etiam iucundius homini, quam amare? Quare hoc in primis requiritur in Cardinali, amor in Deum, & quidem magnus, & feruens, & incensus. Sic enim B. Antoninus illud interpretatur, quòd purpurã gestent, in signum, inquit, ardentis charitatis, ita vt parati sint sanguinem fundere, qui est summus amoris gradus; quoniam maiorem charitatem nemo habet. Ex quo intelligi potest, si tantus esse debet hic amoris gradus in Cardinali, vt etiam vitæ amorem vincat, quantò deinde magis auri, & pecuniæ, vel, quod etiam difficilius esse solet, honoris, atque existimationis. Quòd cum ita sit, vt effectu

Philipp. 3.

Deut. 30.

p. 3. tit. 22. c. 1.

præcipuè metiri, atque æstimare oporteat amorem, tamen affectus etiam addendus est, quoniam si amor magnus sit, vt certe in Cardinali magnus esse debet, vix fieri potest, quin eadem flamma, quæ superiorem partem animi calefacit, ipsam afficiat voluntatem, sic prorsus vt etiam in appetitu suauis, hic amoris diuini sensus oriatur. Nam vt omittam tam multas causas, quę concurrunt, ad Deum amandum, vt etiam si totus homo, omnibus suis viribus adnitatur, ne minima quidem ex parte satisfacere possit, Est etiam illa ratio, quia cum Cardinalis non spiritualia tantum, sed temporalia quoque à Deo acceperit beneficia vt dignitatem, opes, honores, commoditates, quæ affectum etiam sensumque delectant, cur non etiam sensus ipse, & affectus excitari debent ad amandum Deum, vt hæc quoque pars, quam potest ei vicem referre gestiat? Quare hoc quidem ita debes efficere, vt nisi id in te sentias, sine dubio teipsum, vt tepidum, & parum Deo gratum condemnare debeas. Sed vt diximus illud præcipuum, ac
1. Ioan 3. primum, quod etiam ait Ioannes Apostolus vt diligamus, non verbo, & lingua, sed opere, & veritate, idest factis ipsis, nimirum vt præponamus semper Dei honorem, ac voluntatē nostris omnibus cupiditatibus, & cuicunq; & quantæcunque vtilitati, idque impigrè, constanter, & alacriter, vt nihil sit tam carum, vel tam pretiosum, quod si Dei causa ita postulet, non statim contemnatur, & abijciatur. Sæpe enim incidunt tempora, cùm ex vna parte magni alicuius commodi, vel magni honoris spes proponatur, aut metus faciendi iacturam, siue honoris, siue fortunarum; ex altera vero parte proponatur ipsius Dei obsequium, cui illa repugnare videantur. Quæ cum in contentionem veniunt Dei respectus rebus omnibus huius vitæ præferendus est, idque veri est amoris, nec aliter amor dici debet.
2. reg. 6. Cum Dauid Rex arcam Dei deduceret, ad reliquam solemnem cerimoniam, hoc insuper addidit, vt ipsemet totis viribus saltaret seminudus. quin etiam cùm de hoc à

Michol

Michol vxore derisus esset, quòd se quasi vnus è scurris in populi conspectu nudasset, quid ille respondit? Ante Dominum, inquit, qui elegit me potius, quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius, & præcepit mihi, vt essem dux super omnem populum Domini in Israel, & ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis. Idem igitur mihi videtur debere Cardinalis quisq; & cogitare sedulo, & profiteri. Nam cum præter alia beneficia communia cum alijs, multa etiam propria acceperint, & præsertim ipsam hanc dignitatem, quam plerique tanti æstimant, cur non ipsi quoque cum opus est, & cum ita exigit Dei causa, & rem, & honorem ipsum (in quo vt ante dixi maior solet esse difficultas) in eius gratiam exponant, atque ipsi quoque ludant, & viliores fiant? Alius etiam est effectus huius amoris, cum contingit aliquid pati pro Deo, non modo non recusare, sed vltro subire, etiam cum gaudio. Magnum verò huius exemplum Cardinalibus reliquit B. Laurentius, cuius, cum vt alibi ostendimus teneant dignitatem, merito etiam feruorem in amando, & in patiendo imitari deberent. De quo, & de Sixto Pontif. recte ait S. Ambrosius. Talis erat contentio digna sane, de qua certarent Sacerdos, & minister, quis prior pateretur pro Christi nomine. Itaque addit nullum alium ei fuisse stimulum, quam deuotionis amorem. Postremò ille quoque maximus est amoris effectus, & indicium, zelus pro Dei honore; qui zelus ita proprius, & conueniens est Cardinali, propter locum quem in Dei Ecclesia tenet, vt nihil magis. Hęc est enim, vt est apud B. Bernardum, cella illa Vinaria, quæ in canticis describitur, quoniam vt ille ait prorsus decet hoc vino æstuare eum, qui alijs pręsidet, quemadmodum æstuabat Doctor gentium, qui dicebat, Quis infirmatur, & ego non infirmor, quis scandalizatur, & ego non vror. Talem ergo oportet esse hunc zelum in Cardinalibus vt toto animo diuini honoris propagationem cupiant, eiusque incrementis gaudeant, dole-

1. off. c. 41.

Serm. 23. cant.

2. Corint. 11.

ant

ant autem, & crucientur, eius detrimentis, & cum vel religionis cursum impediri, vel Ecclesiæ dignitatem, aut vtilitatem, imminui vident, ita moueantur tanquam proprijs vel plus etiam quàm proprijs incommodis, & se quantum possunt opponant pro domo Dei, resistant, siue priuatis, siue Principibus, nullique rei parcant, quin etiam cupiãt, si fieri possit sua ipsorum iactura publicam redimere iactu-
Ioan. 2. ram. Huius zeli exemplum Dominus ipse Ecclesiæ Prælatis dedit, qui cum suas iniurias, conuicia, probra omnia tam leniter toleraret, idem tamen iniuria Dei commotus facto ex funiculis flagello negociatores omnes exturbauit è templo. quo viso scribit Ioannes, recordatos esse discipu-
Psal.68. los eius, scriptum esse, zelus domus tuæ comedit me. Eiusmodi enim esse debet hic zelus in Ecclesiastico Principe, vt eum commedat, idest, angat, cruciet, extimulet, atque etiam interdum partem aliquam auferat nocturnæ quietis. Non enim pati debet Cardinalis, vt quisquam res suas, quam ipse res Dei, tanto maiores, & meliores, ardentius amare, & curare videatur.

De rectitudine intentionis quam habere debet Cardinalis. Cap. XIX.

Matt 24.
EST Domini vox in Euangelio. Quis putas, est fidelis seruus, & prudens, quem cõstituit Dominus super familiam suam? Quibus verbis duo indicantur, quæ in Ecclesiastico ministro tanto præsertim, quantus est Cardinalis, requiruntur. primum, vt fidelis sit, deinde vt prudens, sed de prudentia satis à nobis alio loco dictum est, restat vt de fide dicamus. Fides igitur, quæ etiam primo loco exigitur, ita necessaria est in seruo, vt si hæc absit, ne seruus quidem iure vocari possit, quoniam nisi cum fide rem administret, non domino,

no, sed sibi ipsi seruiat. Igitur Cardinalis (Cardinalem cum dico te vnum Illustrissime Frater, intelligo, qui hoc mihi oneris imposuisti, vt hac de re tibi praeciperem; neq; enim hoc mihi sumo, vt caeteris etiam Cardinalibus praecepta tradam) Cardinalis igitur, vt seruus, & fidelis seruus vocari possit, meo quidem iudicio duo praestare debet, alterum vt in omnibus quae agit, & quae tractat finem sibi constituat Deum, alterum vt in omnibus non suam, sed Dei voluntatem exequi studeat. Ac prius quidem illud tum in Cardinalatu ipso suscipiendo locum habet. tum deinde in gerendo, & in eius actionibus singulis. Nam in ipso quoque statu accipiendo, nihil aliud spectari debet nisi Dei obsequium. Quòd si quis aliquid aliud spectet, vt suam gloriam, vt familiae incrementum, aut quidpiam eiusmodi; tanta est peruersitas, vt maior esse non possit. Nam si in rebus omnibus etiam humanis, & merè secularibus, tamen Deus ipse finis esse debet, quantò magis in ministerijs Ecclesiae, quae cum Deo consecrata sint, prophanantur, & deprauantur, cum aliò quàm ad Deum conuertuntur? Itaque iure S. Bernardus, peccatum hoc, vt magnum & tamen valde frequens reprehendit, Omnes inquit, Christiani, & omnes fere quae sua sunt quęrunt, non quae Iesu Christi. Ipsa quoque Ecclesiasticae dignitatis officia in turpem quaestum, & tenebrarum negocium transiere, nec in ijs animarum salus, sed luxus quaeritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentat Ecclesiam, missas celebrant, psalmos decantant. Pro Episcopatibus, & Abbatijs alijsque dignitatibus impudenter hodie decertatur, vt Ecclesiarum redditus in superfluitatis, & vanitatis vsus dissipentur. Hoc igitur primum esse debet, vt in statu tam sacro accipiendo, nihil propositum sit nisi sacrum atque diuinum. Proximum deinde illud, vt eodem etiam animo, eodemque fine sustineatur deinceps & geratur, nimirum, vt seruiatur Deo. idque non solum generali quodam proposito, quod vitam totam generaliter

Serm. 6. qui habitat.

raliter complectatur, sed huc etiam dirigantur quoad fieri potest actiones singulæ; saltem nusquam aliò detorqueatur voluntas: nullus alius terrenus finis asciscatur. Hoc enim inter alia S.Bernardus à Cardinalibus exigit,vt præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo. Et S.Antoninus apertè docet, peccare Cardinalem, cùm Papæ consilium suggerit in Ecclesiæ negotijs, in quo consilio non Ecclesiæ, populique Christiani vtilitatem spectet, sed suam, vel alicuius Principis amici aut ciuitatis erga quam sit affectus. Idem confirmat etiam Hieronymus Manfredus Iurisconsultus in eo libro quem scripsit de Cardinalibus. Turpissimè, inquit, delinquunt cùm animum, aut studium suum ad aliud applicant,quàm ad Summi Dei honorem, & Christianæ fidei propagationem, felicitatem & pacem totius Ecclesiæ, & necessariò his vinculis alligantur propter eorum dignitatem, nec vlli parcere debent labori, nihil ab eis iactura rerum æstimanda, sed potius discrimen ipsius vitæ, subeundum, si aliter fieri nequeat, multò autem magis dispendium propriarum facultatum. Hæc ille. Et verò quid turpius esse potest Cardinali,cum tam bono Domino seruiat, & tam liberali,ac munifico,cui iure optimo omnis seruitus debeatur, quàm aliquid deinde aliud quærere præter hoc tantum bonum? Ipsi certe Cardinales, si talem famulum haberent, cui victum, & vestitum, mercedem etiam copiosam præbeant; ille autem alteri cuipiam inseruiat, ne vna quidem hora eum domi suæ perpeti possint. Igitur hæc animi rectitudo, vt breuiter dicamus in eo consistit, vt Cardinalis oblitus commodorum suorum, quicquid agit, quicquid molitur, referat ad Dei honorem, vel quod idem est ad Ecclesiæ vtilitatẽ; neque opes, aut potentiam suam amplificare studeat, sed id tantum curet, quomodo diuinus cultus, & humana salus amplificetur. Itaque non ex Ecclesiæ administratione crescere ipse studebit, verum id conabitur, eoque omnia diriget, vt sua opera, suoque labore crescat Ecclesia.

Margin notes: 4 de cõsid. — p.3.tit.21. c. 2. — Tract. de Card. c.7.

Deni-

Denique eiusmodi mentem induet quem bonus, & fidelis tutor in re aliena. Vt enim tutela non gerenda est ad vtilitatem eorum quibus commissa est, sed illorum potius qui commissi sunt, sic omnis procuratio Reipublicæ; quantò autem magis Reipublicæ Christianæ? Præsertim verò, cum hoc melior sit eius conditio, quòd non modo non licet ex eius damno lucrum facere, sed si ita eius rationes postulent, iactura subeunda est, & rei & gloriæ, & vitæ; Hoc enim est seruire Deo, se totum, & sua omnia ad eius obsequium conuertere; non Dei obsequium ad suas vtilitates. Quamobrem rectè Samuel quasi describens, quales animos Deus in suo famulo requirat, Seruite, inquit, Domino & timete eum in veritate, & ex toto corde vestro. Vbi S.Gregorius. Qui de bono opere temporalem mercedem expetit, Deo in veritate non seruit, quem falso proposito in sua operatione non diligit. Qui autem in veritate Deo seruire cupiunt, totum cor in diuinis obsequijs ponere iubentur, vt sic quæ Dei sunt agant, vt in mente aliquid, quod contra Deum sit, non retineant. Ex his igitur apparet quanta sit peruersitas, si Cardinalis qui se Ecclesię operarium, Dei famulum profiteatur, sui magis commodi, quam Dei vel Ecclesiæ habeat rationem. Quid autem dicemus de damno? nam cùm sæpe eadem ipsa actione, modò ad Deum erigatur, nullo labore addito, cœlum, & magna in cœlo præmia consequi possit, si contra ad terram deprimatur exigui, & temporalis commodi specie præmia illa sempiterna, atque infinita perduntur. De qua stultitia, & insania S. Hieronymus differens, sic de Clericis loquitur. O quanta inquit, apud Deum merces, si in præsenti pręmium non sperarent. Et S.Gregorius in quadam exhortatione ad bona opera. Hoc studiosius agite, ait, & hoc agentes in terra vobis retribui nil quęratis, quia superna desiderantibus, temporalia nulla sunt. sed ibi desideria figite, vbi quicquid retribuitur, finem non suscipit. Atque hęc eò maior calamitas (sic enim appellanda est)

1. Reg. 7.

5. in lib. Regum c. 2.

Epist. 2.

Lib. 10. Epist. 7.

in Cardinalibus, in quorũ manibus, negocia vt plurimum Ecclesiastica, & ad Ecclesiæ commodum pertinentia versantur, quibus si legitimum,& congruentem finem proponant, facile magnum sibi in cœlo cumulum pariant præmiorum. Quod si terrenum aliquid sibi proponant, omnis labor irritus sit, & inanis, totos dies laborant, æstuant, fatigantur audiendo lectitando libellos supplices, conueniendo ad suas consultationes. alijsque occupationibus, quas status vel tempus, & occasio affert, & hęc omnia sine ęterno præmio vt verius de his dici possit, quam de Mo-

Exodi. 18. se dixit Iethro, stulto eos labore consumi. Nam si vno anno eorum agri,vel grandine, vel pluuiarum innundatione, aut contra æstu, & siccitate, aliaue eiusmodi causa, nullos ferrent fructus, magnam scilicet eam ducerent calamitatem, nec finem lamentandi facerent. Quanto autem maior hæc perpetua iactura fructuum animę, qui infinitis partibus melior est ager? præsertim cum ex eiusmodi damno egestatem animæ prouenire necesse sit sempiternam? Immò verò multum etiam perditur in præsenti vita. Non enim iniustus est Deus, nec restrictus, aut qui se se largitate, & charitate vinci patiatur. Itaque nulla est aptior ratio ad eius eliciendam liberalitatem etiam in hac vita, quàm esse erga ipsum liberalem, & se totum, suasque actiones eius numini consecrare. Quamobrem hoc ipsum S. Gre-

Lib. 9. epist 57. gorius audet Brunechildi Francorum Reginę polliceri. Quia inquit ipse bonarum mentium consueuit esse adiutor, qui etiam largitor est confidimus quòd tantò promptius causas vestras sua pietate disponat, quantò ipse de sua vos videt esse causa solicitos. Facite quod Dei est, & Deus faciet quod vestrum est. Sic S.Gregorius. & contra qui temporalium amore, Dei honorem negligunt, ita sæpe iusta Dei prouidentia euenit, vt ne illa quidem ipsa caduca bona consequantur,quorum causa peccarunt.

Extremum illud est, sed momento præcipuum, quod ij Cardinales, qui humanis respectibus ducuntur, quique

propriam

propriam aliquam vtilitatem spectant, quasi vincti,& illigati sint, ita nihil vnquam præclarum pro Deo,vel pro Ecclesia agere possunt. immo verò in multos etiam errores, eosque greues, & toti interdum Ecclesiæ valde perniciosos incidunt, quod quidem quotidiana ipsa experientia, vel nobis tacentibus satis demonstrat, contra verò qui se omni eiusmodi respectu exuunt, Deumque solum intuentur, liberi sunt & expediti ad præclara quæque agenda, quoniam nullis vinculis retinentur. Cuius rei & si multa in vtramq; partem suppetant exempla, nos breuitatis gratia vno contenti erimus. cuius quasi admonitu possit vnusquisq; alia etiam quę quotidie occurrunt, & quę ante oculos sunt aduertere. Nam cum anno M cccc xiiij. esset in Ecclesia fœdum schisma ex tribus Pontificibus. Ioannes Dominicus Cardinalis vtique insignis, qui Gregorio XII. adhęrebat, si sui commodi rationem habuisset, eum potius fouisset, ac confirmasset,ad retinendam dignitatem, quippe cum ab eo factus esset Cardinalis, & penè solus apud eum omnia posset, & tamen propter publicum bonū nunquam destitit eum monere, hortari, & impellere, vt se ipsum Pontificatu abdicaret: quin etiam ipsemet huius rei gratia à Gregorio ad Basiliense Concilium missus, non solum eius nomine publice Gregorij Pontificatum,sed tanquam officio functus suū etiam Cardinalatum ab illo sibi tributum deposuit, seque in inferiorem locum Episcoporum, quorum è numero erat recepit, Quamquam id quidem minime passi sunt eius Concilij Patres. Omnes enim vno consensu ad suum gradum cum summo eum honore reduxerunt. Possent alia etiam similia cōmemorari, sed nec oportet nos esse longiores, & hoc vnum satis esse puto, ad indicandum quam necessarium sit Cardinali,tum ad recte agendum,tum ad recta consilia danda, vt rectam hanc mentem custodiat, quoniam vt Dominus Saluator docuit; si oculus simplex fuerit idest, mentis acies in purum, sincerumque finem dirigatur, totum actionum cor- Matth. 6.

pus lucidum erit. Sin autem oculus ille nequam sit, ipsæ etiam actiones tenebricosæ, & deprauatę sint necesse est.

Altera pars huius fidelitatis quam Cardinalis Deo debet, erat illud quod diximus propositum fixum, ac certum exequendi in omnibus diuinam voluntatem. Quid enim iustius, quàm vt creatura obediat, creatori, filius patri, seruus domino? sed huius virtutis duplex est materia. Alia enim sunt, quæ ipsi eligimus arbitratu nostro: alia quæ extrinsecus inferuntur, vt sunt omnia aduersa, & per se quidem amara & tristia. Igitur in vtrisque exercenda est hęc, quàm dixi propriæ voluntatis, vt ita dicam resignatio, quod difficilius fortasse, sed simul etiam, gloriosius est Cardinali, quoniam multa ei contingere necesse est magna, & ardua, ad quæ vel voluntas magnopere inclinatur, vel à quibus magnopere abhorret. Quare eò magis in vtroque genere vt dixi studium, & omnes animi sui neruos debet intendere. Primum igitur nihil ipse faciet, nihil molietur, nihil aget, quod non putet placere Deo, neque hoc in ijs solum, quæ sunt plane prohibita, quod iam ad peccatum pertinet, sed in ijs etiam quæ libera sunt, vt negocia quotidiana, in quibus ipsis suscipiendis, hic ei delectus adhibendus erit, vt antequam suscipiat, videat, & inquirat, an Deo placeant: præsertim verò cùm negocium aliquod occurret dubium, & in quo aliquid mali latere possit. Hæc autem quam dico, inquisitio diuinæ voluntatis haud ita difficilis est. Fit enim considerando, & ratiocinando, perpendendo rationes in vtramque partem, orando Deum, & implorando ab eo lumen, & opem, tum etiam consilium à probis hominibus, fidisque amicis petendo: Sed quod fortasse prę omnibus valet, est ipsum desiderium gratificandi Deo. Nam qui sic animatus est, vt nihil aliud expetat, nisi Dei voluntatem explere, nunquã poterit eum Dominus deserere, quin ei lucem suam abundè largèq; impertiat. Et in summa (redeundum est enim

ad

ad illam formulam domesticam) ita strenuè, ita diligenter, ita etiam anxiè decet Cardinalem diuinæ voluntati totum se tradere, vt suam ipsius voluntatem seruis suis cordi esse cupit, & gaudet cum ita fit, contra vero offenditur, cũ non fit. Et tamen quanta distantia serui ad conseruum, aut serui ad dominum, & tantum dominum? Alterum erat huius virtutis officium, in perpetiendis aduersis, quæ Dei iussu eueniunt, ob hoc ipsum, vt Dei voluntati etiam in his pareatur. Itaq; sic animo constitutũ esse oportet Cardinalẽ, vt siue damnũ aliquod in re familiari patiatur, siue propinquorum quempiam subita, & inopinata morte amittat, siue Principum gratiam perdat, siue negociũ aliquod graue, & magnum aduersus sententiã succedat, siue quod grauius, & acerbius videri solet, honoris atque existimationis detrimentum accipiat: denique quęcunque dura, & molesta eueniant non ea putet casu, aut fortuito incidisse, sed certo Dei consilio, ac prouidentia. Itaque hoc etiam ipso ei placeant, quia Deo placuere. Neque hoc tantum in rebus inanimis, quarum iniuria facilius tolerari solet, sed idem etiam in iniuria, & scelere hominum, quorum malo semper Deus vtitur ad aliquod bonum. Quis enim vnquam indignius tractatus est, quam Dauid Rex à 1. reg. 16. Semei populari suo, à quo Rex cum tanta pręmeretur miseria, quę etiam hostem ad misericordiam mouere posset, maledictis vltro, & contumelijs, insuper etiam lapidibus appetitus, quid tamen dixit, & quomodo seipsum, & suos cohibuit? Dominus, inquit, præcepit ei, vt maledicat Dauid. Quod idem dicere debent in simili causa omnes boni, & fideles Dei famuli. Ideo enim D. Cyprianus à Saluatore nos ait edoctos, vt ita precaremur. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra, non vt Deus faciat, quod vult, sed vt nos facere possimus, quod Deus vult. Deniq; & Deus inquit, infirmitatem hominis quẽ portabat ostendens ait, Pater si fieri potest, transeat à me calix iste; & exemplum discipulis suis tribuens, vt non voluntatẽ suam

De orat. Dom.

Matth. 26

faciant,

faciant, sed Dei. addidit dicens, Verumtamen non quod
Ioan. 6. ego volo, sed quod tu; & alio loco dicit. Non descendi de cœlo, vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me. Quod si Filius obediuit, vt faceret Patris voluntatē, quantò magis seruus obedire debet, vt faciat voluntatem Dei? Hæc est igitur forma boni, rectique Cardinalis, ad quam se componere, semperque omni studio exercere debet.

De studio orationis quod in Cardinali esse debet. Cap. XX.

INTER omnes Christianæ Reipublicæ plagas nullam fortasse magis lugendam existimo, quàm illam communem ferè hominum opinionem, de oratione, ac meditatione rerum cœlestium, plerique enim eàm quodammodo propriam esse solitariorum, sæcularibus autem hominibus tum minimè necessariam, tum etiam nimis difficilem, & laboriosam putant. Est autem hic error ex ignorantia natus, atque ex caligine hominum animis effusa, vt de salute sua nunquam cogitent, nunquā damna animæ reputent, aut labes, maculasque suas inspiciant. Quod quidem quam perniciosum, ac pestiferum sit omnibus Christianis, egregiè describit quodam loco B.
De orat. Dom. ser. 1 Gregorius Nisenus his verbis. Hoc maximè dolendum est, quòd homines sæculares omnibus alijs rebus potius studeant, quàm orationi: quoniam & institor prima luce mercibus exponendis inuigilet, emptor item, vt alios præueniat, sic etiam artifices & operarij, & literarum studiosi, sic litigatores, & reliqui denique omnes. Huius autem rei eam ait esse causam, quia dum quisque totus in id incumbit quod exercet, putat se tempus illud perdere, quo circa Deum occupatur, & ideo omissa oratione, totam

spem

ſpem ponunt in ſua diligentia, & induſtria, & in manibus ſuis, obliti, inquit, eius, qui manus dedit. Addit autem quæ mala ex hoc ſequantur. Idcirco abundat, inquit, in vita peccatum, nouisque incrementis ſemper augeſcit, quoniam obliuio Dei tenet omnes, & homines non coniungũt actiones ſuas ſerias cum oratione. Sed vt reliquos omittamus, de quibus, non eſt nobis in præſenti inſtitutus ſermo, Cardinali quidem nulla eſſe poteſt dubitatio, quin inter alia pręcipua, ita vtile, ac ſalutiferum ſit hoc ſtudium, vt ſine eo vix officio ſuo ſatisfacere poſſit. Quod certe ex triplici capite euidenter apparet. Primum quia vt corpus hoc vitam habet naturalem ex coniunctione animę, ſic anima vitam habet diuinam ex coniunctione cum Deo: atq; hæc quidem multò nobilior, quippe, quæ participatio ſit diuinæ vitæ. Quare vt corporis vita ſuum habet alimentũ ex cibo, & potione, quo alimento ſi careat, certa mors eſt, ſic vita animæ ſuos item habet cibos, maximè autem orationem, ex qua mens eos omnes percipit fructus, quos corpus ex ſuo pabulo. Sic enim reficitur, & inſtauratur, deinde delectatur, poſtremo etiam roboratur, & confirmatur, ad omnem motum, & munus, & ad exequendas actiones: contra vero hoc cibo ſubtracto languida, & iners, & imbecilla efficitur, vt leui quouis incurſu, vel occurſu in lapsũ, & in mortem ruat. Alterum caput eſt ex magnitudine, & grauitate negocij, quod Cardinalis gerit, atque ex difficultate tanti magiſtratus, ad quem quotidie maximæ, & periculoſiſſimæ cauſæ deferuntur. Quæ quidem tam immenſa Prouincia ægre admodum ſuſtineri poteſt, vt oportet, niſi hoc præſidium orationis acceſſerit, quo lumen menti, ardor voluntati præbeatur. Nam vt in eadem ſimilitudine perſiſtamus, quemadmodum corporis cibus omnibus quidem neceſſarius eſt, ſed vberior, & copioſior ijs, qui maiores labores, grauioreſque functiones obeunt, vt ruſticis, & operarijs, ſic etiam hic animę paſtus, etiamſi ab omnibus requiratur, maximè tamen ab ijs, qui tam grauia

onera

onera humeris sustulerunt, vt ad ea rectè perferenda, magnis omnino indigeant viribus. Tertia causa est ex obligatione perfectionis, quæ vt supra à nobis demonstratum est, ex ipso Cardinalis officio nascitur. Hęc ergo perfectio cū omnes virtutes complectatur, omnibus expletas partibus, quoniam aliter non possit esse perfectio, hæ quidem virtutes, nisi accedat orationis lumen, nimirum in tenebris, non modo haberi, sed ne cognosci quidem poterunt. Est enim tanta earum difficultas, præsertim in hac corruptione, in hac imbecillitate naturæ, in hac etiam mentis obscuritate, vt qui hoc adiumento careat, ego quidem non videam, quomodo arduam hanc vitam, adeoque lubricam ingredi possit. multò vero minus ad eam quam diximus perfectionem peruenire virtutis. Borromeus quidem in illa Epistola, cuius supra mentionem fecimus, ad Andream Battoreū apertè requirit in Cardinali, non mediocre modo orationis studium, sed familiaritatem cum Deo, quæ inquit, quotidiano, & attento (hæc enim duo necessaria sunt, vt & quotidie fiat, & attentè) orationis, ac diuinarum rerum meditationis studio nutritur, & fouetur. Nec solum hoc alijs præcipiebat, sed multo magis faciebat ipse. Vix enim abibat dies, & si in summis illis occupationibus, quin ternas, & quaternas horas sæpe etiam plures, orando consumeret: quoties etiam noctes integras? Quinimmo ita tradidere, qui eum familiariter norunt, totam ferme eius vitam, excepto somno, qui illi breuissimus erat, perpetuam fuisse orationem, quoniam inter agendum, inter eundum, inter etiam vescendum, semper aliquid mente agitabat. Ex quo apparet non eorum tantummodo error, qui toti in terram demersi, ne de nomine quidem mentalem orationem norunt (de his enim nihil loquendum arbitror) sed aliorum quoque cuiusmodi non desunt inter Cardinales, qui vitam instituunt ex Dei lege; dedunt se bonis operibus, & labores multos pro Ecclesiæ vtilitate sustinent, sed tamen orandi vsum non habent, vel quia eius difficultate,

quam

quam sibi fingunt, deterrentur, vel quod eius necessitatem minus intelligunt, vel etiam quia occupationibus ipsis obruti, nec tempus, nec vires habent, ad respirandum in Deo. Itaque in hos optime cadit illa Sancti Bernardi sententia, vel potius obiurgatio ad Eugenium, qui cum Pontifex esset, & totius Ecclesiæ iusta, ac necessaria admnistratione impeditus, eum tamen seuerè, & prolixè Bernardus accusat, quod non etiam suum tempus, meditationi tribuat; Itaque cum hæc fuisset causa, cur ad eum quinque illos libros de consideratione scripsisset, multa quidem alia, & disertè, & sapienter de hoc argumento differit, sed illud præcipue ad rem nostram, si quod viuis, & sapis totũ das actioni, considerationi nihil; laudo te, in hoc non laudo. Puto quod & nemo, qui à Solomone audierit, Qui minoratur actu, percipiet sapientiam. Illud etiam optimum. Et quid me vis facere? inquis. Vt tibi ab his occupationibus parcas. Impossibile fortasse respondebis, facilius cathedræ vale dicere posse. Recte hoc si rumpere, & non magis interrumpere ista hortarer. Hæc igitur summa est, vt ait S. Bernardus, non quidem omnino deserendas esse Cardinali eas causas, & occupationes, quas Dei obsequium, quas status, quas proximorum salus, vel quas denique Pontificis imperium imponit, sed tamen ita temperandas, vt ex ijs quanquam perpetuis, & magnis, spatium tamen eripiatur, quo animus à terrenis, & fluentibus rebus auulsus ad seipsum reuocetur, secumque esse cogatur, & cœlestia tractare, quæ sunt, & iucunditate tam suauia, & natura tam pręstantia. Etenim si nullus vnquam Cardinalis vt multis, & grauibus negocijs præmatur, tamen ita se distineri sinit, vt non iustum tempus, quieti, cibo, somno, addo etiam tempestiuæ relaxationi tribuat, & merito: quoniam nisi ita faceret, non suppeterent vires, ad illa ipsa negocia peragenda. Igitur si hoc fit, & necessario fit in corporis vita, ipsaque necessitas ad id extimulat; non multo magis fiet in cura animæ, vt nulla sit tanta, tamque assi-

Lib. 1.

R dua

se decreuerit, id deinde ita acriter tenere debebit, vt quicquid impedimenti inciderit, nihil curet, & huic negocio post habeat. Debet enim hoc animo prouidere communem illum inimicum omnia tentaturum, omnes insidias moliturum, vt modo hac, modo illa causa obiecta, tam salubre propositum impediat, quasi non magni referat, vno aut altero die intermittere, cum facile possit deinde reuocari. Sed nimirum vt aqua cum in obiecto agere minimã sibi viam fecit, eam deinde continuis incrementis auget, donec magna fenestra patefacta non possit amplius restaurari, sic natura nostra, si ei aliquid licentiæ concedatur, ita paulatim prouehitur, vt ægre interdum etiam nullo modo reuocari queat. Quare hoc cauebit Cardinalis, qui suam salutem curat, vt debet, idque fixum tenebit quod ante diximus, quemadmodum nullas ob occupationes, neque prandium, neque cœna, neque somnus relinquitur, ita nec cibum animæ spiritualem relinqui oportere.

Hic est igitur primus orationis vsus in meditando. Alter est breuiorum precationum, quas in ipsis actionibus, siue domi, siue foris, siue solus, siue cum alio agat adhibere potest, & certè debet Cardinalis. Est autem huius rei multiplex vtilitas, Nam cum tentationes irruunt, adiuuat ad eas vincendas, subleuat mentem, nec sinit adhærescere terræ, & negocijs, quę tractantur: Est etiam condimentum quoddam actionum, vt gratiores sint Deo, parit familiaritatem quandam cum illa maiestate, denique vt alia omittamus, animum ad futuram meditationem parat. Vt enim lignum si aridum fuerit, facilius & citius ignem concipit, ita anima his iaculatorijs (sic enim vocantur) orationibus calorem aliquem retinet, vt deinde celerius in meditatione diuinus exardescat ignis. Neque vero difficile est, has, de quibus loquimur, subitas, atque extemporaneas preces adhibere. Possunt enim certis diebus certæ materię destinari, potest etiam pro re nata captari materia ex rebus ipsis, quæ videntur, vel quæ audiuntur, modo gratijs agen-

ad tabernaculum recurrit, coram Testamenti arca Dominũ consulit, exemplum procul dubio rectoribus præbens, vt cum foris ambigunt, quid disponant, semper quasi ad tabernaculum redeant. Atq; hoc eo magis meo iudicio omnibus Ecclesiæ ministris conuenit, quia cum negocia, quæ tractant Ecclesiæ sint, idest Dei, quid iustius, & conuenientius, qam vt ex eiusdem Dei mente, & sententia gerantur? Quis enim ferat procuratorem suum, qui alio modo suas res agat, quam ipse velit, & omnia inuertat, quæ ei mandarit? Ob has igitur causas Cardinalis actioni orationem adiungere debet, tum antequam aliquid aggrediatur, tum deinde crebrò in ipso cursu actionis, vt si alicubi se aberrare viderit, reuocet, statim & corrigat; Hoc enim B. Bernardus scribit esse officium considerationis agenda præordinare, acta recogitare, nihil incorrectum relinquere sparsa colligere, secreta rimari, vera vestigare, examinare verisimilia, regere affectus, dirigere motus, corrigere excessus, componere mores, totam denique vitam honestare, & ordinare. Lib. 1. de consid.

Quæ Cardinali conueniant ad animi puritatem seruandam. Cap. XXI.

ANIMI puritas, & cordis mundities ab omnibus quidem, sed præcipuè, vt reliquæ virtutes, à Cardinalibus ita curanda est, vt quæ tùm per se se magni sit facienda, tum etiam quia reliqua, quæ diximus bona, hoc quasi fundamento nituntur, quod facile ex eo apparet, quoniam si anima maculosa, & contaminata fuerit, nec orationem, de qua proxime loquuti sumus exercere, ac ne oculos quidem ad Deum tollere, nec illam mentis rectitudinem tenere, nec denique bono vllo spirituali frui poterit. Quare de hoc

quoque

quoque dicendum est aliquid, præsertim quoniam vt in via lutulenta difficile est tantam adhibere cautionem, vt non aliquid cœni adhærescat, sic in huius vitæ via, eoque magis, quò maior est, materia, ac licentia peccandi, vt omnium concessu est in ipso Cardinalatu. Sed quò difficilius hoc præclarius. Primum igitur præsidium ad hanc munditiem conseruandam, cuius præmium est visio Dei, est illa ipsa cautio, quam modo attigimus, & sui ipsius custodia, non modo à magnis, & grauibus delictis, sed à minoribus etiam ac leuioribus, quæ vulgo contemni solent. Nec debent Cardinales aspernari minutam hanc, curiosamque diligentiam, quasi non deceat tantam dignitatem ad hæc minima descendere. Quicquid enim ad animæ salutem pertinet, non potest esse parum, sed maximum, & grauissimum, existimandum est; quippe quo contineatur æternitas. Ostendit hoc satis Isboseth exemplum, qui cum Rex esset, tamen adeo miserè occisus est, parua re spreta, quoniam videlicet ianuæ custodiam fœminæ mandarat, quæ insuper obdormiscens in domini mortem insidiatores admisit. Nequaquam vero (ait D.Gregorius) Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, idest mollem custodiam ad mentis aditum deputasset. Fortis namque, virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Quamobrem si remedium aliquod quærimus ad hoc malum, à Cardinali propulsandum illud est vnicum, vt quemadmodum supra de oratione diximus, sic etiam huic ipsi studio certum quotidie tempus tribuat ad suas omnes actiones, & cogitationes, discutiendas, seuerèque examinandas, cuiusmodi fuerint, quo animo, quo fine, quibus modis, & in omnibus videat, quid à recto deflexerit, Nam si hoc omnibus præcipi solet, & alioquin vix potest Christianæ vitæ institutio sustineri, propter tam multos incursus, quanto id difficilius erit Cardinali, cuius vitæ ratio inter scopulos, ac syrtes tam periculosas perpetuo

Matt. 5.

2. reg. 4.

2. mor. c. 19.

tuo nauigat? Est deinde aliud etiam adiumentum ad hanc conscientię integritatem tuendam, ex sacramentis, quæ si crebrò,& rectè percipiantur,magnam omnino vim habent ad animam abluendam, si quid maculæ aspersum est, tum etiam in suo nitore, atque innocentia conseruandam; Et quidem Eucharistia quotidie ferè, præsertim Sacerdoti Cardinali, peccatorum autem confessio bis saltem in hebdomada esset frequentanda. Sed in confessione illud esse potest vitij, quod quosdam facere videmus, vt confessarios adhibeant homines vulgares, & exiguæ auctoritatis, ac scientiæ,quos ipsos nunquam vident,nisi cum sunt expianda peccata. Quare optimum in hoc quoque videtur Cardinalis Borromei consilium ad Cardinalem Battoreum, vt aliquem habeat spiritualis vitæ magistrum, & patrem, qui curam gerat eius informandi, & instituendi cuius munus sit eum monere, qua ratione multiplices dæmonis insidias vitare, & pugnas superare possit. Ita igitur faciendum, vt aliquis eiusmodi deligatur idoneus, tum doctrina, & prudentia, tum etiam virtute, eique non solum patefiant delicta, sed etiam scrupuli, & dubitationes communicentur: ab eo consilium petatur, apud eum deponantur molestiæ, quæ nonnunquam incidunt: ipsius iudicio acquiescatur: denique illi tota committatur anima, ac perinde vt solet duci in dubio itinere pareatur. Cæterum ad puritatem retinendam, illud etiam magnopere confert, vt animus torpescere non sinatur, nihil agendo, sed semper aliqua re bona & vtili, atque fructuosa occupatus teneatur. Nihil enim æquè eum contaminat, atque ocium desidiosum, propter ea,quæ ex eiusmodi ocio consequi solent,cuiusmodi sunt confabulationes supervacaneæ, narrationes rerum nouarum, & quod Paulus Apostolus condemnat, Colos. 3. turpes sermones, stultiloquia, scurrilitates, quæ ad rem, Ephes. 5. non pertinent, denique etiam detractiones, assentationes, & alia eiusmodi. Quamobrem recte S.Bernardus ad Pon- Lib. 2. tificem Eugenium, quod idem conuenit etiam in Cardi- consid. nalem:

nalem: Fugienda inquit, ociositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares nugæ, nugæ sunt: in ore Sacerdotis blasphemiæ. Consecrasti os tuum Euangelio talibus iam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est. Porro detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Sed cum ocium dicimus, non id solum intelligimus, cum stertendo, aut nihil omnino agendo, verum etiam cum inutilia agendo tempus perditur, æque enim hic quoque perditur. Itaque superuacanea quædam officia, ambitiosę salutationes, circuitiones per vrbem, hæc omnia & alia huius generis Cardinali frugi, & graui omnino vitanda sunt. Docet hoc B. Ambro-
1.off. c.20. sius in libris de officijs, quibus perfectam Clerici formam tradens, hoc etiam inter cætera grauiter monet, ne tempus inaniter terant, & præsertim crebris visitationibus, & colloquutionibus infructuosis. Cur enim inquit, illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas lectioni non impendas? Cur non Christum reuisas, Christum alloquaris, Christū audias? Illum alloquimur cum oramus, illum audimus, cum diuina legimus oracula. Quid nobis cum fabulis? Ministerium altaribus Christi, non obsequium hominibus deferendum accepimns. Quo loco D. Ambrosius non præceptum modo tradit ocij fugiendi ab homine Ecclesiastico sed etiam rationem, ac viam fugiendi, oratione scilicet, & lectione. Et certe si iucunditas, & oblectatio quæritur, quis adeo hebes sit, vt maiorem esse putet, Symphonia audienda, aut horto visendo, aut vrbis vicis inutiliter ex vehiculo lustrandis, aut ex alijs ex hoc genere oblectamentis, quàm ex honestissimo, & suauissimo mentis pabulo? Sed tamen quod ad lectionem attinet, (nam de oratione antea diximus) videndum est quid conueniat Cardinalis grauitati. Non enim omnes libri, aut omnia studia conueniunt. Primus igitur locus tribuendus est, sacris litteris,
Epist. 2. de quibus S. Hieronymus in Clerici institutione, diuinas, inquit scripturas sæpius lege, immo nunquam de manibus

tuis

tuis sacra lectio deponatur. Proxime deinde numeranda Sanctorum Patrum volumina, qui tum obscuros sacrarum literarum locos doctissimis commentarijs illustrarunt, tum etiam proprij ingenij monumentis Christianam Rempublicam locupletarunt. Atque hæc quidem tam multa, & tam prçclara, addo etiam tam varia sunt, & in omni pene argumento, vt qui ijs non delectetur, ac teneatur, eum plane nihil sapere dixerim, omniquecarere iudicio etiam ipsius iucunditatis. Post hçc studia quæ primum, & præcipuè Cardinali, vt Ecclesiastico homini congruunt, sunt etiam ea studia, quç in Ecclesiæ administratione vsum aliquem habere possunt, vt iuris Pontificij, Conciliorum, & Constitutionum, quç tum ab antiquioribus tum à recentioribus Pontificibus manarunt, quas omnino nosse, & perspectas habere decet Cardinalem. Si vero aliquod etiam peculiare munus iniunctum ei sit, vt qui in iudicandis causis, quç ad tribunal Inquisitionis referuntur, vel in quçstionibus super Concilium Tridentinum exortis assistunt, vel alijs eiusmodi rebus operam nauant, hi quidem suas singuli partes sic sustinere debent, vt omnem in eo adhibeant diligentiam: nec committere, vt laboris fuga vllum detrimentum, vel priuato alicui, vel quod grauius est, vniuersæ Ecclesiæ eueniat. Hæ igitur occupationes esse debent optimi Cardinalis, his qui intentus fuerit, facile aditum ineptis, & prauis actionibus atq; etiam cogitationibus obstruet, illamque integritatem, ac puritatem animi, quam diximus retinebit.

Quomodo Cardinalis ordinatus esse debeat erga proximos. Cap. XXII.

VM Cardinalis,& in seipsum, & quod primum, ac præcipuum est erga Deum ita institutus fuerit, vt debet, sequitur vt erga reliquos homines ex eadem virtutis regula se se componat. Sed quoniam varia sunt genera hominum, varijq́; gradus coniunctionum, ab ijs ordiamur, qui longius distant, vt deinde ad propiores veniamus. Hi vero sunt communes homines, quibus nihil fere aliud debet Cardinalis, quam ædificationem, benignitatem, denique etiam beneficientiam. Ex his autem tribus ædificationem semper,& omnibus debet, duo reliqua, quoties vsus incidit, & quibus in rebus incidit. In primo capite duo includuntur, alterum, ne quid extet in Cardinali, quod scandalum, aut offensionem cuipiam prębeat, alterum vt præterea extent exempla virtutum. Nam de priori recte S.Gregorius. Nullum inquit, puto ab alijs maius præiudicium, quam à Sacerdotibus tolerat Deus, quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus. Est autem ea ratio communis quidem omnibus Ecclesiæ Prętatis, sed magis ijs conuenit qui inter alios, altius eminent, cuiusmodi sunt Cardinales. Hos .n. locus ipse spectabiles, facit vt in eos omniũ oculi per se incurrant, nullumque eorum vel dictum vel factum possit esse obscurum, quoniam scilicet in clara luce versantur. Quare horum quidem peccatum non ipsis tantum nocet, sed etiam alijs, qui si improbent, in detractionem, ac maledicentiam incidunt, si probent facile ipsi quoque in eadem labuntur, quanquam etiam si non probent, tamen facilè labuntur, quoniam maiorum exemplum hanc indu-

Hom.17. in Euang.

cit

cit licentiam. Quamobrem præclarum illud B.Hieronymi Epist. 5.
ad Clericum, caue committas, quod aut qui reprehendere
volunt dignè lacerare videantur, aut qui imitari cogantur
delinquere. Sed illud magnopere tenendum Cardinali,
qui offensioni, & scandalo esse nolit, ne quidquam committat
quod sua natura sit mali exempli. Nam si inani
ostentatione, aut simulatione virtutis, se fallere posse sperat,
aut ita vitia sua tegere, vt in lucem non prodeant, vehementer
errat. Nihil enim fictum, ac simulatum potest
esse diuturnũ, quoniam nec semper occultari possunt, quæ
in tenebris fiunt, quin aliquo casu erumpant, & ipsi domestici,
atque intimi pleni rimarum sunt, præsertim in aliena
culpa. Denique hoc etiam postulat Dei iustitia in eos qui
peccant, vt nihil ita occultum sit quod non denique reueletur.
Accedunt etiam sæpissimè æmuli, qui obseruant, & Matt. 10.
expiscantur omnia, & cum interdum etiam falsa confingant,
quanto magis aperient vera? Optime ergo B.Hieronymus Epist. 4.
alio loco. Frustra, inquit, irascimur obtrectatoribus
nostris, si eis obtrectandi materiam ministremus. Beatus
qui tam sancte, tamque grauiter disposuit vitam suam,
vt de eo sinistri aliquid ne fingi quidem possit, dum aduersus
obtrectatorũ libidinem pugnat meriti magnitudo, nec
fingere quisquam ausus est, quod à nullo putat credendum
esse. Hoc igitur præceptum si cui tenendum est, maximè
Cardinali, qui talem, & tantam personam gerit in Dei Ecclesia,
vt vituperatio etiam iniusta, non solum ipsi notam
aspergat sed etiam dignitati. Quare eo studiosiùs cauere
debet, ne quid committat etiam per imprudentiam, quod
sermones dare posit, prȩsertim cum homines ab insita
quadam malitia multò procliuiores sint ad male sentiendum,
& scilicet auctoritas omnium eorum, qui in Republica
versantur, non veritate solum sed etiam fama nitatur.
Neque tamen satis est Cardinalibus scandalum omne vitare,
sed insuper tale virtutum specimen præbere eos oportet,
vt quemadmodum Dominus prȩcepit, luceat lux eo- Matt. 5.

rum coram hominibus, ex quo sequatur, vt videntes corũ bona opera, Deum glorificent. Quocirca Cyprianus. Cum omnes omnino disciplinam tenere oporteat, multò magis Præpositos, & Diaconos, curare hoc fas est. qui exemplũ, & documentum cæteris de conuersatione, & moribus suis præstent.

Lib. 1. epist. 11.

Alterum caput erat benignitatis, & comitatis cuiusdam quæ multas ob causas magnopere conuenit Cardinali. Sed hæc quidem si honoratis tantum hominibus exhibeatur, nihil omnino præclarum habet; Quis enim id non faciat? nam nec aliter licet. Illud igitur laudandum, atque ex virtutis officio est, cum ea affabilitas etiam in homines multò inferiores, etiam in tenues exercetur. Quod sane sæculari quoque Principi pulchrum est, sed multo magis Cardinali. quoniam hic quicunque est Principatus Ecclesiasticus, non tam datur ad eminendum, quam ad laborandum, nec tam externo splendore, quam ministerio, atque opere definitur. Itaque eo magis decet Cardinalem recordari semper eius æqualitatis, quę est in natura humana, & ita gradum suum tueri, vt omnem arrogantiam, & fastidium fugiat, nec inferiores aspernetur, aut despiciat, sed potius omnem humanitatem omnibus præstet, & culmen illud dignitatis mitiget, multis condimentis mansuetudinis, & suauitatis. Quare ad hoc magnopere pertinet primum aditus præbere quàm facillimos, idque omni hominum generi, deinde etiam retinere patientiam in audiendo, lenitatem in satisfaciendo. Irasci autem intempestiuè accedentibus, aut inepta rogantibus, & in morositatem quandam inutilem, & odiosam incidere, leuioris est animi, & qui nec alios ferre, nec seipsum vincere queat. Quocirca id omnino fugiendum Cardinali, contraque studendum, vt nomen habeat hominis blandi, ac facilis, & cuius animus, & aures omnibus pateant, qui velint, & quamdiu velint.

Hoc autem quanti fieri, & quàm studiose retineri debeat à Præ-

à Prælato, eoque magis, quo fuerit eminentior, indicat S. Nazianzenus, qui in laudatione magni Athanasij, hoc prę ter cætera commemorat, tanquam magnum, quod esset vita sublimis, animo humilis, atque ea quidem virtutis excellentia, vt nemo ad eum aspirare posset, sed simul ea comitate, vt eius congressus, & colloquium esset omnibus expositum, essetque sermone iucundus, iucundior moribus. neque in eo vel mollities dissoluta, nec seueritas fastuosa, & importuna appareret. Orat. 21.

Reliqua est beneficentia virtus omnino Principe digna, quoniam nihil est quò propiùs ad Deum accedat cuius natura est semper benefacere. Sed hæc quidem beneficentia in proximum, vt sapienter scripsit S. Ambrosius, duplici in genere est, vna quæ pecunia, & subsidio rei adiuuat, altera, quæ opere impenditur, vt dando consilio, eripiendo ex periculis, reconciliando inimicos potentiores, & alijs huiusmodi factis, quibus non inopes modo, sed ditiores etiã interdum egent. Itaque verum est, quod S. Ambrosius addit, & si prior illa beneficentia magnopere laudatur, hanc tamen sæpe esse multo clariorem, & splendidiorem, quoniam altera ex arca, altera ex virtute depromitur, & pecuniæ largitio fontem ipsum benignitatis exhaurit, quia quo plus impenditur, & consumitur, eo minus restat ad erogandum: at qui opera, & industria, & facto ipso beneficos, & liberales se præstant, ipso vsu, & exercitatione virtutis, quotidie paratiores fiunt, & promptiores. Quare hoc quoque charitatis genus exercendum est Cardinali, & præsertim in eos, qui maximè opis indigent, & tamen carent adiutore, vt sunt pauperes viduæ, & pueri orbi parentibus, & omnino omnes tenues, & egentes. Quo loco opere pretium puto Elzearij Comitis, ac Principis præclari institutum commemorare, vt ex Principe seculari eo magis discant Ecclesiastici, quid in hoc genere eos facere oporteat. Hic enim cum præter proprias opes in magna esset gratia apud Robertum Galliæ Regem. itemque apud Carolum 2. off. c. 15.

eius

eius filium qui Neapolitanum Regnum pro Patre administrabat, & apud eum omnia posset: nimirum lautissima munera, & ditissima ad eum quotidie deferebantur, sed ille omnia constanter repudiabat, cum diceret, etiam si non ignoraret, posse se sine culpa accipere, vereri tamen ne suo exemplo alij mouerentur, qui deinde etiam cum culpa acciperent. Itaque cum aliquando ex cubiculo suo ita auditus esset orare. Domine tu mihi in cœlo debes centum auri vncias, itemque duos pannos purpureos. interrogatus quid hoc sibi vellet respondit, quia illo die ea munera sibi oblata respuisset. Cum autem videret pauperum causas, & negocia in aula negligi, miseratione commotus accessit ad Principem, magnopere petens, vt se pauperum aduocatum constitueret. Quod cum impetrasset, ea procuratione tamquam Regno adepto lætus, grandiusculum sacculum fieri iussit, in quem supplices omnium libellos conijciebat, eaque re vulgata, tantus ad eum concursus inopum fieri cœptus est, vt quoties domum rediret, vix ianuam posset ingredi. Atque id quidem munus omni studio exequebatur, audiebat eos diligenter, & sedatè, etiamsi superflua, & inepta proponerent. Quin etiam cum semel in eo esset, vt lotis manibus mensæ accumberet, importune quidam accedens, quæsiuit quid de suo libello factum esset. At ille expectare eum iubens, surgit è mensa, statimque in curiam properat, confectoque negocio reuersus, cum pauperi homini satisfecisset, tum demum resedit. Hæc autem erat eius vita, hæc oblectatio. Idem igitur conuenit bono, & pio Cardinali, vt potentiam, & auctoritatem suam, ad eos præcipue subleuandos conferat, qui præsidio destituti sunt & hoc nomen Aduocati pauperum magis sibi conuenire, magisque gloriosum esse existimet, quàm vllum alium titulum: Et merito cum etiam Deus ipse hoc eodem inopum, & miserorum patrocinio tantopere glorietur. Verum id malum est quod contra fit à plerisque, à quibus enim mutuam gratiam, & remunerationem sperant, ijs potissimum inser-

inseruiunt. Itaque si alter Cardinalis non dico petierit, sed innuerit, omne studium adhibetur, nullo labori parcitur. Si verò vir tenuis egeat, ne multæ quidem preces sufficiunt. Quare illa quidem non benignitas, aut charitas, existimanda est, sed mercatura suarum vtilitatum, si honorem spectet, ambitionis, si lucrum, auaritiæ, & qui ita fecerint, in eos quoque illud Domini conuenit. Receperunt mercedem suam. Neque verò minus necessaria est Cardinalibus altera illa pars beneficentiæ, quę consistit in dando. Sic enim ait S. Antoninus debere eos scire se patres esse pauperum, & præsertim religiosorum. B. Bernardus autem de Prælatis omnibus, quod æque, aut etiam præcipue, conuenit Cardinalibus ita nudos, atque famelicos clamantes, & queritantes inducit. Nobis frigore, & fame laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in porticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos Dei psalmatio, & nos sanguine Christi redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit in superfluas copias vestras. Nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis Huc accedit, quod hæc omnia, nec negociationis studio, nec proprio manuum exercitio vobis elaborastis, sed nec iure hereditario possidetis. Hæc & alia plura S. Bernardus in hanc eandem sententiam, quæ demum ita concludit, nunc quidem pauperes hæc corde tantum coram Deo loqui, cæterum, inquit, in futuro stabunt, in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, stante quippe pro eis Patre orphanorum, & iudicè viduarum. Quare nihil potest esse dubitationis quin inter reliqua ornamenta boni Cardinalis, hæc etiam liberalitas requiratur, & quidem non vt ornamentum voluntarium, sed vt necessarium. Itaq; & si ea

Matt. 6.

p. 3. tit. 21. c. 2.

Epist. 42.

quo-

quoq; largitas referenda est ad facultates, tamen si in alter utro excedendum sit, satius est excedere in hanc partem quam & alijs vtiliorem, & Deo gratiorem scimus, cuius prouidentiæ, & curæ, si semper confidendum est, multo magis hac etiam causa adiuuante. Ex quo est illud D. Ambrosij non auctoritatem solum, sed etiam experientiam asferentis. Scio, inquit, plerosq; Sacerdotes, quo plus contulerunt, plus abundasse.

2.off.c.16.

Quid Cardinalis seruare debeat erga suam familiam. Cap. XXIII.

POST hoc generale, & commune officium, quod à Cardinali debetur hominum communitati, est etiam aliud magis proprium, & præcipuum familiæ debitum. Vt enim familia seruitium, fidem, studiumque ei impendit, sic ipsum familiæ curam, amorem, remuneratione rependere oportet. Prima autem cura esse debet in admittendo, Multi enim se importunè ingerunt; multi aditum quęrunt per amicos potentes, & quibus negari vix possit. Quare si ex aliorum arbitratu, aut precibus, & gratia omnes recipiantur, sine dubio non aula erit, sed sentina vitiorum. Est igitur hic delectus adhibendus, pręsertim cum multi occurrunt (quod ferè euenit) vt aptissimi, & optimi quique seligantur; Nec valet ea ratio, vt quemadmodum si pingendum, aut ædificandum sit, sufficit vtrique rei bonum artificem inuenire, nec refert quibus sit moribus, sic in domesticis ministris satis esse si in suo genere, vt Occonomi aut Cubicularij, suum quisque munus expleat, cætera non adeo esse curanda. Non placet, inquam, nec consentaneũ est. Aliud enim est alicuius operã conducere, aliud etiam in suorum numerum recipere, illi enim nihil amplius ad conductorem pertinent, horum autem non solum facta, sed

etiam

etiam dicta præstanda sunt. Et quidem in ijs, qui domi nascuntur, vt in liberis, non est huic discrimini locus, sed accipiendi sunt quicunque sunt: at eorum qui iudicio eligun tur debet omnino magna haberi ratio, præsertim à Prælato & tanto Prælato, quantus est Cardinalis, idque tum eius officium, tum etiam bona existimatio requirit. Quam ob causam prudenter S. Hieronymus ei præcipit, quem ad per fectam Clerici vitam instituit. Tales, inquit, habeto socios, quorum contubernio non infameris. Hoc faciebat Carolus ille Borromeus quem accepimus adeo diligentem fuisse in hoc genere, vt neminem in suum reciperet gregem quem non lentè ac cunctanter periclitatus esset. Nam nisi omnino essent ex diuturna familiaritate perspecti, eos ad menses aliquot in alia quadam domo retinebat vbi planè perspiceret, quales essent. Quod & si communiter factu difficile est nec semper necessarium, tamen hanc partem omnes imitari oporteret, vt non nimium faciles se præberent in recipiendo, sed potius ex bonorum, & fidelium hominum testimonijs studerent, vnumquemque cognoscere. Hæc igitur prima debet esse cura. Epist. 2.

Altera deinde est, postquam in domo fuerint, vt vitam ducant quam oportet. à qua cura non debet Cardinalis existimare se immunem esse. Immo verò vt ait S. Antoninus peccat si non prouideat, vt familia quam habet sit honesta, non vacans compotationibus non obscænitatibus, non rixis, aut inimicitijs, nec etiam adulationibus. Quod eo magis prouidendum, & curandum est, quia in aula vt plurimum haud ita multum loci est virtuti, & frequentius vigent vitia, verumque est quod à S. Bernardo scriptum est. Curia bonos facilius recipere magis, quàm facere consueuit. Et Pius II. Pontifex vir magno ingenio, elegantique doctrina, cuius multa feruntur sapienter dicta, hoc etiam inter reliqua dicere solebat, vt in mare flumina omnia, sic omnia vitia in aulas magnas præsertim confluere solere. Cum igitur hoc ita sit, officium est Cardinalis, vt non mo- p. 3. tit. 3 c. 2. 4. de consid.

do vigilet pro domo sua,sed etiam hoc ita faciat, vt sciatur eum vigilare,& hæc sit opinio eum inimicum fore omnibus vitiosis. Nam hic metus absterrebit à peccando,& cum initio id metu fecerint,paulatim deinde virtutis capti dulcedine assuescent sponte facere, quod faciunt. Hæc enim hominis natura,hæc vis est consuetudinis. Quare hoc plane faciendum Cardinalibus,vt quoad diligentia,ac prudẽtia conniti possunt, omnia vitia domo sua exturbent, nec committant,vt cum Dei se seruos esse profiteantur. Dei hostes domi suæ alant, & alant ex eo ipso, quod à Deo accipiunt,& præsertim Ecclesiasticis opibus,quæ sunt Deo consecratæ. Videamus quid de se ipso prædicet Dauid in eo

Psal.100. psalmo,quo boni principis formam describit. Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam. Superbiam primum, & auaritiam remouet, & qui his vitijs laborent cum his, ne cibum quidem capere se posse profitetur. Addit deinde quos ad suum obsequium adsisceret,Oculi mei ad fideles terræ,ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat: quasi diceret, ita se viros integros inquirere solere,vt vbicumque terrarum essent ad se aduocaret. Non habitabit in medio domus meæ,qui facit superbiam,qui loquitur iniqua,non direxit in conspectu oculorum meorum, id est,nullo apud me loco fuit,nulla gratia. Hoc igitur si faciebat princeps laicus; nõ multo magis faciat princeps Ec-

Lib. 4. consid. clesiasticus? Certe S. Bernardus etiam à Summo Pontifice id exigit inter reliquas curas totius orbis terrarũ. Sic enim ad Eugenium. Sunt, inquit,quæ te ignorare nolim,mores quorumque,& studia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus scias, quod quamplurimis nouimus contigisse. Quapropter alius alia dispensat,de disciplina tu prouide, illud nemini credas, si insolentior coram te sermo sonuerit, vel habitus apparuerit, manus tua super eiusmodi, tu vlciscere iniuriam tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. Domum Episcopi decet sanctitudo,decet honestas, horum disciplina custos. In vultu,in habitu in incessu illorum,qui

circa

circa te sunt, nihil residere impudicum, nihil indecens patiaris. Hæc Bernardus. De sancto Elzeario, cuius paulo ante mentionem fecimus, ita scriptum legimus, adeo fuisse seuerum, in disciplina familiæ, vt aperte diceret, nolle se quemquam suo pane vesci, quem mortali peccato implicatum sciret, idque exequebatur: statim enim expellebat, quem cognorat, turpe aliquid admisisse. Multas etiam leges præscripserat, quas ab omnibus volebat seruari & hanc inter alias, vt omnes aulici, ac milites quoque, quos domi habebat singulis hebdomadis peccata confessione expiarent. blasphemias autem, immo vero Sacramenta leuiter ac temere pronunciata, nullo modo tolerabat. Quin etiam sanxerat, ne quisquam alterum offenderet, quod si faceret, statim in gratiam rediret, volebatq. omnes in summa pace & concordia degere. Quamobrem non est quod quisquam difficultatem excuset, aut dicat non posse aulas reformari, vel præscribi leges aulicis. Nam si hic omnino Laicus, & vxorijs vinculis impeditus, addo etiam in ipso feruore ætatis (sic enim accepimus) hæc omnia tam bene intelligere, atque etiam exequi potuit, quomodo non turpe sit in eo statu, qui peculiari quadam ratione Deo est consecratus, non hęc eadem, aut æque, aut etiam melius efficere? Adsit modo voluntas patris familias. qua nihil efficacius ad seruos quaqua versus impellendos. Nam si ea se se ostenderit, omnia plana, & expedita erunt. Itaque optima est ea regula, & ab omnibus vtique Cardinalibus curanda, quam Borromeus proponit in illa ad Battoreum Cardinalem Epistola, quam sæpe protulimus. Curabis, inquit, familiam castam, nec patieris inter domesticos tuos quempiam viuere, cuius non modo impudica sint facta, sed cuius etiam non sint verba, & mores admodum pudici, habeasque domi probatæ virtutis viros, qui in hanc rem inuigilent, & qui te crebro de domesticorum vita commonefaciant. Modestia in verbis, & cultu corporis cernatur. Insuper curabis vt iuramenta à familia tua absint, turpes

sermones, scurriles ioci, conuicia, contumeliæ, & omnium verborum genera, quæ alios lædant, inter tuos nec dici, neq; audiri sines. Vestitus autem & si decens esse poterit, caue bis tamen vt à familia viri Ecclesiastici procul sit is corporis ornatus, quo milites, & prophani iuuenes vti solent. Nihil itaque quod vanitatem, & ostentationem præ se ferat in tuo, & tuorum ornatu conspiciatur. Hactenus Borromeus, quibus vnum addere libet, quod ad vestitum attinet, decere omnino Cardinalem, vt eius asseclæ si non omnes, quod ipse Borromeus faciebat, saltem magna ex parte clericali habitu vtantur; hoc enim & grauitatem redolet, & illis ipsis quandam maioris modestiæ necessitatem imponit, & magis etiam conuenit Cardinali. Vt enim dedeceret, si prophano Principi clerici multi famularentur, sic etiam non video, cur non indecorum sit, plures laicos versari in Ecclesiastici Principis comitatu; sed de familiæ moribus formandis, satis dictum est, si vnum illud addidero, nullam aptiorem, aut compendiosiorem esse ad hoc efficiendum viam, quam si Cardinalis ipsius exemplũ præluceat in omni virtute. Nam & hoc efficacius ad mouendum, & alioquin frustra in alijs inducere conabitur eã formam, à qua ipsius mores diffideant, & quantum verbis, ac pręceptis efficere studebit, in suis tantum destruet factis.

Atque hæc quidem cura de qua hactenus diximus, ad animum spectat, & ad diuina. Verum est etiam aliqua cura impendenda corporibus. idque necessarium est, quoniam neque aliter esset, qui seruitutis laborem perferret, & ipsa iustitia, æquitas hoc requirit, vt labori, & seruitio sua reddatur merces. Itaque recte Bernardus ad Eugenium. (Lib. 4. de consid.) Necessaria inquit, de manu tua accipiunt, his contenti sint; tu vide ne egeant. Quare conuenit vtiq; Cardinali, vt domesticis famulis honesta constituat salaria. atque eos etiam reliqua omni liberalitate prosequatur, quam facultas, & vires sinent. In quo genere plurimum

enituit,

enituit, vt in cæteris Caroli Borromei virtus, quem ſcimus, idque adhuc tradunt eius intimi, amaſſe ſuos omnes, non vt ſeruos, ſed vt filios, & fratres, & largè ſuppeditaſſe quę oportebat, quin etiam quanquam nollet ab vllo ſibi ſeruiri, ſpe vllius beneficij Eccleſiaſtici, omnium tamen merita pro ratione perſonarum, atque pro meritis cumulatè remunerabatur. Inſuper etiam conſueuerat quotquot domi habebat alloqui, interdum etiam cum ſingulis colloqui, etiã infimis, atque ex ipſo ſtabulo, aut coquina, vt reſciret quo modo tractarentur, & an alicui fieret iniuria. Illud verò optimum, & ab omnibus Cardinalibus ita accipiendum, vt formula imperitandi ſuis, quod cũ ipſe in ſeipſum adeò ſeuerus eſſet, tamen in famulos omnem moderationem tenebat. Itaque cum nocte ad ſua ſtudia ſurgebat, ne cuiquam oneroſus eſſet, ipſemet manu ſua lumen petebat ex lampade, quam ob hanc ipſam cauſam in ſuo cubiculo ardere perpetuo volebat. ipſe quoque cum maturum erat anagnoſti ſuo lumen deferebat, ſed ſilentio, ne dormientem excitaret, vt cum per ſe expergiſceretur, accenſam inueniret lucernam. Idem etiam cum aliquis ſuorum ægrotaret, iubebat eum omnino quàm diligentiſſimè curari, eique muneri certos homines peritos, & charitate flagrantes præfecerat, ac ſubinde ab alijs domeſticis viſitari volebat, & ipſemet etiam viſitabat, non ſolum nobiliores, ſed infimos, tanta comitate, ſuauitate, vt nemo eſſet, cui non illa domini ſui humanitas morbum leuare videretur. Hęc vberius idcirco commemoraui, quoniam meo iudicio non tam exempli vim habent, quam præcepti, nec melius, aut aptius aliquid in hoc toto genere tradi poteſt. Eadem etiã laus tribuitur Iuliano illi Cæſarino Cardinali, qui cum paruos admodum haberet reddit us, quantum ſcilicet ex galero, atque ex tenui quadam Eccleſia percipiebat, mediocrẽ etiam alebat familiam, non amplius quàm triginta hominum, ſed hanc præcipuo quodam amore complectebatur, ac fouebat, in morbis ipſe quoque tum neceſſaria prebe-

bat

bat omnia, tũ etiam vltro inuisebat, & consolabatur ægrotos, multisq; contigit, vt in eius manibus cum magno suo solatio spiritum Deo redderent. Verum huc etiam pertinet facilitas quædam in tolerando, quæ inter domesticas virtutes, vel maximè Cardinalem ornat, & est index insitę grauitatis, vt contra impatientia, & morositas indicat leuitatem, & ad multas adigit ineptias. Itaq; multum hoc nomine laudatus est Pius Secundus de quo paulo ante diximus, quem ferunt hanc humanitatem in omnes famulos pręcipue tenuisse, & cum inscitia, aut etiam ignauia, & negligentia peccarent, paterna potius charitate admonere, quàm seuera obiurgatione excipere solitum. Sed in hac quam dicimus humanitate illud obseruandum video, vt sit quàm maximè communis omnibus: quæ enim paucis quibusdam aut etiam vni defertur, ea quidem reliquis ingrata, & odiosa est. Itaque in familia gubernanda hoc etiam ipsum curandum à Cardinali, ne se nimium dedat vlli ex suis, ac nimis familiariter eum adhibeat, quantumuis probum, ac fidelem nactus sibi videatur. Hoc enim multorũ in aulis malorum seminarium esse solet, inuidiæ, æmulationis, delationum, iurgiorum, sermonum, qui non in eos modo, qui sic amantur, sed in ipsum Principem erumpunt, quoniam omnes indignè ferunt vnum sibi adeo præferri, ex quo fit vt Cardinalis vnum sui amantem, reliquos à se alienos, & penè inimicos alat. Deinde illi etiam qui sic cæteris præferuntur, vt plurimum insolescunt illo fauore inflati, sensimque non solum in alios, sed in ipsum etiam dominum dominantur. Quod si nihil horum esset, tamen ipsa species serui tam gratiosi non decet Cardinalem, nec vllam habet dignitatem, aut prudentiæ, vel grauitatis significationem, eoque magis si ex propensa voluntate, non ex ratione aliqua aut ex alterius meriti, vel officij, quod gerat, necessitate, familiaritas tanta proueniat, maxime verò si illum malis etiam artibus, vt sæpe vsu venit, in eam se se insinuasse appareat.

Quid Cardinali seruandum sit erga suos propinquos. Cap. XXIV.

DEINCEPS videndum quo se modo gerer Cardinalis aduersus cõsanguineos, & propinquos. In quo quidem vna est difficultas, vnum periculum ab illa naturali propemodum, & insita cupiditate augendi quàm maximè eos, & ornandi. Quare hoc iam tractandum quid in hoc genere liceat, quid non liceat. Incipiendum est autem ab illa quæstione, quã in scholis accuratè tractari videmus, an qui Ecclesiasticis bonis fruuntur, eorum fructuum, ac prouentuum sint domini, an vero vsus tantum sit eis concessus. Neque tamen præsentis est loci controuersiam hanc definire, quoniam alterutra vera sit harum sententiarum, idem plane sequitur, quod ad rem nostram facit; Nam si dominium non habent, nihil sunt aliud, quam administratores, in quo hæc fides, & integritas requiritur, vt non possint abuti, non ad libitum profundere, aut cui velint erogare, sed vt rem alienam castè, sobrièque dispensent. Si verò dominium habeant, tamen nemini dubitare licet, quin ea, quæ vitæ, & statui superflua sunt, in pauperum alimenta impendi oporteat, quoniam ad hunc videlicet finem sunt hi redditus instituti. Quod sanè non ita accipiendum est, cum extrema occurrit necessitas, hęc enim vel sęculares ipsos obligat, quorum facultates prophanæ, & propriæ sunt. Ab Ecclesiasticis autem hoc amplius requiritur, vt etiam pauperibus in egestate subueniant, Hoc igitur posito, quod adeo certum, & apertum est, illlud etiam apertè sequitur, fas non esse, ista superflua seruare, ad suas vel suorum diuitias cumulandas, aut ad eorum statum augendum, & promouendum. idque ob eam causam qua diximus. Itaque

Vrba-

Vrbanus Pontifex. Res, inquit fidelium, quæ domino offeruntur, non debent in alijs vsibus, quam Ecclesiasticis, & Christianorum fratrum, vel indigentium conuerti, quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Quare hoc stabiliendum, & pro certo habendum, non posse omnino Cardinalem sine magna culpa ex Ecclesiasticis opibus propinquos suos locupletare. Quocirca recte monet S. Antoninus. Non thesaurizent, nec tribuant consanguineis plusquam indigent, & plusquam eis congruit. Et Turrecremata cum Cardinalium peccata commemoraret, hoc quoque inter præcipua ponit, Cũ dilatant, inquit, patrimonia ex redditibus Ecclesiæ, emendo villas, & possessiones, & castra suis consanguineis, & eos ditando. Neque vero excusantur, quoniam simul etiam aliquas eleemosynas pauperibus tribuant, cum hæc sit pars minima atq; deterrima. Dant enim pauperibus vilissima quæque, propinquis optima, & maxima. Hæc ille ijsdem verbis. Idem docent etiam Canonistæ ipsi, vt Andreas Barbatius in eo libro quem scripsit ad Bessarionẽ Cardinalem eo tempore Bononiæ Legatum. Hic igitur ita sentit, quicquid Cardinalis acquirat ex Cardinalatu, acquiri Ecclesiæ, nec donare posse, nisi exiguam partem. Quod si ex ea pecunia emerit bona, illa bona Ecclesiæ deberi, immò verò si in ipso paterno solo ædificarit, non tantum id quod ædificauit, sed etiam solum ipsum Ecclesiæ cedere. Addit etiam alio loco, hoc eo certius esse, si quis eo tempore quo ad Cardinalatum prouectus est, non habuit propria bona: si verò dubium sit, an habuerit, tum præiudicium esse pro Ecclesia. Narrat præterea hanc ipsam quæstionem, vsu venisse sua ætate, cum Cardinalis Pergamensis Fratris filio magnam fecisset donationem, quam ait à Iurisconsultis Mediolanensibus irritam, & inualidam esse iudicatam, quorum sententiç ipse quoque subscribit, eamque pluribus deinde confirmat; Denique illud etiam disputat, an Summus Pontifex concedere possit Cardinali testan-

p.3.tit.21. c.2.

2. de Eccl. c.16.

De Card p.1.q.11.

p.1.p3.

p.1.q.4.

testandi facultatem, de rebus ex Cardinalatu quæsitis: multaque affert cur non possit, quia cum hæc bona Ecclesię sint, non debet ea suo iure priuari: quòd si concedat, ita intelligi debere ad pias tantummodo causas,& ad eleemosynas faciendas, siue ad remunerandos benemeritos: non autem ad locupletandos propinquos. Hæc ille, nec solus. Eadem enim sentiunt non modo Theologi, sed etiam Iurisconsulti, omnes plane, quos adhuc de Cardinalium statu scripsisse comperi, vt Iacobatius, qui item Cardinalis ipse fuit in libro de Concilijs. Hieronymus Manfredus, Hieronymus Albanus, vterque in opusculo de Cardinalibus. Ita enim affirmant omnes, eam Pontificis concessionem debere intelligi penes iuris Canonici definitionem, nimirum ad pias causas. Immò vero hoc etiam addere non dubitant, qui secus faciat, eum quidem in exteriori foro tutum futurum propter Pontificiam auctoritatem, sed non ita tutum in foro illo conscientiæ interiori. Quid autem refert in hominum tribunalibus vincere causam, quam deinde perdas in Dei tribunali? præsertim cum illic pecuniam, aut prędium vincas, hic autem animam in perpetuum perdas. Sed quid Doctorum hominum sententias colligimus, cum videamus, quid sacri Canones, & sacra Concilia definiant? Extat Canon ex Synodo septima. Quisquis Episcopus aliquid transtulerit extra Ecclesiam, irritum sit. Non liceat ei fraudare quicquam ex illis, vel cognatis proprijs donare, quę Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur, sed non sub horum occasione, quę sunt Ecclesiæ defraudentur. Hæc illo loco. planum est autem quid sit largiri vt pauperibus, idest, si verè egeant, & præterea particulam duntaxat aliquam. Quo pertinet etiam illud ex Concilio Toletano. Quicunque Pontificum, aut sanguine propinquis, aut fauore personis quibuscumque sibi coniunctis talia lucra commendare tentauerit, irritum sit, &

Lib. 1. fol. 13.
Decis. 131.
Quest. 48.
c quisquis 12. q. 2.
d. 89. c. Deuter.

V per

per annnum excommunicationi subiaceat. Et alibi. Quicunque Episcopus decimas, & oblationes Laicis conferat, & famulis, vel quod grauius est, consanguineis, inter maximos hæreticos, & inter antichristos non minimus habeatur. Denique quod grauissimum est, idem etiam decernitur apertissime in Tridentino Concilio. Quam maxime, inquit, potest eos sancta Synodus monet, vt omnē humanum affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant, omnino eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresùe suos augere studeant, sed si pauperes sint, ijs vt pauperibus distribuant. Hæc ad Episcopos, sed statim additur, eadem quoque præscribi Cardinalibus, & quidem multò etiam magis.

c. peruenit. 1. q. 3.

Sess. 25 c. 1

Sed tamen ne nimis seuerè agere videamur, & potius vt quantum fas sit, veritasque permittat, humanæ infirmitati indulgeamus, consideremus, nunc quid liceat, & quatenus liceat Cardinali conferre in suos. Primum igitur etiam si non egeant, dare eis liceret, quod sibi Cardinalis parcè viuendo ex suæ personæ decoro detraheret, Sic enim habet res, vt dicunt Theologi, de Monacho iter faciente, posse eum eleemosynam dare ex eo, quod sua parsimonia, suo ipsius victui detrahit. Deindè ex multorum sententia excipiuntur pensiones quæ cum secularium ferè redditum loco habeantur vix maiorem Clericis obligationem afferre posse videntur quàm faciant ipsi redditus seculares maximè si vt fieri solet ad congruam decentemq; sustentationem assignatæ sint. Nam si quis parcius fortè frugaliusque viuens curauerit vt ex assignatis sibi ad victum pensionibus aliquid supersit, certè id quod superest ita suum facit, vt possit in quemcumque voluerit etiam non egentem transferre, iuxta regulam quam mox posuimus. Pręterea hi quoque excipiuntur, qui patrimonia habent, ex quibus viuere possint, tum enim

enim nihil impedit, quominus se ex Ecclesiæ sustentent redditibus, proprios verò redditus conseruent, ijsq; vt libet, vtantur. Quo nomine non ea tantum comprehenduntur, quæ sunt ex patrimonio, sed etiam alia quæ Cardinalis sua quæsiuit industria, non ab Ecclesia prouenerunt: comprehenduntur item quæ hæreditate relicta essent, non vt Cardinali sed vt affini, aut amico. Sic enim Albanus, qui tamen addit, re dubia, potius iudicandum pro Ecclesia. Postremo potest etiam dari consanguineis cum egent, perinde atque alijs. Nam ea sine dubio vera, & iusta est eleemosyna. Immo vero alijs etiam pauperibus præferri, & possunt, & debent. Tantum videndum est Cardinali, ne se ab humanis affectibus decipi, & transuersum agi sinat. Nam hoc vtrunque bene à S. Ambrosio præcipitur, vt nec deserantur cognati cum opus est, nec plus detur, quam opus sit. Est etiam illa, inquit, probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim vt ipse subuenias tuis, non tamen vt illi ditiores fieri velint. Neque enim propterea te Deo dicasti, vt tuos diuites facias, sed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant se parum poscere. pretium tuum quærunt vitæ tuæ fructum adimere contendunt. Et accusant quod eum diuitem non feceris, cum te ille velit ęternæ vitæ fraudare mercede. Hęc Ambrosius ad Clericos; quod quidem ad rem facit; Est autem in hoc eius dicto illud magnopere obseruandũ, quod propinquos ait cum ab Ecclesiastico de bonis Ecclesię accipiunt, fraudare eũ æternæ vitę mercede: ex quo item apparet, quam graui suo damno alijs benefaciat. Quare eo subtilius videndum, vt subleuetur necessitas, non vt expleatur cupiditas. Intelligendum est igitur duplicem esse posse egestatem in propinquis, vnam cum desunt necessaria vitæ, alteram cum desunt necessaria personæ. Vtrique

De Card. 9.48.

1. off. c.30.

V 2 igitur

igitur licebit, vt Cardinalis subueniat, non solum si propinqui non habuerint vnde uiuant, sed etiam si non habuerint vnde decenter viuant, & conuenienter loco, & conditioni suæ. Quare si nobilis familia, & olim honesta, & copiosa, ad eam venisset inopiam, vt ea non suppeterent, quæ communiter habent ij, qui eiusdem nobilitatis sunt, tunc sanè fas esset Cardinali iacentem erigere atq; etiam in pristinum statum reuocare, nimirum, vt sumptus habeat congruentes suæ nobilitati. At vero ex hoc gradu eam extollere, & in alium eminentiorem transferre, præsertim si magna sit distantia, hoc sanè non licet idque prohibent eæ leges, quas supra protulimus. Illud fortasse Cardinalis amplitudini concedendum esset, si consanguineos haberet plebeios, aut opifices, ita eos iuuare vt ad conditionem paulo lautiorem emergerent. Quod verò amplius est, nimium est, & omnino prohibitum. Immo verò hoc etiam monendus est Cardinalis, vt in eo ipso quod egentibus suis benignè facit, meminerit non naturali amore propinquitatis duci ad benigne faciendũ, sed studio Christianæ charitatis. Nam qui hoc naturæ duntaxat affectu impellitur, perdit meritum apud Deum. Potius igitur quod facit, faciat ex vera charitate, vt sit vera eleemosyna, nec diuina mercede frustretur. Postremo ad hoc idem caput de propinquis, illa quoque mala consuetudo pertinet, vt si quis Ecclesiasticos aliquos redditus adeptus, ita negocium instituat, vt ijs maturè alteri consanguineo semper resignatis de manu in manum transferantur, ne vnquã ex domo illa exeant. Quod quid est aliud, quàm quòd in simili re, ait S. Bernardus in psalmo notari, cum dicitur. Hæreditate possideamus sanctuarium Dei? Sic enim res Deo consecratæ, quæ ex merito, & electione tribuendæ essent, fiunt ferè hæreditariæ, atque perpetuę. Quod quidem eo deterius est, cum, vt sæpe euenit, ad indignos, aut certè minus dignos perueniunt.

In vita S. Malach.

Quo-

Quomodo Cardinalis nimium affectum in propinquos temperare possit. Cap. XXV.

ON puto restare iam vlli dubitationem, quin haud parum à Cardinali peccetur, cum Ecclesiasticas opes ad suorum statum amplificandum, illustrandumque confert. Sed superest vt hoc quod rationi persuasum est, persuadeatur etiam voluntati. Est enim hic locus lubricus si quis alius, nec fere in alia re difficilius se tenere possunt Cardinales ne labantur; primum propter naturalem propensionem, quæ est omnibus innata erga sanguine iunctos, eòque magis, quò propius nos cognatione contingunt: deinde ob amorem etiam sui ipsorum. Nam vt quisque etiam post mortem se in sua posteritate viuere arbitratur, ita non se satis illustrem putat, nisi etiam posteros relinquat illustres. Postremo accedunt exempla aliorum, adeò iam multiplicata: accedit consuetudo tam inueterata, vt penè vim legis obtinuerit, & nemo ferè sit, qui in via tam trita errare se à recta via existimet. Quare cùm tam multi stimuli, & tam magna incitamenta concurrant, nil mirum si hæc pugna adeo difficilis, & laboriosa sit, etiam probis Cardinalibus. Sed tamen nihil est quòd non æquitatis, & iustitiæ, & religiogionis amor superare debeat. Etenim si verè creditur quod à nobis superiori capite demonstratum est, offendi Deum, cur non hoc vnum sufficiat ad omnes ab re huiusmodi deterrendos? Nam si hoc gregarium quemlibet, & vulgarem Christianum mouere deberet, ne aliquid faciat contra Dei creatoris, & summi dominatoris rectissimam voluntatem, quantò magis eum, qui in ipso culmine omnis perfectionis versatur, idque statu, officio, & vestitu ipso

de cõsid. so profitetur. Rectè autem S. Bernardus, & luculentè huius culpę indignitatem, & peruersitatem, ante oculos proponit, cum ita de Cardinalibus loquitur. Qui non inquit, de dote viduæ, & patrimonio crucifixi, se vel suos ditare festinent. Viduam vocat Ecclesiam, quasi orbam suo sponso Christo, qui in cœlum abijt, eius autem dotem facultates, quibus illa instructa est, quas etiam easdem patrimonium crucifixi appellat, quoniam hæc quoq; bona Christi sanguis adeptus est. ideoque idem S. Bernardus alio loco. De altari inquit, viuat, non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, nec contra Sancti cuiusdam planè dignam omni acceptione sentẽtiam, ex clericatu ditior fiat. Non sibi de bonis Ecclesię ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate, aut superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos, aut neptes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Simile est etiam, eandemque vim habet, quod est apud Hieronymum. Amico quippiam rapere furtum est, Ecclesiam fraudare, sacrilegium est, accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse, aut timidum, aut quod apertissimi sceleris est aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatẽ superat. Quid grauius, aut quid seuerius, magisque metuendum dici potuit? Sed est alia quoque ratio, quæ magnopere valere debet apud Cardinalem, propter ipsius commodum, & quidem magnum; Si enim hoc in animũ inducet, vt superflua carnis, & sanguinis cura deposita, de se tantum, & de suo officio sollicitus sit, quanta tandem solicitudine, quantis molestijs semetipsum eripiet? Quàm facile integritatem innocentiam, iustitiamque seruabit? quam facile diuitiarum cupiditatem vincens, à muneribus temperabit? quoniam ipsi quidem satis pauca sufficient, ijsque quasi vinculis solutus, ac liber, omnem suam cogitationem, ac meditationem in publica commoda conferre pote-

[Margin notes: "Hom. ecce nos reliquimus." beside "sanguis adeptus est"; "Epist. 2." beside "dat. Simile est etiam"]

poterit. Si verò Fratribus, & Sororibus, itemque eorum liberis, & omnibus denique qui gradum aliquem propinquitatis cum eo obtineant, dandum, & largiendum putet, dum id agitur, vt diuities, & pleni, & honorati relinquantur, fit, vt desiderium habendi penè crescat infinitè, quod præter alias culpas hanc etiam habet, vt ea cura alias omnes curas meliores, & huic officio necessarias prorsus absorbeat. Quare hoc omnino apud se constituere debet Cardinalis, nisi se carnali hoc affectu, vt debet, exuerit, semper, & ipsum, et omnes eius actiones carnales fore: contra verò si exuerit, & eiecerit, facillimum ei futurum, suam dignitatem ac splendorem tueri: Verum vt hoc efficiat, non ille terram, ac terrena respiciat, quæ sine dubio alliciunt, atque capiunt oculos animosq; mortalium. Delectat enim videre suos in principum numerum relatos, honore, & rerum copia affluentes, delectant magnifici apparatus, & splendor vniuersæ familiæ, affinitates honoratæ, & matrimonia cum proceribus. Hæc sine dubio naturæ placent, & arrident. Sed si animus in cœlum, & cœlestia erigatur, facile despicientur hęc omnia. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suę detrimentum patiatur? Et quidem si quis sibi ipsi totum mundum acquireret, animam verò perderet, stultissimus esset, ac dementissimus. Quanto ergo dementior, qui eam perdit, aut periculo perdendi se exponit, non ob suam, sed ob alienam vtilitatem? Denique qui in hac parte errare nolit, oportet vt oculos à communi hominum more, & consuetudine auertat. Est enim nimis magna vis ad decipiendum in quotidianis aliorum exemplis. quoniam ita animos occupant, vt etiam si quid insit vitij, neutiquam aduertatur. Quare tum ab his auertendi sunt, vt dixi, oculi, tum conuertendi in eorum exempla, quæ quidem nunquam in Ecclesia defuere, qui se ab hoc affectu integros, & incorruptos præstiterunt. Cœlestinus V.

Matt. 16.

a.lib. de planct. ecclef.c.15.

vt narrat Aluarus, cum audiſſet fratris filium in Curiam venisse, eijci ſtatim iuſſit, & cum multi Cardinales deprecatores ſe interpoſuiſſent, multo labore, & precibus, hoc ad ſummum impetrarunt, vt ei ſimplex, ac tenue quoddã beneficium concederet, quo ille accepto, ſtatim remiſſus eſt domum. Ac ne quis hæc nimis vetera dicat, & obſoleta, extitit etiam noſtris ferè temporibus memorabile factum Adriani Sexti, quem in propinquos vniuerſos, ita moderatum fuiſſe ferunt, vt etiam quibuſdam durior videretur. Nam patruelis filium in Senenſi Gymnaſio litteris ſtudentem, quod non vocatus, Romam veniſſet, confeſtim meritorio equo impoſitum remiſit, & alios ſatis arcta affinitate coniunctos, qui ex Germania ad eum accurrerant, cum ſingulis ſagum laneum, & mediocre viaticum donaſſet, pedibus item vti venerant, reuerti iuſſit. Quid Marcellus, qui & ſi pauciſſimis diebus Pontificatũ tenuit, tamen hoc breui tempore ſpecimen præbuit eius virtutis, quam deinceps ſine dubio tenere decreuerat. Hic enim Pontifex factus neminem ſuorum Romam venire paſſus eſt, ne fratrem quidem Alexandrũ, cuius etiam filios duos quos ipſe Romæ educabat, à nemine ſalutari, rarò in publicum, nec niſi ad ſacrum fere audiendum prodire permiſit. Narrat etiam Onuphrius, qui fuit ei familiariſſimus, eiuſque intima conſilia norat, fuiſſe ei deliberatum, & fixum, tantum fratri, eiuſque liberis elargiri, quantum nobili alicui, eo loco nato haberé conueniret, non tamen vt vltra priuatam conditionem ſe efferrent, nec ad vllam proueherentur dignitatem: immo verò de Eccleſiæ fructibus, ne aſſem quidem donare conſtituiſſe, niſi ex Cardinalium omnium ſententia. Sed nihil illuſtrius Clemente Quarto, qui anno M CC LXV. Eccleſię Paſtor electus hanc eandem conſtantiam admirabiliter tenuit. Sic enim memoriæ proditum eſt, eum duas habuiſſe filias ex legitimo matrimonio ſuſceptas, quarum alteri, vt in Monaſterio

rio

rio collocaretur, triginta libras Turonenses, alteri vt nuberet trecentas numerari iussisse, ea lege, vt æqualis conditionis viro nuberet. Quin etiam cum nepotem haberet cui ipse quidem nihil vnquam dederat, sed Galliæ Antistites in gratiam Pontificis tres contulerant in eum Canonicatus, multis deinde rogantibus, vt aliqua eum dignitate cohonestaret, non modo nunquam adduci potuit, vt id faceret, sed eum vltro compulit, vt ex tribus illis beneficijs, vnum quod mallet retineret, reliqua resignaret. Verum hoc quoque iucundum fore, & fructuosum spero, si ipsam eius Epistolam, siue, vt vocant, Breue, ad nepotem Petrum Groissum, ascribamus, quod aliquanto post eius obitum in cœnobio Dominicanorum Barchinonensi repertum est. Id autem sic habet. Multis de nostra promotione gaudentibus, nos soli sumus, qui certius immensitatem oneris experimur. Et idcirco quod alijs gaudiũ, nobis metum subministrat, & fletum. Sane vt scias qualiter his auditis, debeas te habere, scire te volumus, quod humilior solito debes esse, neque enim quod nos vehementer humiliat, debet nostros extollere, maximè cum honor huius sæculi momentaneus sit, & sicut ros transeat matutinus. Nec ad nos te, nec Fratrem tuum, vel ex alijs nostris aliquem venire volumus, sine nostro speciali mandato: quia spe sua frustratus, si secus venire præsumeret, oporteret vt rediret confusus. Sed nec in sororis tuæ nuptijs gradum quæras propter nos altiorem: nec enim nos haberes propitios, nec in aliquo adiutores. Si tamen eam filio militis simplicis desponsaueris, in trecentum libris Turonensibus tibi proponimus subuenire. Et si altiora quæsiueris, nec à nobis denarium speres vnum. Et hoc ipsum secretissimum esse volumus, & tibi, & matri solummodo notum esse. Illud etiam scias, quod nullum, nullamque de sanguine nostro, sub nostræ sublimationis obtentu inflari volumus, sed tam Mobiliam, quam Cæci-

liam illos viros habere volumus, quos haberent si essemus in simplici clericatu. Sibyllam visita, & dic ei quod locum non mutet, sed remaneat apud Susam, & omnem maturitatem, & habitus honestatem obseruet, & preces apud nos pro aliquo non præsumat assumere, nam & ei pro quo fierent, essent inutiles, & ipsis qui rogauerint, damnosæ. Et si forte per aliquos ex hac causa munera offerrentur, ea respuat, si vult nostram gratiam retinere. Saluta matrem & fratres. Hæc ille: cuius auctoritas vt Pontificis, in tantis opibus, & potestate, multo magis Cardinalem de suo officio commonere debet.

Mihi vero illud etiam hoc loco vel maxime notandum videtur, quod ex huius Pontificis quem modo dixi, & aliorum, qui idem fecerunt exemplo euidenter apparuit. Nam cum ij, qui cognatos, & propinquos ita prouehunt ob humanæ gloriæ illecebram id faciant, satis hinc discimus, multo hos gloriosiores factos esse ob hanc ipsam continentiam in suos, quam tot alios qui in hoc genere effusi fuere. Nam illi quidem tali facto, & tali virtutis indicio ita se etiam in hac vita nobilitarunt, vt non solum tacita hominum admiratione suspiciantur, sed etiam æterna cum laude, iucundaque commemoratione, in omnium ore versentur, quod certe tamdiu erit, quamdiu erit Ecclesia. Contra vero qui cognationis amore victi in suos efferendos incubuere, quoniam ea res non virtutis est, sed potestatis, nihilque per se præclarum habet, nec ab vllo propterea laudantur, & à multis, ijsque sane melioribus vituperantur. Immo verò ne illud quidem quod volebant assequuti sunt, vt familias suas inter homines quàm celeberrimas redderent. Etenim ex tot Cardinalibus opulentis, qui hoc ipsum summo studio curarunt, quàm paucæ iam supersunt familiæ illorum opera locupletatæ, & adauctæ? sed contra potius eorum quoque domos, extinctas, titulos obliteratos, memoriam sepultam videmus;

eaque

taque iusta & vera videtur pœna, vt qui nomina sua in terris suis ponere voluerunt, etiam ex ipsa terra eradantur, eorumque domus breuissimo tempore aliæ alijs casibus ad nihilum recidant. Quare hoc diligenter considerare debes frater charissime idemq; tibi euenire posse existimare.

Quid Cardinalis seruare debeat erga alios Cardinales. Cap. XXVI.

NTER alia Cardinalis officia, hoc quoque non mediocre, ac potius ex præcipuis est, quem se præstare debeat erga alios Cardinales. Hactenus enim de inferioribus dictum est, tum remotis, tum propinquioribus, vt sunt domestici, multoque magis cognati, & affines. Nunc de ijs, qui dignitate æquales, officio collegę, coniunctione fratres ei sunt, sequitur vt dicamus. Ac de ijs quidem nihil est ferme aliud dicendum, nisi quod vno verbo monet Hieronymus Manfredus, debere omnes inter se esse quàm coniunctissimos vinculo insolubili beneuolentiæ, & pacis, in procurando communi bono. Quàmobrem dissensiones, animorum alienationes, æmulationes, & reliqua eiusmodi quæ concordiam dirimunt, charitatem extingunt, cum ab omnibus Christianis, tum vero ab hoc amplissimo ordine abesse debent quàm longissimè. Primum quia perfectionem profitentur, charitas autem est vinculum perfectionis. Deinde omnis inter eos rixa, & iurgium, aut etiam contentio eo deformior est, quo plures causæ necessitudinis, & concordiæ. Nam si similitudo amorem solet conciliare, quàm multæ hic similitudines, professionis, status, dignitatis, potestatis, suffragij, denique ipsius etiam habitus externi? Sed illud odiosum, quod

Tract. de Card. c. 10.

Colos. 3.

multæ sæpe causæ incidunt discordiarum, ex negociorum varietate, ac magnitudine, quæ à Cardinalibus tractari solent: in quibus sæpe accidit, vt non idem omnes sentiant, vel non idem expediat omnibus, aut contra, vt idem pluribus commodum sit, quod tamen non possint plures adipisci: deinde ex honorum contentione, qua nulla est maior pestis ad oppugnandam charitatem. Nam quid ego dicam de illo perenni fonte dissidiorum, de more, inquam illo, qui iam adeo increbuit, vt quicunque vnius Pontificis partus sunt, ij quasi factionem suam constituunt? ex quo sectæ quodammodo oriuntur, & partes, vt vnus ordo in tot membra diuisus, & dissectus esse videatur. Et quidem membra, quæ non vt in corpore animantis mutuo sibi seruiant, sed sæpe pugnent inter se, atque decertent? Atque hoc quidem illud esse videtur, quod Paulus in Corinthijs reprehendit, quod inter eos essent schismata, cum alius diceret. Ego sum Pauli, alius autem Apollo, alius Cephæ. Quamobrem in hoc etiam cadit illa eius obiurgatio. Diuisus est Christus? Nam si omnes Christo domino seruire, seque Christi esse vellent, nimirum facile omnes essent charitatis vinculo colligati. Igitur tum hæc radix dissensionis, tum omnes aliæ tollendæ, euellendæque radicitus. illudque omnino tenendum, vt se inter se diligant ex animo, seque mutuis prosequantur officijs, non in speciem simulatis, sed veris, & solidis. & denique vt sit inter omnes quoad eius fieri potest, quàm maxima voluntatum, studiorum, sententiarumque consensio. Quod vt melius, & verius faciant, illud cogitent quàm grauia damna, quàmque magna detrimenta sequi necesse sit, non dico si aperta fuerint, inter eos dissidia, sed etiam si æmulationes occultæ, ac denique si minus inter se se consentiant. Vt enim cum multi ingens aliquod pondus humeris deferunt, vel manibus trahunt, tantum videlicet promouebunt, quatenus vnum

1. Corin 1.

inter se omnes efficiunt, atque conspirant. quod si paululum aliquis diffideat, aut in diuersum declinet, potius alios impediet, quàm adiuuabit: ita in hoc præclarissimo munere Ecclesiæ administrandę, quod est proprium Cardinalium munus, si aliqua inter eos obrepat discordia, vt alius alio trahat, se se inuicem turbabunt atque Ecclesiæ, eiusque vtilitatibus oberunt, & maximas ei plagas imponent. Quare si ij sunt, qui esse debent fideles Dei, Ecclesiæq; ministri, etiam si aliquæ interdum occurrant causæ, pacis concordiæque soluendę, meminerint tamen communem vtilitatem suis vtilitatibus anteferre, seque vincant, & suas iniurias reipublicæ donent. Postremo illud etiam pro magno quodam præsidio ad tuendam charitatem accipiant, vt idem sit omnibus propositum, nempe publicum bonum, & vnius Dei honor, atque obsequium. Nam si quisque quod sibi vtile, aut commodum est spectabit, omnes quidem ad se rem trahent, exquo necesse est nasci magnas varietates, voluntatum, & opinionum dissimilitudines, quæ cum aliquandiu, fronte, & vultu occultatæ fuerint, tandem necesse est, vt prodeant, atque erumpant, & offensiones grauiores pariunt, quæ in dies nouis occasionibus recrudescant. Contra verò si omnes suis commodis vt debent, posthabitis, vnum Sanctæ Ecclesiæ commodum cogitabunt, nulla erit dissentiendi causa, nulla materia, quoniam omnibus idem erit animus eadem voluntas, Quare huic etiam rei, tam salubri, tamque necessariæ vtile est studium illud, de quo supra egimus, vt omnibus cupiditatum radicibus euulsis Cardinalium mens ad solum Dei obsequiũ dirigatur.

Quo-

Quomodo Cardinalis debeat se gerere erga Summum Pontificem. Cap. XXVII.

ESTAT vt videamus quales esse, & quid facere oporteat Cardinales erga Summum Pontificem: quod melius intelligetur, si videamus quam cum illo habeant coniunctionem. Tantam vero habent, vt vix maior esse possit, Videmus enim in sacris Canonibus eos filios vocari. Nam & si fideles omnes Pontificis filij dicuntur, quoniam videlicet eius locum tenet, qui communis est omnium pater, tamen præcipuo quodam modo id Cardinalibus conuenit, & merito, cum præcipua sint pars Ecclesiæ. Quin etiam quod maximum est, eiusdem Pontificis membra vocantur, vnáque cum ipso corpus efficiunt. Sic enim tum alij, tum Andreas Barbatius in eo libro, quem inscripsit de præstantia Cardinalium. Quæ autem maior, arctiorque cogitari potest coniunctio? Sunt præterea adiutores Pontificis, quod à nobis abundè supra est demonstratum, & in quodam Canone ab Innocentio Tertio indicatur, vbi eos vocat suos coadiutores in exequutione Sacerdotalis officij. His igitur positis facile est videre, quid ij debeant vniuersæ Ecclesiæ præsidi suoque ipsorum capiti, ac parenti. Primum enim ait Hostiensis, obligari eos vt plus quam alij omnes eum diligant, & obseruent, eique obedientiam præstent, additq; nisi id faciant grauius peccare quàm alios. Quod autem hic ait de hac præcipua obedientia, idem confirmat Iacobatius Cardinalis qui ita eos docet subditos, atque vt ipse loquitur, inuisceratos esse Pontifici, vt sine eius facultate non possint loco se mutare. Immo vero addit (quod in alijs etiam Scriptoribus legimus) id veteri

(Marginal notes: c. fœlicis. de pœnis in 6. — 4. par. q. 11 — c. per venerab. ratio nibus qui filij sint leg. — In cap. antiq. de priuileg. — Lib. 1. de Concil. num. 176.)

instituto

instituto obseruatum esse, vt Pontificis iniussu non liceret eis vigente morbo sanguinem mittere, quod etiam confirmat auctoritate eiusdem Hostiensis alio quodam loco. In c. Eccle sia vestra 2. de elect. Ex quo vno argumento constare potest quanta esset olim, & quæ semper esse debeat Cardinalium obseruantia, & obedientia in Summum Pontificem. Atque hanc quoq; ob causam, debent eius curiæ perpetuo assistere, neque ex ea exire eis licet, nisi facta à Pontifice potestate, idque tradit celeberrimus ille inter Doctores canonistas Ioannes Andreas. Addit Gondissaluus non debere Pontificem concedere, vt absint à curia, nisi ex causa necessaria, & ad Ecclesiæ vtilitatem pertinente. In eodem c. de Card. q. 5. Hæc autem ratio est auctore Martino Laudensi, cur Cardinales etiam si aliquibus fruantur beneficijs, quæ alioquin residentiam requirerent, ipsi tamen excusentur, quia, inquit, cum Papæ assistant, & vtilitatibus totius Ecclesiæ seruiant, censentur etiam seruire singulis Ecclesijs, quoniam Romana Ecclesia omnium mater est, & magistra. Tract. de Card. q. 5. Cæterum quàm deinde fideles esse debeant Dei Vicario summoque omniū Pastori, & si res ipsa indicat, tamen illud etiam argumento est, quod vetus erat consuetudo, vt Episcopi cum crearentur Sacramento fidelitatis adigerentur Pontifici, Cardinales non item, nisi ipsi etiam essent Episcopi, idque propter Episcopatum, redditque rationem Gondissaluus, De Card. q. 5. nu. 15. quia sunt inquit, ipsius membra, atque vt nemo à se in seipsum promissionem vllam exigit, sic neque Pontifex à suis membris. Postea tamen, idque non ita pridem, hoc etiam more receptum est, vt ipsi quoque Cardinales hanc fidelitatem interposito Sacramento profiteantur. Quod iam in vsu esse videmus. Ex quo intelligi potest quantum etiam hæc adaucta sit obligatio, duplicato iam vinculo ex promissione iurata. Quamobrem bene etiam de hoc ipso Hieronymus Manfredus. Debent, inquit, quàm coniunctissimi esse cum Summo Pontifice, eique in omnibus subiecti De Card. c. 10.

biecti esse, & parere, vt membra capiti suo, nec proteruè ei contradicere, temeritate, aut superbia, aut studio contradicendi, maiori enim nexu cum illo coniuncti sunt, quàm quilibet alius cuiuscunque generis. Quare debent continue ei assistere, consilium dare, opem ferre, affectibus spoliari, veritatem solam præ oculis habere. Igitur si omnia breui colligere volumus duplex esse inueniemus Cardinalis officium aduersus Pontificem, alterum quod in animo consistit, nimirum in amore, in pietate, in reuerentia quadam germana, atque sincera. alterum quod etiam ad facta pertinet, quæ in summa illuc omnia spectant, vt Pontificem in tanto onere subleuent. Nam si verum est quod paulo ante attigimus, & alibi vberius confirmauimus: Cardinales esse adiutores Pontificis: quid sequitur, nisi vt omnem eius curam, suam etiam curam esse existiment? Itaq; vt Pontificis, sic etiam ipsorum partes sunt vigilare pro grege Domini, excubare animo prouidere præsentia, ac futura Ecclesię, vel singularum eius partium incommoda, & plagas, ijsque remedium salubre & aptum excogitare. Sed hoc interest quod hæc dijudicare, & exequi ad Pontificem pertinet, cui gubernatio, & potestas commissa est, ipsorum autem est monere, suggerere, referre, quæ opportuna videantur, denique ea facere quæ S. Bernardus in Epistola quadã ad vniuersum Cardinalium Collegium, monet & vrget, vt faciant aduersus Eugenium. Vestra interest inquit, carissimi, vestris feruentibus studijs, fidelibusque obsequijs solicitè confouere, quod manibus vestris constat elaboratum. Si qua ergo consolatio in vobis, si qua virtus charitatis in Domino si qua compassionis viscera, assistite, & collaborate illi in opere, ad quod per vos assumptus est à Domino. Quæcumque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quęcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, hæc ei suggerite, hæc suadete, hæc agite, & Deus

Epist. 236.

Deus pacis erit vobiscum. Sapienter Bernardus duo hęc Cardinales monet, vt Pontifici proponant, tum quæ iusta, & sancta sunt, tum etiam quæ bonæ famæ. Hoc enim est boni Consiliarij officium, idque etiam docet S. Gregorius cum ita ait. Qui assistunt iudicibus, & sinceris erga eos dilectionibus obstringuntur, illa eis suadere debent, atq; suggerere, quæ & animam saluent; & opinioni eorum non derogent. Quare vtrunque sanè curandum, & studendum Cardinali, sed si aliquid aliquando contingat, in quo alterutrum teneri non possit. illud præferri debet, quod tanto interuallo maius est, vt potius saluti seruiat, quàm hominum existimationi. Sed in hac re multi omnino lapsus occurrunt. Sunt enim interdum qui cum Pontificis animum in aliquam partem inclinatum vident, ob metum offensionis non audent loqui quæ sentiunt, potiusque prætextus aliquos inducunt ad eius iudicium approbandum, qua simulatione nihil potest esse deterius. Nam etiam in quouis homine vitiosa esset, multò verò turpior, & iniustior in ijs quos pro suo officio, ac munere veritatē profiteri oportet. Itaque Aluarus quidem tum in alijs ait peccare posse Cardinalem, tum hoc primo loco commemorat. Cum inquit, vel gratia Papæ, vel timore, aut spe alicuius rei consequendæ, non dant ei vera, & libera consilia, sed fraudulenta, & periculosa tum ipsis, tum alijs, & omnino contra conscientiam. Neq; hęc tantum Theologorum est sententia, sed etiam Iurisperitorum. Sic enim Manfredus idem, de quo paulo ante. Cardinales, inquit, liberè Pontifici consilium dare debent, eumq; admonere de cunctis vtilibus, & necessarijs negocijs Sanctæ Ecclesiæ, quantum in ipsis est veritatem inquirendi, iustitiam, æquitatemque continuè præ oculis habentes, amota omni adulatione, tanquam verè cardines Ecclesiæ Deo accepti. Quare si Pontifici applaudunt, non est pro fectò è dignitate, atque officio eorum, & periuri statim

Lib. 4. epist. 29.

2. de planctu eccles. c. 16.

Tract. de Card. c. 7.

haberi debent, immemoresque eorum, quæ polliciti sunt, cum ad tantam dignitatem eliguntur. Gondissaluus verò, tum hoc idem confirmat, tum etiam addit, ipsam quoque imprudentiam in Cardinali non esse sine culpa, nempe vt in Medico, aut in Iurisconsulto inscitiam eius artis quam profitentur. Eius verba hæc sunt. Debent, inquit cauere, ne malè consulendo Papam errare faciant, quia ita delinquit consulens, vt faciens: idque non solum si scienter, sed etiam si per inscitiam malè consuleret, quia admittendo hoc officium, quod principaliter versatur in consilio dando, videntur profiteri se esse peritos, & sufficientes ad illud. Vnde fit, vt merito eis imputetur, si aliquid postea per imperitiam faciant. Denique hoc etiam eorum officium rectè describitur in sacro quodam Canone his ipsis verbis. Decet ipsi Romano Pontifici per fratres suos Sacrosanctæ Romanę Ecclesiæ Cardinales, qui sibi in executione officij Sacerdotalis coadiutores assistũt libera prouenire consilia. Vt fratres ipsos nullus sæcularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis fauor absorbeat, nihil eos à veri consilij soliditate remoueat, quia cum per ipsum Romanum Pontificem in quibuscunque negocijs contingeret eorum peti consilia, in consulendo per omnia liberi, in omnibus quæ pro tempore imminent, liberè consulant, & assistant. Hæ sunt igitur partes boni, & veri Cardinalis, his ille officijs inuigilare, his delectari, atque ea, & rei, & honori, & vitæ ipsi præponere debet. Hi etiam sunt optimi colores, quibus S. Bernardus Cardinales describit, cum Eugenium Pont. ita optantem, & ita loquentem inducit. O si viderem in vita mea Ecclesiam Dei talibus innixam columnis. O si Domini mei sponsam cernerem tantę commissam fidei, tantæ creditam puritati. Quid me beatius, quidue securius, cum eiusmodi circa me vitæ meæ, & custodes spectarem, & testes? Quibus omnia mea secreta securè committerem, communicarem

De Card. c. 7.

c. fundamẽta c. decet de elect. in 6.

Lib. 4. de consid.

nicarem consilia, quibus me totum refunderem tanquam alteri mihi. Qui si vellem aliquatenus deuiare, non sinerent, frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia, & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret. Quorum me constantia, & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem. Quorum me fides, & sanctitas, ad quæque sancta, ad quæque honesta prouocaret. Hæc S. Bernardus, quæ breuissimè, sed prudentissimè dicta suum cuique Cardinali officium erga Pontificem ante oculos ponunt, vt non solum ita cum eo charitate, & familiaritate coniuncti sint, vt arcana quæuis credere eis audeat, sed eam quoque libertatẽ, ac sinceritatem exerceant, vt si quando velit à recto deflectere non sinant; si quando negligenter, ac remissè se gerat, excitent; si nimia præcipitatione feratur, retineãt; & in summa in omni re, & omni tempore opportuno bonos se, & ingenuos, ac fideles monitores præstent.

De sententia in Consistorio dicenda.
Cap. XXVIII.

ET si ex his quæ dicta sunt de fide, & libertate à Cardinalibus pręstanda in priuatis consilijs, satis intelligi potest, eandem etiam præstandam in consilijs publicis, tamen de hoc quoque aliquid separatim dicendum putauimus. Solet enim in hoc etiam esse multò maior difficultas, quoniam cum priuatim agitur cum Pontifice, solus eius respectus impedire potest. cum autem publicè sententia dicenda est, tũ hic ipse respectus multo magis valet, tum deinde multorum etiam aliorum ratio haberi solet, vt Principum vel cæterorum Cardinalium, ne offendantur. Quare

hac etiam ex parte muniendum est Cardinalis pectus. Munitur autem, & quodammodo armatur ijs virtutibus, quas supra descripsimus, & in primis fortitudine, despicientia rerum omnium humanarum, tum Dei amore, & illa recta mente, atque intentione, de cuius necessitate, & splendore multa disseruimus. Atque vt hæc asciscenda, sic illa fugienda sunt, quæ animum occupare, rectumque iudicium euertere solent, vt timor, odium, cupiditas habendi, & in primis ambitio, quę planè omnem eripit libertatem. Qui verò nihil cupiat, nihilque aliud velit, nisi Deo placere, & vitam ęternam, cuius causa omnes creati sumus, adipisci, ille nullo labore semper constantiā quam debet in dicendo tuebitur. Sed tamen vt certius, & clarius constet, quid in hoc genere salua conscientia fieri possit, aut non possit, à Cardinali, libet hanc omnem materiam quibusdam quasi pronunciatis explicare. Primum igitur hoc sit. Cum nullum impendet malum, nec est ratio timendi vllum ab vllo incommodum, tum quidem debet Cardinalis dicere quod sentit, nec aliter ei fas est. Atque hoc constat inter omnes, nec ab vllo in controuersiam vocatur. Alterum deinde est paulò durius. Quicquid mali, quicquid incommodi instare videatur, nunquam licet falsum dicere, aut aliter quàm quisque sentiat, hoc est probando quod probandum non putet, aut contra improbando, quod rectum esse iudicet. Atque hoc quidem ita intelligitur, vt nec apertè, nec tacitè liceat, tacitè approbatur aliquid assurgendo, aut aliquo eiusmodi signo exhibendo, quod communiter ita accipi soleat. Hoc igitur nunquam licet. Tertio si malum, quod sibi Cardinalis timeat graue sit, malum quod pro veritate tacenda Ecclesię impendeat, leue, potest Cardinalis ita se gerere, vt neque assentiat, neque dissentiat, nimirum vtendo verbis ambiguis, sic tamen vt non intelligatur probare. Hoc enim paulo ante diximus non permitti vnquam.

quam, vt quispiam loquatur, secus ac sentit. Atque hoc etiam tempore liceret sanè continere se domi, nec in Consistorium venire, aliquo quæsito prętextu. Quartum ac postremum, in quo rei cardo consistit, illud est. Cum grave Ecclesiæ damnum imminet, tum verò quodcunque malum subeundum sit, semper expromenda est sua cuique sententia. Itaque in huiusmodi rebus nullus est dissimulationi locus, non tacendo non dubiè loquendo, non fugiendo Consistorium. Sed clarè, & liberè, cum ea tamen qua decet modestia, ac reuerentia, repugnandum est. Atque huius rei ratio ea est, quoniam hoc differt officium charitatis ab officio iustitiæ, quod illud omitti potest cum proprium damnum timetur, aut nullus fructus speratur, vt in fraterna correctione. Qui verò insuper ex iustitia obligatur etiam cum proprio detrimento, etiam nulla spe fructus, tamen debet officio fungi, neque id potest omittere item vt Episcopus in monendis, aut corripiendis subditis. Tale est igitur officium consiliarij, & talis præsertim consiliarij, qualis est Cardinalis, cuius muneri tanta merces, tantum stipendium honoris, diuitiarum, & omnium commoditatum propositum est, cui Ecclesia vniuersa hanc quasi vigiliam imposuit. Verè igitur de hoc ipso Gondissaluus. Quando, inquit, vident aliquid tendere in perniciem Ecclesiæ, vel aliàs esse iniustum, tacere non debent, sed expressè contradicere alioquin peccant. Nam cum ad hoc assumpti sint, vt rectè consulant, tacentes hoc casu censentur approbare, id quod agitur, & error, cui non resistitur, approbatur. Tractat etiam accuratè hanc ipsam quæstionem Hieronymus Albanus, & quidem rationes primum affert in contrariam partem, præsertim cùm maior pars contra sensisset, quia frustra iam dissentiatur. Itaque valere hic illud dictum frustrà niti, & odium quærere dementia magna est. Prętereà posse fortasse etiam debere vnumquemque id rectum, ac bonum putare quod

De Card. q. 5.

De Card. q. 10.

placuit

placuit maiori parti. Superbum enim, & arrogans videri, vt audeat aliquis suum iudicium aliorum tam multorum iudicio præferre. Hęc pro ista parte: ipse tamen alteram confirmat sententiam, non licere Cardinalibus veritatem reticere, ob eandem rationem, quam supra nos quoque attulimus, quia cum sint consiliarij discedunt ab officio, nisi dent fidele consilium. Addit etiam simile quiddam videri in teste, qui quoniam pro officio veritatem indicare debet, haud secus proditor veritatis censeatur, si verum reticeat, ac si falsum enunciet. Affert etiam Abbatis, & Innocentij auctoritatem, qui apertè docent in quouis capitulo, & conuentu quicunque eius pars sit ita obligatum esse, vt cum aliquid proponitur, quod sit contra communem vtilitatem liberè loquatur, totisque viribus quantum in eo sit resistat, aliter autem peccare. Ex quo argumentari possumus quantò id magis valeat in hoc Collegio Cardinalium, in quo & maior est dignitas, & maiora tractantur negocia, magisque cum publico bono, damnoue coniuncta. Quare illud hic conuenire videtur quod in Exodo dicitur. Prouide de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas. Quomodo autem in iis sit veritas, qui eam opprimi, conculcarique patiuntur? Hæc omnia Albanus, qui contrarijs etiam argumentis ita respondet. Nam quòd obijcitur, frustra dissentiri, cùm iam maior pars Cardinalium aliter sensit, potius sperandum esse alios etiam veritate audita suam mutaturos sententiam, quoniam ea veritatis vis est, vt denique omnia vincat. Quod autem additur de deponenda propria sententia cũ plures aliter sentiunt, verum est, posteaquam quid tu sentias, & quare ita sentias exposueris. Nam si his auditis, nihilominus plures in contraria parte fuerint, tum vero decet ita existimare, potius decipi paucos, quam multos. Sed sunt alij, qui ad tegendum timorem vel cupiditatem suam, illam afferant rationem sępe Pontifices

In c. 1. de his quæ fiunt à mai. par. cap.

Exodi. 18.

tifices

tifices de eo ipso quod in consultationem adducunt, iam constituisse, ac propterea etiam si contradicatur nullum omnino fructum sequuturum. Cui nos respondemus, quanquam ille effectus, de quo agitur non consequatur, alias tamen vtilitates esse certas. Primum quia Pontifex ipse in similibus rebus consideratior fiet, cum videat non deesse, qui audeant pro bono communi, esseque id magnum frænum summæ potestatis, cui facillimè obrepit licentia. Deinde alij etiam Cardinales eiusmodi exemplis animosiores, fortioresq; fiunt, vt sæpe in pugna qui fugiebant, vnius audacia, ac robore, reuocantur, viresque & animum sumunt. Denique si nihil aliud, Cardinalis quidem, qui hoc facit, officium suum facit: quod si deinde alij impediunt, ipse certe culpa vacat, qui sanè est fructus conscientiæ vel maximus. Huc etiam pertinet illa speculatoris parabola, de qua est apud Ezzechielem, qui si gladium videns venientem non insonuerit buccina quicquid damni sequutum fuerit, de eius manu requiritur. Sin autem ipse cecinerit buccina, sed quispiam negligentia sua, quia se non custodiuit, perierit, sanguis eius super ipsius caput, Speculator autē innoxius manet. Sic .n. omnino dicere possumus, Cardinales omnes quosdā esse speculatores domui Israel datos, idest Sanctæ Ecclesiæ, in cuius arce positi sunt, vt prouideant, atq; ēt denuncient quibus oportet atq; in primis ipsi Pontifici, tū bona quæ prodesse, tū mala quæ obesse possent communi saluti. Quare si id impigrè ac strenuè, nulloq; cuiusquā respectu, fecerint, etiā si ab alijs non audiantur, saltem ipsi animam suam liberant. Sin vero tacuerint, aut dissimularint, non abibunt impunè, quia in eo ipso delinquunt, quod maximè ab ipsis exigitur. Quamobrem rectè hic quoque conuenit, quod est à Sancto Gregorio dictum, Sa pe rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimescunt, & iuxta veritatis vocem, nequaquam iam

Ezzech. 33

2. past. c. 4.

gregis

gregis custodiæ pastorum studio, sed mercenariorum vice
Ioan 10. deseruiunt, quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per Prophetam Do-
Esaiæ 56. minus increphat dicens. Canes muti non valentes latrare. Neque verò vbi de honore Dei agitur propria sunt timenda dispendia, cum ipsum dispendium pro Dei causa magnum sit lucrum, quoniam vt testatus est Saluator,
Matt. 5. Beati qui propter iustitiam persequutionem patiuntur.
11. q. 3. c. Nolite. Quod etiam monent sacri Canones cum ita hortantur. Nolite timere eos qui occidunt corpus, ne forte timore
11. q. 3. c. Nemo. mortis perterriti liberè non dicatis. Et melius est pro veritate supplicium pati, quàm pro adulatione beneficium adipisci. Ac postremo ad hanc culpam augendam, illud etiam afferendum, quod eodem loco, quem supra attuli tangit Albanus, quicunque Cardinalis recta consilia non dederit Pontifici, præter peccatum quod committit, insuper etiam damnandum esse ad restitutionem omnis damni quod ex eius consilio existat. Et pro hac sententia
In c. sicut dignum de homicid. Innocentium quoque affert. Quare hoc positum, & confirmatum sit, nihil ita decere Cardinalem, aut nihil ita proprium esse eius officio, atque hanc sinceritatem, & fiduciam in sententia dicenda. Hoc probè intellexit, atq; etiam exequutus est Cardinalis Contarenus, qui, vt accepimus, magna auctoritate, & libertate in dicendo vtebatur: quod cum aliquando fecisset in magna quadam causa, quæ inter duas Principes familias agitabatur, atq; ipsum quoque Pontificem valde attingebat, ac deinde gratiæ illi agerentur, respondit, nihil esse opus, quod enim fecisset officij, sui gratia fecisse. Quin etiam cum de quibusdam ad Cardinalatum à Pontifice designatis, ipsæ publicæ restitisset, dictumque ei esset, morem hunc esse Cardinalium, vt molestè ferant cum honorem cum pluribus communicari, aperrè negauit, id se facere ob hanc causam neque se Cardinalatum ducere maximam omnium quas
haberet

haberet, dignitatum. Verum illud etiam minime prætereundum, libertatem hanc, quam à Cardinali exigi dicimus, tum multo magis exigi, cum id agitur in quo alteri fiat iniuria. Tunc enim Iustitiæ partes sunt innocentem tueri, quantum vires sinant, nec deserere æquitatem, aut pati vt à potentiore opprimatur. Quo in genere laudata est Nicolai Flisci constantia, qui cum Alexander Sextus à quo ipse factus erat Cardinalis, immerito Castellanum Episcopum vellet deponere, ipse semper obstitit, neque hominis illius iram formidauit, quæ erat omnibus terrori, & quod mirabilius est id facere non dubitauit, in ipso primo Consistorio, cui Cardinalis interfuit, scilicet beneficio tam recenti. Quod si in causis singulorum hominũ faciendum est, quantò magis in ijs quæ ad vniuersam Ecclesiam pertinent? Iure igitur adhuc viget, vigebitque memoria. Francisci Piccolominei, qui Pij II. fratris filius fuit. Hic enim turbulentis illis temporibus eiusdem Alexandri Sexti, incredibilem semper animi magnitudinem, præ se tulit, cum in alijs multis, tum maximè cum Pontifex Beneuentum Ecclesię ditionem Ioanni filio in feudum dare vellet; cui ille constanter respondit, diuque & palam cum eo disputauit, multas afferens, & graues rationes, vicissimque respondens omnibus rationibus, quas Alexander, vt rei cupidus, afferebat. Quod eò laudabilius fuit, quoniam solus ipse id ausus est, reliquis omnibus, vel timore perculsis, vel gratia deuinctis, vel spe obligatis. Atque vt in hac re dicto, sic alias facto constantiam eandem tenuit, cum redeunte ex Gallia Iuliano Ruerio Sixtus Quartus eius patruus iussisset, vt Cardinales omnes honoris causa obuiam illi prodirent, hic enim vnus nihil eius offensam veritus, domi se continuit, quoniam quantum id dignitatis Iuliano adderet, tantum detraheret Cardinalium Collegio.

Sed non puto esse quenquam, qui si rem ipsam per se

perpendat, non eam & iustam, & necessariò etiam à Cardinali debitam fateatur. Illud impedit, & perturbat, frangitque animum, quod libertas hæc non solum odiosa, sed etiam perniciosa videatur, quia videlicet veritas odium parit, res autem est cùm Pontifice, alijsque Principibus, qui multum vel prodesse possunt vel obesse. Hic nimirum est scopulus, hæc, vt dici solet, petra scandali, in quam nō impingere, & quam omnino euadere magnum est negocium. Quare hoc detracto, non est dubium, quin facillimum, atque etiam iucundissimum futurum sit Cardinali constantiam, & grauitatem suam semper conseruare. Quamobrem hoc etiam postremo loco afferamus ad confirmandum cuiusuis Cardinalis animum, quod verè obseruatum est, non modo nihil perdi, sed sæpe etiam magnum lucrum fieri. Perdent fortasse, & merito qui Pontifici, aut alijs Principibus resistunt ob aliorum Principum gratiam, aut studio partium, vel ob aliquam propriam commoditatem. Qui verò amore iustitiæ, aut religionis, bonique communis id facit, si præsertim reliquæ etiam vitæ testimonium consentiat, potius vt dixi, multum acquiret. Tantus est enim integritatis, & innocentiæ splendor apud omnes homines, modo ratione præditos, vt in quocunque ea sit, eum amabilem reddat, atque etiam hostem conciliet hosti, non modo Cardinalem Pontifici. Atque hoc etiam eo magis valet cum non quasi repentino aliquo impetu quispiam in hanc veritatis, & libertatis professionem venit, sed potius eam possessionem longo iam vsu tenuit, idque iamdudum cæpit præ se ferre, eamque voluntatem perpetua constantia roborauit, & semper in proposito susceptoque consilio permansit. Id enim auctoritatem etiam nescio quam affert, & licentiam dicendi quicquid oporteat, omnium permissu, atque etiam cum approbatione, & laude. De Iacobo Sadoleto hoc traditum est, cum à Paulo Tertio factus est Cardinalis, nihil propius

fuisse,

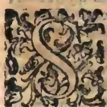
fuisse, quam vt Cardinalatum recusaret, sed amicorum consilio, & hortationibus victum, admisisse tandem, verum hoc illi fixum, ac statutum fuisse, vt nihil aliud vnquam propositum haberet, quam Reipublicæ Christianæ commodum, & Dei vnius honorem. Quare ita accepimus eius semper sententias liberrimas fuisse, plenasque dignitatis. Nec tamen id eum minus gratum Pontifici reddidit, sed potius gratiorem, qui cum nouis auxerit honoribus, & nominatim Gallica Legatione. Eadem quoque laus tribuitur Antonio Palauicino Genuensi, quem Innocentius Octauus ad Cardinalatum euexit. Hic enim de Iulio II. non dubitauit dicere, coram multis Cardinalibus arma data esse furioso. Quod Pontifex audiens, & si nonnihil commotus est, semper tamen eum in honore habuit, quin etiam Legatum misit ad Ludouicum X I I. Regem Galliæ, qui in Italiam peruenerat. Quam etiam libertatem tenuit aduersus Alexandrum Sextum, qui cum eius sententiam rogasset de re, quam apud se iam decreuerat, respondit apertè, non posse se dicere, quoniam non ad liberum consilium, sed ad decretum factum vocatus erat. Fliscus etiam Cardinalis, de quo ante mentionem fecimus, cum se Iulio II. tum in eius electione, tum deinde in ipso Pontificatu, sæpe vt res poscebat, opposuisset, & quidem acerrimè, tamen tantum abest, vt damnũ vllum acceperit, vt insuper ab eo ipso ditatus sit redditu septẽ milliũ aureorum, quin etiam tanto in pretio habitus, vt scriptũ sit consequutam esse communem hominum opinionem, non posse bonum Cardinalem nõ amari à Pontifice etiam non bono. Idem fertur de Ricardo Oliuerio, natione Nortmanno, qui iuris ciuilis scientia insignis fuit, sed multò magis, hac, de qua loquimur, libertate. Quo nomine Pio Secundo carissimus extitit qui eum, quamdiu vixit, plurimi semper fecit, cum etiam, vt accepimus, dicere soleret, tales se optare omnes Cardinales. Paulus autem

Secundus eum ob eandem causam ex Presbytero Cardinali Ostiensem fecit Episcopum, tribuitque præterea Vmbriæ Legationem, in cuius administratione excessit è vita. Et quoniam quod multos in hac libertate impedire solet, est maximè metus ille, ne sibi aditum obstruant ad Pontificatum, est ea quidem turpis, & damnanda ambitio, vt per se apparet, sed illud quoque intelligendum; sæpe etiam hanc ipsam libertatem ad ipsum Pontificatum non mediocriter suffragatam esse, vt scimus in Marcello, & Paulo Quarto, cuius vtriusque adhuc recens memoria est. Paulus enim dum Cardinalis fuit mirabilem semper constantiam præstitit, & quod semel dixerat, aut senserat, rectum esse, ab eo se nullis, vel precibus, vel minis deduci patiebatur; quòd si quid à duobus Pontificibus, sub quibus eam dignitatem gessit, referretur, quod non iudicaret è re Sedis Apostolicæ, cuius se acerrimum propugnatorē profitebatur, vel apertè dissentiebat, vel certè non veniebat in Consistorium. Marcellus autem cum à Paulo Tertio Nuncij, Episcopi, denique etiam Cardinalis honorem consequutus esset, tamen adeo liber in dicendo apud eum ipsum fuit, vt scribat Onuphrius sæpe ab illo, Pontificem à consilijs sibi non probatis deterritum, & periculosa, quanquam prima specie decora tentantem salutaribus rationibus prudenter reuocatum. Eo vero mortuo cum Iulij Tertij, qui successerat acta multa non probaret, accedente præsertim febricula, Eugubium se ad suum Episcopatum recepit, id sane hoc suo secessu haud dissimulanter præ se ferens quod in pectore gerebat. Quare paulo post rediens extincto Iulio conclaue ingressus est, omnium iam iudicio, & approbatione Pontifex designatus, tantam ei auctoritatem, & amorem illa libertas conciliarat. Quamobrem hoc certum sit, hanc dicendi, & agendi fiduciam ita Cardinalem ornare, vt non solum semper spiritualia, sed etiam sæpissimè temporalia lucra, & honorum,

&

& facultatum accessionem afferat. Quod si nihil eiusmodi afferat, semper tamen dignitatem, & existimationem, ac gloriam, & certe admirabilitatem quandam inter homines parit, quæ etiam in hoc ipso genere temporalium præmiorum pluris est, quam illa omnia, quoniam vt ait Sapiens, melius est bonum nomen quam diuitiæ multæ. Eccles. 7.

Quod necessarium sit Cardinali vt ex animo extirpet desiderium Pontificatus. Cap. XXIX.

SI recte cogitemus duo sunt quasi scopuli Cardinalium, alter ex immoderato amore propinquorum, de quo supra diximus, alter ex cupiditate Pontificatus. Atque hic quidem fortasse etiam periculosior, quoniam cupiditatem hanc non solum ambitio inflammat, sed etiam ille ipse affectus in propinquos, quorum videlicet causa, vt augeantur, & locupletentur, & ad summos gradus euehantur, illud honoris, & potestatis culmen appeti solet. Cum autem humana natura ad omnem honorem, & excellentiam appetendam adeo sit procliuis, quid hic faciet tanta amplitudo, tantus splendor, tanta dignitas, immo ipsum fastigium omnium dignitatum, quę sunt in hac vita? Magna igitur aduersaria Cardinalibus omnibus proposita, & omnino ad vincendum difficilis, sed quæ necessario vinci debeat. Sciendum enim est, & pro certo habendum in hac ambitione inesse peccatum. Docet hoc disertè S. Antoninus, qui ea p. 3. tit. 21. c. 2. culparum genera describens, quibus hic status expositus est, hanc quoque commemorat, quærere, inquit, & diuersis vijs curare per se, vel per alios, vt eligatur in Pontificem. Nam si appetere Episcopatum ambitione non caret, quanta erit ambitio, omnium fidelium, totiusque Eccle-

Ecclesiæ curam affectare? Ita S. Antoninus, cui etiam simile est quod generaliter à S. Augustino, dictum est, locus, inquit superior sine quo Regi populus non potest, etiam si ita teneatur, atque administretur, vt decet, non tamen decenter appetitur. Diserte etiam B. Gregorius de Saule domi latente, Quia nunc, inquit, in Sancta Ecclesia qui se subtrahant tantis honoribus pauci sunt, qui se ingerãt, multi; notare qui se ingerunt debent, quia is qui à Propheta domi absconditus dicitur, non ad spiritualem Ecclesiæ dignitatem, sed ad sæcularem Regni gloriam quærebatur, non enim in Pontificem hunc quærebant, sed Regem facere volebant. Videat ergo Sacerdos qua mente fugiendum sit culmen Sanctæ Ecclesiæ, si culmen sæculi conscendere tam cautè Reges, fugerunt. Hæc D. Gregorius. Verum vt subtilius ista enucleemus, quemadmodum rei grauitas requirit, ita distinguendum est, vt intelligamus in Pontificatu tria inesse, primum, finem ipsum, cuius gratia institutus est à Deo, quòd est bonum Ecclesiæ, salus animarum, fidelium gubernatio, vt Christi oues pascerentur, vt errores prohiberentur, vt irruentibus lupis resisteretur. Alterum est altitudo, & eminentia illius gradus, atq; illius potestatis in cœlo clauden do, & aperiendo, & in Christi persona in terris sustinenda. Postremo sunt etiam temporalia commoda, tum ex honore, & reuerentia hominum, tum ex diuitijs, & opibus. Igitur si primum illud præcisè expetatur, bonũ opus desideratur, vt ait Apostolus. Est enim finis ille per se quidem res bona, vel potius optima. Sed hoc ipsum multas habet cautiones, vt rectè desideretur. Requiritur .n. vt qui id expetit dignus sit, idque ipse cognoscat, non errore, aut ex cœco sui amore, sed vero, certoque iudicio. Requiritur vt sit euidens Ecclesiæ vtilitas, nec alij idonei huic loco inueniantur. Denique requiritur etiam, vt is nulla re alia moueatur, nisi magno, & incenso animarum zelo,

19. de Ciuit c. 19.
4. in lib. Regum c. 4.
1. Thim. 3.

zelo, & studio diuini honoris. Hæc autem omnia tam certa esse oportet, ac manifesta, vt fere sit instar reuelationis cuiusdam, qualis Mosi, vel Hieremiæ, contigit, cum ille ad populum regendum, hic ad docendum vocatus est, vterque recusans, ac renitens. Cum igitur tam multa, & tam grauia concurrere necesse sit, quando fieri poterit, vt adsint omnia? Nam hic zelus quem diximus, ex magna charitate prouenit magna charitas sine magna humilitate esse non potest. Atqui verè humilis sit, quomodo tantis se rebus aptum existimabit? quomodo se alijs præferet? potius omnibus subijciet, seque omnium infimum & minimum, alios sanctiores, prudentiores, aptiores esse planè sibi persuadebit. Et quidem in alijs fortasse minoribus curis, vt vnius ciuitatis, aut populi, interdum continget, vt hoc desiderium esse possit, sine peccato, quoniam vel propter temporalium rerum incommoditatem, vel propter hæresum deprauationem, aut similem causam difficile sit idoneum Episcopum inuenire. præsertim cum tam multi in Romana Ecclesia desiderentur Episcopi. At verò in cura vniuersalis Ecclesiæ, cum vnicus tantum Pastor requiratur, cum etiam sit onus tam immensum, cuius superbiæ ac temeritatis erit, tantum sibi arrogare, vt se huic rei parem, & quidem solum parem inter omnes existimet? Quare nihil est dubitationis, quin ex hoc ipso capite Summum Pontificatum optari non liceat. Minus etiam licet ex duobus alijs capitibus, idque docet S. Thomas, non modo de summo hoc gradu, sed de quouis Episcopatu. alterum enim ait, esse superbiæ, & præsumptionis, quæ locum appetit meritis maiorem, alterum autem tum auaritiæ, tum ambitionis, quæ appetit testimonium excellentiæ. Quam in sententiam Sanctus quoque Gregorius eum qui terrenis commodis inhiat, qui honore prælationis gaudet, qui temporalibus lucris pascitur, aut impensa sibi ab hominibus reuerentia lætatur, non Pastorem esse ait, sed mercenarium. Quod vero ad desiderium

Exodi. 3. Ierem. 1.

2.2 q. 101. a. 5. & q. 185. a. 1.

Hom. 14. in Euang.

derium attinet, de hoc quoque idem S. Gregorius in quadam Epistola. Sicut, inquit, is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus, sic qui vltro ambit, vel importunè se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi vt crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda decrescat? Quæ cum ita sint, hoc statuendum, & concludendum est omnino appetitum firmum, & deliberatum Pontificatus, ita vt animus assentiatur, & adhæreat huic cupiditati, & in ea voluntariè immoretur, non posse vacare peccato. Quod ex eo etiam probari potest, quoniam exponere se periculo peccandi, iam hoc ipsum peccatum est. At hic multa pericula, tum auaritiæ, vbi tanta est opum, ac diuitiarum illecebra, tum superbiæ in tam eminenti dignitate, in tanta omnium veneratione. Nam si Apostolus neophytum, ac recentem in fide, Episcopum fieri prohibet, ne in superbiam, inquit, elatus in iudicium incidat diaboli. Si hoc, inquam timebat simplici Episcopo, & illo tempore timebat, cum Episcopatus nullis adhuc prouentibus instructi essent, & certè nihil haberent præter laborem, & mortis pericula, quid erit timendum Summo Pontifici, in tanta maiestate, in tanta rerũ omniũ copia? Quantò huic magis metuendum, ne in iudiciũ idest in manus ac potestatẽ diaboli incidat? Atq; hoc ex parte ipsius hominis. Idẽ vero, & multo magis ex parte gregis, quem tuendum, & pascendũ suscipit Pontifex, & pro quo, vt ait S. Paulus redditurus est rationem. Quæ sane cum per se semper, & in omnibus, grauissima & periculosissima sunt, tum deinde multo grauiora in eo, qui se ingesserit, & obtruserit in hanc curam. Nam qui aliorum iudicio, Deique voluntate coactus, munus suscepisset, multa ei ignoscerentur, quæ alioquin non ignoscuntur, idque etiam testatur S. Chrysostomus, cum ait. Qui nolens, & inuitus compulsus est, habiturus est aliquam excusationem. Huc adde quòd, qui animo cupido

Lib. 7. Epist. 149.

1. Thim 3.

Hom 3. in Act.

pido ad hoc munus accedit, exponit se euidenti periculo, ne deinde Pontificatum administret, ad suum potius commodum, quam ad commodum ouium. Etenim qualis est ordo in appetitu, talis est etiam in opere. Immò verò si ante adeptum Pontificatum proprij commodi amor adeo rectum ordinem inuerterat, quantò deinde facilius id faciet præsentibus, & vrgentibus tam multis illecebris, quæ etiam sanam mentem corrumpere solent, non modo iam corruptam magis ac magis euertere? Sed sunt interdum aliqui, qui ita seipsos seducunt, & fallunt, vt in hoc appetitu Pontificatus, Dei zelo se moueri putent. Itaque speciosa quædam sibi fingunt, quæ facerent si eo loco essent. Quo enim modo Antistites, quomodo Clerum, Populumque omnem ad officium reuocarent? Quem delectum haberent in conferendis Ecclesiasticis beneficijs, vel honoribus? Quos Episcopos, & quanto consilio, quàm spectatos, quàmque idoneos eligerent? Quomodo Principibus Ecclesiæ iura inuadentibus resisterent? Denique quàm cito omnia quæ iam prostrata iacent, ipsi erigerent, ac restituerent. Hæc apud se speciosis, vt dixi cogitationibus pingunt, eaque inani pictura, & falso prætextu ambitionem alunt suam, Nam si hic verus est zelus, cur non etiam in alijs se rebus ostendit? cur non æque mouetur cum alijs in rebus diuinum honorem violari, animarum salutem impediri videt? Verius igitur superbia est, illo virtutis, & pietatis colore fucata, idque etiam monet S. Gregorius his verbis. Plerumque inquit, ij qui subire magisterium Pastorale cupiunt, nonnulla quoque opera bona animo proponunt, & quamuis hoc elationis intentione appetunt operaturos se tamen magna pertractant, fitque vt aliud in imis intentio supprimat aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe de se mens ipsa mentitur, & fingit, se de bono opere amare quod non amat, de mundi autē gloria non amare quod amat, quæ principari

1 par. past. c. 9.

appetens, fit ad hoc pauida, cum quærit, audax cum peruenerit.

Cum igitur nihil dubitari debeat quin cupiditas hæc adipiscendi Pontificatus, peruersa sit, & peccatum contineat, restat etiam videre, quale peccatum. D. Antoninus quidem mortale existimat, nec solum de Summo Pontificatu, sed de quouis honore Ecclesiastico. Mitius Nauarrus, qui in honoris appetitu ordinariè quidem venialem culpam inesse docet, fieri tamen mortalem in eo videlicet qui vel vltimum finem in eo collocet, aut ita appetat, vt etiam pro eo adipiscendo paratus sit mortale aliquod peccatum committere. Nec multum ob hoc discrepant Caietanus, & Sotus, qui ita tradunt. Si bona temporalia, quę Ecclesiasticæ dignitati sunt adiuncta, ita moueant, vt tamen maneat adhuc finis, qui debet, etiam si ex temporalibus bonis extiterit prima ratio mouendi, peccatum esse veniale, Si vero finis ponatur in temporalibus illis, omnino esse mortale, tum quia peruertitur ordo à Deo institutus, tum etiam propter periculum. Nam & si hæc in scholis vtcunque distinguantur, & secernantur, in ipso tamen vsu, & affectu, vix distingui posse, quoniam qui primo à temporali prȩmio mouetur, ægre seipsum cognoscere possit, an eo referat etiam ipsam dignitatem, ex quo sequi vt vel in peccato mortali semper versetur, vel certe in proximo periculo. Hæc Doctores illi. Est autem in hac re illud maximè obseruandum, quod attinet ad vltimum finem in Pontificatu constituẽdum: facilius id sanè, & frequentius euenire, quam quispiam fortasse credat. Nam si aliquem, immo verò si omnes ex his interroges, sine dubio respondebunt, se verè non ponere finem in honore. Et quidem id seriò dicent, quoniam ita putant, atque ita sibi animo constituti videntur. Est enim res latens, & obscura, multisque tenebris inuoluta, vt cætera quæ in animo, & quæ præsertim in affectu sita sunt, vt non solũ alios,

2. p. tit. 3. c. 5.

3. p. §. 4. tit. 19. c. 2. Sum. c. 23. n. 15.

In 5. Tho. vbi supra lib 10. de iust q. 2. a. 1.

sed

ſed etiam ipſos ſui iudices, & cognitores decipiant. Rectè enim S. Auguſtinus ſunt iſtæ, inquit, plangendæ tenebræ, in quibus me latet facultas mea, quæ in me eſt, vt animus meus de viribus ſuis ipſe ſe interrogans, non facile ſibi credendum exiſtimet, quia & quod ineſt plerumque occultum eſt, niſi experientię manifeſtetur. Quod cum ita ſit, nihil melius, & ſalubrius, quàm recipere ſe ſe quàm longiſſimè à periculo. Cur enim extremæ fluminis ſpondæ te committas, cùm poſſis remotiori loco tutus eſſe? Certè enim ita res habet, vt ipſa magnitudo deſiderij, & ardor cum hominem inuaſerit, & cæperit, deinde captum etiam magis ac magis prouehat, paulatimque ita abſorbeat, vt eò omnes curas, & cogitationes, & conſilia dirigat, eique cæteri quoque affectus conſentiant, vt quos ſuo deſiderio fauere credit, eos amore proſequatur, quos autem reſiſtere, & aliò inclinari, ab ijs non poſſit non alienus eſſe. Hęc igitur qui faciat, nimirum magna ſunt indicia, quod quamquam ore perneget, re tamen vera ad hanc Pontificatus cupiditatem, & ſe, & ſua omnia referat, & in eo, etiam ſi fortaſſe imprudens, & minus aduertens, vltimum finem ſtatuerit. Quæ cum ita ſint, tum ex hoc, quod modo diximus, de vltimo fine, tum ex reliquis omnibus, quæ ſupra diximus concludendum eſt, deſiderium Pontificatus deliberatum non poſſe vacare peccato mortali, & quandiu quiſpiam in eo ſit, tamdiu in peccato permanere: quoniam vel deſiderium ipſum ſua natura vitioſum ſit, vel certè ita periculoſum, vt hoc ipſum obijcere ſe huic periculo ſit peccatum. Si quis autem hoc etiam ſcire velit, quando eiuſmodi cupiditas deliberata intelligatur, tum quidem intelligitur, cum animus non ei repugnat, aut reſiſtit. Sed eam admittit, in ea conquieſcit, & cogitando immoratur, ſibique in ea placet: vel cum modos ac rationes excogitat conſequendi quod cupit, aut cum alijs, qui eiuſmodi modos afferant, libenter aures præbentur, atq; con-

10 confeſſ. c. 16.

sultationes libenter audiuntur. denique in primis cum talis cupiditas ad agendum etiam aliquid exterius impellit, quod iuuare credatur; vel retinet ne quid agatur, quod si fiat videatur posse impedire. Externa enim actio huius generis, non potest nisi ex deliberata voluntate proficisci. Quare cum in hac concupiscentia huius honoris tam euidens sit discrimen æternæ mortis restat, vt qui æternum hoc malum euadere cupit, quàm longissimè potest se se ab ea remoueat, nullumque omnino ei aditum apud animum suum relinquat, sed potius eam rationem teneat optimam, ac tutissimam, quam B. Cyprianus de Cornelio Papa scribit. Qui, inquit, Episcopatum ipsum, nec postulauit, nec voluit, nec vi, vt cæteri quos arrogantiæ, & superbiæ suæ tumor inflat, inuasit, sed quietus, & modestus, & quales esse consueuerunt, qui ad hunc locum diuinitus eliguntur, vim passus est, vt Episcopatum coactus exciperet: Hoc igitur omnes Cardinales sibi proponere, hoc imitari debent.

Lib. 4. ep. 2

Quomodo Cardinales extirpare possint desiderium Pontificatus. Cap. XXX.

VT non sufficit suum morbum ægrotis indicasse, quia postquam etiam cognouerint, morbũ, adhuc necessaria sunt pharmaca, & medicamenta ad eum depellendum, ita in cupiditate Pontificatus aliquid est sanè atque adeò multum cognouisse, quàm magnum sit malum, sed præterea opus est etiam remedijs ad eam extirpandam, & funditus eijciendam. Est enim humana natura tam imbecilla ad contemnendum honorem, & contra tam propensa ad consectandum, vt multo studio, & labore, multisque adiumentis

egeat

egeat ad eius cupiditatem reprimendam, nec fere possint ita radicum eius fibræ euelli, quin aliquid relinquatur, adeò sunt altę stirpes, adeòque fixæ in hominibus. His verò remedijs, non id tantum molimur, vt tibi frater persuadeamus, quod modo diximus, ne cupias, ne ambias, aut affectes, Pontificatum, sed etiam vt refugias, atque vt insuper si quando forte deferatur quantum in te est recuses atque detrectes. Sic enim eo tutior eris, atque etiam perfectius implebis virtutis officium, ac præsertim Christianæ humilitatis; quam si Christiani omnes ex Christi præcepto colere debent, multò magis, qui inter Christianos omni virtute debent eminere. Vnde igitur melius exordiemur, quàm ab ea perfectione vitæ, & ab ea morum sanctitate, quæ in Pontifice Summo, Dei Vicario, Petri successore, omnium magistro & patre requiritur? Etenim de omnibus etiam communibus Episcopis ita videmus docere B. Dionysium, vt dicat esse eos in statu perfectionis iam acquisitæ, quoniam perfecti sit alios generare, & alios perfectos reddere. Itaq; ob eam causam vocantur à Domino lux mundi, sal terræ, & à B. Petro forma gregis. Atqui id quod est forma, & exemplar, perfectum quiddam & absolutum esse oportet. Igitur si in vnius ciuitatis Episcopo quouis tanta inesse debet religionis, ac pietatis excellentia, quid erit in pastore pastorum, & præsulum præsule? Vt enim in capite insunt sensus omnes, qui inde in reliquum corpus redundant, sic Pontifex qui capitis locum in Ecclesia tenet, omnem membris Ecclesiæ perfectionem impertire debet: non potest autem alijs impertire, si ipse non habeat. Quocirca B. Dionysius eodem loco, quem modo protulimus, ait, munus Episcopi esse, vt etiam Monachum adducat ad perfectionem sanctitatis, ex quo sequitur, vt eius item qui Episcopo est superior, munus sit, hoc ipsum tum in Episcopo, tum in alijs efficere, ac proinde si rectus ordo seruetur, in ipso etiam tan-

Ecclef. Hier. c. 6.

Matt. 5.

1. Petri 5.

quam

transuerberaret vis doloris. Graue namque, inquit, est pondus Sacerdotij, prius quippe Sacerdoti necesse est, vt cæteris ad exemplum viuat, ac deinde seruandum, vt men tem per ostensa exempla non eleuet. De prædicationis semper ministerio cogitet, intensissimo timore, considerans quod recessurus ad percipiendum Regnum Dominus & talenta seruis distribuens, dicat, Negociamini dum venio. Quod profecto negocium tunc verè nos agimus, si viuendo, & loquendo proximorum animas lucramur, si infirmos quosque cœlestis Regni gaudia prædicando in superno amore roboramus, si proteruos, ac tumidos gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus, si nulli contra veritatem parcimus si supernis amicitijs dediti, humanas amicitias non timemus. Sed ad hoc ego pondus meæ infirmitatis expauesco, & quod accepto Regno pater familias redeat rationem nobiscum positurus aspicio. Sed qua cum mente sustineo, cui de suscepto negocio animarum lucrum, aut nullum, aut penè nullum reporto? Hæc igitur erat quærela, atque hic dolor Gregorij, & metus, qui sanè te frater, Cardinalesque omnes deterrere deberet, ne id cuperent, quod tantum virum, tanta cognitione, & prudentia, addo etiam post ipsam rei experientiam tam ęgrè, & tam molestè tolerasse videant. Itaque non tam intuendus est externus splendor, & fastus huius dignitatis, quàm perspiciendum quid intus lateat obligationis, officij, curæ. Quid enim maius, aut magis metuendum, quàm id quod ab Apostolo, de omnibus omnino Prælatis dictum est. Ipsi peruigilant rationem reddituri pro animabus vestris? Nam cum adeo difficile sit hanc rationem reddere pro sua tantummodo anima, quæ cæcitas est vltro sibi hanc difficultatem augere velle, & quidē non earum tantum animarum quæ in vna ciuitate sint, rationem reddendam suscipere, sed omnium planè, quę sint in vniuersa Ecclesia? Atq; hoc quidem quid sit, & quantum

Lucæ 19.

Heb. 13.

no æternam ſalutem periculo obijcere. S. Bernardus de Eugenio, ſcribens ad Cardinales, qui eum Pontificem elegerant, vereri ſe, ait, ne opprimatur onere inſueto, & nimio, quod & gygantinis vel ipſis quoque angelicis humeris formidabile videretur. Idemque S. Bernardus ad Eugenium ipſum, Conſidero gradum, & caſum vereor. Conſidero faſtigium dignitatis, & intueor faciem abyſſi, iacentis deorſum. Attendo celſitudinem honoris, & è vicino periculum reformido. Altiorem locum ſortitus es, ſed non tutiorem: ſublimiorem, non ſecuriorem. Terribilis prorſus, terribilis eſt locus iſte, locus, inquam, in quo ſtas, Terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus Principis Apoſtolorum, vbi ſteterunt pedes eius. Si forte declinaueris à via Domini, ſepultus eſt in eodem loco, vt ſit tibi contra te in teſtimonium. Atque hæc quidem pericula, quæ S. Bernardus dicit, ſi ijs etiam imminent, qui legitimè à Deo vocati tanquam Aaron nulla ſua ambitione, nulla opera interpoſita etiam inuiti in hanc Cathedram compulſi ſunt, quid deinde ijs timendum erit, qui arte aliqua blandiendo, captanda gratia, deferendis obſequijs obrepſerunt? In hos vero cadit illa Domini vox apud Oſeam Prophetã. Ipſi regnauerunt & non ex me, Principes extiterunt, & ego ignoraui. Ex ſe namque (ait S. Gregorius) & non ex electione, ſummæ ordinationis regnant, qui ad gloriam Eccleſiaſtici culminis non vocantur diuinitus, ſed per cupiditatem perducuntur. Quos profecto Dominus, ignorat, quia eos per internæ æquitatis iudicium reprobat. Tale eſt ergo ac ſi dicat, Et ſi meus eſſe videtur honor, quem habent, non illum meruerunt obſequio, ſed cupiditate rapuerunt.

Epiſt 236.

Epiſt 237.

Oſeæ 8.

2. in lib. Reg. c. 3.

Hactenus quæ dicta ſunt, vim ferè habent ex ſpiritualibus rationibus, & omnia ad animam, omnia ad æternam ſalutem pertinent, Itaque & ſi hæc præcipua, & maxima ſunt, tamen dicamus nunc aliquid etiam de præſentibus;

in quibus ipsis si recte attendamus multa sunt, quæ hunc affectum, de quo loquimur, inserere Cardinalibus possint. Nam si quis est, qui in hoc tam eminenti loco, omnia prospera, & iucunda, nihil aduersi, aut acerbi accidere putat, is vehementer errat. Immò verò quàm multæ in eo molestię, quantæ difficultates, qui æstus animi, quæ perplexitates, qui concursus negociorum cum Principibus, & Regibus, cum Populis, & Nationibus? Quæ turbæ petentium, & supplicantium, qui doli ingerentiū se se, vel alios, quæ machinæ, qui cuniculi, quæ viæ ad voluntatem Pontificis expugnandam per domesticos, & familiares, per amicos potentes, denique per omnes? Nam cum omnis gubernatio per se difficilis, ac laboriosa est, etiam pecudum, non modo hominum, qui ratione & libertate præditi sunt, tum vero difficillima est in tanta hominum peruersitate, in tanta proteruia, in tanta ambitione, qua plena sunt omnia. Vbi enim iam illa fides, illa obedientia, & obseruantia erga Apostolicam Sedem, quę esse deberet, & quæ olim erat, cum Reges ipsi vt in Anglia, & Hybernia vltro se subditos, & tributarios Romanæ Ecclesiæ faciebant? Nunc contra, quàm multi omnia ex suis politicis vtilitatibus metientes, eatenus Pontificis rationem habent, quatenus id sibi conducit, si non conducat res suas agunt, nullo eius respectu, nulla obedientia. Et quidem hoc inter Catholicos. Quid deinde hæretici qui iugum abiecerunt, quid schismatici, alijque aperti Ecclesiæ hostes, quorum, iam est tanta multitudo, & verendum ne in dies crescat? D. Gregorius cum Ecclesiæ gubernationem suscepisset, dolebat, & quærebatur, quòd vetustam nauem, & vehementer confractam (sic enim scribit ad Ioannem Episcopum Constantinopolitanum) suscepisset, in quam vndique fluctus intrarent, & cuius tabulæ propter quotidianam, & validam tempestatem quassatæ naufragium sonarent. Si igitur iam tum erat tanta in ea regen-

Lib. 1. ep. 4

da difficultas, quantum eam creuisse necesse per hos mille iam annos, quibus hæc ipsa tempestas durauit, immò verò multò etiam magis adaucta est, corruptis scilicet hominum moribus, refrigescente charitate, abundante, & crescente in dies malitia? Quid deinde illud quantum est, quod Pontificis vita, & gubernatio, & mores, dicta, facta denique omnia vt sunt oculis hominum exposita, nec possunt occultari, ita sunt etiam exposita iudicijs, & sermonibus, nec potest vllius esse tanta sapientia, aut peritia, quæ omnibus satisfaciat, aut omnibus placeat. Ex quo fit, vt semper querimoniæ, aut etiam obtrectationes, & incommodi sermones audiantur? Quam miseriam rectè exprimit S. Chrysostomus in Episcopo. At in honore habetur, inquit, Quis honor? Pauperes triobolares conuicia in eum in foro iaculantur; Rursus nisi se præbeat omnibus, & ijs, qui viuunt in ocio, & ijs, qui in negocio, mille vndique criminationes. Si vehementius commoueatur, crudelis vocatur, si non moueatur, frigidus. Hęc & alia multa, quæ in eandem sententiam commemorat S. Chrysostomus, de quouis Episcopo, multo magis summo huic Episcopo conueniunt, idque pręsertim quod addit. Sacerdotis animus nihil differt à naui, quę fluctibus iactatur, Vndique pręmitur ab amicis, & inimicis, à suis, & alienis. Quòd quidem quis non videat, quàm aptè & apertè congruat Summo Pontifici, qui in conspectu totius orbis terrarum, de quo non vna ciuitas, sed omnes ciuitates, & populi iudicant, à quo omnia petuntur, cui omnes instant: & tamen etiam reliqua omni totius Ecclesiæ cura præcisa, illa vel sola sufficere possit ad magnam molestiam, quam ait S. Bernardus, instantia quotidiana ab Vrbe Roma, à curia, à domestica Ecclesia, qui scilicet familiarius visitant, frequentius pulsant, importunius solicitant. Vbi est igitur, & quæ est hæc tanta felicitas, quam nimirum stulti, & cœci homines sibi fingunt in Pontificatu? Contra

Hom 3 in act.

Lib 4. de cons.d.

verò, qui in eo labores, & dolores, curæ, solicitudines, quę semper animum exedunt, vitamq; insuauem, & acerbam efficiunt, interdum etiam mortem ipsam afferunt, vt præter alios fertur de Nicolao Quarto optimo sanè Pontifice qui cum strenuè pro Ecclesiæ commodis laboraret, ex animi tædio mortuus scribitur, cum videret res sibi minus ex sententia succedere.

Sed faciamus nihil esse horum malorum in Pontificatu, verùm omnia quieta, omnia iucunda, magna etiam gaudia, ac denique vniuersa bona, quæ in hac vita expeti, optarique possint, Quanto demum tempore durabit hæc felicitas? Quàm multi enim Pontifices, ne annum quidem in hac Sede clauserunt? Nam vt anteriores taceamus, Alexander V. vt accepimus decem tantum menses in ea vidit. Lucius Secundus vnum amplius; nouem Benedictus Nonus, pauciores etiam alij, vt Ioannes XX. & Benedictus XI. vterque octo tantum, septem Stephanus X. Cœlestinus autem II. itemque Innocentius V. non plures quam quinque; denique Gregorius VIII. & Hadrianus V. vnum mensem, & paucos præterea dies. Quid illi, qui ne integrum quidem mensem exegere, vt Stephanus II. anno D CC LII. qui tribus omnino diebus Pontifex vixit, & Damasus II. qui tribus, & viginti, anno M XLVII. Cęlestinus autem Quartus patria Mediolanensis decem & septem, anno M CC XL I. recentior etiam Pius Tertius anno M D III. qui viginti & septem. Marcellus vero memoria nostra, vnum & viginti. Denique quid plura quærimus. Ante oculos est Vrbanus Septimus, qui hoc ipso anno tantis hominum gaudijs, tantis gratulationibus electus post ipsos duodecim dies rursum ereptus est, cum pari omnium luctu, & mœrore. Verum dicet aliquis hos esse casus fortuitos, & extraordinarios. Cui primum respondeo, Quis autem præstare potest, ne tibi hoc idem extraordinarium eueniat? cùm certè quod alteri accidit,

tibi

tibi quoq; accidere possit, præsertim cùm eiusmodi exempla ita iam sint, vt vidimus, frequentia, vt non multum absint ab ordinarijs, sed tamen videamus spatium illud quod pro ordinario haberi solet, cuiusmodi sit, nimirum incertum dubium, & quod caput est, semper breuissimũ, & angustissimum. idque apertum, atque euidens est, cum alios quarto, alios quinto anno mors inuadat, qui verò ad septimum annum prouecti fuerint, eorum vero Pontificatus nimis iam longus videri incipiat, mirumque sit, & rarum, si hic terminus excedatur, cum præsertim ea ætate, plerumque, vel semper potius, quasi de industria eligantur, vt certo sciatur non multum à vitæ calce abesse. Quamobrem videtur hic mihi optime cõuenire optimum dictum Thomæ illius Mori celeberrimi martyris in Anglia, qui cùm amplissima Cancellarij dignitate exutus, & in carcerem ob fidei Catholicæ causam coniectus capitalem sententiam in horas expectaret, multi autem ex amicis virilem illum animum inflectere conarētur, in primisque Aloysia vxor multum orare, & precari cœpisset, ne ipsam, ne liberos, ne vitam suam perderet, qua diu adhuc frui posset, quæsiuit ex ea Morus, quamdiu tandem putaret. Cum illa respondisset, totos viginti annos: Vis ergo ait ille vt æternitatem ipsam viginti annis commutem? Nam si annorum viginti millia diceres, aliquid tu quidẽ diceres, sed tamen quid hoc esset ad totam æternitatem? Idem ergo vt dixi conuenit in hanc Pontificatus cupiditatem, in quo tam breue est gaudium quod percipitur, æternum autem supplicium quod timetur.

Verum hæc quidem mala adhuc absunt à Cardinali sunt enim in Pontificatu ipso. Valent tamen ne desideretur, vel potius vt etiam fugiatur is locus, qui tot spinis lacerantibus, & fodicantibus refertus sit. Quare nunc etiã videamus ea mala, quæ iam nunc patiatur Cardinalis, qui viuat in hac misera cupiditate. Atque hæc quidem facilius

lius est videre oculis, quam verbis describere. Nam qui mentis cruciatus, qui angores? qui dies, quę noctes sustinentur cogitando, æstuando, pendendo animi expectatione dubia, spe fallaci. quæ autem supplicia, quæ cruces, quoties aliquid interuenit, quo ea spes interturbetur? Sed inter hoc nihil miserius seruitute. Primum enim si qui hac cupiditate tenerentur, ipsius cupiditatis essent serui, vt auarus auaritiæ, & omnino vitiosi omnes eius vitij cui sunt obstricti, quoniam ab eo aguntur, & impelluntur, nec sui compotes sinuntur esse. Itaque hanc primum seruitutem seruirent, certè miseram, & acerbam, sed prætera omnibus etiam qui eam cupiditatem, vel adiuuare vel impedire possunt. Quare quot sunt in primis Cardinales tot hi dominos haberent, omnibus enim se accommodare cogerentur, omnibus præsto esse, si quid peterēt. immò etiam si quid innuerent, aut si quid eos cupere suspicarentur: nihil vnquam auderent, quod illis displicere posse, intelligerent, in negocijs suscipiendis, & tractandis, in loquendo, in agendo, in sententia dicenda, omnē cautionem adhiberent, omnemque industriam intenderent, ne vllum lędant, aut offendant. Quæ igitur est seruitus, si hæc non est? Nec solum Cardinales, vt dixi, timerentur, & obseruarentur, sed illi quoque, qui apud eos in gratia esse, & aliquid posse videntur, ne illos à se alienarent, sed conciliarent potius, & conseruarent. Quid, deinde externi Principes, & Reges? Quod studium eos demerendi? quæ cura satisfaciendi, si quid intercederet. Quin etiam idem fere studium adhiberetur in eorum Principum ministros, ac famulos per quos videlicet negocia tractantur vt de se ad dominos suos amicè loquerentur. Sic verò fit, vt dominandi libido in seruitutem inducat, & quidem infinitam. Vt igitur in hac seruitute magna est miseria, & magna etiam turpitudo, eaque multa indigne facere cogit, sic contra excusso ambitionis iugo, nihil facilius

cilius erit Cardinali, quàm suam grauitatem, & constantiam, in omnibus suis actionibus, & sententijs retinere. Itaque si ipsam quoque dignitatem quærimus, multo maiorē consequuntur, qui huius honoris contemptū prę se ferunt, quoniā hoc ipso ostendunt se rebus humanis omnibus esse superiores, in quo est maximus splendor, & maxima dignitas, etiam apud homines. Cardinalis Polus in eo Conclaui, quod Pauli Tertij obitum consequutum est, in ipso tertio scrutinio tam prope accessit ad Pontificatum, vt vnum tantummodo suffragium defuerit, nec erat dubium, quin si temporis causa mollitus esset, aut aliquibus blandiri voluisset, nullo res negotio confici posset; Sed ille tantam semper tenuit humilitatem, & modestiam, immò verò, vt ego quidem sentio, animi magnitudinem, vt non modo ad nihil eiusmodi se vnquam inclinarit, sed etiam libentissimè passus sit, ac pro sua etiam parte adiuuerit, vt onus illud in alterum transferretur. Sunt sane eiusmodi exempla satis rara, sed quæ sunt, magnopere conferunt ad infirmiores roborandos, vt notissimum illud Magni Gregorij, qui neq, precibus, neque tam incredibili omnium consensu flecti vnquam potuit donec igneæ columnæ indicio in latebra deprehensus, ipse quoq; illo tam manifesto diuinæ voluntatis iudicio deterrius est, ne Dei volūtati amplius obsisteret; Simillima etiam fuit virtus Victoris Tertij, qui post Gregorij Septimi mortem, omnium voce, & approbatione ad Pontificatum expetitus, semper recusauit, atque hanc ob causam diu distulit ad Vrbem accedere. Cùm autem post menses aliquot hanc illorum voluntatem deferbuisse existimans accessisset, raptus est repente ab omnibus ordinibus, & in ædem S. Luciæ perductus, & veste purpurea ornatus, cùm renitenti alba vestis imponi non potuisset. Sed ille post dies quatuor. Tarracinam prętectus, Pontificio ornatu deposito, professus est nolle se Pontificem esse, neque amplius adduci potuit, vt Romam rediret, donec anno pro-

no proximo, qui fuit annus Domini M LXXXVII. in Capuano conuentu, cui ipse quoque vt vnus ex alijs interearat, vrgentibus, & obsecrantibus denuo Episcopis, & Cardinalibus, multisque principibus, & quidem ad eius genua suppliciter prouolutis, vix denique se vinci passus est. Hic est sensus veræ humilitatis dignus omnibus Christianis, eòq; magis quò sunt in statu perfectiori, cuiusmodi sunt Cardinales, vt non solum vniuerso terrarum orbi administrando, sed vel vni ciuitati impares se esse cognoscant: quod multi fecerunt, qui etiam mediocres Episcopatus ita constanter recusarunt, vt quiduis perpeti mallent: quemadmodum Ammonius ille, de quo est in vitis Sanctorum Patrũ, ad quem cum totus populus concurrisset, vt eum Episcopum faceret, ita restitit, vt etiam forficibus aurem sibi ipse præciderit, existimans se iam ineptum factum esse Sacerdotio. Sed cum populus nihilominus instaret, iurauit ille se linguam etiam ob cuius facundiam expeteretur, excisurũ. Quo illi audito molestiam Sancto viro exhibere destiterunt. De Goare item magno Dei famulo ita scriptum est, cum a Sigiberto rege ad Treuerensem Episcopatum vocaretur, postquam recusando nihil se proficere vidit, triginta dierum inducias postulasse, quos in perpetuis precibus consumens, hoc a Domino impetrauit, vt insanabili morbo corriperetur, quo factum est, vt reliquum vitę lectulo affixus, peregerit; idque ille pro magno videlicet beneficio accepit. Maius verò est, quod Lamoni contigit, qui Hieropoli electus Episcopus, cum nullius vel precibus vel consilijs cederet, & ad extremum Theophilus etiam Episcopus hortator accessisset, ille ne tanto viro apertè repugnare videretur, diem vnum quasi ad deliberandum sumpsit, quem quidem non deliberando, sed ea molestia apud Deum deprecanda transegit; itaque inuentus est in eodem loco, quo orabat expirasse. Quid de totius Ecclesiæ cura sentiendum est, si tales homines, tam Deo cari, etiam

vnius

vnius mediocris ciuitatis curam, tantopere defugerunt?

Sed nihil agimus commemorandis tot malis, quę huius summæ dignitatis cupiditas Cardinalibus parere potest, nisi etiam alteram huius ambitionis radicem excindamus, sitam in amore propinquorum, quo ad eos locupletandos, nobilitandos, & ad summa quæque euehendos vehentissime homines excitari solent nisi diligentissime caueant. Quare sic existimo posse Cardinalem ad Pontificatum expetendum facilius ac vehementius impelli, vt commodet suis, quàm vt commodet sibi ipsi. Itaq; nihil dubij est, quin ad ambitionem hanc stirpitus euellendam, hoc vel præcipue conferat, si hic affectus extirpetur. Quomodo autem hoc fiat, satis puto à nobis dictum esse alio loco: aut si illa non sufficiunt, ne satis quidem futura arbitror, quæcunque à nobis hoc loco dici possint. Summa tamen hæc sit, magnam esse eius dementiam, ac cœcitatem, qui tanto suo damno alijs vtilitatem comparare velit, & quidem suo spirituali damno, eoque æterno vtilitatem alijs emat temporalem, & breuem. Sic enim Andreas Barbatius, sic etiam Archidiaconus, quem ille affert, vterque ijsdem verbis, peccare aiunt mortaliter Pontificem si res Ecclesiasticas donet consanguineis, vt eos diuites faciat plus ęquo. Quod autem ad dignitates attinet, ne in his quidem ita liber est Pontifex, vt eas suo arbitratu conferat etiam indignis. Nam cum in his duo spectari possint, primum honor ipse, & veneratio, quod quidem est genus quoddam humani bòni, quod homines plurimo existimāt, deinde Ecclesiæ ministerium, & vtilitas: vtrumque eiusmodi est, vt nisi dignis committatur, peccatum sit. idque duplex, alterum aduersus proximos aptiores, quibus bonum illud præripitur, alterum aduersus Ecclesiam, cui minus idonei ministri imponuntur, qui nec eam iuuare, aut subleuare possint, & locum occupent, eorum qui possent. Itaque egregiè de hoc ipso B. Hieronymus illud ex sacris litteris profert, quod Moses cum posset vtique successores

De Card. p. 1 q. 3. in c nō liceat 12 q. 2.

In c. 1. ad Tit.

Principatus filios suos facere, & posteris suam velut hæreditariam relinquere dignitatem, non hos tamen elegit, sed Iosuem ex aliena familia, atque etiam ex aliena tribu, vt disceremus has dignitates non sanguini deferendas esse, sed vitæ. At nunc, inquit, cernimus plures hanc rem beneficium facere, vt non quærant eos in Ecclesia erigere columnas, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit, & vt deteriora taceam, qui vt Clerici fierent, muneribus impetrarunt. Atque hoc, quod de Iosue electione B. Hieronymus notat, idem etiam ponderauit Origenes. Nulla inquit, hic populi acclamatio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Et certe quid est aliud Pontificatum dirigere ad familiam ditandam, quàm rem tam sacram, tamque diuinam omnino prophanare, & ad sæcularem vsum adhibere, vt fecit Balthassar ille in conuiuio; quod quidem sacrilegium magno luit, statim & Regno exutus, & vita? Quamobrem nihil potest dici melius in hoc genere, quam quod à B. Chrysostomo breuiter dictum est, sed ita lucculentè, vt totum hoc argumentum breui compendio complectatur, sic enim ait, sæcularem quidem primatum desiderare, & si ratio non est, vel causa est, quia & si iustum non est, saltem vtile est. Primatum autem Ecclesiasticum concupiscere neque ratio est, neque causa, quia neque iustum est, neque vtile. Quis enim sapiens vltrò se subijcere festinat seruituti, labori, dolori, & quod maius est periculo tali, vt det rationem pro omni Ecclesia apud iustũ Iudicem, nisi forte, qui nec credit iudicium Dei, nec timet vti, abutens primatu suo Ecclesiastico, vt sæculari, & conuertat eum in sæcularem?

Hom. 22. in num.

Daniel. 5.

Imperf. in Matt. hom. 35.

Libet ad extremum hæc omnia claudere memorabili certe exemplo vnius Cardinalis, quod ante oculos fermè constituere possit, ruinas & damna, quæ ex hac fœda, &

per-

peruersa ambitione proueniant, etiam in eos ipsos qui ea tenentur, & interdum in totam Ecclesiam. Sed antequã hoc exemplum quod in Anglia gestum est propono, reuocandus est in memoriam florentissimus Anglicani Regni status, qui fuit ante annos ferè sexaginta cum pietas, & religio, & omnis virtus adeò florerent, in Anglia, vt intelligatur, quas strages, & quantum incendium vna hæc Pontificatus libido excitarit. Fuit igitur vt Sanderus narrat, in illa prouincia Thomas Volsęus, qui humili, ac potius plebeio loco natus, cum ad Henrici Octaui Sacellum obrepsisset, deinde etiam regijs eleemosynis præfectus esset, ita Regis beneuolentiam sibi conciliauit, vt Linconiensis primum Episcopus, deinde Dunelmensis, tum etiam Vintoniensis, simulque Archiepiscopus Eboracensis, mox totius Regni Cancellarius, quæ post Regem Princeps dignitas est, postremò Cardinalis, & in vniuerso illo Regno Pontificius à latere Legatus crearetur. Accedebant deinde complures Abbatiæ locupletissimæ, annuæ pensiones permagnæ, quotidiana munera ingentia. Accedebat gratia duorum summorum Principum Caroli V. Imperatoris, & Francisci Galliarum Regis, qui penè certatim in hoc homine sibi deuinciendo laborabant, ita vt Carolus sępissimè ad eum, & amantissimè sua manu scribere, & in extremis literis eius se filium, & cognatum appellare non grauaretur, Verùm, cùm insuper etiam Summi Pontificatus cupiditas eum inuasisset, vt se per Carolum id minus consequi posse cognouit, totus in Franciscũ conuersus, primus omnium impium illud, funestumque Angliæ consilium cepit, vt Henricum Regem ad diuortiũ cum Catharina Caroli matertera faciendum impelleret, hoc quidẽ animo, vt eo ad Gallicas nuptias conuerso, Regem illum sibi arctius adiungeret. Itaque cùm in eo efficiendo summam vim, ac contentionem adhibuisset, cœlumq; & terram, vt dicitur miscuisset, hoc quidem quod

Lib. 1. de schis. Anglic.

volebat non obtinuit, illud consequutum est, quod nolebat, vt Henricus Catharina relicta, alteram sibi fœminam per summum scelus asciſceret, ſimulquè & ſe, & totum Regnum à fide Catholica, à Romanæ Sedis obſeruantia ſeiungeret. Nec verò Volſæus tantorum malorum origo, tantum flagitium tulit impunè. Nam paulo poſt Regis gratia, Cancellariæ munere, altero etiam Epiſcopatu, & palatio, quod magnificentiſſimè extruxerat, ſpoliatus, poſtremò in magna nobilium Corona comprehendi à ſatellitum manu iuſſus, dum in Londinenſem arcem trahitur, in ipſo itinere, tot miſeriarum, totque calamitatum concurſu oppreſſus animam exhalauit. Cuius etiam hoc dictum fertur, cum in eo capiendo clamarent ſatellites, teneri illum ob læſam Regiam Maieſtatem, reſpondiſſe ipſum, vtinam non magis Diuinæ Maieſtatis læſe reus eſſem. Nunc autem dum Regi nimium ſeruio, & Deum offendi, & Regis gratiam perdidi. Ex hoc igitur tam funeſto exemplo, multa ad rem noſtram elici poſſunt documenta, primum quot malorum cauſa eſſe ſoleat cupiditas Pontificatus, cum huic vni illius tantæ Inſulæ perditio accepta referri debeat: deinde quibus ſupplicijs etiam in hac vita plecti à Deo ſoleat, hæc ſummæ ſedis ambitio. Poſtremò vt iſta cupiditas à leuibus initijs in maiores errores, deinde quibuſdam quaſi gradibus in maxima ſcelera præcipitet. Vt enim, qui in mari nauigant, interdum ventis, & fluctibus paulatim in altum etiam nolētes abripiuntur, ſic qui huic deſiderio velificari cœperint, à modico affectu ad ardentiorem affectum, à minoribus culpis ad culpas grauiores prouehuntur, interdum imprudentes, interdum etiam ſcientes, Sed nimirum non poſſunt obſiſtere, neque ſeipſos cum in curſu fuerint cohibere. Quare facienda eſt initio medicina, omniſque aditus his cupiditatibus obſtruendus, quas ita extirpare oportet, vt quatenus fieri poſſit, cum Dei ope radicitus extrahantur.

Quid

Quid spectare debeat Cardinalis in eligendo Summo Pontifice. Cap. XXXI.

RELIQVVM est ex omnibus Cardinalium officijs id, quod vt splendore maximum, sic rei momento difficillimum, & verò etiam periculo grauissimum est, nimirum suffragium ferre in summo totius Ecclesiæ Pontifice creando. Cùm igitur tantum, tamque arduum sit negocium, meritò non oscitanter, aut remissè peragendum est, sed si quid est in hac vita, quòd attentionem, curam, meditationem, omnemque animi prouisionem requirat, hoc profectò requirit. Ita enim S. Gregorius illud interpretatur quòd scriptum est in libro Regum de Samuele, qui & si iā antea Saulem à Deo electum norat, eumque ipse inunxerat, tamen, cùm ad eum Regem renuntiandum ventum est, tanta vsus est inquisitione, vt populum omnem per tribus, & familias stare iusserit. deinde sortes miserit, postremò latentem domi repererit; Quid ergo, inquit, hoc facto signatur, nisi quia Sanctæ Ecclesiæ Principes multa consideratione eligendi sunt? Egregiè etiam Origenes, quod Dominus in Leuitico iussit, vt in Pontifice constituendo congregaretur omnis populi cœtus, ita interpretatur, vt sciant omnes, inquit, & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior ille eligitur ad Pontificatum. Hoc est autē, quod & Apostolus præcipit, in ordinatione Episcopi, dicens, Oportet autem illum, & testimonium habere bonum ab ijs qui foris sunt. Addit etiam alteram interpretationem non minus aptam huic loco, quòd nimirum conuocare populum, hoc sit colligere omnes animi virtutes, easque in vnum

4. in lib. Reg. c. 4.

Hom. 6. in c. 8. Leuit.

1. Thim. 3.

vnum congregare, vt cum de Pontifice instituendo agitur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, vt nihil in eis sapientiæ, nihil scientiæ, nihil desit industriæ, sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum, vt quid sit Pontifex, quid vnctio, quid indumenta eius, conferens intra sacrarium cordis sui possit aduertere. Quæ cum ita sint, hoc primum apud se decernere debent Cardinales omnes, vt in tanta re, quanta est eum eligere, qui omnium fidelium caput in terris futurus sit, qui totam Ecclesiam sit administraturus, omnem diligentiam, omnes ingenij prudentiæ, iudicijque neruos intendant, vt eum eligunt, qui tanto oneri, tantæque prouinciæ par sit: Quid enim mostruosius, quàm id, quod
Epist. 148. ait S. Augustinus, vt præcipuus locus gubernaculorum ei tradatur, qui remum tenere non nouit? Sed hoc quidem monstrum in nulla alia re accidere videmus. Nam vt in eodem simili maneamus. Si nauigandum sit, gubernandæ nauis munus, non ex gratia, aut ex beneuolentia committitur, sed quæritur idoneus aliquis, nec quisquam est, qui non cupiat habere quàm peritissimum, & quàm possit optimum. Ecclesia verò ipsa quoque quasi nauis quædã est, & quidem onusta mercibus. Quæ vero in ea merces? Animæ innumerabiles per se tam preciosæ, sed preciosiores, ob infinitum pretium, quo emptæ, & ob Dei sanguinem, quo ablutę sunt. Et quidem hac naui, ij etiam ipsi vehuntur, qui suffragium ferunt. Quæ ergo maior cœcitas, quàm ei clauum tenendum mandare, qui ineptus, & imperitus sit, tanto periculo tamque certo, tum aliorum omnium, tum etiam suo? Et si enim nauis hæc quantacunque instent pericula, vel turbinum, vel fluctuum, nunquam obrui, aut mergi potest, quoniam portæ Inferi non præualebunt aduersus eam, potest tamen affligi, & vexari, potest magna, & grauia incommoda pati. Nam vt ouium pastor, siue propter imperitiam, siue propter malitiam,

gregem

gregem non curet, si non ducat ad pascua, si non à feris arceat, totum perdet: sic animarum pastor si non vigilat, ac prouidet quacunq; causa id eueniat, aut quia nesciat, aut quia nolit, idem necesse est sequi, vt Ecclesia multas accipiat plagas, quas deinde cum inueteratæ fuerint, nullius melioris pastoris industria sanare queat. Hæc autem detrimenta, non ab ipso tantum Pontifice qui peccat luenda sunt, sed ab ijs etiam, qui eum elegerunt, vt à causa remotiore damnorum: præsertim vero si non eam, quam oportebat curam adhibuere, aut si quod grauius est, suum potius in eo eligendo commodum sunt sequuti. Itaque Gondisaluus bonus auctor, & doctus, hoc etiam diserte affirmat, debere Cardinales totis viribus adniti (sic enim ait) ne in eius electione qui supra omnes constituitur, errent; alioquin ipsis imputari quicquid electus male administrando committit, quoniam ipsi sunt in culpa. Verum quod tenebras in hac re offundit, & plerumq; transuersos agit hominum animos, quædam est species fictæ vtilitatis, dum quisque quod sibi aptius esse existimat, vel ad amplitudinem, & honorem, vel ad diuitias augendas, id sectatur; eòque inclinat. Quæ autem maior peruersitas, quæ turpior deformitas cogitari potest, quàm eiusmodi rem adeò sanctam, temporali fine prophanare, vel etiam rem tam communem, non ex communibus commodis, sed priuatis, & suis metiri? Fingamus enim animo, id quod sæpe euenire solet, vt ciuitas Legationem aliquam decernat ad regem suum de negocio maximo, & in quo ciuitatis eius maxima vtilitas, aut salus ipsa versetur, seligat oratores, eosque ad hoc ipsum ornet honoribus, augeat comitatu, prosequatur amplissimo viatico. Si igitur isti, his omnibus acceptis, cum ad regem venerint, publicæ vtilitatis obliti propriam quisque causam tractare cœperit, quis non eos clamet infideles, & communis boni proditores

De Card. n. 10.

res

res esse? Eodem modo Cardinales, qui ex omni hac nostra Christiana republica delecti, tanta dignitate, tantis facultatibus quasi splendido viatico instructi sunt, vt essent Ecclesiæ instrumenta, tum ad alia negocia, tum ad hoc omnium maximum, si deinde ad priuata emolumenta, & commoda conuertantur; fidem deserunt, produntque publicam causam, & depositum quodammodo fallunt. Quod etiam eo magis apparebit, si huius actionis, quæ est, Pontificem eligere natura consideretur. Nihil enim aliud est, nisi, vt antea attigimus, eligere Christi Vicarium in terris, quem Christus ipse confirmet in cœlis, & cui claues regni cęlorũ tradat, suam potestatem cõmittat. Vt .n. ad quemuis Principem pertinet, suis vrbibus pręficere quos velit, & quos maximè idoneos iudicet, ita in hoc Christi regno designatio Pontificis, qui eius partes quasi ipso absente teneat, Christi propria est, eamq; exercuit omniũ primus in
Matt. 16. Petro eligendo, cum ei dixit: Tibi dabo claues regni cęlo-
Ioan. 21. rũ, & iterũ deinde: Pasce agnos meos. Nunc autẽ tantam hanc, tamq; diuinam potestatem cõmunicat ẽt cum hominibus, id est, cũ Cardinalibus, immo totam eis committit, & ratum habet, quicquid ipsi gesserint. Quanta igitur cũ fide, quanta etiam cum reuerentia, & timore quodã, qua pietate, ac religionę hoc suffragium tam sanctum, & de re tam sancta ferri oporteret? Qui verò id non faciat, sed rei sanctitatẽ terrenis respectibus admixtis adulteret, quàm is grauiter Deum offendet? Denique conuincamus eos (si qui istiusmodi sunt) ex suo ipsorum sensu. Et enim si domui sui Oeconomum cupiant, eiusque quærendi curam alteri committant, qualem eum eligi velint? quàm fidelem, quàm peritum, & scientem, quàm accuratum, deniq; omnibus artibus ad id negocij idoneum? Quod si is cui hoc mandassent, non ex ipsorum, sed ex suamet vtilitate aliquem minus aptum deligeret, quantopere indignarentur?

tur. Et merito. Sed si hæc iusta est causa indignandi in re parua, ac leui, quanto iustius ipsis Deus irascetur, in re tanto maiore, & grauiori? Est enim Ecclesia Dei domus, & Dei familia: quare nihil iniquius, quam huic familiæ aliquem præponere ipsi eius domino ingratum, & odiosum.

His igitur ita positis illud manifestè, & euidenter, sequitur, hanc omnibus Cardinalibus quasi regulam, ac formulam huius electionis, semper ante oculos tenendam, eum eligi oportere Pontificem, qui omnium optimus, & aptissimus ad hoc munus existimetur. Itaque non solum graui se scelere obstringunt, si inepto suffragium suum tribuant, sed etiam si tribuant apto, prætermisso tamen aptiori, oportet enim vt dixi, vt eum eligant, qui præter cæteros maximè aptus videatur. Docet hoc S. Antoninus, p. 3. tit. 21. c. 2. qui hac ipsa quæstione his ipsis verbis posita, an teneantur Cardinales eligere meliorem, in Pontificem, disertè, ac liquidò respondet, teneri, alioquin peccare mortaliter & esse personarum acceptionem. Quod autem à quibusdam dicitur, satis esse si idoneus eligatur, meliori posthabito, ait falsum esse, nec valere in foro conscientiæ. Paulò etiam post grauissimum esse dicit peccatum, si minus idoneus eligatur, vel propter pecuniam, vel etiam aliorum precibus, vel gratia, aut commendatione, vel denique, quia speretur commodus fore, & beneuolus. Hæc omnia S. Antoninus. Hieronymus quoque Manfredus in illo libello de Cardinalibus hoc optimè: In eligendo nouo Cap. 7. Pontifice, quo citius, & sanctius possunt, abhorrentes ab omni munerum corruptela, amore, spe, cupiditate, metu, & omni solicitudine animi prorsus exuti; magna humilitate ad id munus accedant. Quod si secus fecerint, peccatum æterna dignum pœna admittunt, eiusque pœnam luent corpore, & anima, Atque idem etiam alio loco. Cap. 16. Ad eligendum Petri successorem, Christi Vicarium Cardinales

dinales omnes integritate animi, & optima mente accedere debent, nõ autem precibus, aut pretio corrupti, amore, aut odio aliquo: sed tota cogitatione respiciant vtilitatem Ecclesiæ vniuersæ, honorem Dei omnipotentis ante oculos habentes. Si verò secus faciant, quoniam tanta potestate sibi concessa abutuntur, æternos sibi cruciatus in alia vita acquirunt, in hac verò summum dedecus, atque infamiam contrahunt. Idem confirmat Albanus, cum ait Cardinales, vulnerare suas conscientias eligendo idoneum, quando magis idoneum eligere potuissent, & in eam sententiam, duos magnos affert testes Abbatem, &

De Card. q. 11.

Decium. Idem etiam tradit S. Thomas docens, quicunq; potestatem habeat, vel eligendi, vel præsentandi peccare, nisi eum, qui maximè aptus sit, eligat. & quidem addit Caietanus obligari etiam ad contentionem, comparationemque faciendam, vt ex ijs, qui ad manum sint, non modo bonum, sed etiam optimum sumat, alioquin enim esse acceptionem personarum: redditq; S. Thomas rationem, quoniam hæc Ecclesiæ ministeria, non ad hominum remunerationem, sed ad ipsius Ecclesiæ vtilitatem instituta sunt; quare eo omnia esse referenda. Hæc ille de quouis Episcopatu. Quod si in cęteris valet, quantò magis in summo omnium Episcopatu? Quò etiam pertinet illud S. Augustini in S. Iacobi sententiam, qua Apostolus ille personarum acceptionem in stando, vel sedendo condemnat. Si, inquit, hanc distantiam sedendi vel standi ad honores Ecclesiasticos referamus, non est putandum leue esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini glorię. Quis enim ferat eligi diuitem ad Sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore, & sanctiore? Quod ergo S. Augustinus dicit de diuitijs idem intelligendum est de alijs, cum vel amor ad aliquem indignum inclinat, vel ira, aut odium, ab aliquo digno reuocat, & in summa cum aliquis humanus affectus, qui se interferat

2.2.q.181. a. 5.

Epist. 19.

terserat mentem à recto detorquet. Atque hoc etiam ipsius rationis lumen, & naturæ iudicium demonstrat. Nam qui alijs ideo præponuntur, vt eos regant, & gubernent, quantum eos gradu antecellunt, tantum etiam antecellere oportet sapientia, & virtute. Itaque in omnibus populis bene constitutis, cum de Rege legendo agitur (nisi per vim, & per seditionem agatur, quod quidem nō Regnum est, sed tyrannis) semper is quæritur, qui excellat: multo autem magis id fieri deberet in populis Christianis. Sic legimus Hierosolyma per sacrum illud insigne bellum recepta, quod fuit anno M I C. cum inter Principes, qui eò multi conuenerant de creando Rege consultaretur, cœpisse inquisitionem fieri de singulorum vita, & moribus: quin etiam vt cuiusq; merita magis constarent, ferunt iureiurando adactos familiares, & intimos quosq; vt candidè, & simpliciter omnia expromerent. Quia inuestigatione adhibita, cùm omnium vita patuisset, electus est Godefridus ille, cuius vnum hoc crimen compertum est, quod nimis prolixas moras in templis traheret, quæ familiam tędio afficerent, & cibos iam paratos insuauiores redderent. Quid igitur facere oporteret Ecclesiasticos electores Principis Ecclesiastici, si etiam laici homines in laico Principe instituendo hanc regulam tam accuratè tenuerunt? Qua de re superfluum est latius disserere, cum habeamus Concil. Trid. apertissimam auctoritatem meliorem eligi iubentis. Igitur cum hoc ita habeat, vt semper optimo cuiq; & dignissimo suffragium tribuendum sit, duo tamen auctore S. Antonino, obseruanda sunt, quæ rem hanc haud paulò faciliorem reddunt. Primùm enim hoc ita intelligendum, si spes sit eum qui melior, aut optimus iudicetur ad Pontificàtum peruenire posse. Nam si desperetur, quia maior pars aliò inclinet, in hunc pauci, vel nullus, tum verò licebit alteri, etiam si minus bono, sed tamen bono, suffragari: vel quia aliter

Tyrius de bello sacro lib. 9.

Sess. 24. c. 1

etiam rei conficietur; vel quia rectum est existimare illos, qui plures sunt melius sentire, ac plus videre; denique ad tollendam dissentionem, & offensionem, quod omninò curandum est, vt quàm maximè concordia teneatur. Si verò spes aliqua affulgat Cardinali, posse se eum, quem aptiorem iudicat suo suffragio iuuare, & promouere, quoniam non desint alij, qui idem sentiant, omnino (ait S. Antoninus) suffragari deteriori, & minus digno non licet.

Alterum deinde est, cùm de meliori, siue aptiori loquimur, non eum intelligi, qui sanctior sit, magisque pietati, ac religioni deditus, sed qui melior huic negocio, idest magis idoneus gubernandę Ecclesiæ. Quare & si non adeo virtutibus perfectus sit, si tamen ijs præsidijs ornatus, quæ ad regendum conferunt, hic esset præferendus. Hæc vero præsidia nota sunt, prudentia in primis & solertia, tum deinde peritia, & rerum vsus, præterea doctrina, & eruditio, sine qua sine dubio fluctuaret gubernatio in tanta præsertim rerum mole. Quare ex his omnibus ferendum est iudicium, sic tamen, vt non desit ea virtus, probitas, atque integritas, quæ in gregis dominici pastore desideratur. nam sine hac nulla sufficeret sagacitas, vel experientia.

Postremo quoniam in his omnibus ęstimandis, & dijudicandis errari potest, & sæpe erratur, operæ pretium erit quasi praxim quandam tradere seruandam in eligendo; si prius id dixerimus, quod præter reliquos stimulos ad tuam Frater carissime diligentiam in hoc genere excitandam magnopere conferre posse existimo. Sic enim obseruatum est, qui in hoc tanto negocio suarùm potius vtilitatum, quàm diuini obsequij rationem habere voluerunt, plerumque ita à Deo, punitos esse, vt à quibus potissimũ omnia sperabant, & quibus hac spe immerito suffragati erant, ab ijs non modò nihil pręmij referrent, sed malè etiam tractarentur. Iusto vtique Dei iudicio, vt & ipsi

per

per quę peccarant plecterentur, & alij discerent eorum exemplo, ac tam euidenti, tamque præsenti pœna deterrerentur. Nam vt nihil de nostra ætate dicam, quod est odiosum, aperte hoc declaratum est Alexandro VI. Pontifice, qui cum quorundam Cardinalium suffragatione, suam magis quàm Ecclesiæ vtilitatem spectantiū ad Pontificatum prouectus esset, pro magnis commodis, quæ sibi spoponderant, magnas cuncti ab eo calamitates acceperunt. Ita enim memorię proditum est, omnes, qui illi in dignitate adipiscenda fauerant, non multò post alios alia pœna luisse, partim exilio, partim teterrimo carcere, partim etiam capite damnatos: quin etiam multos Romanos proceres, quorum propinqui Cardinales illum extulerant varijs ex causis, vel sublatos, vel bonis exutos. Similia autem multa commemorari possent. Verùm vt ad praxim illam redeamus, hoc in primis tibi faciendum omnino est vt cum primum Pontificis obitu vacuam Sedem videris, nouumque quærendum Successorem, intelligas magnum tibi instare, negocium graue, ac periculosum, & in quo facile sit labi grauissimè. Itaque iam tum tecum statuas, ac decernas, nihil te agere velle, quod Deum offendat, malleque omnia perdere, ac perpeti. Quare vt salua conscientia, ex hoc quasi euripo euadere possis, tum ipse te Deo precibus commendare, eiusque opem, ac lumen implorare incipias, tum etiam cures vt alij, & preces, & missas pro te, & pro alijs collegis offerant, tribuas largiores eleemosynas, denique nihil omittas quod ad diuinam maiestatem conciliandam pertineat. Deinde semper quidem, sed maximè in ipso Conclaui, cum electioni opera datur, hoc studeas, tuisque omnibus viribus coneris, vt te omni tua voluntate, & inclinatione exuas, ne ob alicuius amorem, aut ob priuatum commodum in aliquem propēdeas, aut contra ab aliquo abhorreas. Immò verò si quid eiusmodi in animo tuo inhæsisse senseris, eijcias statim acriter,

ter, & fortiter, quoniam sine dubio rectum iudicium peruertet. Vt enim cum Solis radius per vitrum permeat, & si per se purissimus, tamen eodem colore affici videtur, quo vitrum ipsum tinctum fuerit, sic cum Dei lux in voluntatem inciderit, aliqua infectā cupiditate, facile fit, vt illa ipsa inclinatio ex Dei luce manare videatur, itaq; homo suum placitum, vt Dei placitum amplectatur, nempe idolum pro vero numine. Cum igitur tuam omnem voluntatem funditus eieceris, tertium est, vt quàm maximum concipias desiderium cognoscendę diuinæ voluntatis, vt eam sequaris, & exequaris. Quid enim iustius, quàm in negocio Dei, eum cui suas Deus vices commisit, nihil facere, nisi quod Deus velit? Nam & hoc suffragium Cardinalibus à Deo datum est, & Pontifex, his suffragijs decernendus, Dei domum gubernaturus, Dei causam tractaturus est. Quare ex omni parte nihil peruersius, vt antea diximus, quàm non omnino satisfacere eius voluntati. Itaque huc te semper respicere, & ad hoc omne tuum ingenium, animique vires conuertere oportebit, idque, &
Act. 1. mente, & ore, assiduè precari, quod Apostolos olim in simili re precatos legimus. Tu Domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his omnibus, vnum accipere locum ministerij huius, & apostolatus. Recte, Quem elegeris. Hæc enim esse debet hominum cura, & labor; vt eum ipsum eligant, quem iam ante mundi constitutionem elegit Deus. Quarto loco hoc etiam scias, ad cognoscendum quisnam ex omnibus maximè Deo placeat, duplicem esse viam, vnam per internum Dei auxilium, qui vel rationem suo lumine illustret, vel voluntatem impellat in eam partem, quam ipse velit, Ad hunc autem interiorem Dei illapsum magnopere confert, tum puritas conscientiæ, tum feruens desiderium exequendæ voluntatis diuinæ, tum etiam oratio, & meditatio cœlestium rerum, quę vim hanc habet, vt animam expurget, habi-

habilemque reddat ad recipiendos, & percipiendos diuinos motus. Altera est via conatu, & studio ipsius hominis cogitando, & ratiocinando, & proponendo sibi tres illos, aut quatuor, in quos hæc deliberatio cadere possit (vix enim plures erunt) deinde perpendendis, atque conferendis inter se eorum dotibus, quæ huic muneri aptæ sint. Neque verò excludenda, ac potius exquirenda sunt aliorum consilia, modo proborum, ac prudentum, rectisque sensibus euntium, & Dei gloriam spectantium. Sæpe enim consultando, & audiendo veritas retegitur. Ex his autem satis intelligi potest, quis locus reliquus esse possit obligatis, & deditijs illis suffragijs, quis gratiæ, aut amicitiæ, aut precibus, cum nihil aliud eo tempore debeat animo obuersari, quàm Dei honor, & obsequium, tum Ecclesiæ Sanctæ vtilitas, & Fidelium salus.

Quid à Cardinali seruandum sit in Legationibus, vel in Gubernationibus sibi commissis. Cap. XXXII.

VLTIMO loco est etiam aliquid dicendum de alijs quibusdam Cardinalium functionibus, quas ideo in hunc locum reseruauimus, quia nec omnibus communes sunt, & à quibus geruntur, non semper, & tota vita geruntur, sed raro, & ad tempus. Vna igitur ex his functionibus est Legatio, cum à Pontifice ad certum aliquod negociũ mittuntur, vel etiam cum alicui Prouinciæ gubernandæ præficiuntur. Nam etsi proprium est Cardinalium Pontifici assistere, eumque præsenti consilio, & opera iuuare, tamen cum ita res, vsusque exigit, alio etiam allegari possunt, idque sæpenumero magnam attulit Ecclesiæ vtilitatem. Vt enim inter Angelos alij

alij sunt administratorij spiritus in salutem hominum missi, vt ait Apostolus, & hi quidem ex minoribus ordinibus, alij vero Deo semper astant, qui sunt summi illi ordines, et præsertim Seraphinorum, tamen ex his etiam summis aliqui nonnũquam ad terras destinantur, vt olim ad Esaiam, quod ipse testatur, ita in hac Ecclesia militante habet Pontifex Maximus inferiores administros, quos huc illuc, pro Ecclesiæ procuratione dimittat, vt Episcopos aliosque prælatos. Cæterum si negocij ratio id postulat, mittit etiam interdum ex Cardinalibus ipsis, quos supra diximus, Seraphicæ classi respondere. Tunc autem id res postulat, cum eiusmodi causa est, ad quam expediendam, non solum necessaria sit prudentia, & dexteritas, rerumque vsus, quæ scilicet in alijs quoque inueniri possunt, sed etiam maior quædam auctoritas, qualis est in Cardinali. Quare oportet semper haud mediocre esse negocium, sed magnum, & arduũ, nec priuatum, sed publicum, ac vel ad totam Ecclesiam pertinens, vel certe ad præcipuam eius partem. Atque hoc quidem institutum adhibendi Cardinales ad hæc munera minimè nouum, aut recens est, sed ab eo tempore statim introductum, quo etiam Cardinalibus accedere cœpit maior auctoritas, et maiestas. Itaque Callisto Secundo Pontifice, idest anno circiter M C X X. ingens illa, et fœda contentio inter Imperatores, et Pontifices, quæ quinquaginta propemodum annis totam Ecclesiam continenter turbarat, tandem trium Cardinalium legatorum egregia opera planè sublata est, & quidem cum magna Ecclesiæ dignitate, restituto ei iure conferendi beneficia, quod Imperatores inuaserant. Hi autem Cardinales lectissimi sane fuere Saxo è Comitibus Presbyter, Lambertus Ostiensis Episcopus, Gregorius Paparescus Diaconus; quorum quidem hi duo posteriores, deinde etiam Pontifices fuere, alter Honorius II. alter Innocentius II. eius nominis. Multò verò etiam magis eiusmodi Legationes non multò post

Heb. 1.

Esaie 6.

ab

ab Alexandro Tertio frequentari cœptæ, quem legimus ipso Pontificatus initio, Ioannem Anagninum Cardinalem misisse Mediolanum, vt suas partes aduersus Victorem antipapam, & Federicum Imperatorem tueretur: quod ille quidem strenuè præstitit, cùm vtrunque publicè è suggestu, & complures Episcopos eorum sectatores à piorum communione semouit. Quin idem etiam anno M C LXXI. cum in Anglia Thomas Cantuariensis impie mactatus esset, duos Cardinales eo legasse scribitur ad Regis causam cognoscendam, an eius cædis conscius fuisset; Eodemque fere tempore ad Conuentum quendam Italicum magni momenti, alterum par Cardinalium destinauit Hildebrandum Crassum, & Alberganum. Itaque ab illo tempore his omnibus sæculis ita Legationes hæ vsitatę, & frequentatæ sunt in Ecclesia, vt nullum ferè maius negocium à Pontificibus aliter sit confectum. Quamobrem Iordanem Vrsinum legimus primum à Ioanne XXII. missum in Hispaniam contra Benedictum Lunam Antipapam. iterum à Martino Tertio, quem vulgo Quintum appellant in Galliam, Vngariam, Bohemiam, postremo ab Eugenio Quarto ad Concilium Basiliense semper cum magno fructu. Dominicum etiam Capranicum, qui ab eodem Martino Cardinalis nominatus, ipso interim mortuo, nihilominus ab Eugenio promotus est, duodecim honestissimas Legationes obijsse accepimus: at Ioannem Caruaiallum, de quo supra mentionem fecimus, duas & viginti. In quo genere plurimum etiam commendari video Aeneam Syluium Picolomineum, qui postea Pontifex Pius II. dictus est. is enim Pontificum iussu ad plures Germaniæ ciuitates profectus, talem vbique se præstitit, vt ita creditum sit, eum in studio erga Sedem Apostolicam à nemine esse superatum. Quod fere idem de Laurentio Campegio dici potest, qui ex Auditore Rotæ à Leone X. Cardinalis factus, multas ipse quoque Legationes præclarè obijt, pri-

mum in Angliam ad Henricum VIII. adhuc Catholicum vt eum in fœdus aduersus Turcas adduceret, iterumque ad eundem propter diuortij causam, quod ille cum Catharina optima coniuge agitabat. Deinde in Germaniam ad Concilium quoddam indictum, postremo rursus in Germaniam cum Lutherana pestis serpere cœpisset. In quibus tamen eius Legationibus nulla difficilior, aut implicatior fuit, quàm illa de regio diuortio quòd diximus, cum res illi esset cum Rege, cui magnis antea beneficijs obstrictus erat, à quo videlicet, & Ecclesiasticos redditus haud mediocres, & insigne palatium Romæ acceperat. Itaque cùm ille deinde, & his meritis, & auctoritate, & multò magis importunitate nonnunquam etiam minis, ac metu, tam iniustum, impiumq; negocium vrgeret, quantus ille fuit campus exercendæ eius integritatis, ac fortitudinis, quæ esse debet in Cardinali Legato? Et si ille quidem hoc ipsum acrius fortasse potuit. Ita enim visum est quibusdam nonnihil cessisse, & aliquid Regis gratiæ dedisse. Sed tamen & illud ipsum, quod fecit,& si quid non fecit quod facere debuit, satis ostendit quanta res sit Legatio Cardinalis. Atque idcirco etiam hæc exempla à me commemorata sunt, vt intelligeretur, quam ingens Ecclesiæ emolumentum, Legatis decus, Legationes rectè obitæ afferre soleant: contraque quantum Ecclesiæ damnum, quantum Cardinalibus dedecus, si minus rectè obeantur.

Cum igitur hoc ita sit, videndum iam est in eo munere gerendo, quæ à Cardinali seruanda sint, quæue fugienda. Hæc vero omnia, nec melius, nec apertius, nec grauius tradi possunt, quam à S. Bernardo exposita sunt in libris ad Eugenium suum; quem dum edocet, quos Cardinales ad hoc munus eligere debeat, ipsos etiam qui eliguntur, docet quid debeant præstare. Sic igitur ait. *Qui Legatione pro Christo fungi quoties opus erit, nec iussi renuant,*

Lib. 4. consid.

nec

nec non iussi affectent. Qui quod verecundè excusant, obstinatius non recusent, Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur. Qui quæstum Legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegiptijs Mosen; Fornicantibus Phinces. Heliam idololatris, Hælisæum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negociantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant, diuites non palpent, sed teneant, pauperes non grauent, sed foueant, minas Principum non paueant, sed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui Ecclesias non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant suæ, nec inuideant alienæ. Quorum sermo ædificatio, quorum vita iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu, non fastu. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati, simul & gloriantes quòd non curiosa, seu pretiosa quæque terrarum attulerint, sed quòd reliquerint, pacem Regnis, legem barbaris, quietem Monasterijs, Ecclesijs ordinem, Clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hæc S. Bernardus præclarè, cuius omnia dicta, adhæc duo capita referri possunt, vel suscipiendæ Legationis, vel gerendæ. Nam in suscipienda hoc seruare debent Cardinales, vt nec eam ambiant, aut affectent, propter honorem, nec iniunctam recusent, propter difficultatem aut periculum. Itaque nec se auidos in petendo, nec timidos in detrectando, nec obstinatos in resistendo, præbere debent, quoniã qui ob suam cupiditatem, vel ambitionem in eiusmodi negocia magna, & ardua, audacter se se ingerunt, quoniam non à Deo vocantur, nihil egregium efficere poterunt, qui verò à Deo vocati, & electi abnuunt, nimirum serui sunt Philipp. 4

Ee 2 contu-

contumaces, & quod in ipsis est Dei consilium, & ordinem illum diuinę prouidentiæ perturbant. Cæterum in administranda deinde Legatione, illę sunt asciscendæ virtutes, quas S. Bernardus commemorat, consilium in prouidendo, constantia in exequendo, humanitas in tenues, fortitudo in Principes, zelus pro domo Dei, sed ante omnia integritas, & continentia, quæ confert, non solum ad vitæ sanctimoniam, sed etiam ad exemplum aliorum, & ad auctoritatem ipsis comparandam, quæ omnino necessaria est in talibus negocijs. Itaque optima est illa B. Bernardi vox, ne Legationem existiment quæstum, idest, non eam conuertant in mercaturam, vt ex ea ditari velint; quod periculum ijs potissimum imminet, qui rem habent cum Principibus, qui possunt & solent multa, ac magna offerre, ad quæ repudianda insigni opus est virtute, qualis est in paucis. Verum quid ab eo expectari possit, qui mercede, ac præmijs emptus sit? Itaque imitandum est omnibus Cardinalibus exemplum illud, quod in hoc ipso genere narrat idem S. Bernardus, Pontificij Legati in Aquitania, cui cum à quodam Presbytero allatus esset piscis, ille nunquam admittere voluit, nisi pretio reddito. Item inquit, cum essemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas, vel tres paropsides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquandiu intuens homo scrupulosæ conscientiæ, laudauit eas, sed non acquieuit accipere. Quando argenteas accepisset, qui ligneas refutauit? Verum propter hanc integritatē, illud quoque magnæ curæ esse debet apud Cardinalem, vt eorum inter quos Legationem obit, animos sibi conciliet, quàmque maximè adiungat non modo Principum (hoc enim ita apertum est vt monitione non egeat) sed ipsorū etiam populorum, vt se omnibus gratum, reddat, & carū. Id enim magnum est adiumentum ad res gerendas. Hanc autem hominum beneuolentiam, multa efficere solent, &

in primis virtutes, omnes quidem, sed præsertim populares illæ, comitas, mansuetudo, liberalitas. sed sunt præterea etiam artificia quædam colligendæ gratiæ, cuiusmodi est, præ se ferre peculiarem amorem, & charitatem in gentem illam, in qua quisque versatur. Quanquam hanc sane opinionem, non existimandum est subitò acquiri posse, præsertim si quod ante præcesserit alicuius alienationis indicium. Itaque nunquam satis præcipi potest Cardinalibus id quòd supra quodam loco monuimus, vt nulli vnquam se Principi, aut parti, quę in Republica Christiana versetur, nimis addicant, sed Communitatem quandam retineant: seque æquales, & eosdem omnibus seruent, atque id tum verbis, tum verò factis ipsis profiteantur, omnibusque notum, & testatum esse velint. Hoc enim tum ad alia multa, & penè infinita officia quotidiana confert, in quibus alioquin perpetuò necesse erit claudicari, tum deinde ad hoc ipsum, vt omnes apti sint ad omnem Legationem in omnem locum, & ad omnem nationem, nec vllus recusari, vel suspectus haberi possit, sed vnumquemq; omnes, vt suum excipiant, & tanquam suo libenter cuncta committant. Atque ad hunc etiam finem popularis beneuolentię conciliandæ magnopere confert, curare, ac deinde etiam opportune ostendere notitiam quandam eius gentis, cui quisque Legatus est: vt exempli gratia, si in Gallia, quantum prodesset cognoscere, & cum vsus incidit posse commemorare eius Regni initia, & progressus, qui Reges extiterint, quo iure successerint, quales etiam viri fuerint qui motus, quæ perturbationes excitatæ sint, & quas ob causam. Quod idem valet apud cæteras nationes, atque in eo, aliqua Legato Cardinali adhibenda est diligentia.

Dicamus nunc etiam breuiter quid seruare debeat Cardinalis, cum ei alicuius prouinciæ, aut loci, administratio committitur, quod ipsum, cum à Pontifice committitur,

genus

genus est cuiusdam Legationis. Interdum enim in hoc quoque genere magno vsui est Cardinalium opera, vt cum Eugenius IIII. Ludouicum Scarampum Marchiæ Anconitanæ Legatum instituit, quam ille quidem magna ex parte à varijs occupatam armis, & vi recepit. Idemque à Calisto Tertio classi præfectus multa in mari Aegeo aduersus Turcas fortiter gessit, multasque ijs clades intulit. Aegidius quoque Carillus ab Innocentio Sexto Auenione ad Ecclesiasticam ditionem recuperandam cum Exercitu missus, adeo feliciter id perfecit, vt deinde Pontifici plaustrum clauibus onustum ostenderit: quę erant claues vrbium, & oppidorum ab ipso receptorum. Quo in genere eodem magnam etiam Ecclesiæ operam, ante annos fere CCCXX. nauauit Ioannes Columna optimus, & fortissimus Cardinalis, qui ab Honorio Pontifice, cum ingenti classe in Aegyptum Legatus, Aeliopolim, quam Damiatam vocant, feliciter expugnauit, ac post multa strenuè gesta, ad quendam gloriæ cumulum captus etiam est ab hostibus, ex quorum tamen manibus incolumis euasit. Cuius etiam pietatis monumentum extat adhuc ea columella, quæ in S. Praxedis visitur, ad quam Dei filius creditur flagellatus, quam ille secum in Vrbem, tanquam opima Orientis spolia reuexit. Quare non potest dubitari, quin hoc etiam armatę, vt sic loquar, Legationis genus si religionis causa postulet, cum laude, & fructu obiri possit. Illud tamen frequentius cum Legatis Prouinciæ tempore pacis gubernandæ committuntur. In qua administratione quam diligentiam, quam æqualitatem in omnes, quantam integritatem, iustitiam, continentiam tum pecuniæ, tum aliarum cupiditatum præstare debeant, nihil attinet dicere. Nam cum etiam prophani Magistratus hoc debeant, quanto magis Ecclesiastici? Et, si vel solum Cardinalis officium id exigeret, quid erit adiuncta insuper persona publica, quæ ipsius Pontificis faciem refert?

fert?

fert? Tantum hoc dicam non sine causa Legatis solemne esse vt crucem præferant, non solum ad honorem, sed etiã ad documentum, vt meminerint suam potestatem licet temporalis quoque sit, tamen & ex Ecclesiastico principio fluere, & in homine Ecclesiastico consistere, vt proinde Ecclesiastica etiam pietate, & lenitate temperanda sit. Quare etiam si eiusmodi administratio, haud quaquam remissa, & segnis esse debeat in tuenda iustitia, in puniendis sontibus, in comprimendis maleficijs, decet tamen omnem ab ea acerbitatem, atque etiam seueritatem remoueri, ac potius vt dixi, inclinari ad pietatem, vt in hoc quoque Cardinales Christum Dominum imitentur, cuius potestate vtuntur. Quam etiam ob causam multa sunt in eiusmodi negocio, quæ melius per alios, quam per se ipsos tractabunt, & gerent, cuiusmodi sunt, quæ ad mortem, & sanguinem pertinent. Nihil enim minus conuenit Cardinali, quam esse sanguinarium. Quod idem uideo sentire S. Bernardum, ex illa Saluatoris voce, qua Petro mandauit, vt gladium suum in vagina reponeret. Lib. 4. con sid. Nam ex eo quod suum gladium ait, ostendit Petrum quoque gladium habere: quod autem recondi iubet, id indicari, gladium hunc non ipsius manu, licet ipsius nutu euaginandum. Vterque ergo, inquit, Ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro Ecclesia, ille verò, & ab Ecclesia exercendus est. ille Sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis. Hęc igitur de gubernatione Ecclesiastica quidem, sed à Pontifice imposita. Nam quod aliquando fit, vt Cardinales pro laicis Regibus eorum ditionibus præsint, vt nos ętate nostra vidimus Gramuelium Neapoli, Madrucium Mediolani, id adeo rarum est, adeoque non proprium Cardinali, vt de eo nihil propriè pręcipiendum putem.

De protectionibus, quæ Cardinalibus interdum committuntur. Cap. XXXIII.

X hoc eodem genere, quod modò tractauimus, sunt etiam tutelæ, protectiones, quæ sæpe Cardinalibus mandantur, tum religiosorum, ordinum, tum piorum quorundam locorum, tum etiam prouinciarum, atque Regnorum. Nam hæ quoq; si quemadmodum debent, exerceantur, magnum afferunt fructum, contra verò magnam perturbationem, & detrimentum, si perperam administrentur. Etenim vt de religiosis primum familijs loquamur, videmus ipsum B. Fran-
c. 12. ciscum inter alia capita suæ regulę, hoc etiam suis mandasse, vt semper apud Pontificem curarent aliquem habere Cardinalem protectorem, & correctorem (sic enim loquitur) additque causam, vt, inquit, semper subiecti, & subditi sint Sanctæ Ecclesię, firmique & stabiles in Catholica fide. Quod autem hoc loco suis præcepit, ipse antea fecerat, nam post prima fere ordinis initia, Vgolinum Cardinalem Ostiensem postularat, qui postea Gregorius Nonus Pontifex fuit, eumque ferunt primum extitisse huius familiæ protectorem, anno circiter M CC XVI. Et tamen non multis post annis Alexander Quartus nullum eis aliũ protectorem dare voluit, quam semetipsum. Se enim eos in suam tutelam, ac patrocinium recipere dixit, nullo medio, vel interprete: idque non solum dixit, sed etiam factis ipsis præstitit, cum magna illius ordinis vtilitate, ac solatio. Quare cum deinde anno M c c l xxix. in generali Cõuentu Assisiensi creatus esset Minister generalis nomine Bonagratia, eoq; tempore Pontificiam Sedem teneret Nicolaus Tertius, vir magnus, & Franciscanæ familiæ

iam

iam pridem addictissimus, ad eum adierunt ex hac familia præcipui quique vna cum ipso Generali, petentes, vt vel ipse quemadmodum Alexander, eorum protector esse vellet, quod quidem ipsis longè gratissimum esset, vel certè vnum ex Cardinalibus daret. Respondit Pontifex velle se quidem præcipue eorum protectionem retinere, sed tamen vt regulæ ita iubenti satisfieret, melius esse, vt simul etiam Cardinali alicui ea cura committeretur. Itaque explorata eorum Patrum qui aduenerant voluntate, assignauit eis Matthæum Rubeum Cardinalem Sanctæ Mariæ in Porticu, consobrinum suum; ad quem conuersus ita eum alloquutus fertur. Ex omnibus, inquit, beneficijs, siue quæ ad honorem, siue quæ ad vtilitatem pertineant, atque ex omnibus adiumentis ad promerendam cœlestem beatitudinem, nihil carius, aut vtilius, vel aptius tibi dare possumus, quàm vt te protectorem, & adiutorem instituamus huius sacri ordinis. Quare hoc tibi commendamus vt super alia omnia cordi habeas, eumque paterna cura quam studiosissime tuearis. Hæc his ipsis verbis effatus est; idque tanto affectu spiritus, comitantibus etiã vbertim lachrymis, vt omnes qui aderant, in eundem fletum adduceret. Quamobrem cùm satis bono spatio silentium tenuisset, vt primum affectum cohibere, vocemque laxare potuit, resumpto sermone, multa iterum addidit in eandem sententiam cum diceret, se ei ordinem illum in fidem, & quasi in manum tradere, sed ita vt sciret, non indigere eius gubernatione, cùm refertus esset viris prudentibus, qui per se satis eum gubernare possent, neque vero indigere eius correctione, cùm adeò vigeret in eo disciplina, & tanta esset Prælatorum vigilantia, vt vix culpæ vlli grauiori locus relinqueretur, aut si quando contingeret, ab ijsdem Prælatis strenuè corrigeretur. Quare vnum esse reliquum, in quo ea familia ipsius opera indigeret, quia cùm pauper, & imbecilla esset, & à multis immerito lacesseretur

feretur, atque offenderetur, opus eis esse alicuius potentioris præsidio, qui omnem ab eis iniuriam propulsaret, suaque auctoritate, ac patrocinio in omnibus incidentibus casibus eos protegeret. Hæc fuere verba Pontificis illius tum sapientis (sic enim accepimus) tum etiam virtute, & sanctitate excellentis, quę ideo visum est integra commemorare, quoniam aptissimè totum Protectoris officium, ac munus indicant, quid ad illum pertineat, quid non pertineat. Igitur hoc in primis intelligere debet Cardinalis Protector, qui sui sint limites, ac termini, ne extra eos egrediatur. Sunt autem ij limites, quos modo diximus, ex sententia huius tanti Pontificis, ne se ingerat gubernationi, neue auctoritatem sibi vsurpet, vel instituendi præpositos, & rectores, vel designandi, vel mutandi loco, vel denique aliquid constituendi, siue de singulis, siue de vniuersis. Hæc enim non ad eum pertinent, & si ea inuadat, necesse est magnam sequi perturbationem, & magna detrimenta. Primum enim intelligendum est, Dominum Deum, qui vt ait Apostolus, omnia ordinatè facit,
Rom. 13. quemadmodum in religiosis, de quibus loquimur, præcipuum quendam ordinem superiorum, qui regant, inferiorum qui regantur, instituit, ita quamdiu hic legitimus ordo teneatur, suam illam suauem prouidentiam in ipsis exequi; sin autem hic ordo interrumpatur, interrumpi etiam cœlestem illam communicationem, & influxum, atque ex eo, vt necesse est, multos sequi errores. Hoc autem fit cum ij, qui legitimam non habent potestatem, nec sunt legitimi superiores, & conuenienter electi, aliquam sibi gubernandi partem vendicare aggrediuntur. Quare etiam si nihil aliud esset, hoc vnum, non potest esse non magnoperè damnosum. Accedit etiam, quòd Cardinales, vt concedamus probos, & frugi esse, tamen cum religiosam vitam (nisi forte paucissimi) nunquam experti sint, non possunt vllo modo nosse eam artem, quā nunquam tracta-
runt,

runt interdum etiam ne rudimenta quidem, aut si fortasse propter iudicij bonitatē aliquid amplius intelligant, certè nemo vnquam erit, qui tam benè intelligat, quā religiosi ipsi Prælati, qui tum sua, tum aliorū diuturna experientia magnum eius vsum, ac peritiam consequuti sunt. Quòd si ne generatim quidem tàm benè nosse possunt instituta, quantò minus deinde homines ipsos, qua natura, quibus moribus, quibus etiam animi dotibus, quo ingenio, vel qua doctrina præditi sint, quid denique eis, vel profuturum, vel obfuturum sit? Et tamen quis non videt quàm necessarium sit hæc omnia haberi quàm perspectissima, vt si Cardinalis ad singulorum gubernationem manum admouere voluerit, non possit non impingere ruens videlicet in tenebris? Postremo quanta ea plaga est, si quod necessario sequitur, hæc quasi ianua aperiatur, aut hæc licentia inducatur in religiosos, vt proprio superiore contempto eiusque iussis pro nihilo habitis, putent separatū, habere perfugium ad Protectorem, & ab eo quod volunt, obtinere posse? Audeo dicere hanc verè inter maximas religionis calamitates esse numerandam, quoniam illa in primis ipsa contumacia aduersus suum patrem, quem Dei loco habeat, magna culpa est, deinde quoniam violatur ille, quem supra dixi, ordo diuinæ prouidentiæ, tum etiam aperitur aditus ambitioni, & omni corruptelæ, dum malis artibus per amicos, per aulicos, gratiosos, studet quisque quod cupit impetrare: quæ omnia pestes sunt religionum. quoniam euertunt illam simplicitatem, & obedientiam, quàm quisque professus est, cum se totos Deo, per sui superioris, non per Cardinalis vllius manus tradiderunt. Quare non potest dici, nec credi, quàm multa mala ex hac vna re in religiones inuehantur, si Cardinales protectores, protectionis suæ metas transgressi, gubernationem etiam tractare incipiant: tantumque abest, vt protectores futuri sint, idest adiutores, vt nulla re peius

Ff 2 mereri

mereri possint de eo ordine, quem tuendum, ac seruandum susceperunt, Ex quo hoc etiam fit, vt non modo ipsi se vltro ingerere non debeant, sed etiam si alij eorum operam postularint, in ijs, quæ non oportet, reijcere omnino debeant, nec admittere quod eorum munus, & officium non admittit. Dicet aliquis. Quid igitur si superiores ipsi in religione malè se gerant, & ab instituto deflectant? Respondemus primum non facilè subditis fidem habendam aduersus Prælatos suos. sæpe enim immerito queruntur, atque hoc ipsum quod queruntur, & eos accusant, quos amare, & reuereri debuerant, indicio est, non esse probos religiosos, quod eis iure fidem omnem abrogat, præsertim in propria causa. Nam si communis esset causa, vt de instituto, vel de regulis conseruandis, in quibus nihil loci proprius respectus habere videatur, tum quidem aliquanto plus credi posset. Sed tamen quoquo modo hoc habeat, seruandus est ordo. Sunt enim in religiosis familijs sui gradus eorum ipsorum, qui regunt, vt qui singulis domibus præsint, subsint ijs, qui prouincias regunt, & rursus ij Præpositis generalibus; atque etiam hi ipsi toti religioni legitimo more congregatæ. Quare si aliquis ex ijs accusetur, eaque accusatio aliquid momenti habere videatur, cur negocium non eius superiori in ipsa religione committatur, qui id melius videre, & decentius dijudicare potest? Quòd si alicubi ita religio, & disciplina langueat, aut prostrata iaceat, vt quod mali est, non satis intus sanari queat, tum sanè quærenda est foris medicina, idque sine dubio ad Protectorem pertinet, sed ita vt tunc quoque nihil ad suum arbitrium, sed ex ipsius ordinis institutis, ac præscriptis omnia moderetur. Immò verò quoniam nullus erit vnquam ordo, tam perditus, & corruptus in quo, vt ait scriptura, in re simili, non sibi Dominus aliquos reliquat, qui genua non curuent ante Baal, hoc faciendum est Protectori, vt ex illis ipsis, optimos quosque,

3. reg. 19.

&

& optime sentientes seligat, quorum opera, & consilio ad reliquos corrigendos, & restituendos vtatur. Sic enim & remedium adhibet quod debet, idque multo melius, & aptius, quàm si per se ipsum: nec quod iura religioni tribuunt ipse conuellit. Cæterum hoc remoto si religio cursum suum, vel mediocrem in virtute teneat, si superiores, & præpositi à recta via non deflectant, tum vero nulla ratione impedire eos debet, sed potius suam eis seruare auctoritatem, suamque potestatem saluam, atque integram pręstare, atque etiam omnem opem, & præsidium ferre. Verum id malum hic esse potest, quod dulcedo quædam imperandi, ita plerosque delectet, vt non contenti Protectorum officio, rectorum etiam partes sibi assumant; velintque statuere, & iubere, ac decernere quæ nihil ad ipsos pertinent: quod vt dixi, ex ea radice venit, quoniam omnibus placet iurisdictionem in alios exercere, placet habere multos, qui ex sua potestate pendeant, & qui ab ipsis beneficia petant, eamque ob causam non satis sibi temperare possunt. Sed hoc si recte cogitemus, ipsis quidem Cardinalibus minimum honoris, vel amplitudinis addit: at vero religiosis maximum affert detrimentum. Quare id omnino vitare debent. Quid verò dicemus de muneribus accipiendis, quod iam adeo inualuit, vt hoc tempore protectiones hę propemodum inter Ecclesiastica beneficia numerentur, atque ob hæc etiam emolumenta libentius à multis suscipiantur? At verò quid minus conuenit, quàm vt qui ad paupertatem etiam voto suscepto se se adegerunt, eis qui in diuitijs versentur, diuitias addant? Potius contra hi, qui diuites sunt, pauperibus religiosis largiri deberent. Quare hoc omnino conuenit Protectori, vt nihil tum accipiat ipse, tum ne à suis quidem aulicis accipi permittat, (nam huc etiā deuenit hęc corruptela, vt his quoque detur ad aliquid per eos impetrandum) nec communiter datum à toto ordine, & multo

minus

munus à singulis. Vnde enim his suppeditet quod donent, nisi improbis modis, & præsertim ex proprietate, quæ pernicies est religiosorum.

Quare hæc summa sit huius officij, quod in protegendis religiosis ordinibus versatur, quod idem etiam valet in protegendis locis pijs, aut alijs hominum cœtibus, vel sodalitijs ad pia opera institutis. Etenim qui omnē huiusmodi protectionem susceperunt, ita sibi persuadere debent, se tutelam quandam orphanorum, ac pupillorum gerere, ac proinde nefas esse, vt eam gerant ad proprium commodum, sed eorum tantum vtilitates sibi proponant, quorum se protectores appellant, hoc enim nomen ipsum monet. Sibi verò nullam aliam mercedem expetant, præter eam quę à Deo post mortem, interdum etiam in hac vita recte factis redditur. Quare hoc suum munus esse intelligant, quorum patrocinium susceperunt, eorum saluti, & cōmodis inuigilare, tueri ab externis inimicis, prohibere ne ijs fiat iniuria, si negocium contingat apud Pontificem, id libenter complecti, & strenuè, ac fideliter exequi, si quid petatur, ab alijs etiam Principibus, quod ijs damnosum sit, nulla ratione cedere, licet aliqua sibi subeunda sit offensio: non autem illorum iactura suis vtilitatibus consulere: deinde si quid intus perturbationis nascatur, ei occurrere, si qui insolentius se gerant ad eos comprimendos auctoritatem suam superioribus accommodare, denique nihil omittere, quod eorum rationibus conferre posse videatur, quos semel in suam fidem, & clientelam receperunt.

De protectione vero regnorum, aut prouinciarum, hoc breuissime dicendum, posse, in hoc quoque genere multam operam nauari Deo, & eius Ecclesiæ. Vt enim cœlestes angeli etiamsi omnes ad omnium animarum, & locorum opem parati, tamen sic à Deo distributi sunt, vt ex ijs aliqui peculiarem curam aliquarum regionum, vel

vrbium

vrbium gerant, ex quo illud est in sacra Scriptura, quod Daniel. 1
& Persarum angelus, & angelus Smirnæ, vel Laodiceæ ap- Apoc. 2.
pellatur, sic Cardinales licet totius Ecclesiæ bono stu- & 3.
deant, quibusdam tamen eius partes quædam committun
tur. Quare ij quidem ita reputare debent, se quasi angelos esse earum partium, itaque sese applicare ad ferendam opem, vt eguerint. Aliter enim eget Catholicum regnum, vt Hispania, aliter totum hæresi infectum, vt Scotia, aut Anglia, aliter etiam si periculum sit ne inficiatur, vt Gallia. Illud autem commune omnibus, vt præter vniuersalem hanc curam prouinciarum ipsarum, singulis deinde etiam hominibus cum in Vrbem veniunt negociorum causa, libenter & promptè operam impertiant, interdum etiā eos pecunia cum opus est, subleuent pulchrum enim est, & gloriosum etiam Protectori, vt quatenus facultas sinit ijs, quos in tutela habet, suas etiam opes, & suam domum, quasi portum quendam aduenientibus patere velit. Postremo ad hanc quoque protectionem, vel maximè pertinet, Pontificem adiuuare in deligendis Episcopis, cum in sua cuiusque prouincia diœcesis aliqua vacat. Ita enim vsu receptum est, vt hæc Protectoribus fere cura mandetur instituendi processus, idest inquirendi de qualitatibus eius qui ordinandus est, & ad Pontificem referendi. Quod quidem si oscitanter, ac negligenter, morisque seruandi gratia duntaxat agatur, perinde est, ac si nihil agatur, & peccatur in re maxima, nimirum ex qua populorum salus pendeat. Itaque agendum est omnino serio, & verè, indaganda vita, scrutandi mores, perpendenda etiam doctrina, & prudentia, & reliquæ dotes huic muneri necessariæ, & quicquid in vtramque partem comperiatur, sincerè Pontifici patefaciendum: atque in hoc quoque genere nullus locus dandus gratiæ, nullus amicitiæ, aut commendationi. Oportet enim Deo magis placere, quam hominibus. Extat etiam recentissimum, & certè sapien-

tissimum

cissimum in hoc genere Gregorij XIV. decretum, quo tota ratio huius negocij explicatur. Itaque ea ratio fideliter omnino tenenda est, ac si teneatur, nihil est dubij, quin breui Ecclesia Catholica optimis, aptissimisque Episcopis abundatura sit.

De pręmio quod debetur bonis Cardinalibus, & de pœna, quæ malis. Cap. XXXIV.

VM iam multa de Cardinalium tum amplitudine, & dignitate, tum etiam officio, & obligatione dicta sint, extremo loco addẽdus etiam videtur breuis Epilogus, quò magis quisque ad hoc officium præstandũ incitetur. Nam cùm in omni viuendi genere virtus, & præsertim perfecta virtus est difficillima, tum præsertim in statu Cardinalis; in quem, si verè cogitare volumus, tam multa concurrunt pericula, alia aperta, & manifesta, alia occultiora, & penè latentia, vt nulla nauigatio plura habere possit scopulorum, syrtium, aut turbinum discrimina. Ex quo certè apparet, quanto studio, & quàm præcipua contentione opus sit Cardinali, si saluus esse velit, & felicitatem adipisci æternam, cum in eo statu sit, qui ex vna parte tantam exigat summæ cuiusdã virtutis perfectionẽ, ex altera vero tam multa habeat impedimenta non modo huius perfectionis, sed salutis ipsius, contraq; tã magna incitamenta ad superbiam, ad luxuriam, ad ambitionem, & ad alia, nec parua, nec pauca peccata. Quare si quid est, quod iuuare possit Cardinalem, vt euadat ex tot laqueis illud est, vt hoc ipsum intelligat, se in medio laqueorum versari. Non sibi fingat vitam quietam, & labore vacuã, quasi adepto Cardinalatu, iam quod volebat assequutus sit, iamque in portu nauiget, sed contra potius persuadeat sibi, quod verum est, nunc sibi multo magis, quam

vnquam

vnquam antea vigilandum, laborandum, desudandum esse tum propter excellentem virtutem, atque eximia opera, quæ status ille exigit, tum propter hæc quę dixi pericula. Vt enim qui in terra hostili, aut latronibus infesta, iter facit, si hoc ignorat, facilè in eorum manus incidet: si verò id norit, & timeat, cautionem quam oportet, adhibebit, armis se instruet, attendet strenuè, omnia circumspiciet, ex quo fit sæpe vt incolumis euadat; sic Cardinalis cum vndique his periculis cinctus sit, vna ei salus, vna spes, vnum remedium est ex hoc timore, atque ex hac solicitudine, quam dixi. Sed nescio quomodo dum homo inter alios excellit, ac dominatur, dum colitur, dum timetur, omnibusque obsequijs honoratur, ita assuescit, vt penè obliuiscatur, se hominem esse, aliumque habere superiorem ac dominum, cui subiectus esse, & cui in omnibus obedire debeat. Quare hoc Cardinali curandum, semperque præsentis Dei timor ante oculos habendus, vt non solum se Deo rationem redditurum sciat, quemadmodū alios homines, sed etiam seueriorem. Habet igitur Cardinalis magnum campum virtutis exercendæ, Dei promerendi; inseruiendi Ecclesiæ, cuius est tam præcipuum instrumentum, propagandi hominum salutem. Habet vberem materiam comparandi sibi in cœlo ęternum gloriæ pondus, & breui huius vitæ labore, si eam sobriè, iustè, & castè duxerit, adipiscendi immortalem coronam, præmiū sempiternum. Sed contra habet etiam magnam peccandi illecebram, magnam occasionem labendi, & ruendi in æternum exitium: atque hoc quidem facilius, & procliuius, quò nimirum, & dęmon impellit, & naturæ corruptio incitat, mosque & exemplum hominum instigat, & denique ipsa etiam propria infirmitas prona est. Oportet igitur vt Cardinalis suæ salutis studiosus, & cœlestium non immemor ita secum decernat, eò magis industria sua conniti; ac diligentius, acrius, feruentius Dęi opem quærere,

rere, quò plura sibi obstare, & quasi hostes in se irruere intelligit. Meminerit quod ait S. Bernardus, qui verba illa sponsę cum domum hanc Ecclesiæ describens tigna eius cedrina, & laquearia cypressina commemorat, tigna illa Principes Ecclesiasticos interpretatur, quia nimirum parietes, idest populos iustis impositis legibus stringunt, ne omnis structura ædificij corruens dissipetur. Magna dignitas, magnus locus in hac tanta domo: sed hęc tigna ex cedro esse debent, quod vt addit S. Bernardus, lignum est imputribile, & odoriferum, & altæ proceritatis; ex quo intelligitur eiusmodi Principes validos, & constantes esse oportere, præterea longanimes in spe, atque ad superna mentis verticem attollentes, qui etiam bonum fidei suæ, & conuersationis odorem vbiq; spargentes dicere possint cum Apostolo. Christi bonus odor sumus in omni loco. Hoc ergo si fecerint, nihil dubitare debent quin vberrimā à Deo mercedem, amplissimamque remunerationem sint relaturi. Sic enim Dominus huiusmodi seruo prudenti, & fideli pollicetur, nimirum fore vt super omnia bona sua constituat eum. Quid est autem super omnia bona constitui, nisi in beatam illam requiem recipi, in qua sunt bona omnia, summaque, & maxima felicitas, & hanc ita possidere, vt super eam constituatur, idest, eius quasi dominus sit, nullo metu eam aliquo tempore perdendi. At contra, qui isto honore, & abundantia, rerumq; copia ad luxum, fastumque abusi fuerint, funestum illius exitum perhorrescere debent, qui cum ipse quoque indueretur purpura, & bysso, & epularetur quotidie splendidè, nimirum recepit bona in vita sua, & ab his breuibus bonis proiectus est in sempiterna mala, vt qui in tanta, & tam perpetua mensarum, & dapum magnificentia vixerat, ita deinde flammis cruciaretur, vt nec aquæ stilla refrigerari posset. O miseram purpuram, & byssum infelicem. O epulas, & delicias detestabiles, quæ acerbissima, eaque sempiterna supplicia

Serm. 46. cantic.

2. Corint. 22.

Matt. 24.

cia

tia adduxerunt. Væ vobis, inquit Propheta, qui opulenti estis in Sion, optimates capita populorum ingredientes pompaticè domum Israel. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Quibus hæc magis conueniunt quàm Ecclesiæ proceribus, qui in Sion opulenti sunt; nec sanè omnibus, sed ijs, qui opes, ac redditus, quibus diffluunt, ad suam pompam, & voluptates conuertunt, nec commouentur super contritione, ac detrimentis Ecclesiæ, quasi ad ipsos nihil omninò pertineant? Audiant hi quod grauissimè, & verissimè scribit B. Cyprianus. Fœnore quodam, inquit, nocendi, quanto fuerit amplior summa dignitatis, & honorum, tanto maior exigitur, & vsura pœnarum. Audiant etiam quod est apud S. Ambrosium de Sacerdotibus. Vt leuius est de plano corruere, sic grauius est, quod de sublimi ceciderit dignitate, quia ruina quæ de alto est, grauiori casu colliditur. Honor quidem Episcopalis hominibus præclarus est, sed si ruinam sustinent, dolor magnus est. Magna sublimitas magnam debet habere cautelam. Honor grandis, grandiori debet solicitudine vallari. Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. In quam sententiam S. Hieronymus quoque de illo Hieremiæ Prophetæ dicto. Cleri eorum non proderunt eis. Dicitur hoc inquit, & Ecclesiasticis. Quid enim eos iuuare poterit Episcopi nomen, & Presbyteri, vel reliquus ordo Ecclesiasticus cum magis grauentur dignitatibus suis, & potentes potenter tormenta patiantur? Atqui idem etiam in Ezechielem. Grandis dignitas Sacerdotum, sed grandis ruina eorum qui peccant. Lætemur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum. Non est tanti gaudij excelsa tenuisse, quanti mœroris de sublimioribus corruisse. Meritò autem ij, qui in Ecclesia eminent, & quidem

Amos. 6
Lib. 1. ep. 2
De dignit. Sacer. c. 3.
In c. 12. Hier.
In c. 44. Ezech.

adeò eminent, vt Cardinales, si non congruenter viuant huic eminentiæ maiora merentur supplicia. Quid enim sunt aliud quam operarij conducti ad eam vineam colendam, quam Dominus ipse plantauit, & plantatam rigauit sanguine suo: addo etiam conducti non mercede vnius denarij, sed tanta mercede eius status, in quo sit summus honor, summa dignitas, summa reuerentia, magnæ diuitiæ, & ad extremum optima quæque? Quis igitur ferat eos, quibus tanta etiam in hac vita tribuuntur pręmia, nihil deinde agere ad huius sanctæ vineæ vtilitatem, sed otiosos, ac desides, locum inutiliter occupare? Atque hoc quidem satis graue, & lugendum malum. Sed quid erit si non modo nullam vtilitatem, sed etiam damnum afferant, malo exemplo, liberiorisque vitæ licen-
4.mor. 10. tia? Verissimum enim est, quod ait S. Gregorius non sine causa hoc à scriptura commemorari filios Iob dum in primogeniti fratris domo conuiuantur, perijsse; quia vt minorum licentia per maiorum disciplinam cohibetur, sic cū ipsi quoq; qui pro custodia disciplinæ Prælati sunt, sese voluptatibus relaxant, tunc hostis noster tantò vehemētius vires accipit, & tantò magis ad subditos feriendos inualescit. Venit etiam in mentem serui eius, quem Abrahamus
Gen. 24. senex ad vxorem filio suo Isaac deducendam misit, quod ille impigrè, & fideliter exequutus est. Hic igitur si herilis sponsę nullam in itinere curam habuisset, aut si etiam indignius eam tractasset, si gemmis, aut ornamentis spoliasset, quam crucem, aut quod supplicium meritus esset, aut quem in eum animum habuisset tum sponsus Isaac, tum Abrahamus sponsi pater? Sic igitur, sic Ecclesia Christi Dei filij sponsa est, & quidem admodum cara, & dilecta, omnes autem Cardinales, qui ad eius obsequium destinantur, serui. Quare cum huic diuinæ sponsæ, non eam præstant fidem, & diligentiam, quam debent, cum nihil aut parum de illius commodis cogitant, toti in sua com

moda.

modâ intenti, aut quod longè grauissimum est, cum ex eius quasi spolijs ipsi ornare se, ac ditare student, sine dubio cum hæc faciunt, æternum illum, & immortalem, atq; omnipotentem sponsum grauissimè offendunt. Itaque aderit breui dies, cum ad eius seuerissimum tribunal rapientur, vbi tanquam serui villicationis suæ rationem vsque ad nouissimum quadrantem reddere cogentur. Hic vita tota in examen veniet, hic functiones Ecclesiasticæ, hic administratio opum, ac facultatum, & ipsius etiam honoris, ac muneris quod gesserunt: hic expendetur, an eam virtutis perfectionem tenuerint, quam intus profitebantur, an ita Dei charitate accensi fuerint, an ea humilitate, eaque corporis, & animi puritate, enituerint, quæ conuenit Cardinali, quod in eis fuerit orationis, & meditationis studium, itemque aliarum omnium virtutum, quas in tali homine non solum esse, sed & perfectissimas esse oportet. Necesse enim est impleri quod scriptum est à B. Petro, vt iudicium incipiat, à domo Dei. itemque quod à Domino prædictum est per Prophetam scrutabor Hierusalem in lucernis, quo significat se minutissima quæque exquisiturum, præsertim in Hierusalem, idem in ijs hominibus, qui peculiari modo sunt Deo dicati. Quamobrem idem quoque præceptum conuenit cuiq; Cardinali, quod B. Gregorius Principi cuidam viro scribit, excellentia inquit vestra à superfluis tumultibus animum auertat, plusque ea quæ animæ, quam quæ corporis sunt cogitet; Transitoria esse omnia perpendat. Venturi Iudicis examen verendum, cũ metu, & lacrymis, quotidie sine cessatione consideret, illumque diem, in quo perturbanda sunt omnia, cum timore ad animum reducat, vt iram Iudicis in ipso iam die non timeat. Hoc igitur idem, vt dixi, faciendum est Cardinalibus vt non adeò animum suum occupari sinant, fluxa, fugacique huius vitæ felicitate, vt in sempiternam deinde miseriam, incidant. Nam vt idem S. Gregorius

1. Petri 4.

Sophon. 1.

Lib 11. epist 37.

Yin lib Regum c. 3. gorius alio loco dicit, ijs, qui huius mundi rebus dediti sunt, modo quidem velut lucidum placet blandimentum huius sæculi, sed cum de sęculo exeunt perpetuas subibũt tenebras, quas lucem esse crediderunt. Tunc videbunt quia lux non fuit quando in aduersitatem prosperitas, lux in tenebras, risus in mœrorem, dulcedo in vermem, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in pœnas, & æterna tormenta conuertentur. Quare optimum sane, & saluberrimum antidotum esse potest omnibus Cardinalibus aduersus venenum illud blandientis sæculi, vt semper illius horæ meminerint, in qua finem habebit hæc felicitas, quæ certe felicitatis nomine digna non est, cum videlicet omnibus opibus, ac palatijs relictis, omniqueilla penè regia gaza, quam per tot annos cumularint, relicto illo longo famulorum comitatu, soli, & nudi, nihil secum deferentes, præter id quod in corpore gesserint, siue bonum, siue malum, ex hac vita migrabunt, cum mœrentes dolore eorum quæ deserunt, tum anxij, & trepidi eorum metu, quæ superuenient. Cogitandum valde est ait

Hom 39 in Euang. S. Gregorius, quam terribilis erit hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc malorum omnium memoria, quę obliuio transactę felicitatis, quæ formido, & consideratio Iudicis. Quid ergo esse nobis de præsentibus ad delectationem debet, quando cunctis simul transeuntibus, non valet transire quod imminet? quando & hoc funditus finitur quod diligitur, & illud incipitu r, vbi dolor nunquam finitur? Tunc maligni spiritus egrediente anima sua opera requirunt. Tunc mala quæ suaserunt, replicant, vt sociam ad tormenta trahant. Cum igitur hi timores, atque hę exanimationes quas S. Gregorius describit in morte immineant, eoque certiores, & maiores quò status eminentior fuerit, quoniam eiusmodi status maiora affert, magisq; implicata negocia, quid cogitandum est, tunc animi, & mentis habiturum Cardinalem, cum &

præ-

præterita omnia bona effluxisse, nihilque ex eis remanere, & tot malis, totque angustijs vrgeri se videat? Declarauit hoc Hugo ille, cuius extát commentaria in scripturam vniuersam doctissima, qui ex Dominicanorum Ordine ad hanc dignitatem euectus, anno circiter MCCXXX. cum ad exitum vitę propinquaret, ita dixisse fertur. Quanto, inquit mallem vel elephantino morbo oppressus in meo paupere instituto vixisse, quam Cardinalis fuisse? Et tamen hic ex optimis fuit: sic enim accepimus, non minorem in eo extitisse sanctitatem, quàm eruditionem. Cuius etiam illud indicium est, quod ipse professus est, aliquando, cum mille Turonenses libræ (erat autem eo tempore grandis pecunia) offerentur, non vt aliquid diceret contra æquitatem, sed vt aliquid reticeret, quod erat pro æquitate, omnino se reiecisse, & auersatum esse. Igitur nihil vtilius esse potest Cardinali, tum ad seipsum reuocandum à malo, tum etiam incitandum ad omne bonum, quàm, vt huius supremi temporis recordetur, eamque recordationẽ quàm maximè ante oculos ferat. Quod nominatim traditur de Alexandro Oliuà, qui anno MCCCCLX. ob eminentem doctrinam, & religionem à Pio Secundo Cardinalis lectus, in domestico Sacello, Scrinij cuiusdam specie, sepulcrum occulte extruxerat, in quo pingi iusserat, imaginem iacentis, & mortui Cardinalis, ijsdem quibus ipse erat lineamentis, cum hac inscriptione. In omnibus operibus memorare nouissima tua, & non peccabis in ęternum. Hoc autem sepulchrum aperiebat quotidie clam omnibus, atque ibi oculis suis seipsum mortuum repræsentabat. Idem igitur facere debent omnes Cardinales, vt semper meminerint, quàm semper sibi mors impendeat, tum ob communem fragilitatem, vitæq; breuitatem, tum deinde ob casuum varietatem, à quibus ne ipsi quidem Cardinales immunes sunt, cum eandem naturam, & naturæ infirmitatem gestent, quàm cæteri.

Cuius

Cuius sanè rei, multa in multis documenta extitere, vt in Georgio Helfer, quem Eugenius IV. omnibus penè Cardinalibus contradicentibus Cardinalem crearat, hominem militaribus potius, quam Ecclesiasticis moribus, qui nauicula Danubium transiens submersus est aquis. Itemque in Federico Clugnio circiter eadem tempora, qui repentino cordis dolore, statim extinctus est. Theodorus quoque Palæologus, quem Paulus II. Cardinalem fecerat, ex nobili sanguine Marchionum Montisferrati, perijsse scribitur ex fortuito vulnere, quod acceperat impacta in erectum cultrum palma dum esset in mensa. At Adrianus Castellesius cum Leonem X. fugeret, honoribus, & facultatibus exutus, nusquam apparuit, obscuro & ignobili mortis genere alicubi sublatus. Quid multa? Ipsi quoque homines sunt, idest, mortales, infirmi, fragiles, neque eam fragilitatem immutat, vel minuit Cardinalatus: quare ipsos quoque oportet timere Dominum Deum suum, & subditos esse terribili, & ei, qui aufert spiritum Principum terribili apud Reges terræ. Quare cum hoc ita sit, vt Cardinalium quoque vita, atque ea tota felicitas, quæ vitam hanc comitatur, tam tenui filo pendeat, & cum deinde post hanc vitam tot supplicia tot præmia pro cuiusque meritis, eos maneant, quid restat, nisi vt dum licet omnia sua studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in eo figant, & locent, vt vitæ sanctitate huius quem tenent, loci sanctitati respondeant, suamque dignitatem, non ad sua commoda, sed ad Dei honorem, & obsequium dirigant, denique eos se ministros Ecclesiæ præstent, quos esse voluit Deus, qui eos instituit? Quam in sententiam multa ad exhortandum dici possunt, sed omnium instar erit illa S. Bernardi exhortatio ad quendam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, quæ item conuenit in omnes Cardinales, omnesque vt sibi factam, & sibi scriptam accipere debent. Dico, inquit,

Psal. 75. Epist. 33.

non

non de prçſumptione, ſed de charitate, quoniam iudi- Sap. 6.
cium graue ijs, qui præſunt, ſi non etiam prodeſſe labo-
rant: & è contra, qui benè miniſtrauerit bonum gradum 1. Thim. 5.
acquiret. Tu ergo dilectisſime, & deſideratisſime Do-
mine, declina obſecro magis, ac magis à malo, & fac bo-
num, ne inueniaris in Chriſti hæreditate quærens quæ
tua ſunt, ſed memor eſto ſemper Apoſtolici illius. Nihil 1. Thimot.
intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec quic- 6.
quam auferemus. Quamobrem eam, quæ immortalis eſt,
animam ſerua carisſime, ne qua occaſione auelli, aut era-
dicari queat ab affectu cordis tui, quod Dominus loqui-
tur in Euangelio. Quid prodeſt, inquit, homini, ſi vni- Matt. 16.
uerſum mundum lucretur, ſe autem ipſum perdat, & detri
mentum ſui faciat? Miſeri prorſus, miſeri, qui in bonis
ducunt dies ſuos, vt in puncto in inferna deſcendant. Iob. 21. Pſal. 48.
Cum enim interierint non ſument omnia, nec deſcendet
cum eis gloria eorum, quoniam vapor eſt ad modicum Iacob. 4.
parens. Hæc cogita dilectiſſime, & hæc meditare iugiter,
& in corde tuo deſcribe ea, nec à memoria tua vllatenus
recedant.

FINIS.

Claudius Aquauiua, Societatis Iesu Præpositus Generalis.

CVM opus hoc de Cardinalatu, à q. P. Hieronymo Plato nostrę Societatis compositum, nonnulli eiusdem Societatis Theologi, quibus id commisimus, recognouerint, ac in lucem edi posse probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, si ita Reuerendiss. D. Vicesgerenti, & Reuerendiss. P. Magistro Sacri Palatij placuerit. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 21. Martij. 1602.

Claudius qui sup.

Locus ✠ Sigilli.

Imprimatur. Fr. Angelus Ranucius Venetus, Magister, & socius Reuerendiss. P. Magistri Sacri Palatij Ord. Præd.

ROMAE
Apud Gulielmum Facciottum
Anno CIↃ.IↃC.II.

